Carl Friedrich Keil

Kommentar til Andre Samuelsbok

Forkortet utgave

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Friedrich Keil: *Kommentar til Andre Samuelsbok* (Forkortet utgave).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Andre Samuelsbok 1
Kapittel 1. David sørger over Saul og Jonatan 2
David konge over Juda og Isjboset konge over Israel 2
V. 1–18. Budet om Sauls død 3
V. 19–27. Første strofe: Sauls og Jonatans heltemot 5
Kapittel 2. David blir konge i Hebron 8
V. 1–17. David drar til Hebron og blir salvet 8
V. 18–32. Abner dreper Asael 11
Kapittel 3. Abner går over til David og blir drept 14
V. 1–16. Davids hus blir sterkere 14
V. 17–37. Abner vinner de eldste og kommer til Hebron 16
V. 38–39. «Herren skal gjengjelde» 20
Kapittel 4. Isjboset blir myrdet 21
Kapittel 5. David konge over hele Israel 24
Davids styre over hele Israel i kraftens og herlighetens tid 24
V. 1–12. David salvet til konge over hele Israel 24
V. 13–25. Davids hustruer og sønner i Jerusalem 28
Kapittel 6. Arken føres til Jerusalem 32
V. 1–5. Arken hentes fra Ba'ale-Juda 33
V. 6–19. Ussa rører ved arken 35
V. 20–23. Mikals hån og Davids svar 38
Kapittel 7. Herrens løfte til David 40
V. 1–7. David vil bygge Herren et hus 40
V. 8–11. Herren vil bygge David et hus 42
V. 12–17. Løftet om Davids ætt 44
V. 18–21. Davids takk 46
V. 22–29. Det er ingen som Herren 48
Kapittel 8. Davids kriger og embetsmenn 50
V. 1–8. Filistrene blir underlagt 50
V. 9–14. To'i søker Davids vennskap 54
V. 15–18. Davids embetsmenn 56
Kapittel 9. David og Mefibosjet 58
V. 1–13. Er det noen igjen av Sauls hus? 58
Kapittel 10. Krigen mot ammonittene og syrerne 61
Davids kongedømme i nedgang 61
V. 1–19. David sender sendebud til Hanun 62
Kapittel 11. Davids fall 67

V. 1–17. Beleiringen av Rabba 67
V. 18–27. Joabs beskjed til sendebudet 70
Kapittel 12. Natan og Davids bot 72
V. 1–20. Natans lignelse 72
V. 21–31. «Jeg går til ham» 76
Kapittel 13. Amnon, Tamar og Absalom 79
V. 1–22. Amnon fatter begjær til Tamar 79
V. 23–39. Saueklippingen i Ba'al-Hasor 82
Kapittel 14. Absalom får komme hjem 87
V. 1–20. Joab henter en klok kvinne fra Tekoa 87
V. 21–33. Absalom kommer hjem, men ikke for kongens øyne 90
Kapittel 15. Absalom gjør opprør 93
Absaloms opprør og Davids flukt 93
V. 1–18. Absalom stjeler Israels hjerte 93
V. 19–23. Ittais troskap 96
V. 24–37. Arken sendes tilbake 97
Kapittel 16. Siba, Sjime'i og Akitofel 100
V. 1–19. Sibas troløshet mot Mefibosjet 100
V. 20–23. Akitofels råd 103
Kapittel 17. Husai gjør Akitofels råd til intet 105
V. 1–23. Akitofels råd 105
V. 24–29. De to hærene i Gilead 108
Kapittel 18. Absaloms død 110
V. 1–18. David gjør seg klar til strid 110
V. 19–33. Akima'as og kusjitten 113
Kapittel 19. David vender tilbake 116
V. 1–18. Seieren blir til sorg 116
V. 19–39. Sjime'i blir spart 119
V. 40–43. Strid mellom Israel og Juda 122
Kapittel 20. Sjebas opprør 124
V. 1–19. «Vi har ingen del i David» 124
V. 20–26. Sjebas hode kastes over muren 127
Kapittel 21. Gibeonittenes hevn og kampene mot filistrene 129
Avslutningen på Davids regjering (kap. 21–24) 129
V. 1–14. Blodskylden på Sauls hus 130
Heltedåder i krigene mot filistrene (v. 15–22) 133
V. 15–22. Abisjai redder David 133
Kapittel 22. Davids takkesang 136
Davids takkesang for seieren over alle hans fiender 136
V. 1–16. Overskriften 137
V. 17–43. Herren drar ham opp av dype vann 140
V. 44–51. Høvding over folkene 144
Kapittel 23. Davids siste ord og hans helter 146
V. 1–7. Guds utsagn gjennom David 146
V. 8–23. Heltene i første klasse 149

V. 24–39. Heltene i tredje klasse 152
Kapittel 24. Folketellingen og pesten 155
V. 1–15. Herrens vrede og Davids tilskyndelse 156
V. 16–25. Engelen ved Aravnas treskeplass 159
Om Carl Friedrich Keil 163
Ordforklaringer 164

Innledning til Andre Samuelsbok

(*Om tittel, tilblivelse og kilder, se innledningen til Første Samuelsbok.*)

Andre Samuelsbok forteller historien om Davids regjering, ordnet etter hovedtrekkene. Først blir David konge over Juda i Hebron, mens de andre stammene i Israel holder seg til Sauls hus (kap. 1–4). Så blir han konge over hele Israel og utvider riket sitt med seier på seier (kap. 5–9). Deretter går makten hans tilbake som følge av ekteskapsbruddet hans (kap. 10–20). Til sist kommer slutten på regjeringstiden hans (kap. 21–24).

Parallelle og utfyllende beretninger står i 1 Krøn 11–28. Der blir Davids regjering først og fremst skildret i sammenheng med hvordan Guds rike i Den gamle pakt vokste fram. Krønikeboka gir en grundig skildring av det David gjorde for å reise opp og ordne gudstjenesten, og av det han gjorde for å samle og grunnfeste hele riket og ordne styret av det.

Kapittel 1. David sørger over Saul og Jonatan

David konge over Juda og Isjboset konge over Israel

Da David i Siklag fikk budet om at Israel var slått og Saul død, sørget han dypt og oppriktig over den falne kongen og hans edle sønn Jonatan (kap. 1). Med Guds tillatelse vendte han så tilbake til Juda, til Hebron, og der salvet de eldste i stammen ham til konge over Juda.

Men Abner, Sauls fetter og øverste hærfører, tok Isjboset, den eneste gjenlevende sønnen til den falne kongen, og gjorde ham til konge over de andre stammene i Mahanajim (2,1–11). Det førte til borgerkrig. Abner dro med Isjbosets hær mot David til Gibeon, men ble slått av Davids hærfører Joab og forfulgt mot Mahanajim. Under forfølgelsen drepte Abner Joabs bror Asael, som satte hissig etter ham (2,12–32).

Striden mellom Davids hus og Sauls hus varte likevel en tid, men Davids hus ble stadig sterkere og Sauls hus stadig svakere. Til sist ble Abner uvenner med Isjboset og fikk de stammene som til da hadde holdt seg til ham, til å godta David som konge over hele Israel. Da han hadde forhandlet med David om dette, ble han myrdet av Joab på vei hjem fra Hebron. David viste sin avsky for udåden ved å holde høytidelig sorg over Abner, og enda tydeligere ved å forbanne Joabs ugjerning (kap. 3).

Kort etter ble Isjboset myrdet i sitt eget hus av to benjaminitter. Også dette mordet hevnet David: Han lot morderne drepe og begravde Isjbosets hode, som de hadde brakt ham, i Abners grav (4,1–12).

Slik tok borgerkrigen og den truende splittelsen av riket slutt, uten at David hadde noen del i det, ja, heller mot hans vilje. Det skjedde ved at Abner, som hadde skapt splittelsen, og Isjboset, som han hadde satt på tronen, begge falt for svikefulle hender og fikk lønn for at de hadde satt seg opp mot Guds ordning.

David selv hadde i sin lange lidelsesskole under Saul lært å sette alt sitt håp til Herren sin Gud. Derfor gjorde han, da Saul var død, ikke noe forsøk på å ta med makt det riket Gud hadde lovt ham, eller på å rydde sin rival av veien ved en ugjerning.

Budet om at Israel var slått og Saul falt i krigen med filistrene, fikk David fra en amalekitt. Mannen skrøt av at han hadde drept Saul, og overga David kongens krone og armring. Men David straffet ham med døden for det han trodde

var mordet på Guds salvede (v. 1–16). Så sørget David over Saul og Jonatan og ga sorgen sin uttrykk i en klagesang (v. 17–27). Beretningen henger nøye sammen med de siste kapitlene i Første Samuelsbok.

V. 1–18. Budet om Sauls død

> «[1]Da Saul var død, og David var vendt tilbake etter at han hadde slått amalekittene, slo han seg til i Siklag i to dager. [2]Da hendte det den tredje dagen at det kom en mann fra Sauls leir med flerrede klær og med jord på hodet. Da han kom til David, kastet han seg ned på jorden for ham. [3]David spurte ham: Hvor kommer du fra? Og han svarte ham: Jeg har flyktet fra Israels leir. [4]Da sa David til ham: Hvordan er det gått, fortell meg det! Han svarte: Folket flyktet fra slaget, og mange falt og mistet livet. Saul og hans sønn Jonatan er også døde.»

Etter Sauls død, da David var kommet tilbake til Siklag fra felttoget mot amalekittene (1 Sam 30,1–26), kom det den tredje dagen en mann til ham med flerrede klær og jord på hodet, som tegn på dyp sorg (se 1 Sam 4,12). Han fortalte at Israels hær var slått på flukt, og at Saul og Jonatan var døde.

Begge tidsangivelsene i v. 1–2 regner fra den dagen David kom tilbake til Siklag etter å ha forfulgt og slått amalekittene. Om slaget på Gilboa, der Saul falt, sto før eller etter at David kom hjem, kan vi ikke avgjøre. Av at de to hendelsene nevnes side om side i v. 1, følger bare at de skjedde omtrent samtidig.

Mannen kom «fra leiren, fra Saul». Han synes altså å ha holdt seg i nærheten av Saul under slaget. Davids spørsmål «Hvordan er det gått?» knytter seg til det mannen hadde sagt, at han hadde flyktet fra Israels leir. Svaret lyder: Folket flyktet fra slaget, og ikke bare er mange av folket falt, men også Saul og hans sønn Jonatan er døde.

V. 5–10. Amalekittens beretning

> «[5]Da sa David til den gutten som kom og fortalte ham dette: Hvordan vet du at Saul og hans sønn Jonatan er døde? [6]Gutten som kom med meldingen, svarte: Det falt seg slik at jeg kom opp på Gilboa-fjellet. Og der sto Saul og støttet seg på spydet sitt, mens vognene og hestfolket satte hardt inn på ham. [7]Han snudde seg, og da han fikk se meg, ropte han på meg. Jeg svarte: Her er jeg. [8]Så spurte han: Hvem er du? Jeg svarte: Jeg er en amalekitt. [9]Da sa han til meg: Kom hit til meg og drep meg! For dødskrampen har grepet meg, men det er ennå liv i meg. [10]Så jeg gikk bort til ham og drepte ham, for jeg visste at han ikke ville overleve sitt fall. Jeg tok kongesmykket som han hadde på hodet, og ringen han bar på armen, og tok dem med hit til min herre.»

Krampen hadde grepet Saul, så han ikke kunne forsvare seg og måtte falle i filistrenes hender, enda livet ennå var helt i ham. «Etter sitt fall» betyr ikke at han hadde kastet seg på sverdet eller spydet. Det ligger verken i ordet eller i uttrykket «støttet seg på spydet sitt», og vi har ikke lov til å hente det inn hit fra 1 Sam 31,4. Det betyr «etter nederlaget», altså at han ikke ville overleve denne ulykken.

Denne beretningen strider mot fortellingen om Sauls død i 1 Sam 31,3 ff. Også i seg selv virker den usannsynlig, ja, usann. Særlig gjelder det påstanden om at Saul sto og støttet seg på spydet mens fiendens vogner og ryttere satte inn på

ham, uten våpendrager eller noen annen israelittisk kriger ved sin side, så han måtte henvende seg til en amalekitt som tilfeldigvis kom forbi, og be ham gi ham dødsstøtet. Dette fant amalekitten på i håp om å få større lønn av David.

Det eneste i beretningen som sikkert er sant, er at han fant kongen død på slagmarken og tok krona og armringen, for dem brakte han til David. Men om han var til stede da Saul døde, eller bare fant ham etter at han var død, er slett ikke sikkert.

V. 11–12. Davids sorg

> «[11]Da tok David og flerret klærne sine. Det samme gjorde alle de menn som var hos ham. [12]De klaget og gråt og fastet helt til om kvelden over Saul og hans sønn Jonatan, og over Herrens folk og over Israels hus, fordi de var falt for sverdet.»

Kongesmykkene som mannen hadde med seg, gjorde det klart at hovedsaken i beretningen var sann, og den fylte David med den dypeste sorg. Som tegn på smerten flerret han klærne sine, og alle mennene hans gjorde det samme. De sørget med gråt og faste til kvelden over Saul og Jonatan, over Herrens folk og over Israels hus, fordi de var falt for sverdet, det vil si i strid.

«Herrens folk» og «Israels hus» skilles fra hverandre fordi Israel sto i et dobbelt forhold, og det ga dobbel grunn til sorg. De falne var først og fremst lemmer av Herrens folk og dernest landsmenn. «De var altså forbundet med dem både etter kjødet og etter ånden, og derfor sørget de så mye mer» (Seb. Schmidt).

Gerlach skriver: «Den eneste dype sorgen over Saul, bortsett fra innbyggerne i Jabes (1 Sam 31,11), kom fra den mannen han hadde hatet og forfulgt i så mange år, helt til sin død – slik Davids etterfølger gråt over Jerusalems fall, enda byen var i ferd med å drepe ham selv.»

V. 13–16. Amalekitten blir straffet

> «[13]Så spurte David gutten som var kommet med meldingen: Hvor er du fra? Han svarte: Jeg er sønn av en amalekitt som er flyttet inn her. [14]Da sa David til ham: Hvordan kunne du driste deg til å legge hånd på Herrens salvede, og drepe ham? [15]Og David kalte på en av mennene sine og sa: Kom hit og hogg ham ned! Og han slo ham i hjel. [16]Men David sa til ham: Ditt blod komme over ditt hode, for din egen munn har vitnet mot deg da du sa: Jeg har drept Herrens salvede.»

David spurte så budbæreren om hans ætt og fikk vite at han var sønn av en amalekitt som hadde flyttet inn i Israel. Da bebreidet David ham for hans gjerning og lot en av mennene sine drepe ham. Dommen lød: «Ditt blod komme over ditt hode» (jf. 3 Mos 20,9; Jos 2,19), «for din egen munn har vitnet mot deg».[1]

David så amalekittens utsagn som nok grunn til å dømme ham, uten å granske sannheten nærmere, enda det etter all sannsynlighet var usant. David gjennomskuet at mannen ville sikre seg en stor lønn for en slik gjerning (se 4,10), og han mente at en som av ren vinningslyst kunne tilskrive seg en slik

[1]Berleburg-bibelen: «Din munn har vitnet mot deg, og etter den blir du dømt (Luk 19,22), enten du har gjort det eller ikke. Har du gjort det, får du den rette lønn for gjerningen din. Har du ikke gjort det, får du skylde på ditt eget løgnaktige vitnesbyrd og nøye deg med lønnen til en ond smigrer. For etter din egen bekjennelse er du en kongemorder, og det er nok til å avsløre ditt onde hjerte. David kunne godt se at mannen ikke var noen morder, men han ville vise ved sitt eksempel at smigrere som skryter av slike synder, ikke skal få gehør hos sine overordnede.»

udåd, også var i stand til å gjøre den. Dessuten var kongesmykkene han hadde med seg, et håndfast bevis på at Saul virkelig var drept.

Straffen var på ingen måte så hard at vi må «vurdere moralen etter tiden», eller bare forsvare den ut fra politisk klokskap: at David som Sauls etterfølger og forfulgte rival ikke kunne la kongemordet gå ustraffet, fordi folket, eller i alle fall motstanderne hans, ellers ville anklage ham for å ha hatt del i mordet. Slike hensyn ville David aldri ha latt drive seg til urettferdig strenghet, og hans handlemåte trenger ikke et slikt halvt forsvar.

Selv om Saul hadde bedt amalekitten om å gi ham dødsstøtet, var det en straffverdig forbrytelse å gjøre det. Det sies jo ikke noe om at Saul var så dødelig såret at han ikke kunne unnslippe eller komme seg, så det ville vært grusomt å nekte ham det han ba om. Var livet ennå helt i ham, slik amalekitten sa, var stillingen hans ikke så håpløs at han måtte falle i filistrenes hender. Det lå også nær å tro at mannen hadde drept kongen for å få lønn.

Men å drepe kongen, Herrens salvede, var i seg selv en forbrytelse som fortjente døden. Det David mer enn én gang kunne ha gjort, men lot være av hellig ærefrykt for kongens helligede person, det hadde denne fremmede – en mann av amalekittenes folk, Israels verste fiender – gjort for vinnings skyld, eller i alle fall sagt at han hadde gjort. En slik forbrytelse måtte straffes med døden, og det av David, som Gud hadde utvalgt og salvet til Sauls etterfølger. Også amalekitten selv godtok ham som det, ellers ville han ikke ha brakt ham budet sammen med kongekrona.

V. 17–18. Klagesangen «Buen»

> «[17]Og David sang denne klagesangen over Saul og hans sønn Jonatan. [18]Han bød at Judas barn skulle lære sangen. Den heter Buen, og den er oppskrevet i «Den rettskafnes bok».»

Klagesangen David skrev over Saul og hans edle sønn Jonatan, og som han lærte Israels barn, er et talende vitnesbyrd om hvor dyp og oppriktig sorgen hans var. Den er en av de skjønneste sangene i Det gamle testamente, full av høy tanke og båret av dyp og helliget følelse. Uten den minste hentydning til sitt eget forhold til den falne kongen priser David uten misunnelse Sauls og Jonatans tapperhet og dyder, og klager bittert over tapet av dem.

Han bød Judas barn å øve inn og lære sangen. Den fikk navnet «Buen»[2], ikke bare fordi buen nevnes i v. 22, men fordi det er en krigssang. Buen var et av hovedvåpnene til krigerne på den tiden, og benjaminittene, Sauls stammefrender, var særlig dyktige med den (jf. 1 Krøn 8,40; 12,2; 2 Krøn 14,8; 17,17).

Andre forklaringer, som at navnet gjaldt melodien sangen ble sunget på, er langt mindre naturlige. Klagesangen ble tatt inn i «Den rettskafnes bok» (se Jos 10,13), og derfra har forfatteren av Samuelsbøkene hentet den.

V. 19–27. Første strofe: Sauls og Jonatans heltemot

> «[19]Din pryd, Israel, ligger drept på dine hauger. Å, at heltene skulle falle! [20]Forkynn det ikke i Gat, meld det ikke på gatene i Asjkelon, for da ville filistrenes døtre glede seg, de uomskårnes døtre ville juble! [21]Dere Gilboa-fjell! Måtte

[2] **«Buen»** qesjet, קֶשֶׁת, «bue»

> det ikke falle dugg eller regn på dere! Måtte der ikke være marker som bærer
> korn til offergaver! For der ble heltenes skjold flekket med blod, Sauls skjold
> ble ikke salvet med olje. [22]Aldri vendte Jonatans bue tilbake uten blod fra de
> falne eller fett fra de mektige. Aldri kom Sauls sverd umettet hjem. [23]Saul og
> Jonatan, elsket og avholdt i livet, ble heller ikke skilt i døden. Hurtigere var de
> enn ørner, sterkere enn løver. [24]Dere Israels døtre! Gråt over Saul som kledde
> dere vakkert i purpur, som satte smykker av gull på deres klær.»

Sangen har tre strofer, som gradvis blir kortere og svakere i kraft (v. 19–24, 25–26 og 27). Slik dempes sorgens voldsomhet litt etter litt, til den til sist dør hen.

Hver strofe begynner med utropet: «Å, at heltene skulle falle!» Den første inneholder alt som var å si til pris for de falne heltene: den dypeste sorg over døden deres og pris av deres tapperhet, deres uatskillelige kjærlighet og Sauls dyder som konge. Den andre minnes vennskapet mellom David og Jonatan. Den tredje sukker bare det siste sukket, og så tier klagesangen.

Første ledd i v. 19 er temaet for hele sangen. Ordet for «pryd»[3] betyr ikke «gasellen» her, slik noen har oversatt. Parallellen «heltene» viser at det er de to heltene Saul og Jonatan som er Israels pryd. Luther har gjengitt meningen riktig med «die Edelsten», «de edleste». «Dine hauger» viser til Israel og sikter til høydene i Gilboa-fjellene (se v. 21). Denne hendelsen kastet Israel ut i dyp sorg, og den sorgen begynner i neste ledd.

Budet om sorgen skulle ikke bæres ut blant Israels fiender, så de ikke skulle glede seg over det; slik glede ville bare øke Israels smerte over tapet. Bare to av filisterbyene nevnes ved navn: Gat, som lå nær, og Asjkelon, som lå lenger borte ved havet. Filistrenes døtre som gleder seg, viser til skikken at kvinnene feiret folkets seire med sang og dans (jf. 1 Sam 18,6).

Også naturen skal ta del i sorgen (v. 21). Gud skal ta sin velsignelse fra fjellene der heltene falt, så de ikke blir vætet av himmelens dugg og regn, men blir liggende golde for alltid som minnesmerker over den forferdelige hendelsen. «Marker som bærer korn til offergaver» er marker som gir grøde, så en kan bære fram førstegrødeoffer av den. Det er den enkleste og best passende forklaringen.

Grunnen til at Gilboa-fjellene forbannes, er at der ble heltenes skjold, særlig Sauls, flekket med blod, nemlig blodet til dem skjoldet skulle verne. «Ikke salvet med olje» betyr at skjoldet ikke var rengjort og blankpusset med olje, så merkene av Sauls blod ennå satt på det. Å skyte inn «som om» («som om han ikke var salvet med olje», Vulgata) har ingen grunn i teksten.

Denne skammen rammet på Gilboa dem som alltid hadde kjempet så tappert at buen og sverdet deres aldri vek tilbake før de var mette av de falnes blod og fett (v. 22). Bildet bygger på at pilene drikker fiendens blod og sverdet fortærer kjøttet hans (se 5 Mos 32,42; Jes 34,5–6; Jer 46,10). De to hovedvåpnene er fordelt på heltene: Buen er Jonatans og sverdet Sauls.

I døden som i livet var de to heltene ikke skilt, for de var like i tapperhet og mot (v. 23). Enda de var så ulike av karakter og stilte seg så forskjellig til

[3] **«pryd»** hatsevi, הַצְּבִי

David, sviktet ikke den edle Jonatan sin far, enda farens bitre hat til den vennen Jonatan elsket som sin egen sjel, kunne ha undergravd troskapen hans.

«Elsket og avholdt» gjelder først og fremst Jonatan, men passet også på Saul i de første årene av hans regjering. Da viste han dydene til en dyktig hersker og vant folkets varige kjærlighet og troskap. I sorgen over den falne helten glemmer David all den urett Saul hadde gjort ham, og fremhever bare de vennlige sidene ved ham.

Ørnens letthet og hurtighet (jf. Hab 1,8) og løvens styrke (se 2 Sam 17,10) var de fremste kjennetegnene på de store heltene i oldtiden. Til slutt minner David i v. 24 om det rike byttet Saul hadde skaffet folket, for å prise hans heltestorhet også på dette punktet. Purpuren var skarlagenrød (se 2 Mos 25,4).

V. 25–26. Andre strofe: Vennskapet med Jonatan

«[25]Å, at heltene skulle falle i striden! Jonatan ligger ihjelslått på dine hauger.
[26]Hjertelig bedrøvet er jeg over deg, min bror Jonatan! Du var meg inderlig kjær. Din kjærlighet var mer dyrebar for meg enn kvinners kjærlighet.»

Den andre strofen gjelder bare vennskapet med Jonatan. V. 25 gjentar nesten ordrett v. 19. «Bedrøvet» (v. 26) betegner hvordan hjertet blir klemt og trykket av smerte og sorg. «Din kjærlighet» er Jonatans kjærlighet til David. At den sammenlignes med kvinners kjærlighet, uttrykker den dypeste alvor i en hengiven kjærlighet.

V. 27. Tredje strofe: Det siste sukket

«[27]Å, at heltene skulle falle, og krigens våpen bli ødelagt!»

Den tredje strofen er bare en kort ettertone av sorg, og med den dør sangen hen. «Krigens våpen» er ikke våpnene selv. Uttrykket er billedlig og sikter til heltene som førte krigen (se Jes 13,5). Slik har også Luther oversatt: «die Streitbaren», «de stridbare».

Kapittel 2. David blir konge i Hebron

Da David hadde sørget over den falne kongen, dro han til Hebron etter Herrens vilje, som han hadde spurt seg fram til ved urim. Der ble han salvet til konge av Juda stamme. Så sendte han takk til innbyggerne i Jabes for den kjærligheten de hadde vist Saul da de begravde knoklene hans (v. 1–7), og han regjerte sju og et halvt år i Hebron over Juda alene (v. 10–11).

Men Abner satte Sauls gjenlevende sønn Isjboset til konge over Israel (v. 8–9). Det førte til krig mellom Isjbosets og Davids tilhengere. Abner og hæren hans ble slått, men den tapre Asael, Davids søstersønn, ble drept av Abner (v. 12–32).

At Isjboset ble gjort til konge, var ikke bare en fortsettelse av Sauls fiendskap mot David. Det var også et åpent opprør mot Herren, som hadde forkastet Saul og utvalgt David til fyrste over Israel. Dette valget hadde han vist så tydelig for hele folket at selv Saul var blitt overbevist om at David var bestemt til å bli hans etterfølger på tronen.

Overfor dette opprøret mot Guds klart åpenbarte vilje viste David at han fullt og helt bøyde seg under Guds ledelse. Han vendte ikke tilbake til Juda før han hadde fått lov av Herren. Og da Juda stamme hadde godtatt ham som konge, førte han ikke krig mot Isjboset, men nøyde seg med å slå tilbake angrepet fra tilhengerne av Sauls hus. For han var fullt viss på at Herren i sin tid ville gi ham hele Israels kongedømme.

V. 1–17. David drar til Hebron og blir salvet

> «[1]Siden spurte David Herren: Skal jeg dra opp til en av byene i Juda? Herren svarte: Gjør det! Da spurte David: Hvor skal jeg dra? Han svarte: Til Hebron. [2]Så dro David dit opp med sine to koner, Akinoam fra Jisre'el og Abiga'il, karmelitten Nabals kone. [3]David tok også med seg de menn som var hos ham, hver med sin husstand, og de bosatte seg i byene omkring Hebron. [4]Da kom Judas menn dit og salvet David til konge over Judas hus.»

«Siden», det vil si etter det som er fortalt i kap. 1, spurte David Herren ved urim om han skulle dra opp til en av byene i Juda, og i så fall til hvilken. Svaret var: «Til Hebron.» Byen egnet seg særlig godt som hovedstad, ikke bare fordi den lå oppe i fjellene midt i stammens land, men også fordi den var knyttet til hellige minner fra gammel tid.

David kunne ikke være i tvil om at han nå, da Saul var død, måtte bryte forbindelsen med filistrene og vende hjem til sitt eget land. Men filistrene hadde tatt det meste av Israels land etter seieren på Gilboa. Og det var god grunn til å frykte at Sauls tilhengere, særlig hæren med Sauls fetter Abner i spissen, ville nekte å godta David som konge, så det kunne bryte ut borgerkrig. Derfor ville ikke David vende hjem uten Herrens uttrykkelige tillatelse.

Han dro så til Hebron med konene sine og hele følget (se 1 Sam 27,2) og bosatte seg i «byene omkring Hebron», det vil si stedene som hørte til Hebrons område. Da kom Judas menn – ved sine eldste – og salvet ham til konge over Judas hus, det vil si Juda stamme. Slik Saul ble gjort til konge av stammene etter at Samuel hadde salvet ham (1 Sam 11,15), ble også David her først salvet av Juda og siden av de andre stammene (2 Sam 5,3).

V. 4b–7. David takker mennene i Jabes

> «[4]Så kom det noen og fortalte David at det var mennene i Jabes i Gilead som hadde gravlagt Saul. [5]Da sendte David bud til mennene i Jabes i Gilead og sa til dem: Velsignet være dere av Herren, fordi dere har gjort den kjærlighetsgjerningen mot deres herre Saul å begrave ham! [6]Måtte nå Herren vise miskunnhet og trofasthet mot dere! Jeg vil også gjøre vel mot dere fordi dere har gjort dette. [7]Så ta nå mot til dere og vær djerve menn! For deres herre Saul er død, men nå har Judas hus salvet meg til konge over seg.»

Her begynner et nytt avsnitt. Davids første gjerning som konge var å sende bud til Jabes for å takke innbyggerne for at de hadde begravd Saul, og for å kunngjøre at han selv var salvet til konge. Med takken anerkjente David høytidelig den avdøde kongen og fjernet selv skinnet av opprør. Samtidig var budet om at han var salvet, en indirekte oppfordring til innbyggerne i Jabes om å godta ham som sin konge nå.

«Måtte nå Herren» – nå som dere har vist Saul, deres herre, denne kjærligheten – «vise miskunnhet og trofasthet mot dere!» Miskunn og trofasthet står sammen som i 2 Mos 34,6. Det er de to sidene ved Guds godhet mot menneskene: hans tilgivende nåde og hans trofasthet, det vil si at han holder sine løfter (se Sal 25,10). Det neste leddet gjengir Keil slik: «Også jeg viser dere dette gode», og det gode er bønnen om Guds velsignelse i v. 5; det gjør han fordi de har gjort dette mot Saul.

I v. 7 følger oppfordringen: Nå som Saul, deres herre, var død og judeerne hadde salvet David til konge, skulle de vise seg djerve, det vil si djerve i ærefrykt og troskap mot David, som var blitt deres konge etter Sauls død. Det krevde besluttsomhet og mot å godta David som konge, for Sauls hær hadde flyktet til Gilead, og det var god grunn til å vente motstand mot David fra Abner. Isjboset synes likevel ikke å ha vært utropt til konge ennå, eller i alle fall visste ikke David om det.

V. 8–9. Abner gjør Isjboset til konge

> «[8]Men Abner, Ners sønn, Sauls hærfører, tok Isjboset, Sauls sønn, og førte ham over til Mahanajim. [9]Der gjorde han ham til konge over Gilead og over asurittene og over Jisre'el og Efra'im og Benjamin og over hele Israel.»

Dette knyttes til det foregående som en motsetning: Men Abner, Sauls hærfører (se 1 Sam 14,50), hadde tatt Isjboset og ført ham over til Mahanajim. Isjboset hadde trolig vært med i slaget på Gilboa og flyktet over Jordan med Abner da slaget var tapt.

Isjboset (*isj-bosjet*, אִישׁ־בֹּשֶׁת, «skammens mann») var Sauls fjerde sønn (1 Krøn 8,33; 9,39). Hans egentlige navn var Esjba'al (*esjba'al*, אֶשְׁבַּעַל, «Baals ild», trolig det samme som «den som ødelegger Baal»). Navnet ble siden gjort om til Isjboset, slik også gudenavnet Baal ble gjengitt med *bosjet*, «skam» (Hos 9,10; Jer 3,24), og Jerubba'al ble gjort om til Jerubbesjet (se Dom 8,35).

Mahanajim lå øst for Jordan, ikke langt fra vadestedet over Jabbok. For Abners planer var stedet viktig, både på grunn av minnene fra fortiden (1 Mos 32,2–3) og på grunn av beliggenheten. Der gjorde han Isjboset til konge over Gilead, det vil si hele landet øst for Jordan (som i 4 Mos 32,29; Jos 22,9).

Navnet «asurittene» er åpenbart feil overlevert. Det kan verken sikte til Assyria eller til den arabiske stammen assurerne (1 Mos 25,3), men det rette navnet lar seg ikke finne. (*Keil drøfter flere forslag – Asjer-stammen, byen Asjer og Gesjur – men finner ingen av dem holdbare.*) «Jisre'el» er ikke bare byen, men sletta som var oppkalt etter den (som i 1 Sam 29,1). «Hele Israel» er alle de andre stammene, naturligvis ikke Juda, der David alt var godtatt som konge.

V. 10–11. Isjbosets og Davids regjeringstid

> «[10]Isjboset, Sauls sønn, var førti år gammel da han ble konge over Israel. Han regjerte i to år. Det var bare Judas hus som holdt seg til David. [11]Hele den tiden David var konge i Hebron over Judas hus, var sju år og seks måneder.»

Som vanlig når en konge begynner å regjere, oppgis Isjbosets alder. Han var førti år da han ble konge, og regjerte i to år, mens David var konge i Hebron over Judas hus i sju og et halvt år.

Forskjellen er påfallende, og den kan ikke forklares slik enkelte har gjort, at David regjerte to år i Hebron over Juda, til Isjboset ble myrdet, og så fem og et halvt år over Israel, til han inntok Jerusalem. Det strider mot tekstens klare ord om at David var konge i Hebron over Judas hus i sju og et halvt år. Like uholdbar er tanken at Isjbosets to år skal regnes til krigen med David, fordi Abner var hovedpersonen de andre fem og et halvt årene.

Av kap. 3–5 ser vi klart at Isjboset var konge til sin død, som kom etter Abners. Og etter begge disse hendelsene ble David salvet til konge over Israel i Hebron av alle stammene, og dro så straks mot Jerusalem, inntok borgen Sion og gjorde byen til sin hovedstad. Isjbosets korte regjeringstid kan derfor bare forklares med at han ikke ble konge straks etter Sauls død, slik David ble, men først etter at Abner hadde vunnet tilbake landet filistrene hadde tatt på denne siden av Jordan. Det kan ha tatt fem år.[1]

V. 12–17. Kampen ved Gibeon

[1] At Isjbosets tronbestigelse nevnes før Davids og med alderen hans, mens Davids alder først oppgis i 5,4–5 da han ble konge over hele Israel, betyr ikke at forfatteren så på Isjboset som den rette kongen og David som tronraner. Det motsatte står så tydelig som mulig i v. 4 sammenlignet med v. 8. Rekkefølgen forklares enkelt av skikken, som går igjen i hele 1. Mosebok, å nevne bilinjer og bipersoner først og fortelle det som er verdt å vite om dem, så banen blir fri for å fortelle hovedpersonenes historie uten avbrudd.

«[12]Abner, Ners sønn, dro ut fra Mahanajim med folkene til Isjboset, Sauls sønn, og dro til Gibeon. [13]Og Joab, Serujas sønn, og Davids folk dro også ut, og traff sammen med dem ved Gibeon-dammen. Den ene flokken slo seg ned på den ene siden av dammen og den andre flokken på den andre siden. [14]Da sa Abner til Joab: La de unge mennene tre fram og holde en krigslek mens vi ser på! Joab svarte: Ja, la dem det! [15]Så reiste de seg og gikk fram i det fastsatte tall: tolv for Benjamin og Isjboset, Sauls sønn, og tolv av Davids folk. [16]De grep hverandre i hodet og stakk sverdet i siden på hverandre slik at de falt alle sammen. Siden ble dette stedet kalt Helkat-Hassurim. Det ligger ved Gibeon. [17]Striden ble svært hard denne dagen, og Abner og Israels menn ble slått av Davids folk.»

Da Abner hadde lagt hele Israel under Isjbosets herredømme, ville han også underlegge seg Juda. Med det for øye dro han fra Mahanajim med Isjbosets folk, det vil si krigsmennene hans, til Gibeon. Byen heter i dag el-Jib og ligger i den vestlige delen av Benjamins stamme, to gode timer nord for Jerusalem (se Jos 9,3).

Der kom Joab, sønn av Davids søster Seruja (1 Krøn 2,16), mot ham med Davids krigsmenn. De to hærene møttes ved Gibeon-dammen, trolig en av de store vanndammene som ennå finnes der, og slo leir på hver sin side av den.

Abner foreslo da at striden skulle avgjøres ved tvekamp, trolig for å unngå en virkelig borgerkrig. Ordet for «holde en krigslek»[2] står her om tvekampens krigslek.

Joab gikk med på forslaget, og tolv unge krigere for Benjamin og Isjboset og tolv av Davids menn gikk ut fra leirene til kampplassen. Hver grep motstanderen i hodet og hadde i samme øyeblikk sverdet i siden på ham, så de falt alle sammen. Det viser at de unge mennene på begge sider kjempet både med stor villskap og stort mot. Stedet fikk derfor navnet Helkat-Hassurim, «de skarpe eggenes mark» (jf. Sal 89,44).

Tvekampen avgjorde ingenting. Derfor fulgte et alminnelig og svært hardt slag, der Abner og hæren hans ble drevet på flukt av Davids krigsmenn.

V. 18–32. Abner dreper Asael

«[18]Tre av Serujas sønner var med: Joab og Abisjai og Asael. Asael var lett på foten som en gasell på marken. [19]Og Asael satte etter Abner og bøyde ikke av verken til høyre eller til venstre, men holdt seg stadig i Abners spor. [20]Da vendte Abner seg og sa: Er det du, Asael? Han svarte: Ja. [21]Da sa Abner til ham: Bøy av, enten til høyre eller til venstre! Grip fatt i en av de unge og ta rustningen hans! Men Asael ville ikke la være å forfølge ham. [22]Da sa Abner igjen til Asael: La være å forfølge meg! Vil du kanskje at jeg skal slå deg til jorden? Hvordan skulle jeg da kunne se din bror Joab i øynene? [23]Men han ville ikke holde opp. Da støtte Abner spydskaftet i magen på ham, så spydet gikk ut gjennom ryggen. Og han falt om der og døde på stedet. Og alle som kom til det stedet hvor Asael var falt og døde, stanset der.»

Det eneste vi får vite mer om fra dette slaget, er at Abner drepte Asael. Det nevnes her fordi det fikk store følger. Av Serujas tre sønner, Joab, Abisjai og

[2] **«holde en krigslek»** sakhaq, שָׂחַק, «spøke, leke»

Asael, var Asael særlig lett på foten, som en gasell. Han forfulgte Abner ivrigst av alle og bøyde verken av til høyre eller venstre.

Da vendte Abner seg om, spurte om han var Asael, og sa: Bøy av og grip en av de unge mennene og ta rustningen hans! Det vil si: Drep en av de menige soldatene og ta utrustningen hans som bytte, hvis det er den slags ære du er ute etter.

Men Asael ville ikke vende om. Da gjentok Abner at han skulle gå sin vei, og la til: «Hvordan skulle jeg da kunne se din bror Joab i øynene?» Av det ser vi at Abner ikke ønsket å drepe den unge helten, av hensyn til Joab og deres tidligere vennskap.

Men da Asael tross advarselen ikke ville holde opp, stakk Abner ham i magen med den bakre, nedre enden av spydet, så spydet gikk ut gjennom ryggen og Asael falt død om på stedet. Den nedre enden av spydet synes å ha vært spiss, så det kunne stikkes ned i jorden (se 1 Sam 26,7). Det forklarer at spydet kunne gå tvers gjennom kroppen.

Den unge heltens skjebne vakte slik medfølelse at alle som kom til stedet der han var falt, stanset for å sørge over ham (jf. 2 Sam 20,12).

V. 24–28. Abner ber om stans

> «[24]Joab og Abisjai forfulgte Abner. Da solen var gått ned, kom de til Amma-haugen, som ligger midt imot Giah på veien til Gibeons ørken. [25]Men Benjamins barn samlet seg i én flokk om Abner og stilte seg på toppen av en haug. [26]Da ropte Abner til Joab: Skal sverdet aldri holde opp med å fortære? Skjønner du ikke at dette vil ende med sorg? Hvor lenge vil du vente før du sier til folkene dine at de skal holde opp med å forfølge sine brødre? [27]Joab svarte: Så sant Gud lever: Hadde du ingenting sagt, så skulle folket allerede fra morgenen av blitt ført bort, så ingen hadde forfulgt sin bror. [28]Så blåste Joab i hornet, og alt folket stanset. De forfulgte ikke Israel lenger, og fortsatte ikke å kjempe.»

(Keil, v. 27: «Hadde du ikke talt, så hadde folket alt om morgenen dratt bort, hver fra sin bror.»)

Joab og Abisjai forfulgte Abner til solen gikk ned og de var kommet til Amma-haugen, midt imot Giah på veien til Gibeons ørken. Om disse stedene vet vi ikke noe mer.

Benjaminittene samlet seg da i én flokk bak Abner og stanset på toppen av en haug for å slå forfølgerne tilbake. Abner ropte til Joab: «Skal sverdet aldri holde opp med å fortære?» – skal det ikke bli ende på drapene? Slik advarte han Joab mot følgene av en fortvilet kamp og ba ham gjøre slutt på blodsutgytelsen ved å stanse forfølgelsen.

Joab svarte: Hadde du ikke talt – det vil si utfordret til tvekamp (v. 14) – ville folket ha dratt bort om morgenen, hver fra sin bror. Det vil si: Det ville slett ikke ha blitt noen slik brodermorderisk kamp.

Slik la Joab hele skylden for slaget på Abner, fordi han hadde tatt initiativet til tvekampen. Den avgjorde ingenting og ble så blodig at begge hærene følte seg nødt til å kjempe saken ut. Men så lot han blåse i hornet for å stanse og gjorde slutt på forfølgelsen.

V. 29–32. Hjemferden

> «[29]Abner og mennene hans gikk gjennom ødemarken hele den natten. Så satte de over Jordan og gikk gjennom hele Bitron og kom til Mahanajim. [30]Da Joab hadde holdt opp med å forfølge Abner, samlet han alt folket. Av Davids folk savnet en nitten mann i tillegg til Asael. [31]Men Davids folk hadde drept tre hundre og seksti mann av Benjamin og blant Abners menn. [32]Asael tok de opp og gravla ham i hans fars grav i Betlehem. Joab og mennene hans gikk hele natten og kom til Hebron da det lysnet av dag.»

Abner dro med hæren sin hele natten gjennom Araba, det vil si Jordandalen, satte over elva og gikk gjennom hele Bitron tilbake til Mahanajim. Bitron er et område øst for Jordan som bare nevnes her. Det er ikke navnet på en by, men på et landskap. Det ser vi av ordet «hele», som ville være meningsløst om en by. Navnet betyr «kløft», og det var nok navnet på en dal nær Jabbok, mellom Jordan og Mahanajim, som lå nord for Jabbok.

Joab samlet også mennene sine til hjemtog. Nitten av hans krigere manglet foruten Asael, og alle var falt i slaget. Men de hadde drept hele tre hundre og seksti av Benjamin og Abners menn.

Den slående forskjellen i tallene forklares med at Joabs hær bare besto av tapre og prøvde menn, som for lenge siden hadde samlet seg om David. I Abners hær var det bare restene av israelittene som var slått på Gilboa, og de var blitt enda mer svekket og motløse av forsøkene på å vinne tilbake landet filistrene holdt.

På hjemveien tok Davids menn opp Asaels lik og begravde ham i hans fars grav i Betlehem. Så marsjerte de hele natten mot Hebron og kom fram da det lysnet av dag.

Kapittel 3. Abner går over til David og blir drept

V. 1–16. Davids hus blir sterkere

«[1]Krigen mellom Sauls hus og Davids hus ble langvarig. David ble sterkere og sterkere, men Sauls hus ble svakere og svakere.»

Med disse ordene sammenfatter forfatteren hvordan det gikk med de to kongehusene som sto mot hverandre. Det hebraiske uttrykket for «ble sterkere og sterkere» viser at saken skred fram litt etter litt. «Krigen» betyr ikke stadige kamper, men at de fortsatt sto i fiendskap og krig med hverandre. De sluttet ikke fred, så verken anerkjente Isjboset David som konge eller David Isjboset.

Det står ingenting om at Abner eller Isjboset fortsatte de egentlige krigshandlingene etter nederlaget ved Gibeon. Det er også lite sannsynlig i seg selv, for Isjboset var for svak til å føre krigen videre, mens David med fast tillit til Herrens løfte ventet til hele Israel skulle komme over til ham.

V. 2–5. Davids sønner i Hebron

«[2]David fikk sønner mens han bodde i Hebron. Hans førstefødte var Amnon, sønn av Akinoam fra Jisre'el. [3]Den andre var Kilab, sønn av Abiga'il, karmelitten Nabals kone. Den tredje var Absalom, sønn av Ma'aka, som var datter til Talmai, kongen i Gesjur. [4]Den fjerde var Adonja, sønn av Haggit. Den femte var Sefatja, sønn av Abital. [5]Den sjette var Jitream, sønn av Davids kone Egla. Disse sønnene fikk David i Hebron.»

At Davids hus gikk fram, viser seg i at familien hans vokste i Hebron. Oversikten over sønnene han fikk der, bryter ikke tråden i fortellingen, slik noen mener. Den står svært godt på sin plass som et håndfast bevis på at Davids hus ble sterkere. Det stemmer også med skikken å begynne historien om hver konges regjering med å fortelle litt om familien hans (se 5,13 ff.; 1 Kong 3,1; 14,21; 15,2.9). En tilsvarende liste over Davids sønner står i 1 Krøn 3,1–4.

De to første sønnene fikk han med de to konene han hadde tatt med seg til Hebron (1 Sam 25,42–43). Med Akinoam fikk han den førstefødte, Amnon, og med Abiga'il den andre, Kilab. Han kalles Daniel i 1 Krøn 3,1 og hadde derfor trolig to navn.

De fire andre fikk han med koner han hadde giftet seg med i Hebron. Absalom var sønn av Ma'aka, datter til Talmai, kongen i Gesjur, et lite rike nordøst for

Basjan (se 5 Mos 3,14). Adonja var sønn av Haggit, Sefatja av Abital og Jitream av Egla. Hvor de tre siste konene kom fra, vet vi ikke.

«Davids kone», som er føyd til Eglas navn, er bare en passende avslutning på hele listen. Det skal ikke vise at Egla var Davids fremste hustru, så vi med rabbinerne måtte slutte at det var Mikal som var ment.

V. 6–11. Abner kommer i strid med Isjboset

> «[6]Mens krigen sto på mellom Sauls hus og Davids hus, støttet Abner Sauls hus.
> [7]Nå hadde Saul hatt en medhustru ved navn Rispa, datter til Aja. Så sa Isjboset til Abner: Hvorfor har du gått inn til min fars medhustru? [8]Abner ble harm over Isjbosets ord og sa: Er jeg et hundehode som holder med Juda? Den dag i dag gjør jeg vel mot din far Sauls hus, mot hans brødre og hans venner. Jeg har ikke overgitt deg i Davids hånd, og så går du nå i rette med meg for denne kvinnens skyld! [9]Gud la det gå Abner ille både nå og siden om jeg ikke gjør slik mot David som Herren har lovt ham, [10]og tar kongedømmet fra Sauls hus og reiser opp Davids trone over Israel og over Juda fra Dan helt til Be'er-Sjeba.
> [11]Og han torde ikke svare Abner et ord mer, så redd var han for ham.»

Nå begynner Sauls hus å gå tilbake. Under krigen mellom de to husene holdt Abner fast ved Sauls hus, men han tok en av Sauls medhustruer til seg. Da Isjboset bebreidet ham det, ble han så rasende at han straks kunngjorde at han ville overgi riket til David.

Abner hadde sikkert lenge, om ikke helt fra begynnelsen, sett at Isjboset var helt uskikket. Trolig hadde han gjort ham til konge etter Sauls død bare for å slippe å underkaste seg David, så han selv kunne herske i Isjbosets navn og kanskje bane seg vei til tronen.

At han tok den avdøde kongens medhustru, var i alle fall etter israelittisk skikk, og etter skikken i hele Østen, et bevis på at han siktet mot tronen (se 16,21; 1 Kong 2,21). Bare tronarvingen hadde rett til å leve med den avdøde kongens medhustruer, for de gikk i arv til ham sammen med det andre han arvet.

Men etter hvert kan det ha gått opp for Abner at Sauls hus umulig kunne holde på makten mot David. Det kan ha fått ham til å bestemme seg for å få hele Israel til å godta David, og slik sikre seg selv en innflytelsesrik stilling under hans styre. Dette forklarer helt enkelt at Abner falt fra Isjboset og gikk over til David.

Abner ble så harm over klagen at han svarte: «Er jeg et hundehode som holder med Juda?» Et hundehode er noe helt foraktelig. Til nå, sier han, har han vist Sauls hus troskap og ikke latt Isjboset falle i Davids hånd – og så bebreider Isjboset ham for en forseelse med en kvinne!

Så sverger han: «Gud la det gå Abner ille … om jeg ikke gjør slik mot David som Herren har lovt ham.» Etter grunnteksten har Herren «sverget» David dette, men vi kjenner ikke til noen ed der Gud lovte David riket. Men Guds løfte er i seg selv like godt som en ed, for Gud er den sanne Gud, som verken kan lyve eller bedra (1 Sam 15,29; 4 Mos 23,19). Dette løftet var allment kjent i Israel. Isjboset kunne ikke svare et ord, så redd var han for Abner.

V. 12–16. Abner går over til David, og Mikal føres tilbake

«[12]Og Abner sendte bud av sted til David og sa: Hvem hører landet til? Og han fortsatte: Gjør en pakt med meg, for se, da skal min hånd være med deg for å føre hele Israel over til deg. [13]Han svarte: Godt, jeg vil gjøre en pakt med deg. Bare én ting krever jeg av deg: Du skal ikke komme for øynene mine uten at du har med deg Mikal, Sauls datter, når du kommer for å tre fram for meg. [14]Og David sendte bud til Isjboset, Sauls sønn, og lot si: Gi meg min kone Mikal, som jeg vant meg til brud med hundre filistrers forhuder! [15]Da sendte Isjboset bud og tok henne fra hennes mann Paltiel, sønn av Lajisj. [16]Og mannen hennes fulgte med og gikk gråtende etter henne like til Bahurim. Men Abner sa til ham: Gå hjem igjen! Da snudde han og gikk hjem.»

Abner satte snart trusselen sin ut i livet. Han sendte bud til David på sine vegne med spørsmålet: «Hvem hører landet til?» – hvem andre enn deg? Og: «Gjør en pakt med meg», så skal jeg stå ved din side og føre hele Israel over til deg.

David gikk med på forslaget på ett vilkår: Abner skulle ikke komme for hans ansikt uten først å ha ført Mikal, Sauls datter, tilbake til ham. Det kravet stilte han ikke bare fordi Saul urettmessig hadde tatt Mikal fra ham og gitt henne til en annen mann (1 Sam 25,44). Han hadde jo med rette vunnet henne til hustru ved å betale den brudegaven som ble krevd, og hun elsket ham (1 Sam 18,27; 19,11–12). Derfor kunne han med full rett kreve henne tilbake, og Isjboset kunne ikke nekte.

Men trolig hadde han også politiske grunner: Når han på ny ble gift med kongsdatteren, ville hele Israel se at han ikke bar hat i hjertet mot den falne kongen.

Da Abner hadde godtatt vilkåret, sendte David bud til Isjboset og krevde Mikal tilbake (se 1 Sam 18,25.27). Han sendte til Isjboset for at tilbakeføringen skulle skje i lovlige former, «så det kunne bli klart at han hadde handlet rett mot Paltiel for hans konges åsyn, og at han hadde fått sin hustru tilbake og ikke tatt henne med makt fra mannen hennes» (Seb. Schmidt).

Isjboset sendte trolig Abner til Gallim (1 Sam 25,44) for å hente Mikal fra mannen hennes Paltiel og føre henne tilbake til David. Mannen måtte finne seg i skilsmissen. Han fulgte med og gikk gråtende etter henne til Bahurim, der Abner bød ham vende hjem. Bahurim, Sjime'is hjemsted (19,16; 1 Kong 2,8), lå etter 16,1.5 og 17,18 på veien fra Jerusalem til Gilgal i Jordandalen, ikke langt fra Oljeberget. Paltiel hadde altså fulgt hustruen sin til grensen for Judas stamme, eller for Davids rike.

V. 17–37. Abner vinner de eldste og kommer til Hebron

«[17]Men Abner talte med Israels eldste og sa: Alt lenge har dere ønsket å få David til konge over dere. [18]Så la ham nå bli det! For Herren har sagt om David: Ved min tjener Davids hånd vil jeg frelse mitt folk Israel fra filistrenes hånd og fra alle deres fienders hånd. [19]Abner talte også med benjaminittene. Så gikk han av sted for å tale med David i Hebron om alt det som Israel og hele Benjamins hus hadde besluttet. [20]Abner kom til David i Hebron med tjue mann, og David gjorde et gjestebud for Abner og de menn som var med ham. [21]Og Abner sa til David: Jeg vil dra ut og samle hele Israel til min herre kongen. Så kan de gjøre

en pakt med deg, og du kan råde over alt det du ønsker. Og David lot Abner fare, og han dro bort i fred.»

Før Abner dro til David, hadde han talt med Israels eldste, det vil si stammene, unntatt Benjamin (se v. 19) og Juda. «Alt lenge», sa han, «har dere ønsket å få David til konge over dere. Gjennomfør nå det dere ønsker! For Herren har sagt om David: Ved min tjener David vil jeg frelse mitt folk Israel fra filistrene og alle deres fiender.»

På samme måte hadde Abner talt med Benjamin. Han henvendte seg særskilt til benjaminittene fordi det sittende kongehuset tilhørte deres stamme, og de hadde hatt mange fordeler av det (se 1 Sam 22,7). Samtalene med de eldste og med Benjamin kom altså før møtet med David i Hebron.

Av Abners ord til de eldste ser vi at folkestemningen også blant nordstammene for lengst hadde vendt seg til fordel for David, og 1 Krøn 12 gir historiske bevis for det.

Det Herrens ord om David som Abner viser til i v. 18, finner vi ikke i denne formen noe sted i Davids historie slik den er overlevert oss.

Abner hadde derfor enten i tankene et ord fra en av profetene (Samuel eller Gad) og kalte det Herrens ord, eller han så Davids salving ved Samuel etter Herrens befaling, og den underfulle framgangen David hadde mot Israels fiender i alt han tok seg fore, som en virkelig erklæring fra Gud. Den viste at David som Sauls utvalgte etterfølger skulle fullføre det Herren hadde sagt til Samuel om Saul (1 Sam 9,16), men som Saul ikke hadde oppfylt fordi han satte seg opp mot Herrens bud.

Da Abner hadde vunnet Israels eldste og Benjamin for å godta David som konge, dro han til Hebron for å kunngjøre David det de hadde besluttet. Tjue mann fulgte ham som utsendinger for hele Israel, for å stadfeste Abners ord ved å være til stede, og David gjorde et gjestebud for dem alle.

Etter måltidet sa Abner at han ville samle hele Israel til kongen, så de kunne slutte pakt med ham – det vil si hylle ham som konge for Guds åsyn – og han kunne bli konge over alt han ønsket, det vil si over hele Guds folk. Så tok David farvel med ham, og Abner dro bort i fred.

Uttrykket «i fred» forbereder det som følger. Det står likevel ikke at David lot ham fare i fred, uten å hevne seg på ham, men at «David lot ham fare, og han dro bort i fred». Helt bortsett fra Davids milde sinnelag hadde han ingen grunn til å behandle Abner som fiende nå, etter at Abner hadde oppgitt all motstand mot hans kongedømme og ført hele Israel over til ham.

Det Abner hadde gjort for Isjboset, også kampen mot David, var riktignok en syndig motstand mot Herrens vilje. Den viljen kjente han godt: Herren hadde ved Samuel kalt og salvet David til konge over sitt folk.

Men det var likevel ikke et opprør mot Davids person og rett til tronen som menneskelig rett kunne straffe. Herren hadde nemlig ikke latt Samuel eller noen annen profet innsette David som konge for folket. Og etter Sauls død hadde David ikke krevd at folket skulle bøye seg for hans rett til kongedømmet over hele Israel, enda Herren hadde lovt ham det og salvingen hadde stadfestet

det. Som en sann Guds tjener ventet han tålmodig til Herren selv ga ham herredømmet over hele sitt folk.

V. 22–27. Joab myrder Abner

> «[22]Nettopp da kom Davids folk og Joab hjem fra et herjetog, og de hadde mye bytte med seg. Abner var da ikke lenger hos David i Hebron, for David hadde latt ham fare, og han var dratt bort i fred. [23]Da nå Joab og hele hæren som var sammen med ham, kom hjem, fikk Joab høre at Abner, Ners sønn, var kommet til kongen, og at kongen hadde latt ham fare, og at han var dratt bort i fred. [24]Da gikk Joab inn til kongen og sa: Hva har du gjort? Abner kom til deg, hvorfor lot du ham da fare sin vei? [25]Du kjenner da Abner, Ners sønn! Du må da vite at han er kommet for å narre deg og for å få rede på all din ferd og alt det du gjør. [26]Så gikk Joab bort igjen fra David og sendte noen folk etter Abner. De førte ham tilbake fra Sira-brønnen. Men David visste ikke noe om det. [27]Da nå Abner kom tilbake til Hebron, tok Joab ham til side midt inn i porten for å tale med ham i stillhet. Der stakk han ham i magen, så han døde. Det var for å hevne sin bror Asaels blod.»

Etter at Abner var dratt, kom Davids menn hjem med mye bytte fra et herjetog mot en av stammene som grenset til Juda, med Joab i spissen. Da Joab fikk høre at Abner hadde vært hos David, og at David hadde latt ham dra igjen, gikk han til David og bebreidet ham: Hvorfor lot du ham dra, så han kunne gå sin vei uten å bli holdt tilbake?

«Du kjenner da Abner» – eller rettere som spørsmål: «Kjenner du Abner?» – han kom for å overtale deg, det vil si få deg trygg på hensiktene hans, og for å få rede på alt du foretar deg og alle dine planer. Slik håpet Joab å vekke Davids mistanke mot Abner som forræder, så han selv uten å bli straffet kunne ta sin private hevn.

Abner hadde så vidt forlatt David da Joab sendte bud etter ham – uten tvil i Davids navn, men uten at David visste det – og lot ham hente tilbake fra Sira-brønnen. Stedet er helt ukjent for oss. Etter Josefus lå det tjue stadier fra Hebron.

Da Abner kom tilbake, tok Joab ham til side midt inn i porten for å tale med ham i stillhet, det vil si i enrom. Der stakk han ham i magen, så han døde, «for å hevne sin bror Asaels blod», altså fordi Abner hadde drept Asael (2,23).

V. 28–30. David forbanner Joabs udåd

> «[28]Da David siden fikk høre dette, sa han: Jeg og mitt kongedømme er for evig uten skyld for Herren i Abners, Ners sønns blod. [29]La det komme over Joabs hode og over hele hans fars hus! La det aldri savnes noen i Joabs hus som har utflod eller er spedalsk, eller går med krykke eller som faller for sverdet, eller som mangler brød. [30]Slik myrdet Joab og hans bror Abisjai Abner, fordi han hadde drept deres bror Asael ved Gibeon under striden.»

Meningen er: Måtte Gud hevne mordet på Abner over Joab og hans ætt ved å straffe dem stadig med fryktelige sykdommer, voldsom død og fattigdom. Den som har utflod, er den som er nevnt i 3 Mos 15,2, og den som går med krykke, er en lam eller vanfør. For å gjøre grunnen til denne fryktelige forbannelsen helt

klar sier forfatteren i v. 30 at Joab og broren Abisjai hadde myrdet Abner fordi han hadde drept broren deres Asael ved Gibeon (2,23).

Joabs gjerning, som Abisjai på en eller annen måte må ha hatt del i, var et svikefullt snikmord. Det kunne ikke engang forsvares som blodhevn, for Abner hadde drept Asael i kamp, etter gjentatte advarsler og bare for å redde sitt eget liv. Joabs viktigste drivkraft var den mest foraktelige misunnelse, eller frykten for at Abners forsoning med David skulle svekke hans egen innflytelse hos kongen. Det samme gjentok seg senere da han myrdet Amasa (20,10).

V. 31–37. Davids sorg over Abner

> «[31]Men David sa til Joab og alt folket som var hos ham: Flerr klærne, bind sekk om dere og gå klagende foran Abner! Og kong David gikk selv etter båren. [32]Så gravla de Abner i Hebron. Kongen gråt høyt ved Abners grav, og alt folket gråt. [33]Kongen sang denne klagesangen over Abner: Skulle da Abner dø som en dåre? [34]Dine hender var ikke bundet og dine føtter var ikke lagt i lenker. Som en faller for ugjerningsmenn, slik falt du. – Og alt folket ble ved å gråte over ham. [35]Siden kom de alle for å få David til å spise mens det ennå var dag. Men han sverget: Gud la det gå meg ille både nå og siden om jeg smaker brød eller noe annet før solen er gått ned. [36]Hele folket forsto dette, og de syntes godt om det. Alt det kongen gjorde, syntes folket godt om. [37]Den dagen skjønte hele folket og hele Israel at det ikke var kongen som var opphavsmannen til drapet på Abner, Ners sønn.»

For å vise åpent hvor sorgfull han var over mordet, og hvor sterkt han mislikte udåden, bød David Joab og alt folket som var hos ham – hoffolkene og krigerne som var kommet hjem med Joab – å holde offentlig sorg over den døde. De skulle flerre klærne, kle seg i sekk, de grove hårklærne som var sorg- og botsdrakt, og gå klagende foran båren, mens David selv som konge gikk etter den. Så begravde de Abner i Hebron, og David gråt høyt ved graven, og alt folket med ham.

En slik gravferd og kongens tårer ved graven måtte ta fra motstanderne hans enhver mistanke om at Joab hadde begått mordet med hans viten. Men et enda sterkere bevis på hans uskyld og hans oppriktige sorg ga han i klagesangen han skrev over Abners død:

(Keil: «Som en ugudelig måtte Abner dø! Dine hender var ikke bundet, og dine føtter var ikke lagt i lenker. Som en faller for ugjerningsmenn, slik falt du!»)

Første strofe (v. 33) klager smertefullt over at Abner hadde fått en død han ikke hadde fortjent. «Dåren»[1] er etter israelittisk tankegang den ugudelige (se Sal 14,1). V. 34 betyr: Du hadde ikke gjort deg skyldig i noen forbrytelse, så du måtte dø som en ugjerningsmann i lenker og bånd. Du ble myrdet med svik. Klagesangen gjorde slikt inntrykk på alt folket som var til stede, at de gråt enda mer over den døde.

David sørget så bittert at han med ed nektet å smake brød eller noe annet før solen gikk ned, da hele folket ba ham spise noe mens det ennå var dag. Hele folket så hans sorg, og de syntes godt om den, slik de syntes godt om alt kongen gjorde. Av Davids dype og inderlige sorg forsto alle som var hos kongen, og hele

[1] **«Dåren»** naval, נָבָל

Israel, den dagen at drapet på Abner ikke kom fra kongen. Det hadde mange kanskje først trodd, for Joab hadde uten tvil hentet Abner tilbake i Davids navn.

V. 38–39. «Herren skal gjengjelde»

> «[38]Og kongen sa til sine menn: Vet dere ikke at en høvding og stor mann er falt i Israel på denne dagen? [39]Men jeg er ennå svak og bare salvet til konge. Disse menn, Serujas sønner, er mektigere enn jeg. Herren skal gjengjelde den som gjør ondt, det onde han gjør!»

Til slutt sa David til sine nærmeste menn: «Vet dere ikke at en høvding og stor mann er falt i Israel på denne dagen?» Ordene viser hvor fullt ut David kunne se dydene hos sine motstandere. Han var langt fra å se på Abner som en forræder fordi han falt fra Isjboset og gikk over til ham. Tvert imot hadde han håpet å finne en dyktig hærfører og en trofast tjener i ham. Han ville straks ha straffet morderen til en slik mann, om han bare hadde hatt makt til det.

Men, legger han til, «jeg er ennå svak og bare salvet til konge», og Serujas sønner er for sterke for ham. I grunnteksten står det «i dag» (NB: «ennå»), og det gjelder ikke bare «svak», men også «salvet»: Han var bare så vidt salvet.

Som ung konge følte David at han ikke maktet å straffe en mann som Joab etter fortjeneste. Derfor måtte han i første omgang nøye seg med å forbanne udåden (v. 29) og overlate gjengjeldelsen til Gud. Han kunne ikke og turde ikke tilgi. Derfor påla han før sin død Salomo, sønnen og etterfølgeren sin, å straffe Joab for mordet på Abner og Amasa (1 Kong 2,5).

Kapittel 4. Isjboset blir myrdet

«[1]Da Sauls sønn fikk høre at Abner var død i Hebron, falt han rent sammen, og hele Israel ble forferdet. [2]Hos Sauls sønn var der to menn som var høvdinger for streifflokker. Den ene hette Ba'ana og den andre Rekab. De var sønner av Rimmon fra Be'erot og hørte til Benjamins barn. Be'erot ble også regnet til Benjamin. [3]Men folket i Be'erot hadde flyktet til Gittajim, der har de bodd som innflyttere helt til denne dag.»

Da Sauls sønn hørte om Abners død, «falt han rent sammen», ordrett: «hendene hans ble slappe». Han mistet kraften og motet til å opptre som konge, for Abner hadde vært den eneste støtten for tronen hans. «Og hele Israel ble forferdet», det vil si ikke bare skremt over Abners død, men helt rådville om hvordan de skulle unngå Davids hevn, som Abner tilsynelatende var blitt offer for.

Sauls sønn hadde to førere for krigsflokker, Ba'ana og Rekab, sønner av Rimmon fra Be'erot, av Benjamins barn. Be'erot, i dag el-Bire (se Jos 9,17), lå like ved vestgrensen av Benjamins stamme og regnes også i Jos 18,25 til Benjamin. Merknaden om Be'erot stadfester at disse be'erotittene var benjaminitter. Men slik viser den også hvor grufull udåden i de neste versene er: To menn av Benjamins stamme myrdet Sauls sønn, kongen fra deres egen stamme.

Gittajim nevnes igjen i Neh 11,33 blant stedene der benjaminitter bodde etter fangenskapet. Det følger slett ikke av det at stedet hørte til Benjamin før fangenskapet. Det kan ha ligget utenfor stammens område, og det er ennå ikke funnet. Vi vet heller ikke hvorfor folket i Be'erot flyktet til Gittajim og ble boende der som innflyttere til den tiden da denne historien ble skrevet. Kanskje var det fordi filistrene hadde erobret Gittajim.

V. 4. Jonatans lamme sønn

«[4]Jonatan, Sauls sønn, hadde en sønn som var lam i begge føttene. Han var fem år gammel da meldingen om Saul og Jonatan kom fra Jisre'el, og den kvinnen som passet ham, tok ham og flyktet. Men idet hun skyndte seg av sted, falt han ned og ble lam. Hans navn var Mefibosjet.»

Før forfatteren forteller hva de to be'erotittene gjorde, skyter han inn en merknad om Sauls ætt. Den skal vise fra først av at denne ættens kongedømme nødvendigvis tok slutt med Isjbosets død, for den eneste etterkommeren som var igjen, var en helt hjelpeløs krøpling. Han var Jonatans sønn og lam i føttene. Han var fem år gammel da budet om Sauls og Jonatans død kom fra Jisre'el.

Barnepiken tok ham straks og flyktet, og under den hastige flukten falt han og ble lam.

Navnet hans var Mefibosjet, etter Simonis «den som ødelegger avguden». I 1 Krøn 8,34 og 9,40 kalles han Meribba'al (*meriv-ba'al*, מְרִיב־בַּעַל, «Baals stridsmann»), slik Isjboset også kalles Esjba'al (se 2,8). Om hans senere historie, se kap. 9; 16,1 ff. og 19,24.

V. 5–8. Mordet på Isjboset

> «[5]Be'erotitten Rimmons sønner, Rekab og Ba'ana, tok av sted og kom på det heteste av dagen til Isjbosets hus mens han hvilte middag. [6]De lot som om de skulle hente hvete, og slik kom de helt inn i huset. Så stakk de ham i magen. Deretter slapp Rekab og hans bror Ba'ana bort. [7]De kom inn i huset mens Isjboset lå på sengen i sovekammeret, og stakk ham i hjel og hogg hodet av ham. Så tok de hodet hans og gikk hele natten gjennom ødemarken. [8]Og de kom med Isjbosets hode til David i Hebron og sa til kongen: Se, her er hodet av Isjboset, sønn til Saul, din fiende som sto deg etter livet. Slik har Herren på denne dagen gitt min herre kongen hevn over Saul og hans ætt.»

De to sønnene til Rimmon dro til Mahanajim, der Isjboset holdt hoff (2,8.12), og kom til Isjbosets hus på det heteste av dagen, mens han hvilte middag. De kom helt inn i huset under påskudd av å hente hvete, trolig til soldatene i flokkene sine, og stakk ham i magen. Første ledd i v. 6 er et innskudd som forklarer hvordan morderne kunne komme helt inn til kongen. Det neste leddet fører fortellingen videre.[1]

Fordi tråden ble brutt av den forklarende merknaden i v. 6, tas den opp igjen i v. 7 ved at ordene «de kom inn i huset» gjentas. Slik kan forfatteren knytte til det som skjedde videre: De hogg hodet av ham, tok det med seg, gikk hele natten gjennom Araba, Jordandalen (se 2,29), og brakte det til David i Hebron.

Ingen beveggrunn oppgis, men det kan knapt være tvil om at de ikke håpet på noe annet enn en stor lønn fra David. Slik dristet de seg til «å bre Guds navn og hans forsyn som en kappe og et dekke over sin skurkestrek, slik de ugudelige pleier å gjøre» (Berleburg-bibelen).

V. 9–12. David straffer morderne

> «[9]Men David svarte Rekab og hans bror Ba'ana, be'erotitten Rimmons sønner, og sa til dem: Så sant Herren lever, han som har forløst min sjel fra all trengsel: [10]Den som kom til meg med melding om at Saul var død, mente selv han kom med en god melding. Men jeg grep ham og drepte ham i Siklag – ham som jeg skulle ha gitt lønn for et gledesbud. [11]Hvor mye mer nå, når ugudelige menn har myrdet en rettferdig mann i hans hus og på hans leie – skulle jeg ikke nå kreve hans blod av deres hånd og utrydde dere av landet? [12]Så ga David befaling til sine folk, og de slo dem i hjel og hogg hendene og føttene av dem og hengte dem opp ved dammen i Hebron. Men Isjbosets hode tok de og begravde i Abners grav i Hebron.»

[1]Septuaginta har her en omskrivning om en dørvokterske som renset hvete og sovnet, og den er tatt inn i Vulgata. Men det er bare en glose; ingen andre gamle oversettere fant noe om en dørvokter i teksten sin. At mordet og flukten fortelles to ganger i to vers etter hverandre, er ikke meningsløst, slik Thenius mener, men en gjentakelse etter hebraisk fortellemåte. Som Königsfeldt sier: «Hebreerne gjentar ofte på denne måten for å legge til noe nytt», her at de tok hodet med seg. Se også 3,22–23 og 5,1–3.

David lønnet dem helt annerledes enn de hadde ventet. Leddene i svaret hans er ikke føyd sammen til én avrundet periode, men svarer til den opprørte måten han talte på. Først kommer eden: «Så sant Herren lever», og tillegget «han som har forløst min sjel fra all trengsel». I det ligger at David ikke fant det nødvendig å rydde fiendene sine av veien ved forbrytelser.

Så minner han i v. 10 om hvordan han hadde behandlet budbæreren som meldte Sauls død og påsto at han hadde drept ham, for å få god lønn for budet (se 1,14–15). «Lønn for et gledesbud» er her lønnen for budet.

Hovedsaken kommer i v. 11, som en stigning: «Hvor mye mer nå …» «Rettferdig»[2] betyr her uskyldig, ikke skyldig i noen ond gjerning eller forbrytelse. At Isjboset hadde tatt kongemakten, som Abner hadde tvunget på ham, var ingen dødsforbrytelse slik forholdene var etter Sauls død. Og selv om det hadde vært det, hadde Rimmons sønner ingen rett til å snikmyrde ham.

Så følger dommen: Nå som dere har myrdet en rettferdig mann, skulle jeg ikke kreve hans blod av dere og utrydde dere av landet? Å «kreve blodet» av en (jf. 1 Mos 9,5) er å ta blodhevn, og «utrydde» står om dødsstraff, som i 5 Mos 13,5.

David lot så mennene sine drepe morderne og gjorde straffen strengere enn vanlig. De hogg av dem hendene, som hadde utført mordet, og føttene, som hadde løpt etter lønnen, og hengte likene opp ved dammen i Hebron til skue og advarsel, så andre skulle skremmes fra å gjøre det samme (jf. 5 Mos 21,22). Til sammenligning kan vi nevne at Aleksander den store gikk fram på samme måte mot morderen av kong Dareios. Isjbosets hode begravde de i Abners grav i Hebron.

Slik handlet David også her med streng rettferdighet. Han ville ikke bare vise folket at han verken hadde befalt eller godkjent mordet. Han gjorde det av inderlig avsky for slike forbrytelser, og for å bevare en god samvittighet for Gud og mennesker.

[2] **«Rettferdig»** tsaddiq, צַדִּיק

Kapittel 5. David konge over hele Israel

Davids styre over hele Israel i kraftens og herlighetens tid

Etter Isjboset død ble David salvet i Hebron av alle stammene til konge over hele Israel (5,1–5). Så gikk han mot jebusittene i Jerusalem, inntok borgen deres på Sion og gjorde Jerusalem til hovedstad i riket. Han befestet byen enda sterkere og bygde seg et palass der (5,6–16), etter at han to ganger hadde slått filistrene (5,17–25).

Hovedstaden og kongens bolig skulle også bli det åndelige midtpunktet for hele folket som Herrens menighet. Derfor hentet han paktens ark fram fra stedet der den hadde stått i det skjulte, og førte den i et festtog opp til Sion. Der satte han den i et telt han hadde gjort i stand for den, så hele menigheten kunne tilbe Gud der (kap. 6).

Deretter bestemte David seg for å bygge Herren et tempel i Jerusalem, et hus verdig hans navn. Til gjengjeld fikk han Herrens løfte om at tronen hans skulle stå til evig tid (kap. 7).

Etter dette følger en kort oversikt over Davids kriger med nabofolkene. Gjennom dem ble ikke bare hans eget kongedømme, men Guds rike i Israel en mektig makt blant folkene og rikene i verden. Midt i alt dette holdt David fast ved sin kjærlighet og troskap mot Sauls falne kongeslekt og viste barmhjertighet mot den siste etterkommeren av den (kap. 9).

Fortellingen om hvordan Israels rike vokste i makt og herlighet under David, er ordnet etter tiden så langt at alt som nevnes her, hendte i første halvdel av hans styre over hele paktsfolket. Men i det enkelte følger den ikke tidsfølgen strengt. Saklige hensyn spiller også inn: Alle Davids store kriger er samlet i kap. 8. Forfatterens plan var altså først å skildre hvordan David bygde opp Guds rike i Israel innad, og så hvordan hans makt vokste utad i kampen mot verdens folk som sto det imot.

V. 1–12. David salvet til konge over hele Israel

«[1]Så kom alle Israels stammer til David i Hebron og sa: Her er vi! Vi er av samme kjøtt og blod som du! [2]Allerede for lenge siden, da Saul var konge over oss, var det du som førte Israel ut og inn. Og Herren sa til deg: Du skal vokte mitt folk

> Israel, og du skal være fyrste over Israel. [3]Og alle Israels eldste kom til kongen i Hebron, og kong David gjorde en pakt med dem i Hebron for Herrens åsyn, og de salvet David til konge over Israel.»

Etter Isjboset død kom alle Israels stammer, unntatt Juda, til Hebron for å hylle David som konge. De kom ved sine eldste, som representerte dem (v. 3), slik Abner hadde oppfordret dem til (3,17–19). Se også parallellen i 1 Krøn 11,1–3.

De ga tre grunner for at de kom. For det første: «Vi er av samme kjøtt og blod som du», det vil si slektninger, for alle Israels stammer stammet fra Jakob (1 Mos 29,14; Dom 9,2). For det andre: Alt mens Saul var konge, var det David som førte Israel ut og inn, det vil si ledet folkets saker (4 Mos 27,17; jf. 1 Sam 18,5).

For det tredje sa de at Herren hadde kalt ham til hyrde og fyrste over sitt folk: «Du skal vokte mitt folk Israel.» Det som er sagt ved 3,18 om Abners henvisning til et lignende Herrens ord, gjelder også her.

V. 3 tar opp igjen v. 1, men sier nærmere at «alle Israels stammer» betyr «alle Israels eldste». Kong David gjorde en pakt med dem i Hebron for Herrens åsyn (se 3,21), og de salvet ham til konge over hele Israel. Krønikeboken legger til: «etter Herrens ord ved Samuel» (1 Krøn 11,3). Herrens befaling til Samuel om å salve David til konge over Israel (1 Sam 16,1.12) var nå fullt ut oppfylt.

V. 4–5. Davids alder og regjeringstid

> «[4]David var tretti år gammel da han ble konge, og han regjerte i førti år. [5]I Hebron regjerte han over Juda i sju år og seks måneder, og i Jerusalem regjerte han i trettitre år over hele Israel og Juda.»

Her oppgis Davids alder da han ble konge, tretti år, og hvor lenge han regjerte: sju og et halvt år i Hebron over Juda og trettitre år i Jerusalem over Israel og Juda. Krønikeboken har disse opplysningene først ved slutten av Davids regjering (1 Krøn 29,27).

V. 6–8. Sions borg blir inntatt

> «[6]Så dro kongen og hans menn til Jerusalem mot jebusittene, som bodde der i landet. Men de sa til David: Du kommer aldri inn her! Blinde og lamme skal drive deg bort med disse ordene: David kommer aldri inn her! [7]Men David inntok likevel Sions borg, det er Davids by. [8]Den dagen sa David: Hver den som slår jebusittene, la ham bruke vannledningen og nå de lamme og blinde som Davids sjel hater. Av dette kommer ordet: En blind og en lam skal ikke komme inn i huset.»

(Keil: «8 … Hver den som slår jebusittene, han skal styrte både de lamme og de blinde, som Davids sjel hater, ned i fossen …»)

Beretningen her og den i 1 Krøn 11,4–9 stemmer overens i alle hovedtrekk. Men begge er korte utdrag av en mer utførlig fortelling. Derfor er noe som var mindre viktig, utelatt i den ene eller den andre, og vi får hele bildet når vi legger dem sammen.

Sions borg ble inntatt like etter at David var salvet til konge over alle Israels stammer. Det ser vi både av at beretningen følger rett etter, og av at David etter v. 5 regjerte like mange år i Jerusalem som han var konge over hele Israel.

Kongen dro med sine menn – stridsmennene; Krønikeboken sier «hele Israel», altså Israels stridsmenn – til Jerusalem mot jebusittene, som bodde der

i landet, det vil si de innfødte kanaaneerne. De sa til David: «Du kommer ikke inn her, men blinde og lamme skal drive deg bort.» Med det mente de: David kommer ikke inn. Verbet står i fortid, som om det alt var skjedd og ikke kunne bestrides.

Jebusittene stolte på at borgen deres lå uvanlig sterkt. Den sto på Sion-fjellet, som var omgitt av dype daler på tre sider. I sin hovmodige trygghet trodde de at de ikke engang trengte friske og sterke krigere for å slå tilbake Davids angrep. Blinde og lamme ville være nok.

Likevel inntok David borgen Sion, «det er Davids by». Den merknaden foregriper det som skjedde senere, for David ga ikke borgen dette navnet før han hadde valgt den til bolig og hovedstad (v. 9).

Sion (*tsijjon*, צִיּוֹן) kommer av et ord som betyr «være tørr» og betyr altså det tørre fjellet eller den tørre høyden. Det var navnet på det sørlige og høyeste av Jerusalems fjell. Der sto byens borg, som jebusittene fremdeles hadde i sin makt. Den nordlige, lavere delen av Jerusalem hadde Juda og Benjamin inntatt like etter Josvas død (se Dom 1,8).

V. 8 forteller noe som hendte under erobringen. Den dagen David gikk til angrep på Sions borg, sa han: «Hver den som slår jebusittene, han skal styrte både de lamme og de blinde, som Davids sjel hater, ned i fossen» – det vil si utfor stupet. Dette er trolig den rette forståelsen av disse dunkle ordene, som er forklart på mange måter. David tok opp jebusittenes egne ord og kalte alle forsvarerne av Sions borg «lamme og blinde», og han befalte at de skulle styrtes utfor stupet uten nåde.

Ordet *tsinnor* (צִנּוֹר) betyr «foss» på det eneste andre stedet det står (Sal 42,8). Den betydningen kan også gjelde her, om vi antar at det var en foss ved foten av Sions bratte skrent, kanskje i forbindelse med Siloa-vannet. Noe sikkert kan vi riktignok ikke si, for tross mange nyere undersøkelser i Jerusalem vet vi ikke hvor jebusittenes borg lå, eller hvordan Sion-fjellet så ut i gammel tid.[1]

«Av dette», legger forfatteren til, «kommer ordet: En blind og en lam skal ikke komme inn i huset.» I dette ordtaket har «blind og lam», som David kalte de forhatte jebusittene, fått den allmenne betydningen «motbydelige folk» som en ikke vil ha noe med å gjøre.

Krønikeboken utelater både ordtaket og ordene om de blinde og lamme i jebusittenes tale. I stedet har den et annet ord av David: Den som først slår jebusittene og stormer borgen, skal bli høvding og fører. Den forteller også at Joab vant prisen (1 Krøn 11,6).

Det er ingen grunn til å tvile på at dette er historisk, med den begrunnelse at Joab alt lenge hadde vært hærfører etter 2,13. Det står ikke der, og det er stor forskjell på en som fører hæren i en krig, og en «høvding og fører», det vil si øverstkommanderende. Det 1 Krøn 11,8 forteller om Joabs del i befestningen av Jerusalem, viser tydelig at forfatteren av Krønikeboken hadde andre og fyldigere kilder enn det forfatteren av Samuelsbøkene har gjengitt.

V. 9–10. David tar bolig på Sion

[1] De eldste oversetterne har bare gjettet. Hieronymus har «og rørte ved takrennene», og Luther «und erlanget die Dachrinnen», det vil si «og når opp til takrennene».

> «[9]David tok sin bolig i borgen og kalte den Davids by. Og David bygde rundt omkring fra Millo og innover. [10]David ble større og større, og Herren, hærskarenes Gud, var med ham.»

David valgte borgen til sitt palass og kalte den Davids by. Det som fikk ham til å velge Sion og dermed gjøre Jerusalem til hovedstad for hele riket, var nok dels at Sion lå så sterkt, dels at Jerusalem lå på grensen mellom Benjamin og Juda og nokså nær midten av landet.

«David bygde» betyr at han befestet Sion-byen rundt omkring, «fra Millo og innover». Befestningen «innover» må ha vært en sterk mur på nordsiden av Sion, der Jerusalem grenset til den som en lavere by. Slik skulle palasset vernes mot angrep fra nord, fra bysiden, som til da hadde stått uten festningsverk.

Millo var i alle fall et slags festningsverk, trolig et stort tårn eller kastell på et bestemt sted i ringmuren (jf. Dom 9,6 med 9,46.49, der Millo veksler med «tårn»). Navnet betyr «fyllingen» og kommer trolig av at muren rundt byen ble fylt ut eller fullført med dette tårnet. Den bestemte artikkelen viser at det var en kjent borg, kanskje bygd av jebusittene.

Av dette stedet og 1 Krøn 11,8 kan vi slutte at tårnet sto på et hjørne av muren, i nordøst eller nordvest, der Sion-høyden er lavest og trengte mest forsterkning. Det bekreftes av 1 Kong 11,27, der Salomo lukker skaret i Davids by ved å bygge Millo, og av 2 Krøn 32,5, der Hiskia befester Millo enda sterkere (jf. 1 Kong 9,15.24).

David ble større og større i makt og ry, for Herren, hærskarenes Gud, var med ham.

V. 11–12. Hiram og Davids palass

> «[11]Hiram, kongen i Tyrus, skikket sendemenn til David med sedertre. Han sendte også tømmermenn og steinhoggere, og de bygde et hus for David. [12]David forsto at Herren hadde stadfestet hans kongedømme over Israel, og at han hadde hevet hans rike høyt for sitt folk Israels skyld.»

Kong Hiram av Tyrus sendte sendemenn til David. Senere sendte han etter Davids eget ønske sedertre og bygningsfolk, tømmermenn og steinhoggere, som bygde et hus for ham, det vil si et palass (jf. 1 Krøn 14,1–7).

Hiram var forbundsfelle både med David og med sønnen hans Salomo. Han sendte sedertre og bygningsfolk til tempelet og Salomos palass (1 Kong 5,8 ff.; 2 Krøn 2,3 ff.), og han rustet ut en handelsflåte sammen med ham (1 Kong 9,27–28; 2 Krøn 9,10). Til gjengjeld sendte Salomo ham hvert år korn, olje og vin (1 Kong 5,11; 2 Krøn 2,10). Da alle byggverkene var ferdige, tjue år etter at tempelet ble påbegynt, ga han ham tjue byer i Galilea (1 Kong 9,10 ff.).

Av dette ser vi at Hiram fremdeles regjerte i Salomos tjuefjerde, eller i alle fall tjuende, år. Siden han også hjalp David med tømmer til palasset, må han ha regjert minst førtifem eller femti år. Selv i det siste tilfellet kan han ikke ha blitt konge før Davids åttende år over hele Israel, det vil si seks til ti år etter at jebusittenes borg på Sion var inntatt. Det stemmer godt med beretningen her. At Hirams sendebud og byggingen av palasset nevnes rett etter erobringen av Sion, betyr ikke at de kom like etter.

Hendelsene i kapitlet er ordnet etter emne mer enn etter tid. Av de to slagene mot filistrene (v. 17–25) må i alle fall det første ha stått før palasset ble bygd. V. 17 sier jo at filistrene gikk til krig da de hørte at David var salvet til konge over Israel – trolig før han inntok jebusittenes borg, eller i alle fall like etter, før han begynte å befeste Jerusalem og bygge palass.

Forfatteren har derimot fulgt opp fortellingen om erobringen av Sion med det David etter hvert gjorde for å befeste og pryde den nye hovedstaden, og deretter med Davids hustruer og barn i Jerusalem. Derfor kan ikke Hirams sendebud ha kommet for å gratulere David med tronen. Da David alt var konge, sendte Hiram bud for å slutte forbund med den mektige kongen, og David brukte anledningen til å knytte vennskap med Hiram og be ham om sedertre og bygningsfolk til palasset.[2]

David skjønte av det han lyktes med, at Herren hadde stadfestet ham som konge over Israel og hevet hans rike høyt for sitt folk Israels skyld – fordi han hadde utvalgt Israel til sitt folk og lovt å gjøre det stort og herlig.

V. 13–25. Davids hustruer og sønner i Jerusalem

> «[13]David tok enda flere medhustruer og koner fra Jerusalem etter at han var kommet fra Hebron, og han fikk enda flere sønner og døtre. [14]Dette er navnene på de sønnene han fikk i Jerusalem: Sjammua og Sjobab og Natan og Salomo, [15]Jibhar og Elisjua og Nefeg og Jafia, [16]Elisjama og Eljada og Elifelet.»

Etter palassbyggingen forteller forfatteren hvordan Davids hus vokste: Han tok flere hustruer og medhustruer og fikk sønner i Jerusalem (som 1 Krøn 14,3 ff.). Kongeloven i 5 Mos 17,17 forbød riktignok kongen å ta mange hustruer. Men et stort kvinnehus hørte fra gammel tid med til hoffet hos en østerlandsk konge, og David lot seg forlede av denne skikken til å se bort fra forbudet. Det kom til å koste ham mye hjertesorg siden, for ikke å tale om hans fryktelige fall på grunn av lidenskapen for Batseba.

Medhustruene nevnes før hustruene, trolig fordi David tok mange av dem til seg i Jerusalem, og tidligere enn hustruene. Krønikeboken utelater medhustruene her, men ikke med vilje, for de nevnes i 1 Krøn 3,9. De var bare uten betydning for listen over sønnene, siden det ikke ble gjort forskjell på sønner av medhustruer og sønner av hustruer. «Fra Jerusalem» betyr ikke at alle hustruene var født i Jerusalem. Det viser ordene som følger, «etter at han var kommet fra Hebron». Krønikeboken forklarer det derfor med «i Jerusalem».

Sønnene nevnes også i 1 Krøn 14,4–7 og i ættelisten i 1 Krøn 3,5–8. Sjammua heter Sjimea i 1 Krøn 3,5, etter en annen uttale. Sjammua, Sjobab, Natan og Salomo var etter samme sted sønner av Batseba.

[2]Etter Menander fra Efesos, som Josefus siterer, regjerte Hiram bare trettifire år, og etter Josefus begynte Salomo å bygge tempelet i Hirams tolvte år. Da skulle David ha bygd palasset sitt i sine aller siste leveår, og bestemt seg for å bygge tempelet like før han døde. Det strider mot Bibelen. Herrens løfte i kap. 7 forutsetter at Salomo ennå ikke var født (jf. 1 Krøn 22,9), David så Batseba fra taket på palasset (11,2), og kap. 7 gir inntrykk av at David sto på høyden av sitt styre og kunne håpe å fullføre tempelbyggingen selv. Det er heller ingen løsning å anta at Davids venn var en annen Hiram enn Salomos, for 1 Kong 5,1 og 2 Krøn 2,3 sier uttrykkelig at det var den samme. Den eneste løsningen er at Josefus' tidsangivelser er feil, og at Hiram levde lenger enn Menander sier. Josefus har ikke tempelårets plass i Hirams regjering fra fønikiske kilder, men har regnet det ut selv, og han regner også ellers feil.

I 1 Krøn 3,6–7 og 14,5–6 står det to navn til etter Elisjua: Elifelet (Elpelet) og Nogah. De har ikke kommet inn ved en feil, for 1 Krøn 3,8 sier at sønnene var ni, og da må de to navnene regnes med. De er heller ikke falt ut her ved en avskriverfeil. De er tydeligvis utelatt med vilje, fordi de døde som små. Det forklarer også at navnet Elifelet står igjen til slutt: En sønn som ble født senere, fikk navnet til sin bror som døde ung.

Eljada heter Be'eljada i 1 Krøn 14,7, en annen form av navnet med Baal i stedet for El. David hadde altså nitten sønner, seks født i Hebron (3,2 ff.) og tretten i Jerusalem. Døtrene nevnes ikke i ættelistene, for der tok en som regel bare med arvedøtre og kvinner som var kjent av en særlig grunn. En datter, Tamar, nevnes senere (13,1).

V. 17–18. Filistrene drar ut mot David

> «[17]Da filistrene hørte at David var blitt salvet til konge over Israel, dro alle filistrene ut for å få tak i David. Og da David hørte dette, dro han ned til borgen. [18]Filistrene kom og spredte seg utover i Refa'im-dalen.»

Begge seirene over filistrene hører etter all sannsynlighet til tiden mellom Davids salving i Hebron og erobringen av Sions borg (jf. 1 Krøn 14,8–17). For det første slaget ser vi det klart av ordene «da filistrene hørte at David var blitt salvet til konge over Israel» – ikke da han hadde inntatt Sion.

Da filistrene nærmet seg, dro David dessuten «ned til borgen». Det kan umulig være Sions borg, siden det står «ned». Hadde David bodd på Sion, ville han neppe ha forlatt festningen da filistrene slo leir i Refa'im-dalen vest for Jerusalem. Han ville heller ha angrepet og slått fienden fra selve borgen.

Det andre slaget fulgte like etter det første og hører derfor til samme tid. Filistrene bestemte seg tydeligvis, så snart de fikk høre at alle stammene var samlet under David, for å stå imot Israels voksende makt og slå David før han hadde fått fast grep om riket.

«For å få tak i David» betyr for å oppsøke ham og slå ham. Det forutsetter at David ennå ikke hadde slått seg ned på Sion. Trolig hadde han alt forlatt Hebron for å forberede angrepet på jebusittene. Da han hørte at filistrene kom, dro han ned til fjellborgen.

«Borgen» kan ikke være Sions borg (som i v. 7 og 9), for den lå så høyt at en måtte gå opp til den fra alle kanter. Med bestemt artikkel er det trolig fjellborgen i Juda-ørkenen der David lenge hadde søkt tilflukt for Saul (23,14; 1 Krøn 12,8).

V. 18 forteller nærmere hvor filistrene sto: De hadde spredt seg utover i Refa'im-dalen, en dal vest for Jerusalem som bare er skilt fra Hinnoms dal ved en smal landrygg (se Jos 15,8).

V. 19–21. Seieren ved Ba'al-Perasim

> «[19]Da spurte David Herren: Skal jeg dra ut mot filistrene? Vil du gi dem i min hånd? Og Herren svarte: Dra ut! Jeg vil gi filistrene i din hånd. [20]Så kom David til Ba'al-Perasim, og der slo han dem. Da sa han: Herren har brutt igjennom mine fiender foran meg, som vann bryter igjennom. Derfor ble dette stedet kalt Ba'al-Perasim. [21]Der etterlot de avgudsbildene sine, og David og mennene hans tok dem med seg.»

David spurte Herren ved *urim* om han skulle dra ut mot fienden, og om Gud ville gi dem i hans hånd. Han fikk ja på begge spørsmålene, dro til Ba'al-Perasim og slo dem der. Da sa han: «Herren har brutt igjennom mine fiender foran meg, som vann bryter igjennom», det vil si: Han har slått dem foran meg og knust makten deres, slik en flom bryter igjennom og river med seg alt som står i veien.

Etter disse ordene fikk stedet navnet Ba'al-Perasim (*ba'al-peratsim*, בַּעַל־פְּרָצִים, «gjennombruddenes herre»). Ellers nevnes stedet bare i Jes 28,21, der det vises til denne hendelsen. Det kan ikke ha ligget langt fra Refa'im-dalen.[3]

Filistrene etterlot avgudsbildene sine der. Trolig hadde de tatt dem med i krigen som hjelp, slik israelittene en gang tok med seg arken (1 Sam 4,3 ff.). David og mennene hans tok dem med seg som bytte.

Krønikeboken har «gudene deres» og sier at de ble brent opp med ild (1 Krøn 14,12). Det gir den rette forklaringen, for David gjorde sikkert med avgudsbildene det loven foreskrev (5 Mos 7,5.25). Trolig sto det også slik i kildene forfatteren vår brukte, men han utelot det fordi det var selvsagt. Slik hevnet David fullt ut den skammen filistrene hadde påført Israel da de tok arken på Elis tid.

V. 22–25. Den andre seieren

> «[22]Men filistrene dro ut en gang til og spredte seg utover i Refa'im-dalen. [23]Og David spurte Herren, men han sa: Du skal ikke dra dit opp. Gå omkring dem så du kommer bakenfor dem. Gå så på dem midt for bakatrærne. [24]Når du hører lyden av skritt i toppen av bakatrærne, da skynd deg! For da har Herren dratt ut foran deg for å slå filistrenes hær. [25]David gjorde slik som Herren hadde befalt ham. Og han slo filistrene og forfulgte dem fra Geba til bort imot Geser.»

Selv om filistrene var grundig slått, kom de snart igjen for å gjøre nederlaget godt igjen. David hadde ikke fulgt opp seieren, kanskje fordi han ikke var godt nok rustet, og filistrene samlet seg på ny i Refa'im-dalen. David spurte Herren igjen hva han skulle gjøre, og fikk dette svaret: «Du skal ikke dra dit opp» – det vil si ikke gå mot fienden og angripe dem forfra. «Gå omkring dem så du kommer bakenfor dem, og gå på dem midt for bakatrærne.»

Ordet *beka'im* (בְּכָאִים) står bare her og i parallellen 1 Krøn 14,14. Septuaginta har «pæretrær» og rabbinerne «morbærtrær», men begge deler er usikre gjetninger. Etter en arabisk forfatter er *baka* navnet på en busk som vokser ved Mekka og ligner balsambusken. Brekker en av et blad, renner det ut en hvit, skarp saft som en hvit tåre. Det har trolig gitt navnet, av et ord som betyr «gråte».

«Når du hører lyden av skritt i toppen av bakatrærne, da skynd deg! For da har Herren dratt ut foran deg for å slå filistrenes hær.» Lyden av skritt, det vil si av en hær som rykker fram, var et talende tegn på at en Guds hær kom for å slå Herrens og hans tjener Davids fiender. Det minner om Jakobs syn (1 Mos 32,1–2) og Elisjas (2 Kong 6,17). «Skynd deg» betyr egentlig «vær skarp», det vil si rask og handlekraftig. Krønikeboken gjengir det med «dra ut til strid».

[3]Her står det uttrykkelig at David spurte Herren, altså ved *urim*, i begge kampene mot filistrene (v. 19 og 23). Det motbeviser påstanden om at den hellige loddkastingen ikke brukes mer etter Sauls død, og at David bare brukte den for å gi befalingene sine mer tyngde overfor mennene sine, ikke fordi han selv hadde ærefrykt for den.

David gjorde slik og slo filistrene fra Geba til bort mot Geser. Krønikeboken har «fra Gibeon» (1 Krøn 14,16), og det er utvilsomt den rette lesemåten. Geba er en skrivefeil. Geba, nå Jeba, lå nord for Jerusalem og øst for Rama (se Jos 18,24) og passer ikke her. Men Gibeon, nå el-Jib, nordvest for Jerusalem (se Jos 9,3), lå på veien til Geser. Geser lå fire romerske mil nord for Emmaus (Amwas), trolig der el-Kubab ligger nå (se Jos 10,33).

Kapittel 6. Arken føres til Jerusalem

Da David hadde gjort Sions borg, eller rettere Jerusalem, til hovedstad i riket, vendte han seg til å ordne og løfte opp menighetens lovbestemte gudstjeneste. Den hadde forfalt sterkt siden Elis død, fordi arken var skilt fra tabernaklet. Først bestemte han seg for å hente paktens ark, selve midtpunktet i Moses' helligdom, fram fra det skjulte og føre den opp til Sion. Der ville han sette den i et telt han hadde gjort i stand for den, og gjøre det til et sted der gudstjenesten kunne holdes etter lovens forskrifter.

At han gjorde rikets hovedstad til midtpunktet for gudstjenesten i hele Israels menighet, fulgte helt naturlig av hva Guds rike er, og av Davids stilling som jordisk konge i dette riket under Herren, Gud-kongen. Vi trenger slett ikke forklare det, heller ikke delvis, med at David ønsket å ha ypperstepresten med *urim* og *tummim* nær seg.

Men hvorfor flyttet ikke David Moses' tabernakel til Sion sammen med arken og gjenreiste den helligdommen Gud hadde innstiftet, i sin helhet? På det kan vi bare svare med gjetninger.

En hovedgrunn til at han lot arken og tabernaklet fortsatt være skilt, kan ha vært at det i den tiden de to helligdommene var skilt, var kommet to yppersteprester. Den ene tjente ved tabernaklet i Gibeon. Den andre var Abjatar, som slapp unna blodbadet på prestene i Nob og straks flyktet til David. Gjennom ham hadde David fått alle Guds svar mens Saul forfulgte ham, og han hadde gjort tjeneste som yppersteprest i Davids leir. Når gudstjenesten nå ble ordnet etter loven, kunne David like lite sette ham fra embetet som han kunne avsette Sadok av Eleasars ætt, ypperstepresten som tjente i Gibeon.

David kan også fra første stund ha sett gudstjenesten ved arken på Sion som en ordning for en tid. Den skulle vare til riket var blitt grunnfestet og veien lå åpen for å reise et fast Guds hus, så gudstjenesten for Herrens folk fikk en varig grunnvoll. Han kan også ha levd i den faste tro at Herren innen den tid ville gjøre slutt på det doble yppersteprestembetet som tidens nød hadde ført med seg, eller i alle fall gi ham en direkte åpenbaring om hvordan han skulle ordne det.

En parallell beretning om hvordan arken ble ført til Sion, står i 1 Krøn 13 og 15–16. Den stemmer med vår beretning i alt vesentlig og for det meste ord

for ord. Men Krønikeboken skildrer utførlig den gudstjenstlige siden av denne høytidelige handlingen, særlig levittenes del i den. Beretningen her er svært kort og holder seg til selve arbeidet med å føre arken fra Kirjat-Jearim til Jerusalem, slik David satte det i verk. Til festen da arken ble ført opp på Sion, skrev David Salme 24.

V. 1–5. Arken hentes fra Ba'ale-Juda

> «[1]David samlet igjen alt utvalgt mannskap i Israel – tretti tusen mann. [2]Og David og alt folket som var hos ham, brøt opp og dro fra Ba'ale-Juda for å føre Guds ark opp derfra, den som er kalt med Navnet, med Herrens, hærskarenes Guds navn, han som troner over kjerubene.»

«Igjen» viser tilbake til 5,1.3, der hele Israel samlet seg første gang i Hebron for å salve David til konge. Den gangen var det riktignok ikke David selv som kalte dem sammen, men poenget er bare at de samlet seg for andre gang.

Ordet *bachur* (בָּחוּר) betyr her ikke «unge menn» eller «stridsmenn», men etter grunnbetydningen «utvalgte menn». Septuaginta har sytti tusen i stedet for tretti tusen, trolig en bevisst overdrivelse fordi Israel hadde flere enn tretti tusen våpenføre menn. Hele folket skulle være med på å føre arken, gjennom en stor flokk utsendinger.

Krønikeboken forteller mer utførlig om forberedelsene (1 Krøn 13,1–5). David rådførte seg med førerne over tusen og over hundre og alle høvdingene, det vil si alle overhodene for ætter og familier. Med deres samtykke kalte han så hele folket sammen fra Egypts bekk til Hamat – ikke hver enkelt, selvsagt, men mange familieoverhoder som skulle representere alle. Krønikeboken utvider ikke den korte notisen her. Det er vår beretning som har kortet inn den fyldigere skildringen i kildene begge forfatterne brukte.

David dro med alt folket som var med ham, til Ba'ale-Juda for å hente Guds ark derfra. Ba'ale-Juda er et annet navn på Kirjat-Jearim (Jos 15,60; 18,14). I Jos 15,9 og 1 Krøn 13,6 heter byen Ba'ala, som var det kanaaneiske navnet. Israelittene ga den navnet Kirjat-Jearim («skogbyen»), men det gamle navnet gikk ikke helt av bruk. Tillegget «Juda» skiller denne Baal-byen på grensen til Juda fra andre byer som var oppkalt etter Baal.

Noen oversettere har tatt ordet som et vanlig substantiv, slik Luther gjør med «fra borgerne i Juda». Det er helt feil, for ordet «derfra» gir bare mening hvis Ba'ale-Juda er et stedsnavn.

Det står «fra» Ba'ale-Juda, enda David dro *dit*. Det er enten en svært gammel skrivefeil, eller forfatteren har skiftet konstruksjon underveis og nevner byen med en gang som stedet han hentet arken fra.

Så følger ordene om arken, «den som er kalt med Navnet, med Herrens, hærskarenes Guds navn, han som troner over kjerubene». Noen vil rette teksten slik at den sier at Herrens navn påkalles der. Men den tanken finnes ikke i Det gamle testamente. Ingen fikk gå fram til arken for å påkalle Herrens navn der. Selv ypperstepresten fikk bare gå inn i Det aller helligste på den store forsoningsdagen, med røkelsesskyen, for å stenke blodet av sonofferet på arken.

Den eneste bibelske og grammatisk holdbare forståelsen er: arken som Herrens, hærskarenes Guds, navn er nevnt over. Over arken åpenbarer Herren sin herlighet og sitt guddommelige vesen for sitt folk og lar sitt nådige nærvær bli kjent i Israel.

«Guds navn», sier Oehler, «betegner alt Gud virker for å vitne om at han personlig er til stede i det forholdet han har gått inn i med mennesket. Det er hele hans selvåpenbaring, den siden av hans vesen som er vendt mot menneskene.» Av denne dype betydningen av Guds navn kan vi trolig forklare hvorfor ordet «navn» står to ganger. Først står det alene, som i slutten av 3 Mos 24,16, og så blir det bestemt nærmere som «Herrens, hærskarenes Guds navn».

V. 3–5. Arken på den nye vognen

> «[3]De satte Guds ark på en ny vogn og førte den bort fra Abinadabs hus, som lå på haugen. Og Ussa og Ahjo, Abinadabs sønner, kjørte den nye vognen. [4]Og de førte Guds ark bort fra Abinadabs hus, som lå på haugen, og fulgte med den, og Ahjo gikk foran arken. [5]Og David og hele Israels hus lekte for Herrens åsyn til all slags strengelek av sypresstre, både sitarer og harper og tamburiner og bjeller og cymbler.»

(Keil: «3 … Og Ussa og Ahjo, Abinadabs sønner, kjørte den nye vognen 4 med Guds ark, og Ahjo gikk foran arken. 5 Og David og hele Israels hus lekte for Herrens åsyn av all kraft og med sanger, med sitarer og harper og tamburiner og bjeller og cymbler.»)

De satte Guds ark på en ny vogn og førte den bort fra Abinadabs hus. Der hadde arken stått helt siden filistrene sendte den tilbake til Israels land, det vil si i omkring sytti år: tjue år til seieren ved Eben-Eser (1 Sam 7,1 ff.), førti år under Samuel og Saul og omkring ti år under David.

At Abinadabs sønner Ussa og Ahjo kjørte vognen, lar seg lett forene med dette. Enten var de to sønnene født omkring den tiden arken kom til Abinadabs hus, eller senere, eller så står «sønner» her, som ofte, i betydningen «sønnesønner».

Ordene fra «ny» i v. 3 til «på haugen» i v. 4 mangler i Septuaginta. De kan bare ha kommet inn ved en feil fra en avskriver, som lot øyet gli tilbake til det første «vogn» i v. 3 og skrev en hel linje to ganger. De er en ren og formålsløs gjentakelse og passer ikke i sammenhengen. Ordene «med Guds ark» gir mening først når gjentakelsen tas bort og de knyttes til den nye vognen i v. 3: Ussa og Ahjo kjørte vognen med Guds ark, og Ahjo gikk foran arken.

David og hele Israels folk lekte for Herrens åsyn, det vil si de danset og spilte. «Til all slags strengelek av sypresstre» er et underlig uttrykk. I Krønikeboken står i stedet «av all makt og med sanger» (1 Krøn 13,8). Det er tydeligvis den rette lesemåten, og vår tekst har oppstått av den, selv om den står i alle de gamle oversettelsene. Sang ville heller ikke mangle ved en slik fest, og to av instrumentene, sitar og harpe (se 1 Sam 10,5), ble som regel brukt til å akkompagnere sang.

Bjellene, *mena'an'im* (מְנַעֲנְעִים), var instrumenter en ristet, de gamles *sistrum*: to jernstenger festet sammen i den ene enden, i en halvsirkel eller i rett vinkel, med løse ringer som klirret når en ristet dem. *Tseltselim* (צֶלְצְלִים) er cymbler eller kastanjetter. I stedet for bjellene nevner Krønikeboken trompeter til sist, etter

cymblene. Det kan godt være at det både ble spilt på sistrum og blåst i trompeter, så de to beretningene utfyller hverandre.

V. 6–19. Ussa rører ved arken

> «[6]Da de kom til Nakons treskeplass, rakte Ussa hånden sin ut og tok fatt i Guds ark, for oksene var blitt ustyrlige. [7]Da ble Herrens vrede opptent mot Ussa. Gud slo ham fordi han handlet overilet, så han døde der ved Guds ark. [8]Men David ble ille til mote, fordi Herren hadde slått Ussa ned. Derfor er dette stedet blitt kalt Peres-Ussa like til denne dag.»

Da toget var kommet til Nakons treskeplass, rakte Ussa ut hånden for å holde arken, så den ikke skulle falle av vognen, for oksene snublet. Da ble Herrens vrede opptent, og Gud slo Ussa i hjel på stedet.

Goren nakon betyr «slagets treskeplass», av et ord som betyr «slå». I Krønikeboken står *goren kidon* (1 Krøn 13,9), «ødeleggelsens» eller «ulykkens treskeplass». Kidon er trolig bare en forklaring av Nakon, så navnet har ikke treskeplassen fått etter eieren, men etter det som hendte der med arken. Senere ble navnet avløst av Peres-Ussa (v. 8). Hvor treskeplassen lå, kan ikke bestemmes. Vi får bare vite at gittitten Obed-Edoms hus lå i nærheten.

Ordet NB gjengir med «var blitt ustyrlige», betyr egentlig «slippe» eller «la ligge» (2 Mos 23,11; 5 Mos 15,2–3), og så «gli» eller «snuble». At dyrene snublet, kunne lett ha veltet vognen, og det ville Ussa hindre ved å ta fatt i arken. Gud slo ham der «for forseelsen», det vil si fordi han feilet. Krønikeboken sier: «fordi han hadde rakt hånden ut mot arken» (1 Krøn 13,10). Men teksten her skal ikke rettes etter det.

David ble harm fordi Herren hadde revet Ussa bort, og han kalte stedet Peres-Ussa (*perets ʻuzza*, פֶּרֶץ עֻזָּא, «Ussas rift»). «Rive en rift» brukes her om at et liv blir revet bort brått. Mange forstår ordene slik at David ble urolig eller bedrøvet, men den betydningen holder ikke grammatisk. Det er derimot fullt mulig å bli harm og komme i sterk sinnsbevegelse over en uventet ulykke.[1]

Davids harme var ikke rettet mot Gud, men mot ulykken som hadde rammet Ussa, eller rettere sagt mot årsaken til den. Den tilla David seg selv og sitt foretak. Han hadde ikke bare bestemt at arken skulle flyttes, men også lagt planen for hvordan den skulle føres til Jerusalem. Derfor kunne han ikke se noen annen årsak til Ussas død enn sine egne planer, og han ble harm over at en slik ulykke hadde fulgt med det han hadde satt i gang. I den første sinnsbevegelsen og forferdelsen så David kanskje ikke den egentlige og dypere grunnen til denne Guds dom.

Ussas forseelse var at han rørte ved arken med vanhellig sinn, enda han mente det godt og ville hindre at den rullet over ende og falt av vognen. Arken var tronen for Guds herlighet og det synlige pantet på at den usynlige Herren var til stede. Å røre ved den var å krenke den hellige Guds majestet.

«Ussa er derfor et forbilde på alle som i menneskelig forstand mener det godt, men med uhelliget sinn griper inn i Guds rikes saker, fordi de tror de er i fare, og håper å redde dem» (O. von Gerlach).

[1]NB har «ble ille til mote».

Når David tenkte seg om, kunne han ikke unngå å se hvor årsaken til Ussas forseelse, som han hadde sonet med livet, egentlig lå. Den kom av at David og de som var med ham, hadde valgt å se bort fra lovens klare forskrifter om hvordan arken skulle behandles.

Etter 4 Mos 4 skulle arken flyttes av levitter alene, og den skulle bæres på skuldrene, ikke kjøres på en vogn. I 4 Mos 4,15 ble selv levittene uttrykkelig forbudt å røre ved den, ellers skulle de dø.

I stedet for å rette seg etter disse forskriftene hadde de fulgt filistrenes eksempel da de sendte arken tilbake (1 Sam 6,7 ff.). De hadde satt den på en ny vogn og latt Ussa kjøre. Han hadde ingen forståelse av hvor uangripelig hellig Guds ark var, det viste det han gjorde. Derfor måtte han sone forseelsen med livet, til en advarsel for hele Israel.

V. 9–10. Arken settes i Obed-Edoms hus

> «[9]Den dagen ble David fylt av frykt for Herren og sa: Hvordan skulle Herrens ark kunne komme inn til meg? [10]Og David ville ikke flytte Herrens ark opp til seg i Davids by, men lot den føre bort til gittitten Obed-Edoms hus.»

Davids sinnsbevegelse ble snart til frykt for Herren, så han sa: «Hvordan skulle Herrens ark kunne komme inn til meg?» Når det å røre ved Guds ark straffes slik, hvordan kan jeg da la den føre nær meg, opp til borgen på Sion? Derfor ga han opp planen om å føre den inn i Davids by og satte den i gittitten Obed-Edoms hus.

Obed-Edom var en levitt av Korahs ætt, som stammet fra Kahat (jf. 2 Mos 6,16.18.21 med 1 Krøn 26,4). Han hørte til de levittiske dørvokterne, som sammen med andre levitter skulle vokte arken i det hellige teltet (1 Krøn 15,18.24). Han kalles gittitt etter fødebyen sin, levittbyen Gat-Rimmon i Dans stamme (Jos 21,24; 19,45).

V. 11–12. Arken føres til Davids by

> «[11]Herrens ark ble stående i gittitten Obed-Edoms hus i tre måneder. Og Herren velsignet Obed-Edom og hele hans hus. [12]Så ble det fortalt kong David at Herren hadde velsignet Obed-Edoms hus og alt det han hadde, for Guds arks skyld. Da tok David av sted og førte Guds ark fra Obed-Edoms hus og til Davids by med stor glede.»

Da arken hadde stått i Obed-Edoms hus i tre måneder, og David hørte at Herren hadde velsignet huset hans for Guds arks skyld, dro han dit og førte den opp til Davids by med glede, det vil si med festjubel i et høytidelig tog (jf. 1 Krøn 15).

Denne gangen holdt David seg nøye til lovens forskrifter. Det viser den fyldigere beretningen i Krønikeboken. Han samlet hele Israel i Jerusalem til denne høytidelige handlingen og kalte sammen prestene og levittene. Han bød dem å hellige seg og bære arken «slik det var foreskrevet», det vil si slik Herren hadde befalt i Moseloven, å ofre underveis og synge sanger, det vil si salmer, med musikk.

Den korte beretningen her nevner bare at arken ble båret, at det ble ofret underveis, og festen hos kongen og folket. Men selv av dette ser vi at David hadde innsett sin første feil og gitt opp tanken på å kjøre arken på en vogn, fordi det var en overtredelse av loven.

V. 13–15. Offer og dans

> «[13]Da de som bar Herrens ark, hadde gått seks skritt fram, ofret han en okse og en gjøkalv. [14]Og David danset av all makt for Herrens åsyn – han hadde en efod av lerret på seg. [15]Og David og hele Israels hus førte Herrens ark opp med fryderop og toner fra horn.»

Beretningen her sier ikke hvem som bar arken. Men at det var levitter, som Krønikeboken sier, går klart fram av at arken denne gangen ble båret og ikke kjørt. Da bærerne hadde gått seks skritt, ofret David en okse og en gjøkalv, det vil si han lot dem ofre.

Vanligvis forstår en dette slik at det ble ofret slike offer langs hele veien, med seks skritts mellomrom. Det ville riktignok være mulig. En trenger ikke anta at toget stanset hvert sjette skritt til offeret var ferdig. Arken kunne gå videre mens det ble ofret på disse stedene.

Heller ikke det store antallet offerdyr er noen gyldig innvending. Vi vet ikke hvor lang veien var, bare at den var kortere enn to tyske mil (om lag femten kilometer), for Kirjat-Jearim lå ikke fullt to og en halv mil fra Jerusalem. Da ville et par tusen okser og like mange gjøkalver ha vært nok.

Men teksten sier ikke tydelig at det ble ofret hver gang bærerne hadde gått seks skritt, bare at det skjedde så snart de hadde tatt de første seks skrittene. Strengt tatt sier den altså bare at offeret ble båret fram da toget hadde satt seg i bevegelse og gått seks skritt, for å innvie det høytidelige toget.

1 Krøn 15 nevner ikke dette. I stedet står det at da Gud hjalp levittene som bar Herrens paktsark, ofret de sju okser og sju værer (1 Krøn 15,26). Det var ved slutten av toget, for å prise Gud fordi levittene hadde fått bære arken til stedet den skulle stå, uten at noe vondt hendte dem.[2]

David danset av all makt for Herrens åsyn, det vil si foran arken, og han var kledd i en efod av lin, et skulderplagg. Dans som uttrykk for hellig begeistring var en skikk fra gammel tid. Vi møter den alt ved takkefesten ved Rødehavet (2 Mos 15,20). Men der, og ved de senere seiersfestene, er det bare kvinner som nevnes (Dom 11,34; 21,19; 1 Sam 18,6).

Den hvite efoden var egentlig en prestedrakt. Loven foreskriver den riktignok ikke som drakt prestene skulle bære i tjenesten, men som en drakt som viste at den som bar den, hørte til presteskapet (se 1 Sam 22,18). Derfor bar David den ved denne festen til Herrens ære, som overhode for Israel, det prestelige folket (se 1 Sam 2,18).

V. 15 forteller videre at David og hele Israels folk førte Herrens ark opp med fryderop og hornlyd. Ordet for «fryderop» betyr her folkets jubelsang og glade rop. Krønikeboken nevner også hvert av instrumentene som ble spilt (1 Krøn 15,28).

V. 16. Mikal forakter David

[2]De to beretningene strider altså ikke mot hverandre, men utfyller hverandre helt naturlig: ved begynnelsen et offer av én okse og én gjøkalv, ved slutten et offer av sju okser og sju værer. Det er derfor ingen grunn til å rette teksten etter Septuagintas meningsløse gjengivelse.

> «[16]Da nå Herrens ark kom inn i Davids by, så Mikal, Sauls datter, ut gjennom vinduet. Hun så kong David hoppe og danse for Herrens åsyn, og hun foraktet ham i sitt hjerte.»

Da arken ble båret inn i Davids by, så Mikal, Sauls datter, ut gjennom vinduet. Der så hun kong David hoppe og danse for Herrens åsyn, og hun foraktet ham i sitt hjerte.

Mikal kalles her med vilje Sauls datter, ikke Davids hustru, for ved denne anledningen viste hun sin fars sinnelag og ikke sin manns. På Sauls tid brydde ingen seg om paktens ark (1 Krøn 13,3). Gudstjenesten ble forsømt, og den levende gudsfrykten var død ut i kongens familie. Mikal hadde husguder, og i David elsket hun bare den djerve helten og den opphøyde kongen. Derfor tok hun anstøt av den ydmykheten kongen viste da han i sin fromme begeistring stilte seg på like fot med hele folket for Herrens åsyn.

V. 17–19. Arken på sin plass

> «[17]Så førte de da Herrens ark inn og satte den på sitt sted midt i det teltet som David hadde reist for den. Og David ofret brennoffer for Herrens åsyn, og fredsoffer. [18]Da David var ferdig med å ofre brennofferet og fredsofrene, velsignet han folket i Herrens, hærskarenes Guds navn. [19]Han delte ut til hele folket, til hver enkelt av hele Israels mengde, både mann og kvinne, et brød og en daddelkake og en rosinkake. Så dro alt folket hjem, hver til sitt hus.»

Da arken var ført til stedet den skulle stå på Sion, og satt inn i teltet David hadde gjort i stand for den, ofret han brennoffer og fredsoffer for Herrens åsyn. «På sitt sted» bestemmes nærmere som «midt i det teltet», det vil si i Det aller helligste. Teltet var nok bygd etter mønster av Moses' tabernakel. Brennofrene og fredsofrene ble båret fram for å innvie det nye Guds hus.

Da offeret var ferdig, velsignet David folket i Herrens navn, slik Salomo senere gjorde ved innvielsen av tempelet (1 Kong 8,55). Så ga han hele det forsamlede folket, både menn og kvinner, hver et brød, et mål vin og en rosinkake til festmåltidet. Det var offermåltidet som ble holdt med fredsofrene etter at offeret var båret fram og kongen hadde avsluttet den gudstjenstlige festen med velsignelsen.

Brødet var en rund brødkake bakt til offermåltider (jf. 2 Mos 29,23 med 3 Mos 8,26). Hva ordet NB gjengir med «daddelkake», betyr, er usikkert og mye omstridt. Mest taler for at det betyr et mål vin eller annen drikk. At det siste ordet betyr «druekake» eller «rosinkake», står fast etter Høys 2,5 og Hos 3,1. Etter festmåltidet dro folket hjem.

V. 20–23. Mikals hån og Davids svar

> «[20]Da David kom hjem for å velsigne sitt hus, gikk Mikal, Sauls datter, ut imot ham og sa: Hvor høyt Israels konge er blitt æret i dag – han som i dag har blottet seg for øynene på tjenestejentene til tjenerne sine, slik som simple folk pleier å gjøre! [21]Da sa David til Mikal: For Herrens åsyn, han som utvalgte meg fremfor din far og fremfor hele hans hus og satte meg til fyrste over Herrens folk, over Israel – for Herrens åsyn har jeg danset. [22]Og jeg vil gjøre meg enda ringere enn

så og bli liten i mine egne øyne. Og de tjenestepikene du talte om, sammen med dem vil jeg æres.»

Da David kom hjem for å velsigne sitt hus, slik han hadde velsignet folket, gikk Mikal ham i møte med hånlige ord: «Hvor høyt Israels konge er blitt æret i dag, han som i dag har blottet seg for øynene på tjenestejentene til tjenerne sine, slik bare simple folk blotter seg!»

Den stolte kongsdatteren tok anstøt av at kongen ved denne anledningen hadde senket seg ned til folket. Hun brukte det at presteefoden var kort, til å si noe foraktelig om Davids dans, som noe som ikke sømmet seg for en konge. «Hvem vet om ikke den stolte kvinnen ville håne levittenes stand, som var foraktelig i hennes øyne, fordi den ringe tjenesten deres kunne virke ubetydelig for henne?» (Berleburger-bibelen).

David svarte: «For Herrens åsyn, han som utvalgte meg fremfor din far og fremfor hele hans hus og satte meg til fyrste over Herrens folk, over Israel – for Herrens åsyn har jeg danset» (egentlig «lekt», gitt min glede luft). Med ordene «han som utvalgte meg fremfor din far og fremfor hele hans hus» ydmyket David kongsdatterens stolthet. Leken og dansen hans gjaldt Herren, som hadde utvalgt ham og forkastet Saul for hans hovmods skyld.

Derfor ville han la seg forakte enda mer for Herrens åsyn, det vil si tåle enda større forakt fra mennesker enn det han nettopp hadde fått, og bli liten i sine egne øyne (jf. Sal 131,1). Da skulle han også sammen med tjenestepikene bli æret for Herren. For den som fornedrer seg selv, skal opphøyes (Matt 23,12).

«I mine egne øyne» skal ikke rettes til «i dine øyne», som i Septuaginta. Den rettelsen kommer av at en helt har misforstått hva sann ydmykhet er: Den er ingenting verd i sine egne øyne. Like galt er det å forstå de siste ordene slik at David med tjenestepikene ville gjøre seg stor eller holde seg skadesløs for Mikals dumme forakt.

V. 23. Mikal blir barnløs

«[23]Men Mikal, Sauls datter, ble barnløs til sin dødsdag.»

Gud ydmyket Mikal for hennes hovmod, og hun ble barnløs til hun døde.

Kapittel 7. Herrens løfte til David

Etter at arken hadde fått sin helligdom på Sions berg, forteller boka om Davids ønske om å bygge Herren et tempel. Det samme står i 1 Krøn 17. Da David hadde fått ro for fiendene rundt omkring, bestemte han seg for å bygge et hus for Herren, og profeten Natan ga ham medhold (v. 1–3).

Men Herren åpenbarte for profeten, og gjennom ham for David, at han ikke hadde krevd noe tempel av noen av Israels stammer. Først ville han selv bygge et hus for sin tjener David og grunnfeste tronen for hans ætt til evig tid, og så skulle Davids ætt bygge ham et tempel (v. 4–17). David takket for dette herlige løftet i en bønn. Der priste han Guds umåtelige nåde og ba om at det nye løftet om nåde måtte bli oppfylt (v. 18–29).

At løftet virkelig ble gitt David, kan bevises så godt som noe historisk vitnesbyrd kan bevises. Tholuck peker på at det ikke kan være et løfte som har vokst fram av menneskelige beregninger. Natan sa nemlig først ja til Davids plan etter beste skjønn, og først etter at Gud hadde gitt ham et syn, sa han det stikk motsatte og forsikret David om at Gud skulle bygge *ham* et hus.

Løftet blir også bekreftet av Sal 89,4–5.21–38; 132,11–12 og Jes 55,3, og særlig av Davids siste ord i 2 Sam 23, der David ser tilbake på det. Når kritikerne mener at kapitlet er en senere utvidelse av et kort profetord, eller at Natan selv har lagt til løftet om sønnen, bygger det på den forutsetningen at profetene bare hadde menneskelige håp om framtiden og ingen overnaturlige forutsigelser. Teksten selv gir ingen grunn til det.

V. 1–7. David vil bygge Herren et hus

> «[1]Kongen bodde nå i sitt hus, og Herren hadde latt ham få ro for alle sine fiender rundt omkring. [2]Da sa han til profeten Natan: Se, jeg bor i et hus av sedertre, mens Guds ark bor mellom telttepper. [3]Natan sa til kongen: Gjør alt det du har i sinne! For Herren er med deg.»

David bodde nå i sitt hus, det vil si i palasset av sedertre (5,11), og Herren hadde gitt ham ro for alle fiendene rundt omkring. Da sa han til profeten Natan: «Se, jeg bor i et hus av sedertre, mens Guds ark bor mellom telttepper.» Ordet for teltteppe, *jeri'a* (יְרִיעָה), betegner i 2 Mos 26,2 ff. det innerste dekket over tabernaklet, sydd sammen av mange tepper, som gjorde plankeverket til en bolig. Her står det om teltduken, altså om teltet som var laget av slike tepper.

Når det står at Herren hadde gitt David ro for alle fiendene rundt omkring, ser vi at han ikke fattet beslutningen om å bygge templet i de første årene på Sion, og heller ikke straks etter at palasset var ferdig, men senere. Riktignok forutsetter ikke ordene at alle de store krigene var over, for det står ikke at roen var varig. Men de kan umulig bare gjelde de to seirene over filistrene (5,17–25), slik Hengstenberg mener. Filistrene var verken lagt under David eller varig stilnet ved dem.

Dessuten sier Gud i v. 9: «Jeg var med deg overalt hvor du gikk. Jeg utryddet alle dine fiender for deg.» Det viser at David alt hadde ført krig mot alle fiendene rundt omkring og ydmyket dem. Siden Davids viktigste kriger først blir samlet i kap. 8 og 10, er fortellingen altså ikke ordnet strengt i tidsrekkefølge. «Deretter» i 8,1 strider ikke mot dette, for uttrykket betegner ikke noen streng tidsfølge.

Natans svar, «Gjør alt det du har i sinne! For Herren er med deg», viser at David hadde sagt at han ville bygge et prektig tempel. Natan godkjente planen «etter sin egen følelse, ikke ved guddommelig åpenbaring» (J. H. Michaelis). Det var heller ikke slik at han senere selv innså at tiden for planen ennå ikke var kommet. Tvert imot åpenbarte Herren Gud for profeten at David slett ikke skulle sette planen ut i livet.

V. 4–7. Herren har ikke bedt om noe hus

> «[4]Men samme natt kom Herrens ord til Natan, og det lød slik: [5]Gå og si til min tjener David: Så sier Herren: Skulle du bygge meg et hus til å bo i? [6]Jeg har jo ikke bodd i hus helt fra den dagen jeg førte Israels barn opp fra Egypt, og til denne dag, men jeg har vandret om i et telt, i et tabernakel. [7]Har jeg vel, hvor jeg så har vandret om med alle Israels barn, noen gang talt slik til en av dem som førte herskerstav i Israel, en som jeg hadde satt til å vokte mitt folk Israel: Hvorfor har dere ikke bygd meg et hus av sedertre?»

Samme natt, natten etter den dagen Natan hadde talt med kongen om templet, kunngjorde Herren sin beslutning for profeten og bød ham å bære den fram for kongen. «Skulle du bygge meg et hus til å bo i?» Spørsmålet venter et nei til svar. Derfor står det i Krønikebøkene: «Du skal ikke bygge.»

Begrunnelsen følger: «Jeg har jo ikke bodd i hus helt fra den dagen jeg førte Israels barn opp fra Egypt, og til denne dag, men jeg har vandret om i et telt, i et tabernakel.» «Tabernakel»[1] forklarer det foregående: et telt som var min bolig. Et telt er den reisendes bolig. Så lenge Guds bolig var et telt, var det som om han selv var på reise og dro fra sted til sted. «Et hus av sedertre» er et palass bygd av kostbart materiale.

Uttrykket «en av Israels stammer»[2] i v. 7 er påfallende, for det var jo ikke stammene som skulle vokte folket. Krønikebøkene har derfor *sjofte* (שֹׁפְטֵי, «dommere») i stedet for *sjivte* (שִׁבְטֵי, «stammer»).

Men hadde «dommere» vært det opprinnelige ordet, kunne ingen forklare hvordan «stammer» kom inn og ble alminnelig godtatt. Vi må derfor holde «stammer» for det opprinnelige og forstå det om de stammene som før Davids tid hadde gitt folket dommere og ledere. Å vokte folket, det vil si å styre Israel,

[1] **«Tabernakel»** misjkan, מִשְׁכָּן, «bolig»
[2] **«en av Israels stammer»** achad sjivte Jisra'el, אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל

lå hos dommerne og gikk dermed over på de stammene dommerne hørte til. Det bekreftes av Sal 78,67–68. Der blir det at David ble valgt til fyrste og Sion til helligdommens sted, beskrevet som at Juda stamme ble utvalgt og Efra'ims stamme forkastet.

At ordet her skulle bety «herskerstaver» og stå i poetisk betydning om hyrder, slik Thenius mener, kan ikke begrunnes ut fra 3 Mos 27,32 og Mika 7,14.[3]

Herren ga altså to grunner til at Davids plan ikke skulle settes i verk: Han hadde til nå bodd i et telt midt i sitt folk, og han hadde ikke befalt noen fyrste eller stamme før David å bygge ham et tempel. Det lå ingen bebreidelse i dette, som om det var noe overmodig ved Davids plan eller ved at han tenkte på et slikt verk uten uttrykkelig befaling fra Gud. Ordene viser bare at det ikke var forsømmelse av de tidligere lederne at de ikke hadde tenkt på å reise et tempel, og at tiden for et slikt verk heller ikke nå var kommet.

V. 8–11. Herren vil bygge David et hus

> «[8]Derfor skal du si så til min tjener David: Så sier Herren, hærskarenes Gud: Jeg tok deg fra beitemarken, der hvor du fulgte saueflokken, og satte deg til fyrste over mitt folk Israel. [9]Og jeg var med deg overalt hvor du gikk. Jeg utryddet alle dine fiender for deg, og jeg har latt deg vinne et stort navn, så stort som de største på jorden har det. [10]Jeg vil gjøre i stand et bosted for mitt folk Israel og plante det der. De skal få bo på sitt sted og ikke uroes mer. Urettferdige mennesker skal ikke plage dem lenger, [11]slik det har vært like fra den dagen jeg satte dommere over mitt folk Israel. Jeg har latt deg få ro for alle dine fiender. Og nå forkynner Herren deg at Herren vil bygge deg et hus.»

Etter at Herren hadde avslått Davids plan, kunngjorde han sin nådige vilje med ham. «Så sier Herren, hærskarenes Gud» – ikke bare «Herren» som i v. 5, men *Jehova Sebaot*, for i den åpenbaringen som følger, viser han seg som Gud over hele verden.

Han hadde tatt David fra beitemarken, der han fulgte saueflokken, og satt ham til fyrste over sitt folk. Han hadde vært med ham overalt, utryddet alle fiendene hans og gitt ham et stort navn. Han hadde gjort i stand et sted for sitt folk Israel og plantet det der, så de bodde på sitt sted og ikke mer skulle skjelve for undertrykkerne, og urettferdige mennesker ikke lenger skulle plage dem som i begynnelsen.

«Like fra den dagen jeg satte dommere over mitt folk Israel» hører sammen med det som går foran: De urettferdige skal ikke plage dem lenger «som i begynnelsen», slik det står på hebraisk. Det vil si først i Egypt, og så i dommertiden, da nabofolkene stadig undertrykte og la Israel under seg.

Knytter en ordene til «Jeg har latt deg få ro», gir det ingen god mening. Gud hadde ikke gitt David ro helt fra dommertidens begynnelse, for dommertiden lå lenge før David og var ingen tid med ro for Israel.

Ordene om ro gjentar heller ikke det som står i v. 9. De skal ikke forstås som fortid, «jeg har gitt deg ro», men om det som nå skal skje: «og jeg vil gi deg ro» for alle dine fiender. Det gjelder altså ikke den roen Gud alt hadde gitt David,

[3] NB har «en av dem som førte herskerstav i Israel».

men den han ennå skulle gi ham: at roen skulle bevares og bli fast. Sal 89,22–24 er den beste forklaringen på dette.

På samme måte skal «Herren forkynner deg» forstås: Herren viser deg det først gjennom løftet som følger, og siden gjennom selve oppfyllelsen. Krønikebøkene (1 Krøn 17,10) vender ordene litt annerledes, «Jeg har ydmyket alle dine fiender», men tanken er i det vesentlige den samme.[4]

Sammenhengen mellom v. 5–7 og v. 8–16 er denne: Du skal ikke bygge meg et hus. Men jeg, som helt fra begynnelsen har herliggjort meg i deg og i mitt folk (v. 8–11), vil bygge et hus for deg, og din sønn skal bygge et hus for meg (v. 13). Dette er mer enn et ordspill i profetisk ånd. Det rommer en dyp og alminnelig sannhet: Gud må først bygge menneskets hus før mennesket kan bygge Guds hus. Her blir sannheten brukt på Guds rike i Israel.

Så lenge fiendene rundt omkring stred mot folkets rolige og fulle eie av Kanaan, landet Herren hadde lovt dem til arv, kunne heller ikke Guds bolig få noen annen skikkelse enn et vandrende telt.

Først ved David fikk Guds rike i Israel ro og trygghet, da Gud hadde lagt alle fiendene under ham og grunnfestet tronen hans, det vil si gitt hans etterkommere kongedømmet for all framtid. Det var dette som innledet tiden da et fast hus kunne bygges som bolig for Herrens navn, det vil si for Guds synlige nærvær midt i folket.

Da David inntok Sions borg og gjorde den til palass for den kongen Herren hadde gitt sitt folk, begynte Guds rike å bli grunnfestet. Men denne begynnelsen fikk først pant på varighet da Gud forsikret at Davids trone skulle stå fast for all framtid. Dette ville Herren nå gjøre: Han ville bygge David et hus, og så skulle Davids ætt bygge Herrens hus.

Her blir det ikke sagt hvorfor David selv ikke skulle bygge templet. Det får vi først vite av Davids siste ord til folkets overhoder: «Gud sa til meg: Du skal ikke bygge hus for mitt navn, for du er krigsmann og har utøst blod» (1 Krøn 28,3; jf. 22,8). Salomo sier det samme i budskapet til Hiram: David ble hindret av de mange krigene sine. Trolig fikk David den egentlige grunnen vite av Natan først senere.

Som Hengstenberg riktig bemerker, lå det ingen bebreidelse i at David ikke fikk bygge templet, som om det kom av hans personlige uverdighet. David sto Herren nærmere enn Salomo, og krigene han førte, var Herrens kriger (1 Sam 25,28), ført for å verne og forsvare Guds rike.

Men fordi disse krigene var nødvendige og ikke kunne unngås, viste de i praksis at Davids kongedømme ennå ikke var grunnfestet. Tiden for templet var altså ikke kommet, og fredens ro var ennå ikke vunnet. Som et bilde på Guds rike skulle templet også svare til rikets vesen og avspeile freden i Guds rike. Derfor skulle ikke David, krigsmannen, bygge templet. Det var forbeholdt Salomo, fredens mann, forbildet på Fredsfyrsten (Jes 9,6).

[4] NB har «Jeg har latt deg få ro for alle dine fiender».

V. 12–17. Løftet om Davids ætt

> «[12]Når dine dagers tall blir fullt, og du hviler hos dine fedre, da vil jeg etter deg oppreise din sønn som skal utgå av ditt liv, og jeg vil grunnfeste hans kongedømme. [13]Han skal bygge et hus for mitt navn, og jeg vil trygge hans kongetrone til evig tid. [14]Jeg vil være hans far, og han skal være min sønn. Når han gjør det som ondt er, vil jeg tukte ham med menneskers ris og med menneskebarns plager. [15]Men min miskunnhet skal ikke vike fra ham, slik som jeg lot den vike fra Saul, han som jeg lot vike plassen for deg. [16]Ditt hus og ditt kongedømme skal stå fast til evig tid for ditt åsyn, og din trone skal være grunnfestet til evig tid.»

Nå følger det nærmere hvordan Herren ville bygge et hus for sin tjener David. «Når dine dager blir fulle og du hviler hos dine fedre, vil jeg oppreise din ætt etter deg, som skal utgå av ditt liv, og grunnfeste hans kongedømme. Han skal bygge et hus for mitt navn, og jeg vil trygge hans kongetrone til evig tid.»

«Oppreise» betyr her å opphøye til kongeverdighet. Ordene «som skal utgå av ditt liv» skal ikke rettes til «som har gått ut», slik Thenius og andre vil. At Salomo alt var født, er en grunnløs antakelse. Og at Gud hadde gitt David ro for alle fiendene (v. 1), betyr slett ikke at han først fikk tanken om templet i de siste årene av sitt liv.[5]

«Jeg vil være hans far, og han skal være min sønn. Når han gjør det som ondt er, vil jeg tukte ham med menneskers ris og med menneskebarns plager.» Det betyr ikke en mild straff slik foreldre pleier å gi, men den straffen som rammer alle mennesker som farer vill, og som heller ikke Davids ætt skal slippe. «Men min miskunnhet skal ikke vike fra ham, slik som jeg lot den vike fra Saul. Ditt hus og ditt kongedømme skal stå fast til evig tid for ditt åsyn, og din trone skal være grunnfestet til evig tid.»

Alle enkelthetene i løftet viser tydelig at det først gjaldt Salomo og fikk en viss oppfyllelse i ham og hans regjering. Da David døde, besteg Salomo tronen, og Gud vernet kongedømmet hans mot Adonjas renker (1 Kong 2,12). Salomo kunne si: «Herren har nå oppfylt det ordet han hadde talt. Jeg er trådt i min far Davids sted» (1 Kong 8,20). Salomo bygde templet, slik Herren hadde sagt til David (1 Kong 6,1; 8,15 ff.).

Men på sine gamle dager syndet han mot Herren og falt i avgudsdyrkelse. Til straff ble riket revet fra sønnen hans etter hans død, men ikke helt, for en del ble bevart for ætten for Davids skyld (1 Kong 11,9 ff.). Slik tuktet Herren ham med menneskers ris, men tok ikke sin nåde fra ham.

Men hvor tydelig løftet enn peker på Salomo, er innholdet ikke uttømt i ham. «Til evig tid» blir gjentatt tre ganger: Davids kongedømme og trone skal stå fast til evig tid. Det peker ugjendrivelig ut over Salomos tid og mot at Davids ætt skal bestå evig.

Ordet «ætt» betegner en manns etterkommere, enten det er én sønn, flere barn eller en lang rekke slektsledd etter hverandre. At det skulle gjelde flere personer som lever samtidig, er utelukket av sammenhengen, for bare én av Davids etterfølgere kunne sitte på tronen om gangen.

[5]NB har «din sønn». Keil leser *zera* (זֶרַע), «ætt», egentlig «sæd».

Derimot ligger det tydelig i løftet at det gjelder etterkommere som følger etter hverandre. Gud skulle ikke ta sin nåde fra ætten, slik han gjorde fra Saul, selv om den for vill. Da skulle altså tronen likevel gå i arv fra far til sønn.

Men «til evig tid» rommer enda mer. Når det ble lovt at tronen i Davids kongedømme skulle bestå «til evig tid», ble det også lovt evig varighet for den ætten som skulle sitte på denne tronen, slik Davids hus og kongedømme i v. 16 nevnes side om side som evige.

Vi må ikke gjøre evigheten om til det folkelige begrepet en lang og uoverskuelig tid. Den må tas i absolutt mening, slik løftet tydelig blir forstått i Sal 89,30: «Jeg vil la hans ætt bli fast til evig tid og hans trone som himmelens dager.» Ingen jordisk kongemakt og ingen enkelt manns etterslekt varer evig som himmelen og jorden. Slekter dør ut, riker går under, og andre slekter og riker kommer i deres sted.

Davids ætt kunne derfor bare bestå evig ved å munne ut i en person som lever evig, det vil si ved å nå sitt høydepunkt i Messias, som lever evig, og hvis rike ikke skal ha noen ende. Løftet gjelder altså Davids ætt fra Salomo til Kristus. Med «ætten» skal vi verken forstå Salomo alene med kongene etter ham, eller Kristus alene, med Salomo og de jordiske kongene av Davids hus utelukket. Det er heller ikke en dobbel henvisning til to forskjellige ting, én til Salomo og én til Kristus.

Står det fast at løftet om at Davids ætt skulle ha et evig kongedømme, først fikk sin endelige oppfyllelse i Kristus, kan vi heller ikke begrense byggingen av Guds hus til Salomos tempel. «Byggingen av Herrens hus går hånd i hånd med kongedømmets evighet» (Hengstenberg). Som kongedømmet varer evig, må også huset som er bygd til bolig for Herren, vare evig. Det sa Salomo da templet ble innviet: «Nå har jeg bygd et hus til bolig for deg, et sted hvor du kan bo til evig tid» (1 Kong 8,13).

Riktignok ligger det også i ordene at et nytt tempel skulle reises av Salomos jordiske etterkommere dersom hans tempel ble ødelagt, og Serubabels tempel hører med som en gjenreisning av Salomos. Men templets evige varighet kan ikke innskrenkes til dette.

Templet er nemlig ikke bare tenkt i sin jordiske skikkelse, som en bygning av tre og stein, men først og fremst i sitt vesen, som stedet der Gud åpenbarer seg og er nærværende midt i sitt folk. Den jordiske skikkelsen forgår, men vesenet er evig. Dette vesenet var at Gud bodde midt i sitt folk. Det tok ikke slutt da templet i Jerusalem ble ødelagt, men nådde sitt høydepunkt da Jesus Kristus kom til verden.

I ham kom Herren til sitt folk, og som Gud Ordet tok han bolig i menneskenaturen (*eskēnōsen en hēmin*, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, «tok bolig blant oss», Joh 1,14), i den herlighet som den enbårne Sønn har fra Faderen. Derfor kunne Kristus si til jødene: «Bryt ned dette templet, og på tre dager skal jeg reise det opp» (Joh 2,19), og han talte om sitt legemes tempel.

Den fullstendige og egentlige oppfyllelsen av løftet begynner da det templet jødene brøt ned, ble reist opp igjen ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde. Det fortsetter i den kristne kirke ved at Faderen og Sønnen gjennom Den Hellige

Ånd bor i de troendes hjerter (Joh 14,23; 1 Kor 6,19). Slik blir Jesu Kristi kirke bygd opp til et åndelig Guds hus av levende steiner (1 Tim 3,15; 1 Pet 2,5; jf. 2 Kor 6,16; Hebr 3,6).

Og det skal fullendes når Guds rike blir fullendt ved tidens ende, i det nye Jerusalem, som skal komme ned fra himmelen, fra Gud, til den nye jorden som Guds sanne bolig hos menneskene (Åp 21,1–3).

Slik byggingen av Guds hus først blir oppfylt ved Kristus, blir også løftet «Jeg vil være hans far, og han skal være min sønn» først fullt virkeliggjort i Jesus Kristus, den himmelske Faders enbårne Sønn (se Hebr 1,5). I Det gamle testamente betegner forholdet mellom far og sønn den inderligste kjærlighet. Kjærligheten blir fullkommen i at de er ett i vesen, og i at faren gir sønnen alt han har. «Faderen elsker Sønnen og har gitt alt i hans hånd» (Joh 3,35). Sønnekåret innbefatter derfor herredømmet over verden.

Dette gjaldt ikke bare Kristus, Guds enbårne Sønn, men også Davids ætt i alminnelighet, så langt de virkelig sto i forholdet som Guds barn.

Så lenge Salomo vandret på Herrens veier, rådde han over alle kongerikene fra elven Eufrat til grensen mot Egypt (1 Kong 4,21). Men da hjertet hans på gamle dager vendte seg bort fra Herren, sto motstandere fram mot ham (1 Kong 11,14 ff.23 ff.), og etter hans død ble største delen av riket revet fra sønnen. Davids ætt ble tuktet for sine synder, og fordi frafallet fortsatte, ble den ydmyket mer og mer, til Davids jordiske trone gikk under.

Likevel lot ikke Herren sin miskunnhet vike fra ætten. Da Davids hus var falt i forfall, ble Jesus Kristus født av Davids ætt etter kjødet. Han skulle reise opp igjen sin far Davids trone og være konge over Jakobs hus til evig tid (Luk 1,32–33), og grunnfeste Davids hus og kongedømme for evig.

I v. 16 vender løftet tilbake til David selv: «Ditt hus og ditt kongedømme skal stå fast til evig tid for ditt åsyn.» Legg særlig merke til «for ditt åsyn», som Septuaginta og den syriske oversettelsen vilkårlig har endret til «for mitt åsyn». David blir som stamfar og grunnlegger av kongeætten tenkt enten slik at han i et syn ser alle sine etterkommere dra forbi seg (O. v. Gerlach), eller slik at han lever videre i dem.

V. 17. Natan bærer fram synet

«[17]Alle disse ordene og hele dette synet bar Natan fram for David.»

Natan fortalte David alt, akkurat slik Gud hadde talt til ham om natten. «Hele dette synet» sier nærmere hvordan åpenbaringen kom. Gud talte til Natan i et syn han fikk om natten, altså ikke i en drøm, men i våken tilstand. Ordet for syn, *hizzajon* (חִזָּיוֹן), skilles nemlig alltid fra *halom* (חֲלוֹם), en åpenbaring i drømme.

V. 18–21. Davids takk

«[18]Da gikk kong David inn og ble der inne for Herrens åsyn. Og han sa: Hvem er jeg, Herre Herre! Og hva er mitt hus, at du har ført meg så langt! [19]Og enda var dette for lite i dine øyne, Herre Herre. Du talte også om din tjeners hus langt fram i tiden. Og dette er loven for menneskene, Herre Herre! [20]Hva mer skal så David si til deg? Du kjenner jo din tjener, Herre Herre! [21]For ditt ords skyld og etter ditt hjerte har du gjort alt dette store og forkynt det for din tjener.»

Kong David gikk inn i helligdommen på Sion og ble der for Herrens åsyn. Verbet betyr her å bli, oppholde seg (som i 1 Mos 24,55), ikke «sitte». Det kan ikke sluttes av 2 Mos 17,12 at det var skikk å sitte i bønn for Herren i helligdommen, for der satt Moses bare fordi han var utmattet.

Davids bønn har to deler: takk for løftet (v. 18–24) og bønn om at det må bli oppfylt (v. 25–29). Takken består i at David bekjenner at han er uverdig til alt det store Herren hadde gjort for ham, og som han nå hadde gjort enda større ved dette herlige løftet (v. 18–21). Og den består i lovprisning av Herren, fordi alt dette var skjedd som bevis på at han er den sanne Gud, og for å herliggjøre hans navn i hans utvalgte folk Israel (v. 22–24).

«Hvem er jeg, Herre Herre, og hva er mitt hus», det vil si min slekt, «at du har ført meg så langt!» Ordene minner om Jakobs bønn: «Jeg er uverdig til all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot din tjener» (1 Mos 32,10). David bekjente at han var uverdig til den store miskunnheten Herren hadde vist ham, for å gi Gud alene æren (jf. Sal 8,5; 144,3).

«Og enda var dette for lite i dine øyne, Herre Herre. Du talte også om din tjeners hus langt fram i tiden», det vil si om den evige grunnfestingen av mitt hus og min trone. «Og dette er loven for menneskene, Herre Herre!»

«Loven for mennesket»[6] er den loven som skal styre menneskenes ferd. Ordene er forklart på mange måter, men i sammenhengen kan de ikke bety annet enn dette: Den kjærlighet og nedlatenhet du har vist din tjener, er den loven som gjelder for mennesker – den retter seg etter den loven menneskene skal følge mot hverandre: «Du skal elske din neste som deg selv» (3 Mos 19,18; jf. Mika 6,8).

Slik forstått er ordene en lovprisning av Herrens nedlatende nåde. Det bekreftes av parallellen i 1 Krøn 17,17: «Du har sett på meg etter menneskers vis.» «Når Gud Herren handler med stakkars dødelige etter den regelen han har satt for menneskers ferd mot hverandre, og viser seg vennlig og kjærlig, må det fylle dem som kjenner seg selv og Gud, med tilbedende undring» (Hengstenberg).

Luther oversetter galt: «Det er en manns vis, han som er Gud Herren.» For «Herre Herre» er ikke en forklaring til «mennesket», men tiltale til Gud, som i leddene før og etter.

«Hva mer skal så David si til deg? Du kjenner jo din tjener, Herre Herre!» I stedet for å si mange flere takkeord, viser David til Guds allvitenhet. For ham ligger det takknemlige hjertet åpent, slik som i Sal 40,10 (jf. 17,3).

«For ditt ords skyld og etter ditt hjerte», altså ikke fordi jeg er verdig til slik nåde, «har du gjort alt dette store og forkynt det for din tjener.» Det ordet Gud hadde gjort så store ting for, må være et tidligere løfte fra Gud. Hengstenberg mener det er Herrens ord til Samuel: «Stå opp og salv ham!» (1 Sam 16,12). Det kan se ut til å få støtte av parallellen i 1 Krøn 17,19, «for din tjeners skyld», det vil si fordi du har utvalgt din tjener.

Men denne varianten utelukker ikke at «for ditt ords skyld» har en videre mening. Den peker på Guds tidligere løfter, på de messianske profetiene i det hele, og særlig på ordet om Juda i Jakobs velsignelse (1 Mos 49,10) og ordet om

[6] **«Loven for mennesket»** torat ha'adam, תּוֹרַת הָאָדָם

herskeren fra Jakob i Bileams utsagn (4 Mos 24,17 ff.). Der ligger spirene til løftet om at Davids kongedømme skulle vare evig.

At David så sammenhengen mellom det løftet Natan bar fram, og Jakobs profeti i 1 Mos 49,10, ser vi av 1 Krøn 28,4. Der sier han at han ble valgt til konge fordi Juda var utvalgt til å være fyrste.

«Etter ditt hjerte» vil si etter din kjærlighet og nåde, «for Gud er barmhjertig og nådig, sen til vrede og rik på miskunnhet og trofasthet» (2 Mos 34,6; jf. Sal 103,8).

V. 22–29. Det er ingen som Herren

> «[22]Derfor er du stor, Herre Gud! Det er ingen som du, og det er ingen Gud uten deg, etter alt det vi har hørt med våre ører. [23]Og hvor er det på jorden et eneste folk som ditt folk, som Israel? Et folk som Gud kom og fridde ut, så det skulle være hans eget folk – for å gjøre seg et navn, og for å gjøre dette store for dere – forferdelige gjerninger for ditt land, for ditt folks skyld som du fridde ut av Egypt, fra hedningefolk og deres guder? [24]Og du dannet deg ditt folk Israel, så det skulle være ditt folk til evig tid. Og du, Herre, er blitt deres Gud.»

Med v. 22 begynner lovprisningen. «Derfor», det vil si fordi du har gjort dette, «er du stor, Herre Gud!» Slik vokser lovprisningen av Gud som den ene Gud fram av det David selv har erfart. Gud er stor når han viser mennesker hvor stor hans nåde er, og fører dem til å erkjenne det. I disse store gjerningene viser han at han er uten like som Gud, at han alene er den sanne Gud (jf. 2 Mos 15,11; 5 Mos 3,24; 4,35).

«Hvor er det på jorden et eneste folk som ditt folk, som Israel, et folk som Gud kom og fridde ut?» Verbet «kom» står på hebraisk i flertall. Det kommer av at Elohim her ikke bare gjelder den sanne Gud, men også omfatter tanken på de andre folkenes guder.

Spørsmålet er altså ikke: Finnes det et folk som den ene sanne Gud kom til? Men: Finnes det et folk som den guden det tilber, kom til, slik den sanne Gud kom til Israel for å fri det ut til sitt eget folk? At det Gud hadde gjort for Israel, er uten like, blir bare framhevet for å prise den Gud som gjorde det, som den eneste sanne Gud (jf. 5 Mos 4,7.34, der tanken kommer fra).

I «for å gjøre dette store for dere» tiltaler David i talens iver Israels folk direkte. Det er vanskelig å avgjøre hvem «ditt land» gjelder. At «forferdelige gjerninger for ditt land» styres av «gjøre», taler for Israel, og overgangen fra flertall til entall kan forklares med talerens dype bevegelse.

Men ordene «for ditt folks skyld» like etter taler heller for Gud, for det virker unaturlig å ta det samme pronomenet på to forskjellige måter i to ledd som står så tett. Og ordet «dere» har alt forberedt overgangen fra å tale *om* Gud til å tale *til* Gud. David hadde ordene i 5 Mos 10,21 i tankene, selv om han ga dem en annen vending.

At «forferdelige gjerninger» knyttes til «ditt land», viser at David ikke bare tenkte på undrene i Egypt, men også på den underfulle utryddelsen av kanaaneerne. Ved den fikk Israel landet som var lovt dem, og Guds folk ble satt i stand til å grunnlegge et rike. Disse gjerningene ble gjort for øynene på folket Herren

fridde ut av Egypt. Det bekreftes av de siste ordene, «fra hedningefolk og deres guder», som står ved siden av «fra Egypt». «Deres guder» betyr hvert av disse hedningefolkenes guder.

Krønikebøkene (1 Krøn 17,21) gjør uttrykket enklere og klarere ved å utelate «for ditt land» og sette inn «ved å drive ut hedningefolk for ditt folk». Det er galt å slutte av dette at teksten i Samuelsboka er skadet og må rettes etter Krønikebøkene.

«Og du dannet deg ditt folk Israel, så det skulle være ditt folk til evig tid. Og du, Herre, er blitt deres Gud.» Det første leddet gjelder ikke bare utfrielsen fra Egypt eller erobringen av Kanaan, men alt Herren hadde gjort for å gjøre Israel til sitt eiendomsfolk, fra Moses' tid til løftet om at Davids trone skulle vare evig. Ved alt dette var Herren blitt Israels Gud, det vil si: Han hadde vist og bevist at han var deres Gud.

V. 25–29. Bønn om at løftet må bli oppfylt

> «[25]Så oppfyll nå, Herre Gud, for evig tid det ordet du har talt om din tjener og hans hus, og gjør som du har sagt! [26]Da skal ditt navn bli stort til evig tid. Da skal folk si: Herren, hærskarenes Gud, er Gud over Israel. Og din tjener Davids hus skal være grunnfestet for ditt åsyn. [27]For du, Herre, hærskarenes Gud, Israels Gud, har åpenbart for din tjener at du vil bygge meg et hus. Derfor har din tjener fått frimodighet til å be denne bønn til deg. [28]Og nå, Herre Herre, du er Gud, og dine ord skal bli sannhet. Du har lovt din tjener denne lykken. [29]Så la det nå behage deg å velsigne din tjeners hus, så det må bli stående for ditt åsyn til evig tid! For du, Herre Herre, har talt. Og for din velsignelses skyld skal din tjeners hus bli velsignet i all evighet.»

Til lovprisningen av Herrens gjerninger knyttes bønnen om at hans herlige løfte må bli oppfylt. Herren må oppfylle det ordet han hadde talt til sin tjener, så hans navn kan bli stort, det vil si herliggjort, når folk sier: «Herren, hærskarenes Gud, er Gud over Israel», og «din tjeners hus skal være grunnfestet for ditt åsyn». Bønnen har form av en trygg forvissning.

David følte seg oppmuntret til å be denne bønnen ved åpenbaringen han hadde fått. Fordi Gud hadde lovt å bygge ham et hus, hadde tjeneren hans «funnet i sitt hjerte» å be denne bønnen, det vil si: Han hadde fått glede og frimodighet til det.

Med de to leddene som begynner med «Og nå», sammenfatter David til slutt begge delene av bønnen sin. I v. 28 sammenfatter han v. 18–24 ved å prise Herrens storhet og hans løfte, og i v. 29 sammenfatter han bønnen i v. 25–27: «La det nå behage deg å velsigne din tjeners hus», og «av din velsignelse må din tjeners hus bli velsignet i all evighet».

Kapittel 8. Davids kriger og embetsmenn

Etter løftet om at Davids trone skulle grunnfestes, følger en samlet oversikt over krigene der David sikret Israel herredømmet over alle fiendene rundt omkring. Her er alle folkene med som David noen gang førte krig mot, seiret over og gjorde skattskyldige: filistrene og moabittene, syrerne fra Soba og Damaskus, To'i i Hamat, ammonittene, amalekittene og edomittene. Det viser tydelig at kapitlet ikke bare gjelder krigene etter løftet i kap. 7, men alle krigene i hele Davids regjeringstid.

Den eneste krigen vi senere får en fyldigere fortelling om, er krigen mot ammonittene og deres forbundsfeller syrerne (kap. 10–11). Den blir fortalt fordi den henger sammen med Davids hor. Her blir ammonittkrigen bare så vidt nevnt i v. 12, der det gjelder byttet fra de forskjellige folkene som David helliget til Herren. For de andre krigene var det nok for bokas hovedformål, å skrive historien om Guds rike, å slå fast at disse folkene ble slått av David og lagt under hans septer.

Når kapitlet gir en oversikt over alle Davids kriger, kan hendelsene heller ikke være ordnet strengt etter tiden. Ensartede hendelser er samlet etter innhold. Parallellen står i 1 Krøn 18.

V. 1–8. Filistrene blir underlagt

> «[1]Deretter slo David filistrene og ydmyket dem. David tok Meteg Ha'Amma fra filistrene.»

«Deretter» kan ikke vise særskilt tilbake til kap. 7. Det er en alminnelig overgangsformel som knytter det som følger, til det som alt er fortalt, som noe som skjedde senere. Det går ugjendrivelig fram av 10,1, der krigen mot ammonittene og syrerne, som dette kapitlet forteller utfallet av, er knyttet til det foregående med den samme formelen (jf. 13,1).

David slo filistrene, ydmyket dem og tok *Meteg ha'amma* (מֶתֶג הָאַמָּה, «moderens tøyle») fra dem, det vil si: Han rev styret fra dem og gjorde dem skattskyldige. Bildet er forklart ut fra et arabisk uttrykk: Å gi noen sin tøyle er å underkaste seg ham.

Ordet *amma* er en hunkjønnsform av «mor» og brukes bare i overført mening. «Mor» er både på arabisk og fønikisk en betegnelse for hovedstaden. Det

samme bildet finnes på hebraisk, der byene som hører inn under hovedstaden, kalles dens «døtre» (Jos 15,45.47). I 1 Krøn 18,1 er bildet byttet ut med et vanlig uttrykk: «Han tok Gat og landsbyene omkring ut av filistrenes hender.»

Filistrene hadde egentlig fem byer, hver med sin fyrste (Jos 13,3), og slik var det ennå på Samuels tid (1 Sam 6,16–17). Men i Samuels siste år hadde Gat en konge som sto i spissen for alle filistrenes fyrster (1 Sam 29,2 ff.; jf. 27,2). Slik ble Gat hovedstaden i filistrenes land, den som holdt tøylene over Filisterland i sin hånd.

Krønikebøkene har altså gitt den riktige forklaringen av bildet. Det betyr ikke at David rev fra filistrene den makten de til da hadde hatt over Israel, men at han rev fra dem den makten hovedstaden hadde over byene omkring, altså over hele Filisterland. Han fikk Gat og de andre filisterbyene i sin makt.

At det på Salomos tid igjen nevnes en konge i Gat (1 Kong 2,39), strider ikke mot dette. Han var en av de skattskyldige kongene, for Salomo hersket over alle kongene vest for elven like til Gasa (1 Kong 4,21.24).

V. 2. Moab blir underlagt

> «[2]Han slo også moabittene og målte dem med en snor. Han lot dem legge seg ned på jorden og målte så to snorlengder med folk som skulle drepes, og en full snorlengde med folk som skulle få leve. Moabittene ble Davids tjenere og måtte betale skatt til ham.»

Vi vet ikke noe mer om grunnen til denne krigen eller om hvordan den gikk, bortsett fra den korte notisen i 1 Krøn 11,22 om at Benaja, en av Davids helter, slo «Moabs to løvehelter», det vil si to sønner av Moabs konge. Det skjedde nok i den samme krigen.

Da David først flyktet fra Saul, hadde Moabs konge tatt gjestfritt imot ham, og David hadde til og med latt foreldrene sine bo i trygghet hos ham (1 Sam 22,3–4). Men siden må moabittene ha plaget Israel svært hardt, siden David straffet dem strengere etter nederlaget enn noe annet folk han seiret over. Unntaket er ammonittene (12,31), som han hevnet seg på fordi de hadde vanæret sendebudene hans så skammelig (10,2 ff.).

Straffen gjaldt selvsagt bare de stridsmennene som Israel hadde tatt til fange. De måtte legge seg ned på rad på jorden. Så ble raden målt opp, og to tredjedeler ble drept og én tredjedel fikk leve. Moabittene ble så Davids «tjenere», det vil si undersåtter, og måtte «betale skatt».

V. 3–6. Seier over Soba og Damaskus

> «[3]Likeså slo David Hadadeser, sønn av Rehob, kongen i Soba, da han dro av sted for å gjenvinne sin makt ved elven. [4]David tok fra ham ett tusen sju hundre hestfolk og tjue tusen mann fotfolk. David lot skjære fotsenene over på alle vognhestene, bare hundre vognhester sparte han. [5]Syrerne fra Damaskus kom for å hjelpe Hadadeser, kongen i Soba. Men David slo tjueto tusen mann av dem. [6]David la krigsmannskap i syrerriket Damaskus. Og syrerne ble Davids tjenere og måtte betale ham skatt. Slik hjalp Herren David overalt hvor han dro fram.»

Hvor Soba lå, kan ikke fastslås nøyaktig. Den syriske kirkens tradisjon om at det var Nisibis nord i Mesopotamia, har ikke mer for seg enn den jødiske oppfat-

ningen at det var Aleppo. Aleppo ligger for langt mot nord, og Nisibis ligger helt utenfor det området der Soba ellers nevnes.

Etter 1 Sam 14,47, sammenholdt med v. 12 her, nevnes Soba, eller Aram-Soba (10,6; Sal 60,2), sammen med Ammon, Moab og Edom som et nabofolk og nabokongerike til Israel. Etter v. 3, 5 og 9 skal vi lete etter det i nærheten av Damaskus og Hamat, mot Eufrat. Det peker på et område nordøst for Damaskus og sør for Hamat, mellom Orontes og Eufrat, som etter v. 3 nådde helt til Eufrat og etter 10,16 med sine lydkonger til og med strakte seg inn i Mesopotamia.

Ewald setter Soba, som nok var hovedstaden og ga riket navn, i sammenheng med en by Sabe som Ptolemaios nevner, på samme breddegrad som Damaskus og lenger øst mot Eufrat.

Kongen i Soba heter her Hadadeser, «Hadad er hjelp», men i 10,16–19 og i Krønikebøkene Hadareser. Hadadeser er den opprinnelige formen, for Hadad, navnet på syrernes solgud, går igjen i flere syriske navn. David slo denne kongen «da han dro av sted for å gjenvinne sin makt ved elven».

Uttrykket betyr egentlig å føre hånden tilbake, strekke den ut igjen over noen, og må her forstås om å gjenreise sitt herredømme. Krønikebøkene bruker et uttrykk med samme mening. Den som dro av sted, må derfor være Hadadeser og ikke David, for David kunne ikke strekke sin makt til Eufrat før Hadadeser var slått.

«Elven» er Eufrat. Masoretene har satt inn navnet, slik det står i Krønikebøkene. Det er riktig etter meningen, men ikke nødvendig, for «elven» er alene nok til å betegne Eufrat.

I kap. 10 blir det også fortalt om en krig mellom David og Hadadeser og andre syriske konger, som kom ammonittene til hjelp. Alle utleggerne er enige om at den krigen henger sammen med krigen her. Vanligvis tenker en seg at kap. 8 forteller om den første krigen mot arameerne og kap. 10 om den andre, men bare fordi kap. 10 står etter kap. 8. Det er helt sikkert feil.

Etter kapitlet her endte krigen med at de arameiske kongene og rikene ble fullstendig underlagt: Aram ble skattskyldig under David (v. 6). Riktignok er det ikke sjeldent i historien at underlagte folk faller fra, og i seg selv er det godt tenkelig at arameerne falt fra David mens han var opptatt med ammonittkrigen.

Men kap. 10 sier ingenting om noe frafall eller opprør. Tvert imot ser disse stammene ut til å være helt uavhengige av David og blir leid av ammonittene til å kjempe mot ham.

Det som avgjør saken, er at tallet på drepte arameere er nøyaktig det samme i de to krigene (jf. v. 4 med 10,18). Vi kan altså trygt slutte at krigen i kap. 10 er den samme som arameerkrigen her, der bare utfallet blir fortalt. Vi kan også slutte at alle Davids kriger mot arameerne, som krigen mot Edom (v. 13 ff.), vokste ut av ammonittkrigen, da ammonittene hentet hjelp fra de arameiske kongene mot David (10,6).

Kap. 10 forklarer også uttrykket «for å gjenvinne sin makt ved elven». Der fortelles det at Hadadeser første gang ble slått av Joab, og at han etter nederlaget kalte arameerne på den andre siden av Eufrat til hjelp for å føre krigen videre med ny kraft (10,13.15 ff.). Hadadesers makt var nok svekket ved det første

nederlaget. For å gjenreise den hentet han hjelpetropper fra Mesopotamia og gikk mot David, men ble slått for andre gang og måtte underkaste seg (10,17–18).

I dette andre slaget tok David til fange 1700 hestfolk og 20 000 mann fotfolk (jf. 10,18). Etter 1 Krøn 18,3 sto det avgjørende slaget i nærheten av Hamat, Epifania ved Orontes, og etter 10,17 ved Helam. Forskjellen er lett å forene hvis det ukjente Helam lå et sted nær Hamat.

I stedet for 1700 hestfolk har 1 Krøn 18,4 tusen vogner og sju tusen hestfolk. Ordet for «vogner» har nok falt ut i teksten her, og tallordet for tusen er forvekslet med det for hundre. På Syrias sletter står nemlig sju tusen hestfolk i et mye rimeligere forhold til tjue tusen fotfolk enn sytten hundre.[1]

«David lot skjære fotsenene over på alle vognhestene», det vil si: Han gjorde stridsvognene og rytteriet helt ubrukelige ved å skjære over fotsenene på hestene (jf. Jos 11,6.9), «bare hundre vognhester sparte han». Ordet betyr her stridshestene i det hele, ikke bare vognhestene, men også ridehestene. At det kan bety rytteri, er hevet over tvil ut fra Jes 21,7, og det er vanskelig å tenke seg at David skulle spare ridehestene.

Etter at Hadadesers hovedstyrke var knust, vendte David seg mot forbundsfellen hans, Aram-Damaskus, det vil si arameerne som hadde Damaskus til hovedstad. Damaskus er en svært gammel og fremdeles viktig by i Syria. Den ligger ved Chrysorrhoas (Farpar), som renner gjennom midten av byen, i et paradisisk landskap på østsiden av Antilibanon, ved veien som forbinder Vest-Asia med det indre av landet.

David slo 22 000 syrere fra Damaskus, la krigsmannskap i riket og gjorde det skattskyldig. Ordet for «krigsmannskap» betyr ikke landshøvdinger eller embetsmenn, men militære stillinger og garnisoner, som i 1 Sam 10,5; 13,3.

V. 7–8. Byttet fra Hadadeser

> «[7]David tok gullskjoldene som Hadadesers tjenere hadde båret, og førte dem til Jerusalem. [8]Og fra Hadadesers byer Betah og Berotai tok kong David en stor mengde kobber.»

Av byttet fra disse krigene førte David gullskjoldene til Jerusalem, som han hadde tatt fra Hadadesers tjenere, det vil si landshøvdingene og lydfyrstene hans.

Septuaginta har et tillegg om at Egypts konge Sjisjak tok skjoldene med seg da han dro opp mot Jerusalem på Rehabeams tid. Det er bare en slutning den greske oversetteren eller en avskriver har trukket ut fra 1 Kong 14,25–28. De gullskjoldene Sjisjak tok, var ikke dem David hadde tatt, men dem Salomo hadde latt lage (1 Kong 10,16). Og David helliget alt gull og sølv han tok, til Herren, og ved slutten av sin regjering overlot han alt han hadde samlet, til Salomo til tempelbyggingen (1 Krøn 22,14 ff.; 29,2 ff.).

Fra byene Betah og Berotai tok David svært mye kobber. Av det laget Salomo etter 1 Krøn 18,8 kobberhavet, søylene og kobberkarene i templet. I Krønikebøkene heter byene Tibhat og Kun. Siden byene ellers er ukjente, kan vi ikke avgjøre sikkert hvilke former og navn som er de opprinnelige. Betah ser ut til

[1] NB har «ett tusen sju hundre hestfolk».

å være skrevet feil for Tebah, og det støttes av Septuaginta og den syriske oversettelsen.

V. 9–14. To'i søker Davids vennskap

«[9]Da To'i, kongen i Hamat, hørte at David hadde slått hele Hadadesers hær, [10]sendte han sin sønn Joram til kong David for å hilse på ham og ønske ham til lykke, fordi han hadde kjempet mot Hadadeser og slått ham. For Hadadeser hadde stadig ført krig mot To'i. Og Joram hadde med seg sølvkar og gullkar og kobberkar. [11]Også dem helliget kong David til Herren sammen med det sølvet og gullet han hadde helliget av hærfanget fra alle de hedningefolkene han hadde lagt under seg: [12]fra Syria og fra Moab og fra Ammons barn og fra filistrene og fra amalekittene, og av hærfanget fra Hadadeser, sønn av Rehob, kongen av Soba.»

Etter at kongen i Soba og forbundsfellene hans var slått, søkte To'i, kongen i Hamat, vennskap med David. Han sendte sønnen sin for å hilse på ham og ga ham samtidig en stor gave av kar av sølv, gull og kobber. I Krønikebøkene heter sønnen Hadoram i stedet for Joram. Det er tydelig den riktige formen, og Joram er en skrivefeil, for det israelittiske navnet Joram venter vi ikke å finne hos arameere.

Ærendet var først og fremst å hilse på David og ønske ham til lykke med seieren, for To'i hadde selv ført krig mot Hadadeser. Etter 1 Krøn 18,3 grenset kongen i Hamats land til Hadadesers, og Hadadeser hadde nok prøvd å legge To'i under seg. Men den egentlige hensikten med hilsenen var nok å sikre seg vennskapet til den nye og mektige naboen.

David helliget også To'is gaver til Herren, det vil si: Han ga dem til helligdommens skattkammer sammen med sølvet og gullet han hadde helliget fra alle de underlagte folkene, fra Aram, Moab og de andre. At gullskjoldene i v. 7 bare ble ført til Jerusalem, utelukker ikke at de skulle tjene helligdommen. Tvert imot ligger det nettopp i det.

I oppregningen av folkene i v. 12 avviker 1 Krøn 18,11 fra teksten her. Der står «fra Edom» i stedet for «fra Syria», og ordene om hærfanget fra Hadadeser mangler. Teksten i Krønikebøkene er sikkert mangelfull her, for Syria kunne umulig utelates.

Men heller ikke Edom kunne mangle. I v. 12 blir nemlig ikke bare de folkene regnet opp som det alt er fortalt om, men alle folkene David noen gang slo og la under seg, også ammonittene og amalekittene, som kapitlet ellers ikke nevner krig mot. «Fra Syria» må altså ha falt ut av teksten i Krønikebøkene, og «fra Edom» av teksten her. Opprinnelig sto det i begge: «fra Syria og fra Edom og fra Moab».

At hærfanget fra Hadadeser nevnes særskilt til slutt, gjør ikke «fra Syria» overflødig. David førte nemlig ikke bare krig mot Aram-Soba, Hadadesers rike, men også mot Aram-Damaskus, som var helt uavhengig av Soba.

V. 13–14. Seieren over Edom

«[13]Da David vendte tilbake etter å ha slått syrerne, vant han seg et navn i Saltdalen ved å slå atten tusen mann. [14]Og han la krigsmannskap i Edom. I hele

> Edom la han krigsmannskap, og alle edomittene ble Davids tjenere. Slik hjalp Herren David overalt hvor han dro fram.»

(Keil: «Og David vant seg et navn da han vendte tilbake fra å slå Aram, og han slo Edom i Saltdalen, atten tusen mann.»)

Ordene «og han slo Edom» mangler i den masoretiske teksten slik vi har den. De må ha falt ut ved en avskriverfeil, ved at øyet hoppet fra «Aram»[2] til «Edom»[3]. Teksten er riktignok ikke uforståelig uten dem. Men leser en at David slo Aram i Saltdalen, er det sikkert galt. Arameerne ble slått dels ved Medeba (1 Krøn 19,7) og ved Helam (10,17), dels i sitt eget land, langt fra Saltdalen. Og bytter en bare ut «Aram» med «Edom», er «da han vendte tilbake» fremdeles uforklart.

Trolig gikk det slik: Mens David, eller rettere Israel, var bundet i krigen mot ammonittene og arameerne, grep edomittene den gunstige anledningen til å falle inn i Israels land og trengte fram til sørenden av Dødehavet. Så snart arameerne var slått og underlagt og hæren var kommet hjem, sendte David den mot edomittene og slo dem i Saltdalen. Det kan ikke være noe annet sted enn Ghor ved Saltfjellet sør for Dødehavet, som virkelig skiller de gamle områdene til Juda og Edom. Der slo også Amasja edomittene senere (2 Kong 14,7).

Mer om denne krigen får vi vite av 1 Krøn 18,12, sammenholdt med 1 Kong 11,15–16 og overskriften til Sal 60. Etter Krønikebøkene var det Abisjai, Serujas sønn, som slo edomittene. Det stemmer godt både med 10,10 ff., der Abisjai førte en avdeling i krigen mot syrerne og ammonittene under sin bror Joab, og med overskriften til Sal 60. Der står det at Joab dro tilbake etter å ha slått Aram og slo edomittene i Saltdalen, tolv tusen.

Og det stemmer med 1 Kong 11,15–16: Da David var i Edom, dro hærføreren Joab opp for å begrave de falne og slo i hjel alle menn i Edom. Han ble der i seks måneder med hele Israel, til han hadde utryddet alle menn i Edom. Av denne tilfeldige, men utførlige opplysningen ser vi at krigen mot Edom var svært hard og ikke ble avsluttet med én gang.

At tallet på falne er 18 000 her og i Krønikebøkene, men 12 000 i overskriften til Sal 60, kan forklares helt enkelt: Tellingene var bare omtrentlige og ga forskjellige resultater. (*Michaelis nevner et eksempel fra sjuårskrigen: Etter slaget ved Lissa ble det meldt at åtte eller tolv tusen var tatt til fange, men da alle ble talt, også de som ble tatt de neste dagene under flukten, var det* 22 000.)

At David nevnes som seierherre her, Joab i Sal 60 og Abisjai i Krønikebøkene, er like lett å forklare. Krønikebøkene gir den mest bokstavelige framstillingen. Abisjai slo edomittene som fører for de mennene som var med i slaget, Joab som øverste leder for hele hæren, og David som konge og øverste hersker. Om ham sier Krønikebøkenes forfatter: «Herren hjalp David overalt hvor han dro fram.» Etter seieren la David krigsmannskap i landet og gjorde hele Edom til sine undersåtter.

[2] **«Aram»** אֲרָם

[3] **«Edom»** אֱדוֹם

V. 15–18. Davids embetsmenn

> «[15]Så regjerte nå David over hele Israel, og David gjorde rett og rettferdighet mot hele sitt folk. [16]Joab, sønn av Seruja, var høvding over hæren, og Josjafat, sønn av Akilud, var historieskriver. [17]Sadok, sønn av Akitub, og Akimelek, sønn av Abjatar, var prester, og Seraja var statsskriver. [18]Benaja, Jojadas sønn, var høvding over livvakten, og Davids sønner var prester.»

Etter fortellingen om Davids kriger og seire følger en liste over embetsmennene hans. Den innledes med en alminnelig bemerkning om ånden i regjeringen hans: Som konge over hele Israel gjorde David rett og rettferdighet.

Joab (se 2,18) var «høvding over hæren», altså øverste hærfører. Josjafat, sønn av Akilud, som vi ellers ikke vet noe om, var *mazkir* (מַזְכִּיר, egentlig «den som minner om»), som NB gjengir med «historieskriver».

Han var likevel ikke bare rikets annalist, som skrev ned de viktigste hendelsene og sakene, slik Septuaginta og Vulgata forstår det, men en slags kansler, en embetsmann som førte protokoll over alt som skjedde rundt kongen, holdt kongen underrettet om alt som skjedde i riket, påtegnet alle kongens befalinger og førte særskilt protokoll over alt dette, slik vi kjenner det fra senere romersk og persisk hoff.

Sadok, sønn av Akitub, av Eleasars ætt, og Akimelek, sønn av Abjatar, var prester, det vil si tjenestegjørende yppersteprester. Sadok gjorde tjeneste ved tabernaklet i Gibeon (1 Krøn 16,39), Akimelek trolig ved paktens ark på Sion.

At det står «Akimelek, sønn av Abjatar», er påfallende, for etter 1 Sam 22,20 var Abjatar sønn av Akimelek, og andre steder nevnes Sadok og Abjatar som de to yppersteprestene på Davids tid (15,24.35; 17,15; 19,11; 20,25). Det hjelper ikke å bytte om navnene og lese «Abjatar, sønn av Akimelek». I 1 Krøn 24,3.6.31 nevnes nemlig Akimelek sammen med Sadok som overhode for Itamars prester, og etter 24,6 var han sønn av Abjatar. Da måtte en rette navnet på så mange steder at det ikke er det minste sannsynlig.

Vi holder det derfor for sannsynlig at ypperstepresten Abjatar, Akimeleks sønn, også hadde en sønn som het Akimelek. Det er slett ikke sjeldent at farfar og sønnesønn bærer samme navn (jf. 1 Krøn 6,4–15). Denne yngre Akimelek gjorde yppersteprestens tjeneste sammen med faren, som ennå levde ved begynnelsen av Salomos regjering (1 Kong 2,27). Han nevnes i denne egenskapen ved siden av Sadok både her og i Krønikebøkene, kanskje fordi Abjatar var syk, eller av en annen grunn vi ikke kjenner.

Abjatar var 30–35 år da faren ble drept av Saul, og minst 48 år da David flyttet til Sion. Han kunne altså ha en sønn på 25 år, nemlig den Akimelek som nevnes her. At Abjatar også hadde en sønn som het Jonatan (15,27; 17,17.20), taler ikke mot dette. Jonatan var ennå svært ung og kan ha vært Akimeleks yngre bror.

Seraja var statsskriver. I Krønikebøkene heter han Sjavsja, i 20,25 Sjeva, og i 1 Kong 4,3 nevnes trolig den samme mannen som Sjisja. Seraja er neppe en skrivefeil, men en annen form av samme navn. Statsskriveren var en statssekretær, ikke en militær embetsmann som skulle utskrive og mønstre hæren. Det faste uttrykket for å mønstre folket er nemlig et annet ord (jf. 24,2.4.9; 1 Krøn 21,5–6).

Benaja, Jojadas sønn, en svært djerv helt fra Kabse'el (se 23,20 ff.), var høvding over livvakten, på hebraisk *hakkereti vehappeleti* (הַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי). Den hebraiske teksten har her «og livvakten», som ikke gir mening. Vi må lese «over livvakten», som i 20,23 og i Krønikebøkene. Josefus kaller dem kongens livvakt.

Ordene er adjektiver i formen, men brukes som substantiver og betegner en bestemt rang. Ordrett betyr de «bøddelene og løperne». *Kereti* kommer av et verb som betyr «hogge ned, utrydde». I Israel, som ellers i Østen, måtte kongens drabanter fullbyrde dødsdommer (jf. 1 Kong 2,25). *Peleti* kommer av et verb som betyr «være rask» og står for løpere, for en del av drabantene skulle bringe kongens befalinger til fjerne steder (jf. 2 Krøn 30,6). Det bekreftes av at kongens livvakt senere kalles «karerne og løperne» (2 Kong 11,4.19).[4]

Davids sønner var *kohanim* (כֹּהֲנִים), «fortrolige rådgivere». Det betyr ikke prester, huskapellaner eller åndelige rådgivere, men som Krønikebøkene forklarer tittelen, da den var gått ut av bruk: «de fremste ved kongens side» (1 Krøn 18,17). Det blir bekreftet av 1 Kong 4,5, der en slik *kohen* forklares som «kongens venn». Tittelen kan forklares ut fra verbets grunnbetydning, som på arabisk er å ta seg av en annens saker. Disse mennene var altså kongens fortrolige rådgivere.[5]

[4] Mange nyere teologer mener at navnene betyr kretere eller karere og filistere. Det bygger særlig på at filistrene kalles «kreterne» i 1 Sam 30,14; Sef 2,5 og Esek 25,16. Men hos profetene spiller navnet på verbet «utrydde», og 1 Sam 30,14 gjelder bare en gren av filisterfolket. At filistrene skulle ha kommet fra Kreta, bygger på løse og sagnaktige opplysninger hos antikke forfattere, mot Det gamle testamentes eget vitnesbyrd om at de kom fra Kaftor (5 Mos 2,23; Am 9,7). Og det er på forhånd helt usannsynlig at en mann med så varmt hjerte for sitt folk, og så hengiven mot dyrkelsen av den ene Gud, skulle omgi seg med en fremmed og hedensk livvakt. Filistrene, Israels erkefiender, ville være det siste folket David valgte livvakten sin fra. At han ga gittitten Ittai kommandoen over en tredjedel av hæren (18,2), etter at han hadde vist sin troskap under Absaloms opprør, beviser ikke at livvakten var filistere.

[5] NB har «Davids sønner var prester».

Kapittel 9. David og Mefibosjet

Da David var blitt opphøyd til konge over hele Israel, ville han vise barmhjertighet mot huset til den falne kongen og gjengjelde den kjærligheten hans edle venn Jonatan en gang hadde sverget ham for Herrens åsyn (1 Sam 20,13 ff.; jf. 23,17–18).

Fortellingen om dette avslutter, eller rettere sagt er et tillegg til, den første delen av historien om Davids regjering. Den skal vise at David husket sin plikt til takknemlighet og kjærlig troskap også da han hadde nådd toppen av sin kongemakt og herlighet. Det skjedde omtrent midt i Davids regjeringstid. Det ser vi av at Mefibosjet, som var fem år gammel da Saul døde (4,4), nå hadde en liten sønn (v. 12).

V. 1–13. Er det noen igjen av Sauls hus?

> «[1]David sa: Er det ennå noen igjen av Sauls hus, som jeg kan gjøre vel imot for Jonatans skyld? [2]Nå var det i Sauls hus en tjener som hette Siba. Han ble kalt til David, og kongen sa til ham: Er du Siba? Han svarte: Ja, din tjener heter så. [3]Da sa kongen: Er det ikke ennå noen igjen av Sauls hus, så jeg kunne gjøre Guds miskunnhet mot ham? Siba svarte kongen: Det er ennå en sønn av Jonatan, en som er lam i begge føttene. [4]Kongen spurte ham: Hvor er han? Siba svarte kongen: Han er i huset hos Makir, sønn av Ammiel, i Lo-Debar.»

David spurte om det var noen igjen av Sauls hus som han kunne vise godhet for Jonatans skyld. Spørsmålet forutsetter at det sikkert var noen igjen. Da ble en av Sauls tjenere, Siba, kalt inn, og han fortalte kongen at en sønn av Jonatan levde i Makirs hus i Lo-Debar, og at han var lam i føttene.

«Guds miskunnhet» er kjærlighet og godhet som blir vist i Gud og for Guds skyld (jf. Luk 6,36). Makir, Ammiels sønn, var etter 17,27 en rik mann. Etter at Saul og Jonatan var falt, hadde han tatt Jonatans lamme sønn inn i huset sitt. Lo-Debar lå øst for Mahanajim, mot Rabba i Ammon, trolig det samme stedet som nevnes i Jos 13,26, men vi vet ikke mer om det.

V. 5–8. Mefibosjet hos kongen

> «[5]Så sendte kong David bud og hentet ham fra Makirs, Ammiels sønns hus i Lo-Debar. [6]Og da Mefibosjet, sønn av Jonatan, Sauls sønn, kom inn til David, kastet han seg ned med ansiktet mot jorden. Og David sa: Mefibosjet! Han svarte: Her er din tjener. [7]David sa til ham: Vær ikke redd! Jeg vil gjøre vel mot deg for din far Jonatans skyld og gi deg tilbake hele den jordeiendommen Saul,

din far, eide. Du skal alltid ete ved mitt bord. [8]Da kastet han seg ned og sa: Hva er din tjener, at du lar ditt øye falle på en død hund som meg?»

David sendte bud etter Jonatans sønn Mefibosjet (jf. 4,4). Han ga ham ikke bare farens jordeiendom tilbake, men tok ham også til sitt eget kongebord for resten av livet. Da Mefibosjet kom og kastet seg ned for ham, sa David: «Vær ikke redd!» Han ville ta fra ham frykten for at kongen hadde tenkt å drepe etterkommerne etter den falne kongen, slik maktranere i Østen pleide å gjøre.

Ordene «jeg vil gi deg tilbake hele den jordeiendommen Saul, din far, eide» viser at Sauls jordeiendom enten var tilfalt David som krongods, eller at fjerne slektninger hadde tatt den i eie etter Sauls død. «Du skal alltid ete ved mitt bord», det vil si: Du skal spise ved mitt bord hele livet, eller få maten fra mitt bord.

Mefibosjet takket for denne nåden ved å kaste seg dypt ned og bekjenne at han ikke var verdig til noe slikt. Om at han sammenlignet seg med en «død hund», se 1 Sam 24,15.

V. 9–13. Siba skal dyrke jorden for Mefibosjet

«[9]Så kalte kongen på Siba, Sauls tjener, og sa til ham: Alt som har tilhørt Saul og hele hans ætt, har jeg gitt til din herres sønn. [10]Du skal dyrke jorden for ham, du og dine sønner og dine tjenere. Dere skal høste inn for ham, så din herres sønn kan ha brød å spise. Men selv skal Mefibosjet, din herres sønn, alltid spise ved mitt bord. Siba hadde femten sønner og tjue tjenere. [11]Da sa Siba til kongen: Som min herre kongen befaler sin tjener, slik skal din tjener i alle måter gjøre. – David sa: Mefibosjet skal spise ved mitt bord som en av kongens sønner. [12]Mefibosjet hadde en liten sønn som hette Mika. Og alle som bodde i Sibas hus, var Mefibosjets tjenere. [13]Men selv bodde Mefibosjet i Jerusalem, for han spiste alltid ved kongens bord. Han var lam i begge føttene.»

(Keil, v. 11b: «Men Mefibosjet spiste ved Davids bord som en av kongens sønner.»)

Så kalte David til seg Siba, Sauls tjener, og fortalte at Sauls eiendom var gitt tilbake til Mefibosjet. Han bød Siba å dyrke jorden for sin herres sønn sammen med sønnene og tjenerne sine.

Ordene «så din herres sønn kan ha brød å spise» strider ikke mot det som følger, at Mefibosjet alltid skulle spise ved kongens bord. «Brød» er et alminnelig uttrykk for alt en trenger for å leve. Selv om Mefibosjet hver dag spiste som gjest ved kongens bord, måtte han som kongssønn sørge for sin egen familie og sine tjenere, for han hadde barn (v. 12; 1 Krøn 8,34).

Siba hadde femten sønner og tjue tjenere. Med dem hadde han nok bodd i Gibea, Sauls hjemby, og kanskje forpaktet Sauls jord til da.

Siba lovte å gjøre som kongen befalte. Siste del av v. 11 er i formen en setning som beskriver forholdene, og med den går forfatteren over til avslutningen av fortellingen. Men ordene «ved mitt bord» passer ikke til dette, for da måtte det være Davids egne ord. Det er likevel utelukket. Det står ikke at David tok til orde igjen etter Siba og gjentok det han alt hadde sagt, uten noen grunn. Og setningsformen, særlig partisippet «spiste», taler imot det.

Vi kan derfor ikke gjøre annet enn å ta «mitt bord» som en skrivefeil for «Davids bord»: «Men Mefibosjet spiste ved Davids bord som en av kongens sønner.»

Opplysningene i v. 12–13 følger helt naturlig etter dette. Alle som bodde i Sibas hus, sønnene og tjenerne hans, var Mefibosjets tjenere, det vil si: De arbeidet for ham og dyrket jorden hans. Selv bodde han i Jerusalem og spiste hver dag ved kongens bord, enda han var lam i begge føttene.

Kapittel 10. Krigen mot ammonittene og syrerne

Davids kongedømme i nedgang

I første halvdel av sin regjeringstid hadde David styrket kongeriket Israel både innad og utad. Han hadde løftet paktsfolket fram til et Guds rike som alle fiendene måtte bøye seg for. Men i andre halvdel kom det tunge dommer over ham og hans hus, og de kastet en dyp skygge over glansen i regjeringen hans. Disse dommene hadde David selv dratt over seg ved sin svære synd med Batseba.

Fremgangen i alt han tok seg til, og makten hans, som vokste år for år, hadde gjort ham så trygg at han i den uforstyrrede lykken lot seg rive med av onde lyster. Slik besmittet han sjelen sin ikke bare med ekteskapsbrudd, men også med mord, og han falt desto dypere jo høyere Gud hadde løftet ham. Det skjedde under krigen mot ammonittene og syrerne. Syrerne var alt slått og underlagt, Joab lå og beleiret ammonittenes hovedstad, og David var blitt igjen i Jerusalem (kap. 10; 11,1).

For denne dobbelte synden, ekteskapsbruddet med Batseba og mordet på hennes mann Uria, kunngjorde Herren som straff at sverdet ikke skulle vike fra Davids hus, og at hans hustruer skulle bli skjendet for alles øyne. Kongen angret oppriktig da han ble ført til å se sin synd. Likevel lot Herren frukten av synden, barnet Batseba fødte, dø (kap. 12), og kort etter lot han de varslede dommene ramme huset hans.

Amnon, Davids førstefødte, skjendet sin halvsøster Tamar og ble derfor myrdet av hennes bror Absalom (kap. 13). Absalom flyktet til sin svigerfar i Gesjur, og da kongen til sist tok ham til nåde igjen (kap. 14), satte han i gang et opprør som nær hadde kostet David liv og trone (15,1–17,23). Selv etter at Absalom var død (17,24–19,1) og David satt på tronen igjen (19,2–40), brøt benjaminitten Sjebas sammensvergelse ut. Den stanset først da hovedmannen ble drept i festningsbyen Abel-Bet-Ma'aka (19,41–20,26).

Når disse hjemsøkelsene kom, og hvor lenge de varte, blir ikke sagt. Ut fra tidsangivelsene i 13,23.38; 14,28; 15,7 og alderen til Davids sønner kan vi bare slutte at Amnons synd mot Tamar tidligst skjedde i Davids tjuende regjeringsår, og at Absaloms opprør brøt ut sju eller åtte år senere. Hendelsene i denne delen fyller altså omtrent tiden mellom Davids tjuende og trettiende regjeringsår.

Tidligere kan de ikke ha skjedd, for Amnon ble først født etter at David var blitt konge over Juda, og var nok rundt tjue år da han skjendet Tamar. Senere kan de heller ikke ha skjedd, for Salomo ble født omtrent to år etter Davids ekteskapsbrudd, og han må ha vært atten eller tjue år da han ble konge etter farens førti og et halvt år lange regjering. Han hadde nemlig allerede en ettårig sønn, Rehabeam, da han ble konge (1 Kong 14,21; jf. 11,42–43).

Kapitlet her og 1 Krøn 19 forteller hvordan denne krigen begynte og gikk i første omgang. Den var den hardeste kampen Israel måtte føre under David, og for Guds rike i Israel også den farligste. Hvor stor nød den førte over folket, ser vi tydelig av de to salmene som er fra denne tiden, Sal 44 og 60.

Nøden ble enda større fordi edomittene falt inn i landet sørfra straks de første seirene over syrerne var vunnet, og herjet og plyndret i håp om å utrydde Guds folk. I de to salmene klager en from korahitt og David selv for Herren over folkets nød og ber om hans hjelp. Like tydelig ser vi det i Sal 68, der David forutsier at Israels Gud skal seire over alle verdens fiendtlige makter.

V. 1–19. David sender sendebud til Hanun

> «[1]En tid etter skjedde det at Ammons barns konge døde, og Hanun, sønnen hans, ble konge i hans sted. [2]Da sa David: Jeg vil vise Hanun, Nahas' sønn, vennskap, likesom hans far viste meg vennskap. Og David sendte noen av tjenerne sine for å trøste ham i sorgen over faren. Så kom da Davids tjenere til Ammons barns land.»

Slik begynte krigen mot ammonittene. Om «en tid etter», se 8,1. Da ammonittkongen Nahas døde og Hanun, sønnen hans, ble konge, ville David vise ham det samme vennskapet som Nahas en gang hadde vist ham.

Hva Nahas hadde gjort for David, blir ikke sagt. Mest sannsynlig hadde han hjulpet ham da han var på flukt for Saul. Nahas var uten tvil den ammonittkongen som Saul slo ved Jabes (1 Sam 11,1). David sendte derfor sendebud til Hanun for å trøste ham i sorgen over faren, det vil si vise ham deltakelse ved farens død og samtidig gratulere ham med tronen.

V. 3. Høvdingenes mistanke

> «[3]Da sa Ammons barns høvdinger til Hanun, sin herre: Tror du det er for å ære din far at David har sendt folk som skal trøste deg? Mon det ikke heller er for å utforske byen at David har sendt sine tjenere til deg, for å utspeide den og så ødelegge den.»

Da Davids sendebud kom, sa ammonittenes høvdinger til Hanun: Tror du virkelig at David vil ære din far når han sender deg trøstere? Har han ikke heller sendt tjenerne sine for å utforske og utspeide byen og så ødelegge den? Byen er hovedstaden Rabba, en sterk festning (se 11,1).

Mistanken sprang ut av folkehat og fiendskap. Den var trolig blitt enda sterkere ved det David hadde gjort mot Moab, for moabittene var sikkert nylig blitt underlagt og hardt straffet (8,2). Kong Hanun trodde derfor på mistanken mot Davids ærlige hensikter og lot sendebudene hans bli behandlet på den mest krenkende måten.

V. 4–5. Sendebudene blir vanæret

> «[4]Da tok Hanun Davids tjenere og raket av dem halvdelen av skjegget og skar av dem halvparten av klærne, like til setet. Så sendte de dem fra seg. [5]Da dette ble meldt David, sendte han folk som skulle møte mennene, for de var grovt vanæret. Og kongen sa til dem: Bli i Jeriko til skjegget er vokst ut igjen, og kom så tilbake!»

Halvdelen av skjegget betyr skjegget på den ene siden. Hebreerne og andre østerlandske folk regnet skjegget som mannens største pryd. Å rake av halvdelen var derfor den verste hån som kunne vises sendebudene, og gjennom dem kong David.

Hånen ble enda større da de skar av den lange kjortelen som dekket kroppen. De gamle israelittene gikk ikke med bukser, så hele underkroppen ble blottet.[1]

Da David fikk høre hvordan sendebudene var blitt hånet, sendte han folk for å møte dem og ba dem bli i Jeriko til skjegget var vokst ut igjen. Slik slapp han å se den vanæren som var blitt dem til del.

V. 6. Ammonittene leier syriske hjelpetropper

> «[6]Da nå Ammons barn så at de hadde gjort seg forhatt hos David, sendte de bud og leide tjue tusen mann fotfolk av syrerne fra Bet-Rehob og Soba, og kongen i Ma'aka med tusen mann og tolv tusen mann fra Tob.»

Ammonittene skjønte at David ville hevne den krenkelsen Israel hadde lidd i sendebudene, og så seg om etter hjelp hos de mektige kongene i Syria. For tusen talenter sølv (1 Krøn 19,6) leide de tjue tusen mann fotfolk fra Aram-Bet-Rehob og Aram-Soba, tusen mann fra kongen i Ma'aka og tolv tusen mann fra Tob.

Aram-Bet-Rehob var det syriske riket med Bet-Rehob som hovedstad. Byen kalles bare Rehob i v. 8. Etter all sannsynlighet er det den byen som nevnes i 4 Mos 13,21 og Dom 18,28. Den lå sør for Hamat, men nøyaktig hvor er ennå ikke funnet. Om Soba, se 8,3, og om Ma'aka, 5 Mos 3,14.

«Tob» er ikke et personnavn, Isj-Tob, men står for «mennene fra Tob». Tob var landet mellom Syria og Ammon, der Jefta en gang hadde søkt tilflukt (Dom 11,5).

Krønikebokens beretning (1 Krøn 19,6–7) er fyldigere og avviker på flere punkter. Der leier ammonittene vogner og hestfolk fra Mesopotamia (hebraisk Aram-Naharajim, «Aram ved de to elvene»), Ma'aka og Soba. De slo leir ved Medba, den nåværende ruinen Madaba, to timers vei sørøst for Hesjbon i Rubens stamme.

Krønikeboken nevner altså Mesopotamia i stedet for Bet-Rehob og utelater mennene fra Tob. Den enkleste forklaringen er at Krønikebokens forfatter utelot Bet-Rehob og Tob fordi de var mindre kjente navn. Bare her står de i Det gamle testamente som egne riker. Mesopotamia satte han først fordi syrerne fikk hjelp derfra etter det første nederlaget.

Når det gjelder tallet på hjelpetropper, stemmer de to beretningene. Tjue tusen fra Soba og tolv tusen fra Tob blir trettito tusen, foruten de tusen mann fra kongen i Ma'aka. Men etter Krønikeboken var hjelpetroppene vogner og

[1]Hos araberne regnes det å klippe av en manns skjegg som like vanærende som pisking og brennemerking hos oss, og mange vil heller dø enn få skjegget raket av. Niebuhr forteller at en persisk tronkrever i 1764 fikk sine sendebuds skjegg klippet av, og at han året etter kom med en stor hær og tok byen og nesten hele landet for å hevne krenkelsen.

hestfolk, mens teksten her bare nevner fotfolk. Det er påfallende, siden kongen i Soba kjempet mot David med mange vogner og ryttere (8,4; 1 Krøn 18,4).

Her må det være avskriverfeil i begge tekstene. Syrerne kjempet verken bare til fots eller bare med vogner og ryttere, men med alle tre våpenslag. Det ser vi også av slutten på beretningen (v. 18; 1 Krøn 19,18). I begge slagene slo David altså både vogner, ryttere og fotfolk.

V. 7–8. Hærene stiller opp

> «[7]Da David hørte dette, sendte han Joab av sted med hele hæren, krigsvante menn. [8]Og Ammons barn rykket ut og stilte seg i fylking foran byporten. Men syrerne fra Soba og Rehob og mennene fra Tob og Ma'aka sto for seg selv ute på marken.»

Da David hørte at syrerne rustet seg og rykket inn i landet, sendte han Joab og hele hæren mot dem. «Krigsvante menn» står som nærmere forklaring til «hele hæren»: hele hæren, det vil si heltene, de tapre og krigsvante troppene.

Ammonittene rykket ut av hovedstaden, der de hadde samlet seg, og stilte seg i fylking foran porten. Syrerne sto for seg selv på marken, det vil si at de hadde inntatt en egen stilling på den vide, treløse høyslette ved Medba (jf. Jos 13,16). Medba lå omkring fire tyske mil, vel tretti kilometer, i luftlinje sørvest for Rabba.

V. 9–11. Joab deler hæren

> «[9]Da Joab så at han hadde fienden mot seg både foran og bak, valgte han ut en del av alt det beste mannskapet i Israel og stilte dem opp mot syrerne. [10]Men resten av folket overlot han til sin bror Abisjai og stilte dem opp mot Ammons barn. [11]Og han sa: Dersom syrerne blir for sterke for meg, skal du komme meg til hjelp. Og dersom Ammons barn blir for sterke for deg, skal jeg komme og hjelpe deg.»

Joab hadde fienden både foran og bak seg. Ammonittene sto foran Rabba, i ryggen på den israelittiske hæren, og syrerne ved Medba foran den. Derfor måtte han dele hæren. Han valgte ut en flokk av de beste krigerne og stilte seg selv med dem mot syrerne, for de var den sterkeste av de to fiendehærene. Resten ga han til sin bror Abisjai, som stilte dem opp mot ammonittene. Så gjorde han avtalen i v. 11.

Det var altså ikke meningen å angripe begge fiendehærene på en gang. Joab ville først angripe syrerne (jf. v. 13), og Abisjai skulle bare holde ammonittene i sjakk. Men det kunne jo hende at fienden angrep fra begge kanter samtidig.

V. 12. «Vår Guds byer»

> «[12]Vær modig! La oss vise oss modige i kampen for vårt folk og for vår Guds byer, så får Herren gjøre det som er godt i hans øyne!»

Joab kaller Israels byer «vår Guds byer» fordi Israels Gud hadde gitt folket landet som sin egen eiendom. Joab og Abisjai gikk i kamp for at Herrens eiendom ikke skulle falle i hendene på hedningene og bli lagt under deres guder.

V. 13–14. Syrerne og ammonittene flykter

> «[13]Så rykket Joab fram med folkene sine til kamp mot syrerne, og de flyktet for ham. [14]Da Ammons barn så at syrerne flyktet, så flyktet også de for Abisjai og

dro seg inn i byen. Da vendte Joab tilbake fra kampen mot Ammons barn og kom til Jerusalem.»

Joab rykket fram mot syrerne, og de flyktet. Da ammonittene så det, flyktet også de for Abisjai og trakk seg inn i Rabba. Så vendte Joab tilbake til Jerusalem, trolig fordi det var for sent på året til å beleire og innta byen, slik vi kan slutte av 11,1.

V. 15–16. Hadadeser samler syrerne igjen

«[15]Da syrerne så at de var blitt slått av Israel, samlet de seg igjen. [16]Og Hadadeser sendte bud at de syrerne som bodde på den andre siden av elven, skulle rykke ut. De kom til Helam. Sjobak, høvdingen over Hadadesers hær, førte dem.»

Etter det første nederlaget samlet syrerne seg igjen for å fortsette krigen. Hadadeser, den mektigste av de syriske kongene, sendte bud til Mesopotamia og kalte syrerne der ut til krig. At de mesopotamiske troppene sto under Hadadesers overhøyhet, ser vi både av at han «sendte bud» og fikk dem til å rykke ut, og av at hans egen hærfører Sjobak ledet dem. Helt sikkert blir det ved v. 19, der kongene som kjempet sammen med ham, kalles hans tjenere eller vasaller.

Helam er et stedsnavn, slik også de gamle oversettelsene har forstått det: Mennene fra landet bortenfor Eufrat kom til Helam. Hvor stedet lå, er ennå ikke funnet. Ewalds tanke om en by ved Eufrat kan vi se bort fra, for syrerne ville neppe trekke seg helt tilbake dit og vente på israelittene der.

Av 8,4 og 1 Krøn 18,3 går det fram at Helam må søkes et sted i nærheten av Hamat. I Krønikeboken står det i stedet at David «kom til dem». Forfatteren har altså enten utelatt det ukjente stedsnavnet, eller så er ordet en skrivefeil for Helam.

V. 17–18. Seieren ved Helam

«[17]Da dette ble meldt David, samlet han hele Israel. Han gikk over Jordan og kom til Helam, og syrerne stilte opp mot David og kjempet mot ham. [18]Men syrerne flyktet for Israel, og David drepte blant syrerne mannskapet på sju hundre vogner og førti tusen hestfolk. Sjobak, hærføreren deres, såret han, så han døde der.»

David dro selv ut med hele Israels hær og slo syrerne ved Helam, der de hadde stilt seg opp til strid. Han drepte mannskapet på sju hundre vogner og førti tusen ryttere og såret hærføreren Sjobak så hardt at han døde der, det vil si at han ikke overlevde slaget. Om de andre tallene i Krønikeboken, se v. 6.

Det er verdt å merke seg at tallet på de falne her stemmer så godt med tallet på syrere som ble tatt til fange eller drept etter 8,4 og 1 Krøn 18,4–5, som en kan vente når en vet hvor ødelagt tallene i den overleverte teksten er. Det er derfor knapt tvil om at like mange syrere falt i begge beretningene, kap. 8 og kap. 10. Kapitlet her gir altså en mer utførlig skildring av den samme krigen som 2 Sam 8 og 1 Krøn 18 bare gir utfallet av.

V. 19. Syrerne slutter fred

«[19]Da alle kongene som sto under Hadadeser, så at de var blitt slått av Israel, gjorde de fred med Israel og ble deres tjenere. Og syrerne våget ikke å hjelpe Ammons barn mer.»

Første halvdel av verset kan se ut til å si at bare Hadadesers vasaller sluttet fred med Israel og ble underlagt dem, men ikke Hadadeser selv. Men slutten, «og syrerne våget ikke å hjelpe Ammons barn mer», viser tydelig at også Hadadeser sluttet fred med Israel og bøyde seg under deres herredømme. Uttrykket i første halvdel er altså ikke helt nøyaktig.

Kapittel 11. Davids fall

V. 1–17. Beleiringen av Rabba

«[1]Året etter, ved den tid da kongene pleier å dra ut i krig, sendte David Joab av sted med sine tjenere og hele Israel. De herjet Ammons barns land og beleiret Rabba. Men David holdt seg i Jerusalem.»

Verset knytter an til 10,14. Der ble det fortalt at Joab hadde slått syrerne på flukt, at ammonittene etter denne seieren trakk seg tilbake for Abisjai inn i den befestede hovedstaden, og at Joab selv vendte hjem til Jerusalem. Der ble han over vinteren, regntiden, da det var umulig å føre krig.

Da året vendte, det vil si ved vårens begynnelse, da det nye året begynte i måneden abib (nisan), og kongene pleide å dra ut i krig, sendte David hærføreren Joab med hele hæren mot ammonittene igjen. De skulle tukte dem og innta hovedstaden (jf. 1 Krøn 20,1).

Davids «tjenere» som fulgte Joab, er ikke de vanlige soldatene, men kongens offiserer og hærførere, og «hele Israel» er hele Israels krigsmakt. Rabba var ammonittenes hovedstad (Jos 13,25), med fullt navn Rabba i Ammons barns land. Navnet lever videre i ruinene Rabbat-Ammon ved øvre Jabbok (se 5 Mos 3,11).

Siste setning, «Men David holdt seg i Jerusalem», leder over til beretningen om Davids ekteskapsbrudd med Batseba (11,2–12,25). Det skjedde i denne tiden og er derfor satt inn her. Erobringen av Rabba blir først fortalt etterpå (12,26–31).

V. 2–5. David og Batseba

«[2]Så hendte det en kveld at David sto opp av sengen og gikk omkring på taket av kongens hus. Da fikk han fra taket se en kvinne som badet seg. Og kvinnen var meget vakker å se til. [3]David sendte bud og spurte seg for om kvinnen. Og de sa: Det er jo Batseba, datter av Eliam og hetitten Urias kone. [4]Da sendte David bud og hentet henne. Hun kom til ham, og han lå hos henne like etter at hun hadde renset seg fra sin urenhet. Så gikk hun hjem igjen. [5]Kvinnen ble med barn, og hun sendte bud om det til David og lot si: Jeg er med barn.»

Davids dype fall er et vendepunkt, ikke bare i den store kongens indre liv, men også i historien om hans regjering. Til nå hadde David holdt seg fri for de grovere syndene. Han hadde bare vist slike svakheter og feil som forstillelse og utflukter. De hang ved alle de hellige i den gamle pakt og ble knapt regnet som synd på det trinnet den åndelige utviklingen da sto på. Likevel lot Gud dem aldri

gå ustraffet, men hjemsøkte dem alltid hos sine tjenere med ydmykelser og tukt av mange slag.

Blant de syndene som ikke ble erkjent som synd, og som Gud tålte på grunn av Israels hjertes hardhet, var flerkoneriet. Det næret tøylesløshet og tilbøyeligheten til sanselige utskeielser. Det eneste vernet mot det var advarselen til Israels konger mot å ta seg mange hustruer (5 Mos 17,17), og det var svakt, for advarselen gikk mot den tanken som i Østen var så utbredt både før og nå, at et rikt fylt kvinnehus hører med til glansen ved et fyrstehoff.

Den skikken som kom av denne tanken, åpnet et farlig stup på Davids vei og førte ham til et svært tungt fall. Som O. von Gerlach sier, kan det bare forklares ut fra den rusen som uforstyrret lykke og makt førte med seg, og som vokste for hvert år han regjerte. Fallet førte til en lang rekke av de hardeste ydmykelser og tuktende straffer fra Gud, og de skjemmet glansen i regjeringen hans, enda den store synden ble fulgt av dyp og oppriktig bot.

Mot kvelden, etter at han hadde stått opp fra middagshvilen, gikk David omkring på taket av palasset sitt. Derfra så han en kvinne som badet seg, nemlig på den åpne gårdsplassen i et hus i nærheten, der det var en kilde med et basseng, slik en ennå ofte finner i Østen. «Kvinnen var meget vakker å se til.» Skjønnheten hennes vakte sanselig begjær i ham.

David lot spørre etter henne og fikk vite at det var Batseba, hetitten Urias hustru. I 1 Krøn 3,5 heter hun Batsua, Ammiels datter. Batseba er den riktige og opprinnelige formen, som vi ser av 1 Kong 1,11.15.28. Eliam og Ammiel betyr det samme; de to leddene i navnet har bare byttet plass.

Beskjeden om at den vakre kvinnen var gift, var ikke nok til å kvele det sanselige begjæret som var vakt i Davids sjel. «Når så lysten har unnfanget, føder den synd» (Jak 1,15). David sendte bud på kvinnen og lå med henne.

Ordene «han hentet henne, og hun kom til ham» antyder slett ikke at David fikk Batseba inn i palasset med list eller vold. Tvert imot kom hun når han ba om det, uten å nøle, og gjorde ikke motstand. Batseba er derfor ikke uten skyld. Allerede at hun badet på en åpen gårdsplass midt i byen, der hvem som helst kunne se ned fra takene på husene høyere oppe, taler ikke mye for hennes kvinnelige blygsel, selv om det ikke ble gjort i en bestemt hensikt, slik noen utleggere mener.

Likevel hviler den største skylden i alle fall på David. Han, som Herren hadde gitt så stor nåde, sto ikke imot fristelsen til kjødets lyst, men sendte bud etter kvinnen.

«Like etter at hun hadde renset seg fra sin urenhet, gikk hun hjem igjen.» Samleie gjorde uren til kvelden (3 Mos 15,18). Batseba mente det var hennes plikt å holde denne forskriften svært nøye, enda hun ikke vek tilbake for å bryte ekteskapet.

Da hun merket at hun var med barn, sendte hun bud til David. Dermed ba hun ham samtidig gjøre det som trengtes for å avverge de onde følgene av synden, for loven krevde at både mannen og kvinnen som brøt ekteskapet, skulle dø (3 Mos 20,10).

V. 6–8. Uria blir kalt hjem

> «[6]Da sendte David dette bud til Joab: Send hetitten Uria til meg! Og Joab sendte Uria til David. [7]Da Uria kom til ham, spurte David ham om det sto vel til med Joab og med stridsmennene, og om hvordan det gikk med krigen. [8]Så sa David til Uria: Gå ned til ditt hus og vask dine føtter! Og da Uria gikk ut av kongens hus, ble det sendt en gave etter ham fra kongen.»

Under et eller annet påskudd lot David Joab sende Batsebas mann Uria til seg fra hæren foran Rabba. Da han kom, spurte David hvordan det sto til med Joab, med hæren og med krigen. Det var trolig påskuddet for å hente ham hjem. Etter 23,39 var Uria en av Davids helter og hadde derfor en førerstilling i hæren. Men Josefus har ingen historisk dekning for at han var Joabs våpendrager.

Så sa kongen til ham: «Gå ned til ditt hus» – fra palasset på Sions berg ned til den nedre byen, der Uria bodde – «og vask dine føtter!» Da han hadde gått, ble en gave fra kongen sendt etter ham.

Israelittene pleide å vaske føttene når de kom hjem fra arbeid eller reise, for å kvikke seg opp og hvile. Ordene sa altså at han skulle gå hjem og hvile seg. David ville at Uria skulle tilbringe en natt hjemme hos sin hustru, slik at han siden kunne bli regnet som far til barnet som var unnfanget i ekteskapsbrudd.

V. 9–13. Uria går ikke hjem

> «[9]Men Uria la seg ved inngangen til kongens hus sammen med alle sin herres tjenere og gikk ikke ned til huset sitt. [10]Da det ble meldt David at Uria ikke var gått ned til sitt hus, sa David til ham: Kommer du ikke fra reisen? Hvorfor er du da ikke gått ned til ditt hus? [11]Men Uria sa til David: Arken og Israel og Juda bor i løvhytter, og min herre Joab og min herres tjenere ligger i leir på åpen mark. Og så skulle jeg gå inn i mitt hus og ete og drikke og ligge hos min kone! Så sant du lever, så sant din sjel lever: Dette gjør jeg ikke! [12]Da sa David til Uria: Bli her også i dag, så vil jeg i morgen la deg fare. Og Uria ble i Jerusalem den dagen og dagen etter. [13]David ba ham til seg, og han åt og drakk hos ham, og David gjorde ham drukken. Om kvelden gikk han ut og gikk til sengs sammen med sin herres tjenere, men til sitt hus gikk han ikke ned.»

Men Uria fattet mistanke. Forholdet mellom hans hustru og David var kanskje ikke helt hemmelig, så det kan ha nådd ham straks han kom til Jerusalem. Han la seg til å sove ved inngangen til kongens hus sammen med kongens tjenere ved hoffet, det vil si i palassets gård eller i en bygning ved siden av palasset, der hoffets tjenere bodde.

Da dette ble meldt David neste morgen, spurte han Uria: Kommer du ikke fra reisen? Hvorfor gikk du ikke hjem, slik folk pleier når de kommer fra reise? Uria svarte med ordene i v. 11.

Å bo i løvhytter er i praksis det samme som å ligge i leir på marken. Uria ville si: Når arken, det vil si Herren med arken, og hele Israel kjemper mot fiendene til Gud og hans rike og ligger i leir ute i landet, sømmer det seg ikke for en kriger å søke hvile og nytelse i sitt eget hjem.

Svaret uttrykte så klart og utvetydig det sinnelaget og den pliktfølelsen som burde fylle den som kjemper for Guds sak, at det var vel egnet til å stikke kongen i hjertet. Men Davids sjel var så formørket av ønsket om å slippe følgene av synden i verdens øyne, at han ikke kjente brodden. Han gjorde bare et nytt

forsøk på å nå sitt mål med Uria og ba ham bli i Jerusalem hele den dagen; først neste dag ville han sende ham tilbake.

Dagen etter ba han ham til bords og gjorde ham drukken, i håp om at han i den tilstanden skulle gi opp forsettet om ikke å gå hjem til sin hustru. Men også den natten la Uria seg til å sove blant kongens tjenere og gikk ikke ned til huset sitt. For etter Guds råd og forsyn skulle Davids synd komme for dagen, til hans dype ydmykelse.

V. 14–15. Brevet til Joab

> «[14]Morgenen etter skrev David et brev til Joab og sendte det med Uria. [15]Og i brevet skrev han slik: Sett Uria lengst fremme, der hvor striden er hardest, og dra dere tilbake fra ham, så han blir slått og dør!»

Da kongen så at planen hans strandet på Urias stahet, bestemte han seg for en ny og enda større forbrytelse. Han skrev et brev til Joab, sendte det med Uria tilbake til hæren og ga ordre om å sette Uria lengst fremme der striden var hardest, og så trekke seg tilbake fra ham, så han ble slått og døde. David var så sikker på at ordren ville bli fulgt, at han ikke fant det nødvendig å oppgi noen forbrytelse som Uria skulle ha gjort seg skyldig i.[1]

V. 16–17. Uria faller

> «[16]Mens nå Joab lå og voktet på byen, satte han Uria på et sted hvor han visste at det var djerve menn. [17]Da mennene fra byen dro ut og kjempet mot Joab, falt noen menn av Davids tjenere, og hetitten Uria døde også.»

Joab fulgte kongens ønske til punkt og prikke. Mens han holdt byen innesluttet, satte han Uria der han visste at det sto tapre menn inne i byen. Mennene fra byen gjorde et utfall, og noen av Davids tjenere falt, blant dem hetitten Uria.

At kongens ordre ble fulgt så nøyaktig, gir oss ingen rett til å anta at Joab ante hvordan saken hang sammen, eller hadde hørt rykter om den. Som en hærfører som ikke var vant til å spare menneskeliv, ville han være sin herre en tro tjener i dette, for at det kunne tjene hans egne interesser en annen gang.

V. 18–27. Joabs beskjed til sendebudet

> «[18]Da sendte Joab bud til David med melding om alt som hadde hendt i krigen. [19]Og han befalte sendebudet: Når du har talt ut til kongen om alt det som har hendt i krigen, [20]og det skulle hende at kongens vrede blir opptent, og han sier til deg: Hvorfor gikk dere så nær inntil byen under striden? Visste dere ikke at de ville skyte ned fra muren? [21]Hvem var det som drepte Abimelek, Jerubbesjets sønn? Var det ikke en kvinne som kastet en kvernstein ned på ham fra muren i Tebes, så han døde? Hvorfor gikk dere så nær til muren? - så skal du si: Også din tjener hetitten Uria er død.»

[1] Berleburgerbibelen: «Her kan vi se hvor dypt en sjel kan falle når den vender seg bort fra Gud og fra hans nådes ledelse. Den David som i forfølgelsens dager ikke engang ville gripe til midler som virkelig så rimelige ut for å forsvare seg, skammet seg nå ikke ved å gripe til de verste forbrytelser for å dekke over sin synd. Å Gud, hvor sterke er vi ikke når vi holder fast ved deg! Og hvor svake blir vi ikke så snart vi vender oss bort fra deg! De største hellige ville være rede til de verste gjerninger om du bare et eneste øyeblikk lot dem være uten din beskyttelse. Den som tenker over dette, vil gi opp all kjødelig trygghet og åndelig hovmod.»

Joab sendte straks bud til kongen med melding om det som hadde hendt i krigen. Jerubbesjet er Gideon (se Dom 6,32), og Abimelek ble drept i Tebes (Dom 9,53).

Joab regnet med at David kanskje ville bli vred over det som var skjedd, eller i alle fall vise misnøye med at Joab hadde ofret en del krigere ved uforsiktig å gå helt inn til muren. Derfor ba han sendebudet i så fall melde at Uria var død, for å dempe kongens vrede. Sendebudet synes å ha visst at Uria var i unåde hos kongen. Samtidig kunne ordene «Også din tjener hetitten Uria er død» forstås slik at Uria gikk så langt fram med sine menn uten Joabs ordre, ja, mot den, og at han derfor selv hadde skylden for sin egen og de andre krigernes død.

V. 22–24. Budet kommer til David

> «[22]Så gikk sendebudet av sted og kom og meldte David alt det Joab hadde pålagt ham. [23]Og budet sa til David: Mennene fikk overtaket over oss og dro ut på marken mot oss, men så trengte vi dem tilbake like til byporten. [24]Da skjøt bueskytterne fra muren ned på dine tjenere, og det falt noen av kongens tjenere. Også din tjener hetitten Uria døde.»

Sendebudet meldte David alt Joab hadde pålagt ham, men trakk det så sammen at han nevnte Urias død med det samme.

V. 25–27. David tar Batseba til hustru

> «[25]Da sa David til budbæreren: Så skal du si til Joab: Ta deg ikke nær av dette! For sverdet fortærer snart en, snart en annen. Driv bare kraftig på med å kjempe mot byen og rive den ned! Du må sette mot i ham! [26]Da Urias kone hørte at Uria, hennes mann var død, sørget hun over sin ektefelle. [27]Men da sørgetiden var over, sendte David bud og hentet henne til sitt hus. Hun ble hans kone og fødte ham en sønn. Men det som David hadde gjort, var ondt i Herrens øyne.»

Med tilsynelatende ro tok David imot nyheten som han naturlig nok hadde ventet så spent på, og sendte Joab den beskjeden at han ikke skulle se dette som en ulykke; sverdet fortærer snart en, snart en annen. Han skulle fortsette kampen mot byen og ødelegge den. Med ordene «Du må sette mot i ham» viste David at han hadde full tillit til Joabs og hærens tapperhet og utholdenhet, og til at de til slutt ville innta Rabba.

I v. 26 vender beretningen tilbake til utgangspunktet. Da Urias hustru fikk høre at mannen hennes var død, holdt hun sorg over ham. Da sorgtiden var over, hentet David henne hjem som sin hustru, og hun fødte ham en sønn, den som var unnfanget i ekteskapsbrudd.

Den vanlige sorgtiden i Israel var sju dager (1 Mos 50,10; 1 Sam 31,13). Om enker sørget lenger, vet vi ikke. Her ville Batseba neppe forlenge sorgen ut over den vanlige tiden, og David ville sikkert ikke vente med å ta henne til hustru, for at hun skulle være gift med kongen så lenge som mulig før fødselen.

Beretningen om Davids to tunge synder slutter med ordene: «Men det som David hadde gjort, var ondt i Herrens øyne.» De baner veien for det neste kapitlet.

Kapittel 12. Natan og Davids bot

Herren lot David være nesten et helt år i sin synd før han sendte en profet for å holde den hovmodige synderen hans misgjerninger fram og kunngjøre straffen som skulle følge. Til sist gjorde han det ved Natan, men ikke før Batsebas barn, unnfanget i ekteskapsbrudd, var født (jf. 12,14–15 med 11,27).

Frukten av synden skulle først komme for dagen, så den forherdede synderen ikke lenger kunne nekte for eller skjule forbrytelsene sine. Men Gud ville også først knuse hans ubrutte hjerte ved samvittighetens pine og gjøre det rede til å kjenne profetens refsende ord.

Hvorfor Gud ventet så lenge med å true med dom, ser vi klart av Sal 32. Der skildrer David svært levende hvordan det sto til i hjertet hans i denne tiden, og hva han led så lenge han prøvde å skjule forbrytelsen. I denne salmen priser han den benådede synderen salig og formaner alle som frykter Gud. Det gjør han ut fra sin egen innerste erfaring, etter at sjelen hans på ny hadde smakt gleden og tilliten som full tilgivelse for misgjerningene gir.

I Sal 51, som ble skrevet etter at Natan hadde vært hos ham, viser han tydelig nok at løftet om Guds tilgivelse, som profeten ga ham etter at han hadde bekjent sin skyld, ikke straks tok sjelen hans i eie.

Til å begynne med holdt det ham bare fra å fortvile. Det ga ham kraft til å nå fram – gjennom bønn og påkallelse – til full erkjennelse av hvor dyp skylden var, og til å be om at den måtte bli helt tatt bort, så hjertet hans kunne bli fornyet og styrket ved Den Hellige Ånd. Men Natans refselse kunne umulig ha båret denne frelsende frukten om David ennå hadde levd i full blindhet for hva hans synd var, da profeten kom til ham.

V. 1–20. Natans lignelse

«[1]Og Herren sendte Natan til David. Da han kom inn til ham, sa han til ham: Det var to menn i en by, en rik og en fattig. [2]Den rike hadde småfe og storfe i mengdevis. [3]Men den fattige hadde ikke annet enn et eneste lite lam, som han hadde kjøpt og fødd opp. Det vokste opp hos ham sammen med hans barn. Det åt av hans brød og drakk av hans beger og lå i hans fang og var som en datter for ham. [4]Så kom det en vandringsmann til den rike. Da kvidde han seg for å ta noe av sitt eget småfe eller storfe og lage i stand for vandringsmannen som var kommet til ham. Han tok den fattiges eneste lam og laget det til for mannen som var kommet til ham.»

For å nå målet med oppdraget, å holde kongen hans forbrytelser fram, grep Natan til en lignelse. Med den fikk han kongen til å avsi dødsdom over seg selv.

Lignelsen er helt enkel og hentet fra livet. Den fattige mannen eide ikke annet enn et lite lam som han hadde kjøpt og fødd opp. Det vokste opp i huset hans sammen med barna, ble stelt med den største ømhet og var elsket som en datter. Skikken å holde et lam som kjæledyr i huset, slik vi holder små selskapshunder, finnes ennå hos araberne.

Da det kom en reisende til den rike, kviet han seg for å ta av sitt eget småfe og storfe for å lage et måltid til gjesten. Han tok den fattiges lam og laget det til for mannen som var kommet til ham.

V. 5–6. David feller dommen

> «[5]Da ble David mektig vred på den mannen, og han sa til Natan: Så sant Herren lever: Den mannen som har gjort dette, skal dø, [6]og lammet skal han betale firedobbelt, fordi han gjorde dette og ikke viste barmhjertighet.»

David ble så harm over den rike mannens voldsgjerning at han i sinnets hete straks felte dommen: Mannen som hadde gjort dette, fortjente å dø, og lammet skulle han betale firedobbelt. Den firedobbelte erstatningen svarer til loven i 2 Mos 22,1. Men den skyldige skulle også selv dø, for å rane en fattig manns kjære lam med vold var nesten like ille som å stjele et menneske.

V. 7–8. «Du er mannen!»

> «[7]Da sa Natan til David: Du er mannen! Så sier Herren, Israels Gud: Jeg salvet deg til konge over Israel, og fridde deg ut av Sauls hånd. [8]Jeg ga deg din herres hus og din herres koner i din favn. Jeg ga deg Israels og Judas hus. Og var det for lite, så ville jeg ha gitt deg enda mer, både det ene og det andre.»

Lignelsen var valgt slik at David ikke kunne ane at den gjaldt ham selv og hans ugjerning mot Uria. Desto hardere traff profetens ord ham: «Du er mannen!» I lignelsen blir synden ført tilbake til sin rot, den umettelige begjærligheten. På samme måte drar profeten i Herrens ord som følger, der han direkte anklager kongen for forbrytelsen, skånselløst fram igjen denne skjulte bakgrunnen for alle synder. Slik ville han for alvor få kongen til å kjenne hvor stor misgjerningen var, og hvilken fordømmelse den fortjente.

«Jeg ga deg din herres hus og din herres koner i din favn» peker på den alminnelige skikken i Østen at den som overtok tronen etter en konge, også overtok hans kvinnehus. David sto altså fritt til å ta sin forgjengers hustruer. Men vi kan ikke slutte av dette at han virkelig gjorde det. Det er slett ikke sannsynlig, for Saul hadde bare én hustru (1 Sam 14,50) og bare én medhustru (2 Sam 3,7), og henne tok Abner.

«Jeg ga deg Israels og Judas hus» vil si: Jeg overga hele folket til deg som konge, så du kunne ha valgt deg unge jomfruer til hustruer blant alle Judas og Israels døtre. Og var alt dette for lite, ville Herren ha gitt ham både det ene og det andre i tillegg.

V. 9. Anklagen

> «[9]Hvorfor har du foraktet Herrens ord og gjort det som er ondt i hans øyne? Hetitten Uria har du slått med sverdet. Hans kone har du tatt til kone for deg selv, og ham har du drept med Ammons barns sverd.»

Siste ledd er ingen gjentakelse. Det skjerper tanken ved å si mer presist hvordan David hadde ryddet Uria av veien. Ordet for «drept»[1] er sterkere enn ordet for «slått». Og at gjerningen ble gjort med ammonittenes sverd, med sverdet til Guds folks fiender, gjorde ugjerningen enda større.

V. 10. Sverdet skal ikke vike fra ditt hus

> «[10]Så skal da sverdet aldri vike fra ditt hus, fordi du har foraktet meg og tatt hetitten Urias kone til kone for deg selv.»

Straffen svarer til synden. Først kommer straffen for mordet på Uria: Sverdet skal aldri vike fra ditt hus. «Aldri», ordrett «til evig tid», må ikke svekkes til en ubestemt lang tid, men tas i sin bokstavelige betydning.

Men «ditt hus» sikter ikke til Davids hus slik det levde videre i etterkommerne hans. Det gjelder huset slik det besto under David selv, til det ble oppløst ved hans død. Trusselen begynte å gå i oppfyllelse da Absalom myrdet Amnon (13,29). Den fortsatte da opprøreren Absalom ble drept (18,14), og den ble fullbyrdet da Adonja ble henrettet (1 Kong 2,24–25).

V. 11–12. Straffen for ekteskapsbruddet

> «[11]Så sier Herren: Se, jeg lar ulykke komme over deg fra ditt eget hus. Jeg vil ta dine koner for dine øyne og gi dem til en annen mann. Han skal ligge hos dine koner, så solen her er vitne til det. [12]For det du har gjort, gjorde du i det skjulte. Men jeg vil gjøre dette for hele Israels øyne og midt på lyse dagen.»

Men David hadde også brutt ekteskapet. Derfor kunngjorde Herren ham at han ville la ulykke komme over ham fra hans eget hus og gi hustruene hans til en annen, som skulle ligge med dem for solens øyne. Om hvordan dette ble oppfylt ved Absalom, se 16,21–22.

Davids dobbelte synd skulle følges av en dobbelt straff. For mordet skulle han oppleve mord i sin egen familie, og for ekteskapsbruddet at hustruene hans ble skjendet, og begge deler i skjerpet form. Synden hans begynte med ekteskapsbrudd og ble fullbyrdet med mord. Slik ble også loven om rettferdig gjengjeldelse fullbyrdet i straffen.

Dommene over huset hans begynte med Amnons blodskam, Absaloms opprør nådde sitt høydepunkt da han åpenlyst skjendet farens medhustruer, og Adonja mistet livet bare fordi han ba om Abisjag fra Sjunem, som hadde ligget i Davids fang for å varme og pleie ham i alderdommen (1 Kong 2,23–24).

V. 13–14. Davids bekjennelse og Herrens tilgivelse

> «[13]Da sa David til Natan: Jeg har syndet mot Herren. Og Natan sa til David: Så har også Herren tatt bort din synd. Du skal ikke dø. [14]Men fordi du ved denne gjerning har gitt Herrens fiender grunn til å spotte, så skal også den sønnen du har fått, visselig dø.»

Disse ordene gikk David til hjertet og løste forherdelsens bann som lå over det. Han bekjente for profeten: «Jeg har syndet mot Herren.» Berleburgerbibelen sier: «Ordene er svært få, akkurat som hos tolleren i Lukasevangeliet (Luk 18,13). Men det er et godt tegn på en helt knust ånd … Her er ingen unnskyldning, ingen tilsløring, ingen bortforklaring av synden. Han leter ikke

[1] **«drept»** harag, הָרַג, «myrde»

etter noen utvei, … kommer ikke med noe påskudd og viser ikke til menneskelig svakhet. Han erkjenner sin skyld åpent, ærlig og uten omsvøp.»

Da David så åpent bekjente sin synd, kunngjorde Natan ham: «Så har også Herren tatt bort din synd», ordrett «latt den gå forbi», det vil si tilgitt den. «Du skal ikke dø.» Men fordi han ved denne gjerningen hadde gitt Herrens fiender grunn til å spotte, skulle den sønnen han hadde fått, dø. Ordet *gam* (גַּם, «også») hører til «sønnen» og gir det ettertrykk: Men sønnen skal dø.

Som ekteskapsbryter og morder hadde David selv fortjent døden. Herren ettergav ham dødsstraffen, ikke så mye for hans inderlige bots skyld som av faderlig nåde og barmhjertighet, for det løftets skyld som han hadde gitt David (7,11 ff.). Det løftet bygde på den forutsetningen at David ikke helt ville falle ut av nådestanden eller begå en dødssynd, men også etter de tyngste syndefall alltid ville vende seg til Herren igjen og søke tilgivelse. Herren straffet ham derfor for denne synden med de dommene som var kunngjort i v. 10–12, og som skulle bryte inn over ham og huset hans.

Men synden hans hadde gitt Herrens fiender grunn til å spotte hans gudsfrykt og alle andre troendes. Med fiendene menes ikke bare hedningene, men også de vantro i Israel selv. Derfor skulle barnet som var unnfanget i ekteskapsbrudd og nettopp født, dø. På den ene siden skulle faren bære straffen for sitt ekteskapsbrudd i sønnens død. På den andre siden skulle den synlige grunnen til videre spott bli tatt bort. Slik skulle David ikke bare kjenne straffens smerte i sønnens død, men også se et tydelig tegn på Guds nåde i den.

V. 15–17. Barnet blir sykt, og David faster

> «[15]Så gikk Natan hjem igjen. Og Herren slo barnet som David hadde fått med Urias kone, så det ble sykt. [16]Og David søkte Gud for barnets skyld. David fastet strengt, og han gikk inn og lå på jorden hele natten. [17]De eldste i hans hus kom og ville reise ham opp fra jorden, men han ville ikke, og han åt ikke sammen med dem.»

Den siste straffen ble fullbyrdet uten opphold. Da Natan var gått hjem, slo Herren barnet, så det ble svært sykt. David søkte Gud i bønn for gutten, fastet og lå hele natten på jorden.

«Han gikk inn», ikke i Herrens helligdom, for v. 20 viser det motsatte, men inn i huset eller kammerset sitt. Der øste han ut hjertet sitt for Gud og bøyde seg under hans tuktende hånd. Han avslo bønnene fra sine mest betrodde tjenere, som prøvde å reise ham opp og styrke ham med mat.

«De eldste i hans hus» var, ut fra 1 Mos 24,2, de eldste og mest betrodde tjenerne, «de mest ansette av hans tjenere, og de som hadde størst innflytelse hos ham» (Clericus).

V. 18–20. Barnet dør

> «[18]På den sjuende dagen døde barnet, men Davids tjenere torde ikke fortelle ham at barnet var dødt. De tenkte: Mens barnet var i live, talte vi til ham, men han hørte ikke på oss. Hvordan skal vi da nå kunne si til ham at barnet er dødt? Han kunne gjøre noe forferdelig. [19]Da David så at tjenerne hvisket seg imellom, skjønte han at barnet var dødt, og han sa til tjenerne sine: Er barnet dødt? De svarte: Ja. Han er død. [20]Da sto David opp fra jorden og vasket seg og

> salvet seg og skiftet klær og gikk inn i Herrens hus og tilba. Så gikk han hjem igjen og ba om mat, og de satte fram mat for ham, og han spiste.»

Da barnet døde den sjuende dagen, torde ikke Davids tjenere fortelle ham det. De var redde for at han i sin dype smerte skulle skade seg selv. Men av hviskingen deres skjønte David straks hva som var skjedd, og spurte om barnet var dødt. Da de svarte ja, reiste han seg fra jorden, vasket og salvet seg og skiftet klær. Det vil si at han la bort alle tegn på bot og sorg. Så gikk han inn i Herrens hus, det hellige teltet på Sion, og tilba, og deretter gikk han hjem og lot sette fram mat for seg.

V. 21–31. «Jeg går til ham»

> «[21]Da sa tjenerne til ham: Hvordan er det du bærer deg at? Mens barnet var i live, fastet du og gråt for ham. Men nå, når barnet er dødt, står du opp og spiser. [22]Han svarte: Så lenge barnet var i live, fastet jeg og gråt. For jeg tenkte: Hvem vet om ikke Herren forbarmer seg over meg, så barnet blir i live? [23]Men nå som han er død, hvorfor skulle jeg nå faste? Kan jeg hente ham tilbake igjen? Jeg går til ham, men han vender ikke tilbake til meg.»

Tjenerne undret seg over dette, og David svarte med ordene i v. 22–23. O. von Gerlach skriver om dette: «Hos en mann som gjorde så alvorlig og dyp bot, må bønnen om å få beholde barnet ha sprunget ut av noe annet enn overdreven kjærlighet til noe skapt. Hans store ønske var å avverge slaget som et tegn på Guds vrede. Han håpet å kunne se et bevis på Guds velvilje i at barnet fikk leve, en følge av at hans samfunn med Gud var gjenopprettet. Men da barnet var dødt, ydmyket han seg under Guds mektige hånd og lot seg nøye med hans nåde, uten å gi seg over til fruktesløs smerte.»

Dette sinnelaget blir fullt forklart i Sal 51, enda tjenerne hans ikke kunne forstå det. Clericus gjengir v. 23 helt riktig slik: «Jeg skal gå til de døde, de døde kommer ikke til meg.»

V. 24–25. Salomo og Jedidja

> «[24]David trøstet Batseba, sin kone, og han gikk inn til henne og lå hos henne. Hun fødte en sønn, som han kalte Salomo. Og Herren elsket ham. [25]Han sendte bud med profeten Natan, og han kalte ham Jedidja, for Herrens skyld.»

Siden trøstet David sin hustru Batseba og levde med henne igjen. Hun fødte en sønn, og han kalte ham Salomo (*sjelomo*, שְׁלֹמֹה), fredens mann (jf. 1 Krøn 22,9). David ga barnet dette navnet fordi han så fødselen som en pant på at han nå igjen skulle få del i fred med Gud.

Han tenkte ikke på at krigen med ammonittene var slutt og det var fred da gutten ble født, selv om Salomo etter all sannsynlighet ikke ble født før Rabba var inntatt og krigen mot ammonittene over. Fødselen nevnes her bare fordi den henger sammen med det som går rett foran.

Forfatteren føyer til: «Og Herren elsket ham. Han sendte bud med profeten Natan.» Den som sendte, kan ikke være David, for det gir ingen rimelig mening. Det må være Herren, som er subjekt i setningen like foran. Å «sende med» noen betyr å la en person utføre et oppdrag. Hva oppdraget var, går fram av det

som følger: Natan, ikke Herren, kalte gutten Jedidja (*jedidja*, יְדִידְיָה, «elsket av Herren»).

Er Natan subjektet, er det ikke noe underlig i uttrykket «for Herrens skyld». Tanken er denne: Natan kom til David etter Herrens bud og ga Salomo navnet Jedidja for Herrens skyld, det vil si fordi Herren elsket ham.

Med dette navnet erklærte Herren i gjerning at han elsket Salomo. Av det kunne og skulle David skjønne at Herren hadde velsignet hans ekteskap med Batseba. Jedidja ble derfor ikke tatt i bruk som Salomos egentlige navn.

V. 26–28. Joab inntar vannbyen

> «[26]Joab kjempet mot Rabba i ammonittenes land og inntok kongebyen. [27]Så sendte Joab bud til David og sa: Jeg har kjempet mot Rabba og inntatt vannbyen. [28]Du må samle resten av folket og beleire byen og innta den, ellers blir det jeg som inntar byen, og mitt navn blir nevnt over den.»

Her fortelles om erobringen av Rabba og straffen over ammonittene (jf. 1 Krøn 20,1–3). Kongebyen, rikets hovedstad, er byen unntatt borgen. Det viser v. 27 tydelig, der den inntatte byen kalles «vannbyen». Ruinene av Amman viser at Rabba lå på begge sider av elva ved Amman, øvre Jabbok, i en dal som i nord og sør er stengt av to nakne, middels høye åsrygger og ikke er mer enn to hundre skritt bred. Den nordlige høyden er kronet av borgen, den gamle akropolis, som ligger nordvest for byen og behersker hele byen.

Etter å ha inntatt vannbyen sendte Joab bud til David og ba ham samle resten av folket, beleire byen, det vil si borgen, som kan ha vært særlig sterk, og innta den, så ikke Joab skulle innta den og hans navn bli nevnt over den. Det vil si at æren for erobringen ellers ville bli tillagt ham. Slik forstår også Luther det i sin frie gjengivelse: «og jeg får navn av det».

V. 29–30. David inntar Rabba

> «[29]Da samlet David hele folket og dro til Rabba. Han kjempet mot byen og inntok den. [30]Og han tok kronen fra hodet på kongen deres. Den veide en talent gull, og det var en kostbar stein på den. Nå kom den på Davids hode. Det store krigsbyttet han hadde tatt i byen, førte han med seg bort.»

David samlet da hele folket, det vil si alle krigsmennene som var blitt igjen i landet. Av det ser vi at Joabs beleiringshær var blitt kraftig svekket under den lange beleiringen og ved erobringen av vannbyen. Så kjempet David mot borgen og inntok den.

Han tok kronen fra hodet på ammonittenes konge. Kongen var altså enten tatt til fange eller drept da byen ble inntatt. Kronen veide en talent gull, og det var kostbare steiner på den, slik Krønikeboken riktig forklarer. En hebraisk talent var tre tusen sekel, omkring førti kilo.

Men selv den sterkeste mann kunne knapt bære en så tung krone på hodet, om så bare en kort stund, og David kunne neppe sette den på sitt eget hode. Vi må derfor anta at vekten ikke bygger på virkelig veiing, men bare på et omtrentlig overslag som er noe for høyt. David tok også et stort bytte i byen.

V. 31. Straffen over ammonittene

> «[31]Men folket som bodde der, førte han ut og la dem under sager og treskeleder av jern og jernøkser og lot dem gå gjennom teglovner. Slik gjorde han

med alle Ammons barns byer. Deretter vendte David og alt folket tilbake til Jerusalem.»

Innbyggerne lot David henrette, og det med grusomme pinsler. Uttrykket «la dem under sager» gir ingen god mening i den hebraiske teksten. Det er ingen tvil om at det skal leses «han sagde dem i stykker» med sagen, med treskesleder av jern og med skjæreredskaper av jern. Hva slags redskaper det siste ordet betegner, kan ikke bestemmes nærmere.

«Og lot dem gå gjennom teglovner» betyr at han brente dem i teglovner, slik Septuaginta og Vulgata gjengir det. Thenius vil, etter Kimchi, endre teksten og lese at David ofret dem i Molok-bildet deres. Men det kan ikke forsvares grammatisk. Det faste uttrykket i 3 Mos 18,21 er å la noen «gå gjennom ilden for Molok», ikke «gå gjennom Molok».

Grusomhetene mot fangene skal ikke mildnes ved å tolke ordene vilkårlig om, slik noen har foreslått, til en dom om tvangsarbeid som å sage tre og brenne tegl. Men teksten sier heller ikke at alle innbyggerne i Rabba ble drept på denne grusomme måten. «Folket som bodde der», uten «alt», gjelder nok bare stridsmennene som ble tatt til fange, eller høyst den mannlige befolkningen i borgen, som trolig bare besto av stridsmenn.

Med dette gjengjeldte David bare de grusomhetene ammonittene selv hadde brukt mot sine fiender. Etter Am 1,13 skar de opp kvinner som var med barn, og etter 1 Sam 11,2 ville kong Nahas bare slutte fred med innbyggerne i Jabes på det vilkår at hver av dem fikk det høyre øyet stukket ut. Det viser tydelig nok at ammonittene hadde tatt sikte på å utrydde israelittene på den mest skjendige måte.

«Slik gjorde han med alle Ammons barns byer», det vil si med alle de befestede byene som gjorde motstand mot israelittene. Da krigen var slutt, vendte David tilbake til Jerusalem med alle krigsmennene. Krigen mot syrerne og ammonittene, som også omfattet krigen mot edomittene, var den hardeste David noen gang førte, og den siste store krigen i hans liv.

Kapittel 13. Amnon, Tamar og Absalom

Dommene som var varslet kong David for synden med Batseba, begynte snart å ramme ham og huset hans. De kom gjennom synder og forbrytelser som hans egne sønner begikk, og som David selv hadde skyld i, dels fordi han var ettergivende og ikke holdt tukt, dels fordi han hadde gitt dem et dårlig eksempel.

Sønnene var vokst opp uten streng farstukt, bare under omsorg av sine forskjellige mødre, som var skinnsyke på hverandre. Derfor trodde de at de kunne tilfredsstille sine kjødelige lyster og sette ut i livet sine ærgjerrige planer. Av dette fulgte en rekke forbrytelser som nær hadde kostet kongen liv og trone.

Amnon, Davids eldste sønn, gikk foran ved å ta sin halvsøster Tamar med makt (v. 1–22). Forbrytelsen ble hevnet av hennes egen bror Absalom, som snikmyrdet Amnon og derfor måtte flykte til sin svigerfar i Gesjur (v. 23–39).

V. 1–22. Amnon fatter begjær til Tamar

> «[1]En tid senere hendte det som nå skal fortelles: Absalom, Davids sønn, hadde en vakker søster som hette Tamar, og Davids sønn Amnon fattet kjærlighet til henne. [2]Amnon var så nedtrykt for sin søster Tamars skyld at han ble rent syk. For hun var jomfru, og Amnon syntes det var umulig å gjøre henne noe.»

Med ordene «en tid senere» plasseres det som nå fortelles, i tiden etter krigen med ammonittene. David giftet seg ikke med Ma'aka, mor til Absalom og Tamar, før han var blitt konge i Hebron (se 3,3). Disse hendelsene kan derfor knapt ha skjedd før hans tjuende regjeringsår. Amnon, Davids eldste sønn med Akinoam fra Jisre'el (3,2), elsket Tamar, den vakre søsteren til halvbroren Absalom, så lidenskapelig at han ble syk av det, fordi han ikke kunne komme nær henne så lenge hun var jomfru.

Ordrett står det at det ble «trangt» for Amnon, så han ble syk, det vil si at han tæret helt hen. Det betyr ikke at han lot som han var syk, slik Luther oversetter, for det gjorde han først senere etter Jonadabs råd (v. 5). «For hun var jomfru» hører sammen med det som følger: Fordi hun var jomfru, syntes han det var umulig å gjøre henne noe. Tamars jomfruelige blygsel var tydeligvis en mur han ikke kunne komme over med sine lyster.

V. 3–5. Jonadabs råd

> «[3]Men Amnon hadde en venn som hette Jonadab, en sønn av Davids bror Sjimea. Jonadab var en meget kløktig mann. [4]Han sa til ham: Hvorfor ser du så dårlig ut, kongesønn, morgen etter morgen? Vil du ikke si meg det? Da sa Amnon til ham: Jeg elsker Tamar, min bror Absaloms søster. [5]Da sa Jonadab til ham: Legg deg til sengs og lat som du er syk. Når så din far kommer for å se til deg, så si til ham: La min søster Tamar komme og gi meg noe å spise. La henne lage til maten her mens jeg ser på, så jeg kan få den av hennes egen hånd.»

Fetteren Jonadab, en svært listig mann, la merke til hvor elendig Amnon så ut. Han spurte ham hva som var grunnen, og ga ham så råd om hvordan han kunne få tilfredsstilt begjæret sitt. Sjimea kalles Sjamma i 1 Sam 16,9.

«Hvorfor ser du så dårlig ut, kongesønn, morgen etter morgen?», det vil si dag etter dag. Morgenen nevnes fordi syke ser verst ut om morgenen. Rådet i v. 5 var listig uttenkt. Amnons elendige utseende ville styrke inntrykket av at han var syk, og en kunne håpe at en kjærlig far ville gi ham det han ba om. Om ønsket virket underlig, kunne det lett forklares ut fra de merkelige lystene syke kan få, særlig etter mat.

V. 6–8. Tamar baker kaker for Amnon

> «[6]Så la Amnon seg og lot som om han var syk. Og da kongen kom for å se til ham, sa Amnon til kongen: La min søster Tamar komme og lage et par kaker mens jeg ser på det, så jeg kan få dem av hennes hånd! [7]Da sendte David bud inn i huset til Tamar og lot si: Gå til din bror Amnons hus og lag til maten for ham! [8]Og Tamar gikk til sin bror Amnons hus. Han lå til sengs, og hun tok deigen og eltet den og laget kaker mens han så på det, og stekte dem.»

Amnon fulgte rådet. Da faren kom for å høre hvordan det sto til med ham, ba han om at søsteren Tamar måtte få komme og bake to kaker for øynene hans, og det gjorde hun snart. Ordet for kakene (*levivot*, לְבִבוֹת) kommer av ordet for hjerte og betegner et slags hjertestyrkende bakverk, en slags pannekake, som var svært raskt laget. Av disse versene ser vi at kongens barn bodde i forskjellige hus. Trolig bodde hver av kongens hustruer med sine barn i en egen del av palasset.

V. 9–11. Amnon griper Tamar

> «[9]Så tok hun pannen og slo den ut foran ham, men han ville ikke spise. Og Amnon sa: La alle gå ut! Da alle var gått ut, [10]sa Amnon til Tamar: Bær maten inn i kammerset, så jeg kan få den av din hånd! Og Tamar tok kakene som hun hadde laget, og bar dem inn i kammerset til sin bror Amnon. [11]Men da hun rakte ham kakene og ba ham spise, tok han fatt i henne og sa til henne: Kom og ligg hos meg, søster!»

Tamar tok pannen og slo ut det hun hadde laget, foran ham. Men Amnon ville ikke spise. Som en lunefull syk lot han alle mennene som var hos ham, gå ut. Da det var gjort, ba han Tamar bære maten inn i kammerset, så han kunne spise av hennes hånd. Og da hun rakte ham maten, grep han henne og sa: «Kom og ligg hos meg, søster!»

V. 12–13. Tamars bønn

> «[12]Men hun sa til ham: Nei, min bror, du må ikke skjende meg! Slikt må ikke gjøres i Israel. Gjør ikke en slik skammelig gjerning. [13]Hvor skulle jeg da gå hen

med min skam? Og du ville bli regnet blant dårene i Israel. Kjære, tal heller til kongen! Han nekter deg ikke å få meg.»

Tamar prøvde å slippe unna ved å vise ham hvor ugudelig et slikt begjær var. Ordene minner om 1 Mos 34,7, der ordet *nevala* (נְבָלָה, «dårskap, skammelig gjerning») første gang brukes om ukyskhet. En slik synd passet slett ikke med Israels kall og hellighet (jf. 3 Mos 20,8). «Hvor skulle jeg da gå hen med min skam?» betyr at skam og forakt ville møte henne overalt. «Og du ville bli regnet blant dårene i Israel.» Begge ville de bare høste skam av det.

Det Tamar sa videre, «tal heller til kongen! Han nekter deg ikke å få meg», strider riktignok mot loven som forbyr ekteskap mellom halvsøsken (3 Mos 18,9.11; 20,17). Men det beviser slett ikke at disse lovene ikke fantes på den tiden. Det forutsetter heller ikke at Tamar ikke kjente noen slik lov.

Hun sa det bare, som Clericus sier, «for å slippe ut av hendene hans på hvilken som helst måte, og for ikke å egge ham enda mer og drive ham til synd ved å ta fra ham alt håp om ekteskap». Det samme sier Josefus. Vi kan derfor ikke engang slutte av ordene hennes at hun virkelig trodde kongen kunne gi dem dispensasjon fra det som sto i veien for ekteskapet.

V. 14–16. Amnons begjær blir til hat

«[14]Men han ville ikke høre på henne, og han ble for sterk for henne, han tok henne med makt og lå med henne. [15]Men deretter hatet Amnon henne voldsomt. Det hatet han fikk til henne, var større enn den kjærligheten han hadde hatt til henne. Og Amnon sa til henne: Stå opp og gå din vei! [16]Da sa hun til ham: Nei, jag meg ikke bort! Det ville være en enda større urett enn det første du gjorde mot meg. Men han ville ikke høre på henne.»

Amnon hørte ikke på henne, men overmannet henne og tok henne med makt. Straks han hadde fått tilfredsstilt sin dyriske lidenskap, slo hans kjærlighet til den skjendede søsteren om i hat, og hatet var enda større enn kjærligheten hadde vært. Derfor befalte han henne å reise seg og gå. Denne brå forandringen kan forklares fullt ut psykologisk og ses ofte ennå i livet. Den er et slående bevis på at lyst ikke er kjærlighet, men bare tilfredsstillelse av dyriske lidenskaper.

Tamar svarte: Legg ikke til den store uretten du har gjort meg, den enda større å jage meg bort. Hun kalte det en større ulykke å bli jaget bort, for da ville alle tro at hun selv hadde oppført seg skammelig, og at forførelsen var gått ut fra henne. Men hun var helt uskyldig og hadde ikke gjort annet enn det kjærlighet til en syk bror bød henne. Hun kunne heller ikke rope om hjelp, slik 5 Mos 22,27 forutsetter, for Amnon hadde sendt tjenerne ut, og fra dem kunne Tamar i alle fall ikke vente hjelp.

V. 17–19. Tamar blir jaget ut

«[17]Han kalte på den tjeneren som vartet ham opp, og sa: Jag denne kvinnen ut på gaten og steng døren etter henne! [18]Hun hadde en sid kjole på seg, for slike klær brukte kongens døtre så lenge de var jomfruer. Tjeneren førte henne da ut på gaten og stengte døren etter henne. [19]Men Tamar strødde aske på hodet og rev i stykker den side kjolen hun hadde på seg, og hun la hånden på hodet og gikk skrikende sin vei.»

Så kalte Amnon på tjeneren som vartet ham opp, og ba ham sette ut «denne», den søsteren han hadde skjendet, og stenge døren etter henne. Slik så det ut som om det var hun som hadde kommet med et skammelig tilbud til ham.

Før det fortelles at ordren ble fulgt, skyter forfatteren inn at Tamar hadde på seg en lang kjole med ermer (se 1 Mos 37,3). Slike kjoler brukte kongens døtre som kappe så lenge de var jomfruer. Den var ikke et vanlig underplagg, men ble båret over den enkle underkjortelen og tok plassen til den vanlige kappen uten ermer. Selv om en kongsdatter straks kunne kjennes igjen på denne drakten, behandlet Amnons tjener Tamar som en simpel kvinne og jaget henne ut av huset.

Tamar strødde aske på hodet og rev i stykker kjolen som tegn på sorg og smerte over skjendselen. Hun la hånden på hodet som tegn på at en tung nød var kommet over henne, at Guds hånd så å si hvilte på henne (jf. Jer 2,37). Så gikk hun skrikende av sted, det vil si at hun gråt høyt mens hun gikk.

V. 20. Absalom tier

> «[20]Da sa hennes bror Absalom til henne: Har din bror Amnon vært sammen med deg? Ti nå stille, søster! Han er din bror, ta deg ikke så nær av dette! Så ble da Tamar i sin ulykke i sin bror Absaloms hus.»

Da hun kom hjem og sørget slik, spurte Absalom: «Har din bror Amnon vært sammen med deg?» Det var en mild omskrivning for det som hadde skjedd (jf. 1 Mos 39,10), og Absalom gjettet det straks. Han roet søsteren fordi han var fast bestemt på å ta hevn, men ville skjule planen sin for en tid. Så ble Tamar i brorens hus, ødelagt, det vil si som en som er lagt øde, med livsgleden håpløst knust.

V. 21–22. Davids vrede og Absaloms hat

> «[21]Da kong David hørte om alt dette, ble han meget vred. [22]Men Absalom talte ikke med Amnon, verken ondt eller godt. For han hatet Amnon fordi han hadde krenket hans søster Tamar.»

David ble svært vred da han fikk høre om alt dette. Men Absalom sa ikke et ord til Amnon, verken ondt eller godt (jf. 1 Mos 24,50), for han hatet ham fordi han hadde skjendet søsteren hans.

Septuaginta føyer til etter «ble han meget vred»: «Men han gjorde ikke sin sønn Amnon noe ondt, for han elsket ham, fordi han var hans førstefødte.» Det gir trolig den riktige grunnen til at David lot en slik forbrytelse gå ustraffet, enda loven bød at blodskam skulle straffes med døden (3 Mos 20,17). Men det er bare oversetternes egen formodning, og vi har ingen rett til å endre teksten etter den.

At David nøyde seg med å bli vred, kommer trolig dels av at han kjente sin egen skyld, for han hadde selv brutt ekteskapet. Men mest kom det av hans ettergivende kjærlighet til sønnene og den manglende tukten som fulgte av den. Denne svakheten i Davids karakter bar svært bitter frukt.

V. 23–39. Saueklippingen i Ba'al-Hasor

> «[23]To år senere hadde Absalom saueklipping i Ba'al-Hasor, som ligger ved Efra'im. Og Absalom innbød alle kongens sønner.»

Absalom ventet med hevnen i to hele år. Så holdt han saueklipping, som ble feiret som en gledesfest (se 1 Sam 25,2.8), i Ba'al-Hasor ved Efra'im, der han altså må ha hatt en eiendom.

Hvor Ba'al-Hasor lå, kan ikke bestemmes sikkert. «Ved Efra'im» peker på et sted ved grensen til Efra'ims stammeområde. Det passer dårlig med tanken om at stedet er Tell Asur nordøst for Betel, for det ligger innenfor Efra'ims område. Mer sannsynlig er det at Ba'al-Hasor henger sammen med Hasor i Benjamin (Neh 11,33), selv om heller ikke dette stedet er sikkert påvist.

At Absalom innbød alle kongens sønner, foregriper hendelsene noe. Etter v. 24 innbød han først kongen selv og hoffet hans, og først da kongen sa nei for sin egen del, innskrenket han innbydelsen til kongesønnene.

V. 24–25. Kongen sier nei

> «[24]Absalom gikk inn til kongen og sa: Din tjener skal nå ha saueklipping. Vil ikke kongen og hans menn bli med din tjener dit! [25]Men kongen svarte: Nei, min sønn, vi vil ikke komme alle, for det ville være for mye for deg. Absalom prøvde å overtale ham, men han ville enda ikke gå med, han ønsket ham bare lykke til.»

Kongen avslo innbydelsen for ikke å bli en byrde for Absalom. Absalom prøvde å overtale ham, men han ville ikke gå. Han velsignet ham, det vil si at han ønsket ham en god og vellykket fest (se 1 Sam 25,14).

V. 26–27. Amnon får lov å gå

> «[26]Da sa Absalom: Om du ikke vil, så la min bror Amnon følge med oss! Kongen spurte: Hvorfor skal han følge med deg? [27]Men Absalom nødde ham inntil han lot Amnon og alle kongesønnene gå med ham.»

Kongen ville ikke straks gi samtykke til at Amnon gikk med. Om det var av mistanke, kan ikke avgjøres sikkert, for til sist ga han etter for Absaloms bønner og lot Amnon og alle de andre kongesønnene gå. Siden det var gått så lang tid etter Amnons forbrytelse uten at Absalom hadde vist noe ønske om hevn, kunne David føle seg trygg på at det ikke var mer å frykte. Men å utsette hevnen så lenge for å kunne fullbyrde den desto sikrere er helt i Østens ånd.

V. 28. Absaloms befaling

> «[28]Og Absalom befalte tjenerne sine og sa: Se til, når Amnon er blitt vel til mote av vinen, og jeg sier til dere: Hogg Amnon ned! - så skal dere drepe ham. Vær ikke redde! Det er jo jeg som har befalt dere det! Vær modige og vis dere som djerve menn!»

Absalom befalte tjenerne sine å drepe Amnon uten frykt så snart han var blitt glad av vinen og Absalom ga dem tegn. Hvordan måltidet ble lagt til rette, går forfatteren forbi, for det er underordnet hovedsaken. Ordene «Det er jo jeg som har befalt dere det!» sa at Absalom tok ansvaret på seg.

V. 29–31. Amnon blir drept

> «[29]Og Absaloms tjenere gjorde med Amnon som Absalom hadde befalt. Da reiste alle kongesønnene seg og satte seg på hver sitt muldyr og flyktet. [30]Mens de ennå var på veien, kom det ryktet til David: Absalom har slått alle kongens sønner i hjel, ikke en eneste av dem er blitt tilbake. [31]Da sto kongen opp

og flerret klærne sine og kastet seg ned på jorden. Alle tjenerne sto der med flerrede klær.»

Tjenerne gjorde som Absalom hadde befalt, og de andre kongesønnene flyktet på muldyrene sine. Mens de ennå var på veien, nådde ryktet om Absaloms gjerning kongen, og som vanlig i slike tilfeller sterkt overdrevet: Absalom hadde drept alle kongens sønner. Kongen flerret klærne sine av redsel over en slik gjerning og kastet seg ned på jorden. Alle tjenerne hans, hoffolkene, sto urørlige ved siden av, også de med flerrede klær.

V. 32–33. Jonadab vet bedre

«[32]Men Jonadab, sønn av Davids bror Sjimea, tok til orde og sa: Min herre må ikke tenke at de har drept alle de unge mennene, kongens sønner. Det er bare Amnon som er død, for etter Absaloms egne ord har det vært avgjort helt fra den dagen da han krenket hans søster Tamar. [33]Derfor må min herre kongen ikke la det gå seg til hjertet at de sier: Alle kongens sønner er døde! Nei, det er bare Amnon som er død.»

Da tok Jonadab til orde, den samme som hadde hjulpet Amnon til forbrytelsen. Det er bare Amnon som er død, sa han, for etter Absaloms egne ord hadde det vært bestemt fra den dagen Amnon skjendet Tamar. Det vil si at de kunne se eller skjønne det av det Absalom hadde sagt.

Meningen er: Kongen må ikke ta seg nær av at de sier at alle kongens sønner er døde, for det er ikke slik; bare Amnon er død. Jonadab synes ikke å tale ut fra en løs gjetning, til det er han altfor sikker. Han kan godt ha hørt ytringer fra Absalom som gjorde ham sikker på hvordan saken sto.

V. 34–36. Kongesønnene kommer hjem

«[34]Men Absalom flyktet. - Da vaktmannen så opp, fikk han øye på en mengde folk som kom fram fra veien bakom ham ved siden av fjellet. [35]Da sa Jonadab til kongen: Se, der kommer kongens sønner! Det har gått som din tjener sa. [36]Ikke før hadde han sagt dette, så kom kongens sønner. De gråt høyt, og kongen og alle mennene hans brast også ut i høylytt gråt.»

«Men Absalom flyktet» knytter an til v. 29. Da kongesønnene flyktet på muldyrene sine, flyktet også Absalom. V. 30–33 er et innskudd der forfatteren straks forteller hvilket inntrykk ryktet gjorde på kongen og hoffet. At meldingen om Absaloms flukt står på et sted der den kan virke malplassert, forklares fullt ut ved at Absalom flyktet før de andre sønnene kom fram til kongens palass. Den kan heller ikke strykes, som noen har foreslått, for det vises tilbake til den senere (v. 37–38).

Planen er denne: Etter beretningen om mordet på Amnon og flukten til de andre kongesønnene (v. 29) kommer først ryktet som løp foran de flyktende og nådde kongen i overdrevet form, sammen med inntrykket det gjorde på ham og Jonadabs rettelse (v. 30–33). Så følger meldingen om at Absalom flyktet, og beretningen om at kongesønnene kom (v. 34–36). Deretter hører vi hvor Absalom flyktet, at kongen fortsatte å sørge, og hvor lenge Absalom var borte (v. 37–38). Til slutt kommer en merknad om hvordan David var stemt mot Absalom (v. 39).

Jonadabs ord om at bare Amnon var drept, ble snart bekreftet. Den unge vaktmannen, som speidet etter dem som hadde vært innbudt til festen, så en mengde mennesker komme langs fjellsiden fra veien bak ham.

Uttrykket er uklart. «Bak» skal trolig forstås som «vest for», altså veien vest for vaktmannens post. Også «ved siden av fjellet» forblir uklart, for vi får ikke vite hvor vaktmannen sto, så det kan like gjerne gjelde et fjell nordvest som vest for Jerusalem.[1]

Da vaktmannen så flokken komme, sa Jonadab til kongen: «Se, der kommer kongens sønner! Det har gått som din tjener sa.» Knapt hadde han sagt det før kongesønnene kom og gråt høyt mens de fortalte hva som var skjedd. Da brast også kongen og alle hoffolkene ut i høy gråt.

V. 37–38. Absalom flykter til Gesjur

> «[37]Men Absalom flyktet og dro til Talmai, sønn av Ammihud, kongen i Gesjur. Og David sørget over sin sønn hele tiden. [38]Absalom var altså flyktet, og hadde dratt til Gesjur. Der ble han i tre år.»

«Men Absalom var flyktet og hadde dratt til Talmai, sønn av Ammihud, kongen i Gesjur.» Disse ordene har forfatteren skutt inn for å si nærmere hvem «kongens sønner» var: Absalom var ikke blant dem.

Tar vi ordene som et innskudd, er det ikke vanskelig å forklare at David er subjekt for «sørget», for det går lett fram av «kongen» i v. 36. Til merknaden om at David sørget over sin sønn Amnon hele tiden, knyttes så like enkelt og helt i samsvar med det som skjedde, en nærmere opplysning om Absaloms flukt: Han ble i Gesjur i tre år.

At ordene om Absaloms flukt til Gesjur blir gjentatt, kommer av den hebraiske stilens brede fortellemåte. Talmai, kongen i Gesjur, var far til Ma'aka, Absaloms mor (3,3).

V. 39. David drar ikke ut mot Absalom

> «[39]Men David begynte å lengte etter Absalom, for han hadde trøstet seg over Amnons død.»

(Keil: «Og det holdt kong David tilbake fra å dra ut mot Absalom, for han trøstet seg over Amnon, fordi han var død.»)

Det vanskelige verbet i begynnelsen av verset (*watteḵal*, וַתְּכַל) må her forstås i betydningen «holde tilbake», for verbene for «fullende» og «holde tilbake» blir ofte brukt om hverandre.

Verbet har ikke noe bestemt subjekt, så det som holdt David tilbake, må vi finne i sammenhengen. Det var særlig Absaloms flukt til Gesjur og oppholdet der som hindret David i å dra ut mot ham. Dessuten ble Davids sorg over Amnons død mindre etter hvert som tiden gikk. «Dra ut mot Absalom» brukes i fiendtlig betydning, som i 5 Mos 28,7: dra ut for å straffe ham for ugjerningen.

Denne forklaringen byr ikke på noen grammatiske vansker, og den passer med sammenhengen både før og etter. Alle de andre forklaringene strider enten mot språkets regler eller gir en tanke som ikke passer.

[1]Septuagintas tillegg her, at vaktmannen meldte kongen hvilken vei sønnene kom, passer ikke med v. 35, der Jonadab melder det samme. De er verdiløse gloser.

Den gamle jødiske tolkningen, at David lengtet etter å dra ut til Absalom for å se ham, strider mot det kap. 14 forteller om hvordan David behandlet Absalom. Selv etter at Joab med list hadde fått ham tilbake til Jerusalem, lot David ham ikke komme for sitt ansikt på to hele år (14,24.28). Luthers gjengivelse, «og kong David holdt opp med å dra ut mot Absalom», utelukkes både av den feminine verbformen og av at det ikke er sagt noe om at David forfulgte Absalom.

Kapittel 14. Absalom får komme hjem

David opphevet ikke Absaloms forvisning, heller ikke etter at han hadde funnet trøst over Amnons død. Da prøvde Joab med list å få ham tilbake til Jerusalem (v. 1–20), og da det lyktes, fikk han også i stand forsoningen med kongen (v. 21–33).

Han kan delvis ha gjort det fordi han var knyttet til Absalom, men hovedgrunnen var nok at Absalom hadde de beste utsiktene til tronen. Og Joab mente at han slik best kunne berge seg selv fra straff for mordet han hadde begått. Men det gikk ikke slik han håpet. Absalom kom ikke på tronen, Joab slapp ikke unna straffen, og David ble hardt tuktet for sin svakhet og urett.

V. 1–20. Joab henter en klok kvinne fra Tekoa

> «[1]Men Joab, Serujas sønn, skjønte at kongens hjerte ble dratt mot Absalom.
> [2]Da sendte Joab bud etter en klok kvinne som bodde i Tekoa, og sa til henne: Lat som om du har sorg! Kle deg i sørgeklær og salv deg ikke med olje. Oppfør deg som en kvinne som allerede i lang tid har sørget over en død. [3]Gå så inn til kongen og tal slik til ham – og Joab la henne ordene i munnen.»

(Keil: «Joab skjønte at kongens hjerte var mot Absalom.»)

Joab så at kongen var uvennlig stemt mot Absalom, og sendte derfor bud etter en klok kvinne fra Tekoa. Hun skulle bearbeide kongen og få ham til å skifte sinn, så han ga Absalom tilgivelse. De fleste utleggere forstår v. 1 slik at kongens hjerte igjen var vennlig stemt mot Absalom. Men det har verken språket eller sammenhengen for seg. Uttrykket med *al* (עַל) og uten verb finnes ellers bare i Dan 11,28, og der betyr preposisjonen «mot».

Det er ingen innvending at det da ikke var nødvendig å si at Joab merket det. Vi kan ikke se hvorfor Joab bare skulle merke Davids vennlige følelser og ikke de uvennlige. Hadde han sett at David igjen var blitt glad i Absalom, hadde han ikke trengt den kloke kvinnen fra Tekoa for å få kongen til å la sønnen komme hjem. Da ville heller ikke David ha nektet Absalom å komme for hans øyne i to hele år etter at han var kommet tilbake til Jerusalem (v. 24).

Tekoa var hjembyen til profeten Amos. Den heter nå Tekua og ligger to timer sør for Betlehem (se kommentaren til Jos 15,59). Kvinnen skulle kle seg i sørge-

klær som en som lenge har sørget over en død, gå slik til kongen og si det Joab la henne i munnen.

V. 4. «Hjelp, konge!»

> «[4]Og kvinnen fra Tekoa talte til kongen. Hun kastet seg ned for ham med ansiktet mot jorden og sa: Hjelp, konge!»

Kvinnen gjorde som Joab sa. Alle de gamle oversettelsene har «kvinnen kom til kongen», men den hebraiske teksten har «talte», og det er den opprinnelige lesemåten. Fortelleren skulle til å gjengi hva kvinnen sa til kongen, men ville først nevne at hun kastet seg ned for føttene hans. Derfor tar han opp igjen «og sa» foran selve ordene hennes: «Hjelp, konge!»

V. 5–7. Enkens sak

> «[5]Kongen sa til henne: Hva er vanskelig for deg? Hun svarte: Å, jeg er enke, mannen min er død. [6]Og din tjenestepike hadde to sønner. De to kom i trette med hverandre ute på marken, og det var ingen der som kunne skille dem at. Så slo den ene til den andre og drepte ham. [7]Og se, nå har hele slekten reist seg mot din tjenestepike. De sier: Kom hit med ham som slo broren sin i hjel! Så vil vi ta livet hans til hevn for broren som han drepte, og vi får også ryddet arvingen av veien. Slik kommer de til å utslukke den siste gnist jeg ennå har igjen, så de ikke lar min mann ha navn og etterkommere på jorden.»

Da kongen spurte hva som var i veien, fortalte kvinnen om den ulykken hun lot som hadde rammet henne. Hun var enke, og de to sønnene hennes hadde kommet i trette ute på marken. Ingen skilte dem, og den ene drepte den andre. Nå hadde hele slekten reist seg og krevd den gjenlevende utlevert for å ta blodhevn på ham. Slik ville de rydde også arvingen av veien og slukke den siste gnisten hun hadde igjen, så mannen hennes verken fikk navn eller etterkommere på jorden.

Det er ingen grunn til å endre «vi får også ryddet arvingen av veien» til «de vil rydde», med den begrunnelse at kvinnen ellers ville framstille slektningene som djevelsk ondskapsfulle. Det var nettopp meningen hennes å skildre dem og blodhevnen deres så hardt som mulig, for å få hjelp av kongen.

Fra «Slik kommer de til å utslukke» taler hun i eget navn og bruker et bilde for å røre kongens hjerte. «Gnisten»[1] er den glødende kullbiten en tenner ny ild med, og står for den siste resten som er igjen.

Denne saken var selvsagt ikke helt lik Absaloms. Han hadde ikke drept i hissig trette, og ingen blodhevner krevde livet hans. Likheten lå bare i at noen ville straffe en drapsmann. Men kvinnen måtte kle saken inn slik, så David ikke skulle gjennomskue henne. Av medlidenhet med den fattige enken skulle han felle en dom som kunne brukes på hans egen framferd mot Absalom.

V. 8–10. Kongens første svar

> «[8]Da sa kongen til kvinnen: Gå hjem igjen! Jeg skal ordne saken for deg. [9]Og kvinnen fra Tekoa sa til kongen: Herre konge, på meg og på min fars hus faller skylden, men kongen og hans trone skal være uten skyld. [10]Kongen sa: Dersom

[1] **«Gnisten»** gaheleth, גַּחֶלֶת

noen sier noe til deg, skal du føre ham hit til meg. Så skal han ikke mer gjøre deg noe.»

Planen lyktes. Kongen svarte: «Gå hjem igjen! Jeg skal ordne saken for deg.» Det vil si: Jeg skal gi de nødvendige påbud, så ikke blodhevneren dreper sønnen din. Dette svaret var helt rettferdig. Hadde brødrene kommet i trette, og den ene drept den andre i hissigheten, var det rett å verne ham mot blodhevneren, for en kunne ikke regne med at han hadde tenkt å drepe på forhånd. Derfor kunne ikke dette svaret ennå brukes på Davids framferd mot Absalom.

Men kvinnen fortsatte (v. 9): «Herre konge, på meg og på min fars hus faller skylden, men kongen og hans trone skal være uten skyld.» Tronen står her for kongens styre. Meningen er: Er det noe galt i at dette drapet ikke blir straffet, så må skylden falle på meg og min slekt. Kongen svarte (v. 10): «Dersom noen sier noe til deg, skal du føre ham hit til meg», det vil si: Dersom noen igjen taler til deg om dette og krever sønnen din av deg.

V. 11. Kongens ed

«[11]Da sa hun: Måtte kongen komme i hu Herren sin Gud, så ikke blodhevneren skal få volde enda mer ulykke, slik at de rydder sønnen min av veien. Han svarte: Så sant Herren lever: Det skal ikke falle et hår til jorden av din sønns hode.»

Den listige kvinnen var ennå ikke fornøyd. Hun gjentok bønnen sin for å få kongen til å stadfeste løftet med ed, så han ble bundet desto fastere: Måtte kongen komme Herren sin Gud i hu, så ikke blodhevneren ødelegger enda mer og rydder sønnen hennes av veien. Kongen lovte straks med ed at sønnen hennes ikke skulle lide den minste skade.

V. 12–14. «Hvorfor har du tenkt slik mot Guds folk?»

«[12]Da sa kvinnen: La din tjenestepike få tale enda et ord til min herre kongen. Og han sa: Tal! [13]Så sa kvinnen: Hvorfor har du da tenkt på den måten mot Guds folk? Når kongen taler slik, da er han selv skyldig, for kongen lar jo ikke den han har støtt fra seg, få komme tilbake. [14]For alle må vi dø og bli som vann som er utøst på jorden og ikke kan samles opp igjen. Gud tar ikke livet, men tenker ut hva som kan gjøres for at en som er støtt bort, ikke skal være bortstøtt fra ham.»

Da kvinnen hadde nådd så langt, ba hun om lov til å si ett ord til. Hun fikk det og gikk løs på det hun ville fram til. Med vilje holdt hun ordene ubestemte, så de heller antydet enn sa rett ut hva hun ville legge fram for kongen. Det gjelder særlig første ledd.

«På den måten» viser framover: slike tanker som du har mot din egen sønn, når du ikke vil tilgi ham blodskylden. «Guds folk» står uten bestemt artikkel og er også med vilje ubestemt: mot medlemmer av Guds menighet. «Når kongen taler slik» viser til dommen kongen nettopp hadde felt til fordel for enken. Med den dømmer han seg selv skyldig, for han lar ikke sin egen forstøtte sønn komme hjem.

For å få kongen til å tilgi minnet kvinnen ham så om hvor kort menneskelivet er, og om Guds barmhjertighet (v. 14). Tankene er med vilje sagt helt allment, men det er lett å se hva hun sikter til. Vi må alle dø, og når vi er døde, er livet

ugjenkallelig borte. Det kunne du snart få oppleve med Absalom hvis du lot ham bli i landflyktighet. Men slik handler ikke Gud. Han tar ikke livet fra synderen, men er barmhjertig og støter ikke bort for alltid.

V. 15–17. Kvinnen vender tilbake til sin egen sak

> «[15]Nå er jeg kommet for å tale dette til min herre kongen. For folket skremte meg, og din tjenestepike tenkte da: Jeg vil tale til kongen, kanskje kongen vil gjøre etter sin tjenestepikes ord. [16]Kongen vil nok høre på meg og fri sin tjenestepike fra den mannens hånd som vil utrydde både meg og sønnen min av Guds arv. [17]Og så tenkte din tjenstepike: Måtte min herre kongens ord bli meg til trøst! For min herre kongen er som en Guds engel til å høre både på godt og ondt. Må så Herren din Gud være med deg!»

Etter disse hentydningene til Davids framferd mot Absalom gikk kvinnen tilbake til sin egen sak. Kongen skulle tro at det bare var hennes egen nød som hadde fått henne til å tale slik. Folket hadde skremt henne ved å kreve sønnen hennes utlevert til blodhevneren, og da tenkte hun at hun ville gå til kongen. Kanskje ville han gjøre som hun ba om, og fri henne fra den mannen som ville utrydde både henne og sønnen hennes av Guds arv. «Guds arv» er Israels folk (som i 1 Sam 26,19; jf. 5 Mos 32,9).

Hun håpet at kongens ord skulle gi henne ro. For kongen er som Guds engel – paktens engel, som brakte paktsfolket velsignelsene fra Guds nåde – til å høre godt og ondt. Det vil si at han lytter til hver rettferdig klage fra sine undersåtter og hjelper de undertrykte. Og så ønsker hun: Må Herren din Gud være med deg!

V. 18–20. Joabs hånd

> «[18]Da tok kongen til orde og sa til kvinnen: Skjul ikke for meg det som jeg nå vil spørre deg om! Kvinnen sa: Tal, herre konge! [19]Da sa kongen: Har ikke Joab sin hånd med i alt dette? Kvinnen svarte: Så sant du lever, herre konge: Ingen kan komme utenom noe av det min herre kongen taler, verken til høyre eller til venstre! Det var din tjener Joab som påla meg dette og la alle disse ordene i din tjenestepikes munn. [20]For å gi saken et annet utseende, har din tjener Joab gjort dette. Men min herre er vis, som en Guds engel i visdom, så han vet alt som hender i landet.»

Kvinnens ord var så gjennomtenkte og listige at kongen ikke kunne unngå å se både hva hun egentlig mente, og at hun ikke var kommet med bønnen av seg selv. Derfor ba han henne svare rett ut: Hadde Joab sin hånd med i alt dette? Hun svarte at ingen kan komme utenom noe av det kongen sier, verken til høyre eller til venstre, det vil si at kongen alltid treffer det rette i alt han sier. Det var Joab som hadde pålagt henne dette og lagt henne ordene i munnen.

Joab hadde gjort det for å gi saken et annet utseende, altså for å kle den inn på den fineste måten. Men kongen var vis som Guds engel og visste alt som hendte på jorden. Med disse smigrende ordene håpet hun å vinne kongen helt over.

V. 21–33. Absalom kommer hjem, men ikke for kongens øyne

> «[21]Deretter sa kongen til Joab: Nå vel, jeg skal gjøre så! Ta nå av sted og før den unge mannen Absalom tilbake! [22]Da kastet Joab seg ned med ansiktet

> mot jorden og velsignet kongen. Og Joab sa: I dag skjønner din tjener at jeg har funnet nåde for dine øyne, herre konge, siden kongen vil gjøre etter sin tjeners ord. [23]Så gjorde Joab seg i stand og dro til Gesjur og førte Absalom til Jerusalem. [24]Men kongen sa: La ham dra hjem til sitt eget hus, men han skal ikke komme for mine øyne. Så dro Absalom hjem til sitt eget hus og kom ikke for kongens øyne.»

David lovte Joab at den bønnen han hadde lagt fram gjennom kvinnen fra Tekoa, skulle bli oppfylt, og ba ham hente Absalom hjem. Joab takket og velsignet kongen: «I dag skjønner din tjener at jeg har funnet nåde for dine øyne.» Av dette går det nokså klart fram at Joab ofte hadde bedt David om å la Absalom komme hjem, uten at kongen hadde brydd seg om det. Derfor mistenkte David at det var Joab som hadde lært opp kvinnen fra Tekoa.

Joab dro så til Gesjur (se 13,37) og hentet Absalom tilbake til Jerusalem. Men David kunne ikke tilgi Absalom helt. Han sa: «La ham dra hjem til sitt eget hus, men han skal ikke komme for mine øyne.» Denne halve tilgivelsen var uklok og bar svært bitter frukt. Før fortellingen om Absalom fortsetter, får vi i v. 25–27 en skildring av hvordan han så ut, og av familien hans.

V. 25–27. Absaloms skjønnhet og familie

> «[25]Men så vakker en mann som Absalom fantes det ikke i hele Israel. Ingen fikk så mange lovord. Fra fotsåle til isse fantes det ikke lyte på ham. [26]Når han klippet håret på hodet sitt – og det gjorde han når det var gått et år, fordi håret ble for tungt, og han måtte klippe det – så veide han håret, og det veide to hundre sekel etter kongens vekt. [27]Absalom fikk tre sønner og en datter som hette Tamar. Hun var en vakker kvinne.»

I hele Israel var det ingen så vakker som Absalom, så han fikk mange lovord. Fra fotsåle til isse var det ikke noe lyte på kroppen hans. Det kraftige håret var et tegn på stor mannskraft og slik sett et vitnesbyrd om skjønnheten hans.

Men vekten på det avklipte håret, to hundre sekel, er i hvert fall et rundt tall og altfor høyt, enda vi ikke vet hvor mye kongens sekel skilte seg fra den hellige. Etter den hellige vekten ville to hundre sekel være omkring tre kilo. Selv om vi antar at kongens sekel var halvparten så stor, er tallet fortsatt altfor høyt. Det må derfor være en feil i teksten, slik vi ofte finner ved tall. Men vi har ingen mulighet til å rette den, for alle de gamle oversettelsene har det samme tallet.

Absalom fikk tre sønner og en datter som hette Tamar, og hun var vakker. Mot vanlig skikk blir ikke sønnenes navn nevnt, trolig bare fordi de døde som små. Siden Absalom ikke hadde noen sønn, reiste han senere en minnestein for å bevare navnet sitt (18,18). Datterens navn blir trolig nevnt som et vitnesbyrd om hvor høyt Absalom elsket søsteren Tamar, hun som Amnon hadde krenket.[2]

V. 28–33. Absalom tvinger fram forsoningen

> «[28]Absalom bodde i Jerusalem i to år, men kom ikke for kongens øyne. [29]Så sendte Absalom bud til Joab for å få ham til å gå til kongen. Men han ville ikke komme til ham. Han sendte bud en gang til, men han ville ikke komme da heller. [30]Da sa han til tjenerne sine: Se, her ved siden av meg har Joab et jord-

[2]Septuaginta legger til at Tamar ble hustru til Salomos sønn Rehabeam og mor til Abiam. Men det strider mot 1 Kong 15,2, der Rehabeams hustru og Abiams mor heter Ma'aka.

> stykke hvor han har bygg. Gå og sett ild på det! Og Absaloms tjenere satte ild på kornåkeren. [31]Da sto Joab opp og gikk til Absaloms hus, og han sa til ham: Hvorfor har dine tjenere satt ild på kornåkeren min? [32]Absalom svarte Joab: Se, jeg sendte jo bud til deg og ba deg komme! Jeg ville sende deg til kongen og si ham fra meg: Hvorfor er jeg kommet hit fra Gesjur? Det hadde vært bedre for meg om jeg var der ennå. Nå vil jeg komme for kongens øyne, og er det noen skyld hos meg, får han heller drepe meg! [33]Da gikk Joab inn til kongen og sa det til ham. Og kongen kalte Absalom til seg. Han kom inn til kongen, og han kastet seg på sitt ansikt til jorden for kongen. Og kongen kysset Absalom.»

Absalom hadde sittet i to hele år i huset sitt i Jerusalem uten å komme for kongens øyne. Da sendte han bud til Joab for at han skulle skaffe ham kongens fulle tilgivelse. Men Joab kom ikke, selv ikke etter to bud. Da lot Absalom tjenerne sine sette ild på en åker som tilhørte Joab, og som lå inntil hans egen og sto full av bygg. Slik ville han tvinge ham til å komme, for han visste at Joab ikke ville ta stille imot at eiendommen hans ble ødelagt, men ville komme og klage.

Da Joab kom og klaget, sa Absalom til ham: «Jeg sendte jo bud til deg for å sende deg til kongen og spørre ham: Hvorfor er jeg kommet hit fra Gesjur? Det hadde vært bedre for meg om jeg var der ennå. Nå vil jeg komme for kongens øyne, og er det noen skyld hos meg, får han heller drepe meg!»

Denne halve tilgivelsen var i virkeligheten verre enn ingen tilgivelse. Absalom kunne nok med god grunn ønske å bli straffet etter loven hvis kongen ikke kunne eller ikke burde tilgi ham. Men måten han ville tvinge fram tilgivelsen på, viste en tydelig trass. Han regnet med Davids velkjente mildhet for å nå målet sitt, og han nådde det også.

For da Joab gikk til kongen og fortalte ham dette (v. 33), kalte kongen Absalom til seg og kysset ham til tegn på at han igjen var tatt til nåde. Absalom sa ikke et ord om tilgivelse. At han kastet seg ned for kongen da han kom inn, var ikke noe annet enn den vanlige ærbødigheten en undersått i Østen viser sin konge.

Kapittel 15. Absalom gjør opprør

Absaloms opprør og Davids flukt

Etter at Absalom var tatt til nåde igjen, begynte han snart å trakte etter tronen. Han holdt seg et fyrstelig hoff og prøvde å vende folkets hjerte til seg. Alle som kom for å få kongens dom i en tvist, møtte han med vennlige ord, og han sa ting som skulle så mistanke om farens styre (15,1–6).

Da han hadde lyktes med det, ba han kongen om lov til å reise til Hebron. Påskuddet var at han ville innfri et løfte han hadde gjort i landflyktigheten, og så snart han var der, satte han opprøret i gang (v. 7–12).

Straks David fikk høre det, bestemte han seg for å flykte fra Jerusalem og gikk over Kedron med sine trofaste. Prestene sendte han tilbake til byen med paktens ark, og selv gikk han opp på Oljeberget mens folket gråt høyt.

Husai, som kom ham i møte, sendte han tilbake til byen for å gjøre rådet til Akitofel til intet – Akitofel var en av de sammensvorne – og for å sende ham bud om det som skjedde (v. 13–37). Da David var kommet over toppen, kom Siba, Mefibosjets tjener, ham i møte med mat og hjelp (16,1–4), mens Sjime'i, en slektning av Sauls hus, fulgte etter ham med forbannelser og steinkast (16,5–14).

Med dette opprøret begynte ulykkene Natan hadde forutsagt David for hans synd med Batseba, å bryte løs over ham med full kraft. At opprøret lyktes, kan forklares slik: Bevisstheten om hans egen skyld gjorde David både svak mot sønnene og ubesluttsom. Samtidig ble feil og mangler i rikets indre styre stadig mer merkbare for folket nå som tiden med de glansfulle seirene var forbi. Det ga grunn til misnøye med styret hans, og den misnøyen var Absalom dyktig nok til å bruke for sine egne planer.

Mens opprøret var under oppseiling, klaget David for Herren over troløsheten til sine mest betrodde rådgivere (Sal 41 og 55), og han ba om at Gud måtte gjengjelde og dømme denne onde flokken.

Etter at opprøret var brutt ut, uttrykte han sin lengsel etter å vende tilbake til helligdommen i Jerusalem og sin faste tillit til at han skulle bli fridd ut av nøden og få riket tilbake. Det gjorde han først i Sal 3 og 63, under flukten i Juda ørken, og så i Sal 61 og 62, mens han oppholdt seg øst for Jordan.

V. 1–18. Absalom stjeler Israels hjerte

«[1]En tid etter skaffet Absalom seg vogn og hester og femti mann som løp foran ham. [2]Absalom pleide å stå tidlig opp og stille seg ved siden av veien til porten.

> Når det så kom en mann som hadde en sak han ville føre fram for kongen og
> få dom i, kalte Absalom på ham og spurte: Hvilken by er du fra? Når han så
> svarte: Din tjener er fra den og den av Israels stammer, [3]da sa Absalom til ham:
> Saken din er god og rett! Men hos kongen er det ingen som hører på deg. [4]Så
> sa Absalom: Bare de ville sette meg til dommer i landet! Da skulle hver mann
> som hadde en trette eller sak, komme til meg, og jeg skulle hjelpe ham til sin
> rett. [5]Når noen gikk fram og ville bøye seg for ham, rakte han ut sin hånd og
> tok fatt i ham og kysset ham. [6]Slik gjorde Absalom med hele Israel når de kom
> til kongen for å få dom. Og Absalom stjal Israels menns hjerte.»

Kort tid etter skaffet Absalom seg en praktvogn (jf. 1 Sam 8,11) og hester og femti mann som skulle løpe foran ham når han kjørte ut. Med en slik fyrstelig prakt ville han trekke folkets oppmerksomhet til seg, slik Adonja senere gjorde (1 Kong 1,5).

Tidlig om morgenen stilte han seg ved veien til porten og ropte på alle som skulle til kongen for å få dom i en tvist. Han spurte hvilken by de var fra, og som vi ser av svaret i v. 3, lodde han også hvordan de var stemt mot kongen. Så sa han: «Saken din er god og rett! Men hos kongen er det ingen som hører på deg.»

Den som «hører», er dommeren som tok imot klagerne og undersøkte sakene deres før de ble lagt fram for kongen til avgjørelse. Kongen kunne selvsagt ikke selv høre hver klager og granske saken hans. Heller ikke dommerne hans kunne skaffe enhver klager rett, hvor rettferdig de enn handlet – selv om det er mulig at de ikke alltid gjorde sin plikt samvittighetsfullt.

Absalom sa også: «Bare de ville sette meg til dommer i landet!» Da skulle alle som hadde en sak, få rett hos ham. Og når noen kom nær for å kaste seg ned for ham, tok han ham i hånden og kysset ham. Slik skal også Agamemnon ha vunnet øverstkommandoen over grekernes hær. På denne måten stjal Absalom Israels menns hjerte. Uttrykket betyr ikke å bedra, men å vinne folk over på sin side i det skjulte og med list.

V. 7–9. Løftet i Hebron

> «[7]Da fire år var gått, sa Absalom til kongen: La meg få dra til Hebron og innfri
> det løftet jeg har gjort til Herren! [8]For din tjener gjorde et løfte den gang jeg
> bodde i Gesjur i Syria. Da sa jeg: Fører Herren meg tilbake igjen til Jerusalem,
> så vil jeg ofre til Herren. [9]Kongen svarte: Gå i fred! Så gjorde han seg ferdig og
> dro til Hebron.»

Den hebraiske teksten har «førti år», men det tallet passer slett ikke. Det kan verken gjelde Absaloms alder eller årene David hadde regjert. Absalom ble født i Hebron etter at David var blitt konge, og David regjerte bare førti og et halvt år i alt. Opprøret skjedde i hvert fall ikke i de siste ukene av regjeringstiden hans. Det går heller ikke an å regne de førti årene fra Sauls tronbestigning eller fra Davids salving i Betlehem.

«Da … var gått» viser tydelig til en hendelse i Absaloms liv som er nevnt før, enten forsoningen med David (14,33) eller, mindre sannsynlig, hjemkomsten fra Gesjur (14,23).

Derfor må lesemåten i den syriske og arabiske oversettelsen og Vulgata, «fire år», være den rette, slik også NB har det. «Førti dager», som et par håndskrifter

har, ville være altfor kort tid til å modne opprøret. Det påståtte løftet gikk ut på at hvis Herren førte ham tilbake til Jerusalem, ville han tjene Herren. Det kan bare bety å bære fram et offer, slik også Josefus forklarer det.

Kongen sa ja, og Absalom dro til Hebron. Han hadde valgt denne byen og oppga trolig som grunn at han var født der. Den egentlige grunnen var at faren hans var blitt gjort til konge der, og kanskje også at mange i Hebron var misfornøyde med at hoffet var flyttet til Jerusalem.

V. 10–12. Sammensvergelsen

> «[10]Og Absalom sendte i hemmelighet folk omkring i alle Israels stammer og sa: Når dere hører hornet lyde, så skal dere si: Absalom er blitt konge i Hebron. [11]Sammen med Absalom gikk to hundre mann som var bedt med fra Jerusalem. De fulgte med i all troskyldighet og visste ikke om noe. [12]Mens Absalom bar fram ofrene, sendte han bud etter gilonitten Akitofel, Davids rådgiver, fra hans by Gilo. Og sammensvergelsen ble sterk. Det samlet seg flere og flere folk hos Absalom.»

Samtidig som Absalom dro til Hebron, sendte han speidere til alle Israels stammer. Når de hørte hornet lyde, skulle de si: «Absalom er blitt konge i Hebron.» I grunnteksten kalles utsendingene «speidere», fordi de først skulle lodde stemningen i de forskjellige stammene og bare utføre oppdraget der de kunne regne med støtte.

Hvor hemmelig sammensvergelsen hittil hadde vært, ser vi av v. 11. Med Absalom var det gått to hundre mann fra Jerusalem som var bedt med til offermåltidet. De gikk i all troskyldighet og visste ikke det minste om saken.

Mens Absalom bar fram ofrene, sendte han også bud etter Davids rådgiver Akitofel og lot ham hente fra hjembyen Gilo. Gilo lå i Judafjellene, sør eller sørvest for Hebron (se Jos 15,51). Akitofel var nok innviet i Absaloms planer på forhånd og hadde trolig reist til hjembyen bare for lettere å kunne komme til ham, for som kongens rådgiver måtte han ellers bo i Jerusalem. «Og sammensvergelsen ble sterk, det samlet seg flere og flere folk hos Absalom.» Disse ordene sammenfatter kort hvordan det gikk med hele foretaket.

V. 13–14. David bestemmer seg for å flykte

> «[13]Da kom det en mann med bud til David og sa: Hver mann i Israel har vendt sitt hjerte til Absalom. [14]Da sa David til alle mennene sine som var hos ham i Jerusalem: Kom, la oss flykte! Ellers vil ingen av oss berge seg for Absalom. Fort dere av sted, så han ikke skal skynde seg og nå oss igjen og føre ulykke over oss og slå byen med sverdets egg.»

Da budet nådde David om at Israels menn hadde sluttet seg til Absalom som konge (se 2,10; 1 Sam 12,14), sa han til tjenerne sine i Jerusalem at de måtte flykte, ellers ville ingen av dem berge seg for Absalom. De måtte skynde seg, så han ikke kom brått over dem og førte ulykken over dem – den dommen som var varslet i 12,10–11 – og slo byen med sverdets egg.

David var kanskje redd for at Jerusalem gjennom forræderi kunne falle i Absaloms hender. Derfor bestemte han seg for å flykte så fort som mulig, både for å hindre et forferdelig blodbad og for å gi sine trofaste tid til å samle seg.

V. 15–18. Kongen drar ut

> «[15]Kongens tjenere svarte: Alt hva du vil, herre konge, se, det er dine tjenere klar til å gjøre. [16]Så tok kongen av sted, og hele hans hus fulgte ham. Bare ti medhustruer lot kongen bli tilbake for å ta vare på huset. [17]Så dro da kongen ut, og alt folket fulgte ham. De stanset ved det siste huset. [18]Alle mennene hans og hele livvakten dro fram ved siden av ham, og alle gittittene, seks hundre mann som hadde fulgt ham fra Gat, dro fram foran kongen.»

Tjenerne sa seg villige til å følge ham, og kongen dro ut av byen med hele familien sin, men lot ti medhustruer bli igjen for å ta vare på palasset. Utenfor byen stanset kongen og alle som fulgte ham – kongefamilien og tjenerne – ved «det siste huset». Det var trolig navnet på et hus i nærheten av byen ved veien til Jeriko, kalt «det fjerneste huset» fordi det lå lengst fra byen.

Alle tjenerne hans, det vil si embetsmennene og følget, gikk ved siden av ham, og hele livvakten (se 8,18), og alle gittittene, de seks hundre mann som hadde fulgt ham fra Gat, gikk foran kongen. David ordnet altså flyktningene i rekker: Tjenerne gikk ved hans side, mens livvakten og de seks hundre gamle våpenbrødrene gikk foran.

Navnet «gittittene» er påfallende, for det kan umulig være virkelige filistrer fra Gat. Tillegget «seks hundre mann» viser tydelig at det er de gamle våpenbrødrene. De hadde samlet seg om David da han flyktet for Saul, og hadde fulgt ham til Gat (1 Sam 27,2–3). Senere bodde de med ham i Siklag (1 Sam 27,8; 29,2; 30,1.9) og fulgte ham til slutt til Hebron og Jerusalem (2,3; 5,6). Etter all sannsynlighet utgjorde de en egen avdeling av prøvde veteraner, en slags livvakt i Jerusalem, og var alminnelig kjent som gittittene.

V. 19–23. Ittais troskap

> «[19]Da sa kongen til gittitten Ittai: Hvorfor går du også med oss? Vend tilbake og bli hos kongen! For du er en fremmed og til og med bortført fra hjemstedet ditt. [20]I går kom du, og i dag skulle jeg la deg vanke omkring med oss, jeg som ikke vet hvor jeg skal vende meg! Snu tilbake og før brødrene dine tilbake med deg! Guds miskunn og trofasthet være med dere! [21]Men Ittai svarte kongen og sa: Så sant Herren lever, og så sant min herre kongen lever: Der hvor min herre kongen er, enten det bærer til død eller til liv, der vil din tjener være. [22]Da sa David til Ittai: Nå vel, så dra med oss! Så dro gittitten Ittai fram med alle mennene sine og alle de barna han hadde med seg.»

(Keil, v. 19: «… for du er en fremmed og dessuten på vandring til ditt sted.»)

Også en hærfører som het Ittai, fulgte kongen ut av byen. Han var kommet fra Gat og gått over til David ikke lenge før. Av 18,2 går det fram at han var en filisteisk hærfører som var gått i Davids tjeneste. Der fører han en tredjedel av hæren mot Absalom og blir stilt på linje med Joab og Abisjai, de mest erfarne hærførerne. Hvorfor han gikk over til David, vet vi ikke. Etter v. 22 kom han ikke alene, men tok med seg hele familien sin.

David sa til Ittai: «Hvorfor går du også med oss? Vend tilbake og bli hos kongen!» Det ligger ingen ironi i ordene «bli hos kongen», og heller ingen anerkjennelse av Absalom som konge – det kunne aldri ha kommet fra Davids munn.

Ordene sier bare dette: Bli hos den som er konge eller blir det, for som fremmed trenger du slett ikke ta parti. Det er ikke din sak å avgjøre denne striden

om hvem som skal være konge. Du kan holde deg i ro og se hvem Gud setter til konge, og enten det blir jeg eller Absalom, kan du tjene den Gud velger. Bare slik kan vi forklare begrunnelsen: «For du er en fremmed», og ikke en israelitt.

Ordene som følger, er vanskelige. Septuaginta og Vulgata har «og du har dratt ut fra ditt sted», og noen vil rette den hebraiske teksten etter dem: «og dessuten bortført fra ditt hjem». Men det er avgjort galt, for David ville aldri ha gjort en filister som nettopp var bortført fra hjemmet sitt, til fører for en tredjedel av hæren.

Meningen er heller: Du har ennå ikke noe fedreland, men vandrer omkring på jorden som en som er drevet fra landet sitt. Bare der du finner et sted og får lov til å slå deg ned, kan du bo.

David fortsatte (v. 20): «I går kom du, og i dag skulle jeg la deg vanke omkring med oss, når jeg selv må gå dit veien fører meg?» Han visste altså ikke hvor han skulle gå. «Snu tilbake og før brødrene dine tilbake med deg! Guds miskunn og trofasthet være med dere!» David ønsker at Ittai skal få Guds nåde og trofasthet med seg på veien (jf. Ord 3,3).

Men Ittai svarte med en høytidelig ed: Der hvor kongen er, enten det bærer til død eller liv, der vil hans tjener være. Etter denne forsikringen om troskap lot David Ittai gjøre som han ville: «Dra med oss!» Ordet betyr her å gå videre fram, ikke å gå forbi. Så gikk Ittai fram med kongen sammen med mennene sine og hele familien. «Barna»[1] betegner her som ofte ellers hele familien (se 2 Mos 12,37).

V. 23. Over Kedron

> «[23]Hele landet gråt høyt da alt folket dro fram. Kongen gikk over bekken Kedron, og alt folket gikk også over og tok veien bort imot ørkenen.»

Hele landet (som i 1 Sam 14,25) gråt høyt da folket dro forbi. Kongen gikk over bekken Kedron, og alt folket gikk over i retning av veien til ørkenen.

Kedron er en vinterbekk, det vil si en fjellbekk som bare renner i den sterke vinterregnen (jf. Joh 18,1). Den ligger øst for Jerusalem, mellom byen og Oljeberget. Navnet kommer av at vannet blir mørkt og grumsete når snøen smelter (jf. Job 6,16). Om sommeren er den bare et tørt bekkefar i Josafats dal. «Ørkenen» er den nordlige delen av Juda ørken, som veien til Jeriko og Jordan gikk gjennom.

V. 24–37. Arken sendes tilbake

> «[24]Og se, da kom også Sadok og alle levittene med ham. De bar Guds paktsark, og de satte Guds ark ned. Og Abjatar gikk opp, til alt folket var dratt ut av byen. [25]Da sa kongen til Sadok: Før Guds ark tilbake til byen! Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake og lar meg se den og dens bolig. [26]Men dersom han sier slik: Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes! [27]Kongen sa til presten Sadok: Er ikke du en seer? Vend tilbake til byen i fred. Din sønn Akima'as og Abjatars sønn Jonatan – begge sønnene deres – skal være med dere. [28]Husk på at jeg vil dryge på moene

[1] **«Barna»** taf, טַף

i ørkenen til det kommer et ord fra dere med budskap til meg. [29]Så førte Sadok og Abjatar Guds ark tilbake til Jerusalem, og de ble der.»

(Keil, v. 25: «… så fører han meg tilbake og lar meg se ham og hans bolig.» V. 27: «Du seer! Vend tilbake til byen i fred.» V. 28: «… ved vadestedene i ørkenen.»)

Presten Sadok og alle levittene som var i Jerusalem, forlot byen sammen med kongen og bar paktens ark. De satte Guds ark ned, og Abjatar gikk opp til alt folket hadde kommet ut av byen.

At det står «gikk opp», kommer trolig av at Abjatar ikke sluttet seg til flyktningene før toget stanset ved Oljeberget. Ordet viser da bare til at han gikk opp dit, og sier at han ble hos dem til alt folket fra byen var kommet. Ordet betyr ikke at han «bar fram offer», for det betyr det aldri uten at ordet for brennoffer står ved siden av, eller sammenhengen tydelig viser til offer.

Arken ble satt ned fordi de som gikk ut med kongen, stanset for å gi dem som ennå kom, tid til å slutte seg til toget.

Da sa kongen til Sadok: «Før Guds ark tilbake til byen! Finner jeg nåde for Herrens øyne, så fører han meg tilbake og lar meg se ham og hans bolig.» «Ham» er Gud selv, og boligen hans er paktens ark, tronen for Guds herlighet i teltet som var reist for den. «Men dersom han sier slik: Jeg har ikke behag i deg! – så er jeg her. Han får gjøre med meg som han synes!» Slik la David skjebnen sin i Herrens hånd i troende tillit, fordi han kjente at det var Herren som tuktet ham for syndene hans gjennom dette opprøret.

Videre sa han til Sadok: «Du seer! Vend tilbake til byen i fred.» Leser vi teksten som et spørsmål, gir den ingen god mening, og ordet må derfor forstås som en tiltale, slik Hieronymus og Luther gjør.

«Seer» er det samme som profet. David gir Sadok dette navnet fordi han som yppersteprest fikk Guds åpenbaringer gjennom urim. Meningen er: Du, Sadok, står på linje med en profet, og derfor er din rette plass i Jerusalem. Sadok skulle så å si stå på vakt der sammen med Abjatar, og sønnene deres skulle følge med i det som skjedde, og sende David bud om det.

«Se, jeg vil dryge ved vadestedene i ørkenen til det kommer et ord fra dere», et bud om hvordan det går i Jerusalem. De gamle oversetterne og masoretene leste «på moene i ørkenen», det vil si slettene ved Jeriko (2 Kong 25,5). Men lesemåten i selve teksten er den rette, slik 17,16 viser, der det samme gjelder (jf. 19,18). «Vadestedene i ørkenen» er de stedene der en kunne komme over Jordan (Jos 2,7; Dom 3,28). Så førte Sadok og Abjatar Guds ark tilbake til byen.

V. 30–31. Akitofel blant de sammensvorne

«[30]Men David gikk gråtende oppetter Oljeberget med dekket hode og barfotet. Og alt folket som var med ham, hadde også dekket hodet og gikk gråtende oppover. [31]Da David fikk bud om at Akitofel var blant de sammensvorne hos Absalom, sa han: Gjør Akitofels råd til dårskap, Herre!»

David gikk oppover Oljeberget gråtende, med dekket hode og barfot, til tegn på sorg og klage (jf. Est 6,12; Esek 24,17), og folket som fulgte ham, sørget også. Da fikk han bud om at Akitofel (se v. 12) var med Absalom blant de sammensvorne. Den hebraiske teksten må her rettes litt, så den lyder: «De fortalte David.» Da

ba David til Herren at han måtte gjøre Akitofels råd til dårskap, det vil si gjøre det til intet. Den bønnen hørte Gud (se 17,1 ff.).

V. 32–37. Husai sendes tilbake

> «[32]Da nå David kom opp til toppen av berget, hvor han ville tilbe Gud, se, da kom arkitten Husai til ham med flerret kappe og jord på hodet. [33]David sa til ham: Dersom du drar videre med meg, vil du bare bli til byrde for meg. [34]Men dersom du vender tilbake til byen og sier til Absalom: Jeg vil være din tjener, konge! Jeg har før vært din fars tjener, og nå vil jeg være din tjener! – så vil du gjøre Akitofels råd til intet for meg. [35]Er ikke også prestene Sadok og Abjatar hos deg der? Alt du får høre fra kongens hus, skal du melde til prestene Sadok og Abjatar. [36]Og se, begge sønnene deres, Akima'as, Sadoks sønn, og Jonatan, Abjatars sønn, er der hos dem. Med dem skal dere sende meg bud om alt det dere får høre. [37]Så kom da Husai, Davids venn, til byen. Og Absalom dro inn i Jerusalem.»

Da David kom opp til toppen av Oljeberget, der folk pleide å tilbe, kom arkitten Husai ham i møte med flerret kappe og jord på hodet, altså i den dypeste sorg (se 1 Sam 4,12). Ordene viser at det var et sted for gudstjeneste på toppen av Oljeberget, trolig en offerhaug (*bama*, בָּמָה), slik det fortsatt fantes slike rundt om i landet, også etter at templet var bygd.

Etter v. 37, 16,16 og 1 Krøn 27,33 var Husai Davids venn, det vil si en av hans nærmeste rådgivere. «Arkitten» var etter Jos 16,2 navnet på en slekt som hadde eiendommene sine på sørgrensen til Efraims stamme, mellom Betel og Atarot.

Husai var trolig en svært gammel mann, for David sa til ham: «Dersom du drar videre med meg, vil du bare bli til byrde for meg.» Men vendte han tilbake til byen og tilbød Absalom sin tjeneste, kunne han gjøre Akitofels råd til intet for David. Så påla David ham å fortelle prestene Sadok og Abjatar alt han fikk høre fra kongens hus, og sende ham bud gjennom sønnene deres. Husai kom inn i byen samtidig som Absalom kom til Jerusalem.

Kapittel 16. Siba, Sjime'i og Akitofel

V. 1–19. Sibas troløshet mot Mefibosjet

> «[1]Da David var kommet et lite stykke forbi toppen, kom Siba, Mefibosjets tjener, mot ham med et par kløvesler. På dem var det to hundre brød og hundre rosinkaker og hundre stykker sommerfrukt og en skinnsekk med vin. [2]Da sa kongen til Siba: Hva vil du med dette? Siba svarte: Eslene skal kongens husfolk ha til å ri på. Brødet og sommerfrukten skal være til mat for mennene, og vinen til drikke for dem som blir utmattet i ørkenen. [3]Kongen sa: Men hvor er din herres sønn? Siba svarte: Han er fremdeles i Jerusalem. Han sier: I dag vil Israels hus gi meg igjen min fars kongedømme. [4]Da sa kongen til Siba: Alt som Mefibosjet eide, er nå ditt. Og Siba sa: Jeg kaster meg til jorden! Måtte jeg alltid finne nåde for min herre kongens øyne!»

Da David var kommet et lite stykke over toppen av Oljeberget (jf. 15,32), kom Mefibosjets tjener Siba ham i møte med et par salede esler. De var lastet med to hundre brød, hundre rosinkaker, hundre dadler- eller fikenkaker og en skinnsekk med vin. Ordet for «sommerfrukt»[1] betyr frukt som modnes om sommeren. Septuagintas «hundre dadler» treffer trolig best. Tørkede fikenkaker hadde nemlig sitt eget navn (1 Sam 25,18), og ennå i dag blir modne dadler eltet sammen til kaker og spist på ørkenreiser som en mettende og forfriskende kost.

Kongen spurte hva han ville med dette. Siba svarte at eslene skulle kongens familie ri på etter tur, brødet og sommerfrukten skulle kongens tjenere spise, og vinen skulle de drikke som ble utmattet i ørkenen (se 15,23). Så spurte kongen hvor herren hans var, og Siba svarte: «Han er fremdeles i Jerusalem. Han sier: I dag vil Israels hus gi meg igjen min fars kongedømme.» Han kaller det «min fars kongedømme» fordi tronen ville ha gått til Jonatan hvis han hadde overlevd Saul.

Selv om vi ser bort fra 19,24 ff., er det tydelig nok at Siba baktalte sin herre Mefibosjet i håp om å få eiendommene han forvaltet for ham. En krøpling som Mefibosjet, lam i begge føttene, hadde aldri gjort krav på tronen før. Han kunne umulig nå få den tanken at Israels folk, som nettopp hadde valgt Absalom til konge, skulle gi Sauls trone til en som ham.

[1] **«sommerfrukt»** qajits, קַיִץ

Baktalelsen var riktignok lite sannsynlig. Men i den alminnelige forvirringen var det ikke helt utenkelig at Sauls undertrykte parti kunne bruke anledningen til å prøve å gjenreise denne slektens makt i Mefibosjets navn. Mange foretrakk jo den langt framfor Davids.

I sin opprørte sinnstilstand var David svak nok til å tro på Sibas ord. Han gjorde urett og lovte baktaleren alt som tilhørte Mefibosjet, og Siba takket ham på det ærbødigste: «Jeg kaster meg til jorden», det vil si: Jeg legger meg for dine føtter. «Måtte jeg finne nåde for min herre kongens øyne!» betyr: Måtte kongen vise meg sin gunst (jf. 1 Sam 1,18).

V. 5–8. Sjime'i forbanner David

> «[5]Da kong David kom til Bahurim, kom det ut fra byen en mann som var i slekt med Sauls hus. Navnet hans var Sjime'i, og han var sønn av Gera. Han gikk og bannet [6]og kastet stein etter David og alle kong Davids tjenere, enda alt folket og alle de djerveste krigsmennene gikk med ham, både på høyre og venstre side. [7]Sjime'i forbannet ham og ropte: Bort med deg! Bort med deg, din blodhund, du fordervede! [8]Herren har nå latt det komme tilbake over deg, alt det blod som har flytt i Sauls hus. Du ble konge i hans sted, og nå har Herren gitt kongedømmet til din sønn Absalom. Se, nå er du kommet i den ulykke du har fortjent, for en blodhund er du!»

Da kongen kom til Bahurim, på den andre siden av Oljeberget og ikke langt unna (se 3,16), kom det ut derfra en mann av slekten til Sauls hus, altså en fjern slektning av Saul. Han forbannet David og kastet stein etter ham og alle tjenerne hans, enda alt folket og alle heltene – livvakten og kongens vaktstyrke (15,17–18) – gikk på høyre og venstre side av kongen.

Sjime'i ropte: «Bort med deg! Bort med deg, din blodhund, du fordervede!» En «blodhund» – ordrett en «mann av blod» – er en som har utøst blod og begått mord.

Hva Sjime'i mente med «alt det blod som har flytt i Sauls hus», og som skulle ha gjort David til en blodhund, er umulig å si sikkert. Han kan ha lagt David til last mordet på Isjboset og Abner, enda David var uskyldig i dem begge (se 3,27 ff.; 4,6 ff.).

Med «du ble konge i hans sted» mente han: Du har tilranet deg tronen hans med makt. Og «nå er du kommet i den ulykke du har fortjent» betyr: Det er derfor straffen nå har nådd deg.

V. 9–12. «La ham bare forbanne»

> «[9]Da sa Abisjai, Serujas sønn, til kongen: Hvorfor skal denne døde hunden få lov til å forbanne min herre kongen? La meg gå dit bort og hogge hodet av ham! [10]Men kongen sa: Hva har jeg med dere å gjøre, Serujas sønner? Når han forbanner, og når Herren har sagt til ham: Bann David! – hvem tør da si: Hvorfor gjorde du det? [11]Og David sa til Abisjai og til alle sine tjenere: Se, min sønn, som er utgått av mitt liv, står meg etter livet. Hvor mye mer da denne benjaminitten! La ham bare forbanne, for Herren har befalt ham det. [12]Kanskje Herren ser til meg i min nød, så Herren gir meg lykke til gjengjeld for den forbannelsen som har rammet meg i dag.»

(Keil, v. 12: «Kanskje Herren ser på min skyld, og Herren gir meg godt igjen for den forbannelsen som rammer meg i dag.»)

Abisjai ville sette en stopper for forbannelsene (om uttrykket «død hund», se 9,8). «La meg gå dit bort og hogge hodet av ham!» sa han til David. Men David svarte: «Hva har jeg med dere å gjøre, Serujas sønner?» Joab var nok enig med Abisjai. Uttrykket betyr at en ikke vil ha noe felles med en annens sinnelag og tanker (jf. Jos 22,24; 1 Kong 17,18; Joh 2,4; til selve saken, jf. Luk 9,52–56).

«Når han forbanner, og når Herren har sagt til ham: Bann David! – hvem tør da si: Hvorfor gjorde du det?» Slik lyder teksten, og masoretenes rettelse er bare en gjetning.

David sa videre til Abisjai og alle tjenerne: «Se, min egen sønn står meg etter livet. Hvor mye mer da denne benjaminitten», som hører til en fiendtlig slekt. «La ham forbanne, for Herren har befalt ham det. Kanskje Herren ser på min skyld og gir meg godt igjen for den forbannelsen som rammer meg i dag.»

Masoretene har endret «min skyld» til «mitt øye», trolig i betydningen «mine tårer», men det er en ren misforståelse. Ordet (*avon*, עָוֹן) betyr aldri «nød» eller «elendighet». Det betyr den skylden som virkelig er min, i motsetning til den Sjime'i anklager meg for.

David hadde ikke myrdet noen av Sauls hus, og derfor var Sjime'is forbannelse ikke annet enn ondskapsfull bespottelse. Likevel kjente David at den kom over ham på grunn av syndene hans, men ikke for den synden han ble anklaget for. Derfor forbød han dem å drepe spotteren og sa at Herren hadde befalt ham å forbanne. Han så forbannelsen som en følge av Guds vrede, som nå ydmyket ham (jf. merknadene til 1 Sam 26,19).

Men den samme bevisstheten om skyld vakte også visshet om at Herren ville se på synden hans. Når Gud ser på den skylden en ydmyk synder bærer, vil han som en rettferdig og barmhjertig Gud også vende det onde bort og gjøre lidelsen om til velsignelse. På dette bygde David håpet om at Herren ville gi ham godt igjen for forbannelsen Sjime'i nå forfulgte ham med.

V. 13–14. Til Ajefim

> «[13]Så gikk David og mennene hans fram etter veien mens Sjime'i gikk oppe i lien jevnsides med ham. Han gikk og bannet, og han kastet stein og sand mens han gikk der jevnsides med ham. [14]Kongen og alt folket som var med ham, dro inn i Ajefim og hvilte der.»

David gikk videre med mennene sine, mens Sjime'i gikk i lien rett overfor ham og bannet hele tiden og kastet stein og jord. Det står ikke uttrykkelig at han kastet etter David, men det ligger i sammenhengen. Forfulgt på denne måten kom kongen med følget sitt til Ajefim og hvilte der.

Sammenhengen krever at Ajefim er et stedsnavn. Var det et vanlig ord som betyr «trette», ville vi ikke få vite hvor David kom, og ordet «der» viser tydelig til et bestemt sted.

Det kan ikke være Bahurim, for etter 17,18 lå hvilestedet et godt stykke forbi Bahurim, i retning av Jordan. Prestesønnene som skulle bringe David bud fra Jerusalem, gjemte seg nemlig i en brønn i Bahurim og måtte så gå enda lenger for å nå ham. Vi møter riktignok aldri navnet Ajefim igjen, men det gjelder

mange andre steder som ingen tviler på. Stedet lå på denne siden av Jordan, et sted i nærheten av Gilgal eller Jeriko (17,16.22).

V. 15–19. Husai hos Absalom

> «[15]I mellomtiden var Absalom med alt sitt folk, Israels menn, kommet til Jerusalem. Og Akitofel var med ham. [16]Da nå arkitten Husai, Davids venn, kom til Absalom, sa Husai til Absalom: Kongen leve! Kongen leve! [17]Da sa Absalom til Husai: Er dette din kjærlighet til din venn? Hvorfor dro du ikke med vennen din? [18]Husai svarte: Nei, den som Herren og dette folket og alle Israels menn har utvalgt, ham vil jeg tilhøre, og hos ham vil jeg bli. [19]Dessuten, hvem skulle jeg tjene? Skulle jeg ikke tjene hans sønn? Slik som jeg har tjent din far, vil jeg nå også tjene deg.»

Absalom kom til Jerusalem med «alt sitt folk, Israels menn», det vil si de som hadde sluttet seg til ham fra alle Israels stammer (15,10), og Akitofel var med ham. Da kom også arkitten Husai og hilste ham hjertelig som konge med ropet: «Kongen leve! Kongen leve!» Absalom ble tilsynelatende forbauset og sa: «Er dette din kjærlighet til din venn», altså David? «Hvorfor dro du ikke med vennen din?»

Husai svarte: «Nei, den som Herren og dette folket», det vil si de som var kommet inn i Jerusalem med Absalom, «og alle Israels menn», altså hele folket, «har utvalgt, ham vil jeg tilhøre, og hos ham vil jeg bli. Dessuten, hvem skulle jeg tjene? Skulle jeg ikke tjene hans sønn? Slik som jeg har tjent din far, vil jeg nå også tjene deg.»

Med stor list slo Husai fast med en gang at Herren hadde utvalgt Absalom – han kunne i hvert fall ikke slutte noe annet av det som hadde skjedd. Under slike forhold kunne han heller ikke være i tvil om hvem det var hans plikt å tjene. Som han før hadde tjent faren, ville han nå tjene sønnen. Slik lyktes han i å narre Absalom helt, så Absalom fikk grenseløs tillit til ham.

V. 20–23. Akitofels råd

> «[20]Så sa Absalom til Akitofel: Dere må gi meg et råd, og si hva vi skal gjøre! [21]Akitofel svarte: Gå inn til din fars medhustruer som han lot være igjen for å ta vare på huset! Når da hele Israel får høre at du har gjort deg forhatt hos din far, så vil motet vokse hos alle som er med deg. [22]Så reiste de et telt for Absalom på taket. Og Absalom gikk inn til sin fars medhustruer for hele Israels øyne. [23]I den tid gjaldt et råd som Akitofel ga, like så mye som om en hadde spurt Guds ord til råds. Så mye gjaldt hvert råd av Akitofel både hos David og hos Absalom.»

Nå som Absalom hadde tatt hovedstaden i besittelse, gjaldt det å bestemme hvordan han skulle vinne tronen og holde på den. Derfor vendte han seg til Akitofel og sa: «Dere må gi meg et råd.» Flertallet «dere» kan forklares med at han også tiltalte de andre som var til stede og kunne gi råd.

Akitofel rådet ham til å gå inn til farens medhustruer, som var blitt igjen for å ta vare på huset, det vil si ligge med dem (jf. 3,7). Da ville hele Israel høre at han hadde gjort seg forhatt hos faren, og alle som var med ham, ville få nytt mot.

Rådet var klokt nok. Å ligge med kongens medhustruer var å ta kongens kvinnehus i eie og dermed å tilrane seg tronen fullstendig (se 3,7). Det ville gjøre enhver forsoning mellom Absalom og faren helt umulig, og derfor tvinge Absaloms tilhengere til å stå desto fastere på hans side.

Det var dette Akitofel ville oppnå. Ble ikke bruddet uhelbredelig, var det alltid mulig at David kunne tilgi Absalom, så stor kjærlighet som han hadde til sønnene sine – en kjærlighet som i virkeligheten må kalles svakhet. Og da ville det bli Akitofel som måtte bøte. Men under Guds styrelse skulle dette rådet føre til at trusselen mot David i 12,11 gikk i oppfyllelse, uten at Akitofel selv mente det slik.

Absalom lot et telt bli reist på taket av kongens palass, så han kunne gå inn til medhustruene offentlig for hele Israels øyne. For – som fortelleren forklarer i v. 23 – Akitofels råd gjaldt i den tiden like mye som om en hadde spurt Guds ord til råds, både hos David og hos Absalom. Uttrykket kommer av den faste vendingen å «spørre Gud» (se Dom 1,1).

Kapittel 17. Husai gjør Akitofels råd til intet

V. 1–23. Akitofels råd

«[1]Så sa Akitofel til Absalom: La meg få velge ut tolv tusen mann, så vil jeg bryte opp og sette etter David i natt! [2]Da kan jeg komme over ham mens han er trett og motløs. Jeg vil skremme ham slik at alt folket som er med ham, vil flykte, og så kan jeg slå kongen alene, [3]og jeg vil føre hele folket tilbake til deg. Og når alle vender tilbake, unntatt den mannen du søker etter, da vil hele folket ha fred.»

Akitofel ga Absalom enda et råd: Han ville velge ut tolv tusen mann og sette etter David samme natt, falle over ham mens han var trett og motløs, og skremme ham så alt folket som var med ham, flyktet. Da kunne han slå kongen alene og føre hele folket tilbake til Absalom.

«I natt» er natten etter den dagen David flyktet og Absalom dro inn i Jerusalem, som v. 16 viser helt klart. Rådet var klokt tenkt, for hadde David blitt angrepet samme natt av en sterk hær, kunne han godt ha tapt.

At Akitofel vil «føre tilbake» folket, kan forklares med at han så Absalom som konge og dem som hadde flyktet med David, som opprørere som skulle bringes tilbake under Absaloms septer.

Ordene som følger, er noe tunge: «som alles tilbakevending er mannen du søker», det vil si at alles tilbakevending avhenger av David, han som Absalom er ute etter. Men meningen går klart fram av sammenhengen: Blir David slått, går alle over til Absalom, og hele folket får fred.[1]

V. 4–5. Absalom vil høre Husai

«[4]Dette rådet syntes Absalom og alle Israels eldste godt om. [5]Men Absalom sa: Kall også hit til meg arkitten Husai, så vi kan få høre hva han også har å si.»

Selv om rådet behaget Absalom og alle Israels eldste som var til stede, sendte han bud etter arkitten Husai for å høre hva han mente.

V. 6–10. Husai fraråder et angrep nå

«[6]Da Husai kom til Absalom, sa Absalom til ham: Så og så har Akitofel talt. Skal vi nå gjøre som han sier? Hvis ikke, så tal du! [7]Da sa Husai til Absalom: Det er ikke noe godt råd Akitofel har gitt denne gangen. [8]Og Husai sa: Du kjenner

[1]Septuagintas avvikende gjengivelse bygger bare på en feillesning av den hebraiske teksten. Ingen av de andre gamle oversettelsene viser spor av en annen lesemåte.

> din far og hans menn og vet at de er djerve krigere, de raser som en binne i skogen, som de har røvet ungene fra. Din far er en krigsmann, han holder seg ikke hos folkene om natten. [9]Nå holder han seg sikkert gjemt i en hule eller på et annet skjulested. Om han da straks i begynnelsen overfaller folkene dine, så vil alle som hører det, si: Det har vært et stort mannefall blant de folk som følger Absalom. [10]Og om det så er en djerv mann, med et hjerte som en løve, så vil han likevel bli motløs, for hele Israel vet at din far er en helt, og at de som er med ham, er djerve folk.»

Absalom spurte om de skulle følge Akitofels råd eller ikke. Husai svarte at rådet han hadde gitt denne gangen, ikke var godt, og forklarte hvorfor: David og mennene hans var helter og ville rase som en binne som er røvet for ungene sine (jf. Dom 18,25). David var dessuten en krigsmann som ikke ble natten over hos folket, så de kunne ikke overrumple ham og drepe ham. Nå lå han sikkert gjemt i en hule eller på et annet sted. Husai skiller her mellom naturlige skjulesteder, som er sterke av seg selv, og steder som er befestet med menneskehender.

Faller David så over Absaloms folk i første omgang, vil alle som hører det, si at Absaloms hær har lidd et nederlag. Det er David som er subjekt for «overfaller», selv om navnet ikke står, for det går klart nok fram av sammenhengen.

Bare ryktet om at David har angrepet, er altså nok til å få folk til å tro at deres egne har lidd et tungt nederlag. Og selv om den som hører det, er en djerv mann med et hjerte som en løve, vil han miste motet; for hele Israel vet at David er en helt, og at mennene hans er djerve folk.

V. 11–13. Husais eget råd

> «[11]Derfor er dette mitt råd: La hele Israel samle seg om deg, fra Dan til Be'er-Sjeba, som sanden ved havet i mengde. Og dra selv med i striden. [12]Når vi så støter på ham et eller annet sted hvor han oppholder seg, så vil vi falle over ham som duggen over jorden. Det skal ikke bli en eneste i live av dem, verken han selv eller noen av de mennene som er med ham. [13]Og dersom han drar seg tilbake til en av byene, så skal hele Israel legge rep omkring den byen. Vi skal dra den ned i dalen til det ikke finnes en stein igjen der.»

Husai rådet Absalom til å samle hele Israel om seg, fra Dan til Be'er-Sjeba (se Dom 20,1), så mange som sanden ved havet, og så dra med i krigen selv. Når de da fant David der han var, ville de slå seg ned over ham som duggen faller på jorden, og ikke en eneste av ham og mennene hans skulle bli igjen. Ordet bygger på et verb som brukes om en hær som slår leir, og om fluer og gresshopper som slår seg ned i sverm (Jes 7,19; 2 Mos 10,14).

Akitofel hadde ment at en ganske liten hær kunne knuse David og den lille flokken hans, hvor djerve mennene enn var, ja, utslette dem helt. Husai stiller det store oppbudet mot dette: Trekker David seg tilbake til en by, legger hele Israel rep om byen og drar den ned i dalen – befestede byer lå jo gjerne på fjell – til det ikke finnes en eneste liten stein igjen.

Husai taler i store overdrivelser om den uimotståelige kraften hele folket ville vise når det ble kalt sammen til strid. Slik ville han få rådet sitt til å virke enda mer tiltalende.

V. 14. Herren gjorde Akitofels råd til intet

«[14]Da sa Absalom og alle Israels menn: Arkitten Husais råd er bedre enn Akitofels råd! - Men det var Herren som hadde laget det slik for å gjøre Akitofels gode råd til intet, så Herren kunne la ulykken komme over Absalom.»

Husai nådde målet sitt. Absalom og hele Israel syntes rådet hans var bedre enn Akitofels, for det var lagt an på å vinne Absalom og tilhengerne hans. «Rådet så trygt ut, og samtidig var det fullt av en viss skryt som falt i smak hos de yngre» (Clericus).

Det Husai sa om tapperheten til David og mennene hans, var riktig nok. Bedraget lå i forutsetningen om at hele folket fra Dan til Be'er-Sjeba ville flokke seg om Absalom som én mann. Det var lett å se at når den første opphisselsen etter opprøret hadde lagt seg og sinnene hadde falt til ro, ville en stor del av folket og hæren samle seg om David.

Men den muligheten falt aldri Absalom og tilhengerne hans inn. Nettopp i dette viste Guds dom seg, den som v. 14 taler om: Herren hadde bestemt å gjøre Akitofels gode råd til intet, for at han kunne la den ulykken han hadde bestemt, komme over Absalom.

V. 15–16. Husai sender bud til David

«[15]Så sa Husai til prestene Sadok og Abjatar: Så og så har Akitofel rådet Absalom og Israels eldste, og slik har jeg rådet. [16]Send derfor hastig bud til David om det og si: Bli ikke natten over på moene i ødemarken, men sett over elven. Ellers vil både kongen og alt folket som er med ham, gå til grunne.»

(Keil: «Bli ikke natten over ved vadestedene i ørkenen, men sett heller over.»)

Husai fortalte straks prestene Sadok og Abjatar hva både Akitofel og han selv hadde rådet Absalom til, og ba dem melde det til David så fort som mulig. David måtte ikke bli natten over ved vadestedene i ørkenen (som 15,28), men sette over, så det ikke skulle gå ut over kongen og alt folket med ham. Husai rådet naturligvis til å sette over Jordan med en gang, for han visste ikke om Absalom virkelig ville gjøre som han hadde sagt seg enig i, eller om han ville skifte mening og følge Akitofels råd likevel.

V. 17–20. Prestesønnene gjemmer seg i brønnen

«[17]Jonatan og Akima'as holdt seg i En-Rogel. En tjenestepike kom ofte med bud til dem, og de brakte beskjeden videre med bud til kong David. De våget ikke å gå inn i byen og la seg se der. [18]Men en gutt fikk se dem og sa det til Absalom. Da skyndte de seg av sted, begge to, og de kom til Bahurim. De tok inn til en mann der som hadde en brønn på gårdsplassen. I den steg de ned. [19]Hans kone tok og bredte et dekke over brønnen og strødde gryn oppå, så ingen kunne merke noe. [20]Da så Absaloms tjenere kom inn i huset til konen og spurte: Hvor er Akima'as og Jonatan? - svarte konen: De gikk over den lille bekken her. Så lette de etter dem, men fant dem ikke og vendte så tilbake til Jerusalem.»

Jonatan og Akima'as, prestenes sønner (15,27), holdt seg ved kilden En-Rogel, den som nå kalles Jobs eller Nehemjas brønn, ved sørøsthjørnet av Jerusalem (se Jos 15,7). En tjenestepike hos en av yppersteprestene brakte dem Husais bud, og de gikk og meldte det til kong David.

Inn i byen våget de ikke å gå. Etter det som offentlig hadde skjedd (15,24 ff.), kunne ikke Absalom være i tvil om hva yppersteprestene sto for. Sønnene deres

kunne derfor ikke gå inn i byen og straks forlate den igjen for å melde David hva som skjedde der, slik han hadde bedt om (15,28).

Ordene «de brakte beskjeden videre til kong David» foregriper utgangen. Slik gjør de hebraiske historieskriverne ofte: de forteller resultatet først når de kan.

En gutt fikk se dem og meldte det til Absalom, som trolig hadde satt folk til å holde øye med prestene og sønnene deres. Men de to hadde merket spionen og skyndte seg inn i huset til en mann i Bahurim som hadde en brønn eller sisterne på gårdsplassen. Den var tørr på den tiden, og de steg ned i den.

Mannens hustru bredte et dekke hun hadde for hånden, over åpningen og strødde avskallet bygg oppå (Ordsp 27,22), så ingen merket noe. Vulgata forklarer det godt: «som om hun tørket avskallet bygg». Da Absaloms menn kom og spurte etter prestesønnene, sa hun at de hadde gått over den lille bekken. Slik ledet hun dem på villspor, og de fant dem ikke.

V. 21–22. David setter over Jordan

> «[21]Så snart de var gått, kom de andre opp av brønnen. De gikk til kong David med budet og sa: Gjør dere ferdige og sett straks over vannet! For slik og slik er det rådet Akitofel har gitt mot dere. [22]Så brøt de opp, både David og alt folket som var med ham, og satte over Jordan. Da morgenen lysnet fram, manglet det ikke en eneste mann, alle var kommet over Jordan.»

Da mennene var gått, kom prestesønnene opp av brønnen og brakte David budet: Han måtte skynde seg over vannet, for slik hadde Akitofel rådet mot dem. Da satte David og alt folket med ham i all hast over Jordan. Da det lysnet av dag, manglet ikke en eneste av dem; alle var kommet over.

V. 23. Akitofel henger seg

> «[23]Men da Akitofel så at hans råd ikke ble fulgt, salte han eselet sitt og brøt opp. Han dro hjem til sin by og beskikket sitt hus. Deretter hengte han seg, og han døde og ble gravlagt i sin fars grav.»

Til slutt blir det fortalt at da Akitofel så at rådet hans ikke ble fulgt, salte han eselet sitt og dro hjem. Der beskikket han huset sitt og hengte seg. Han kunne forutse at Absalom ville tape saken når han ikke fulgte rådet hans, og at det da var ute med ham selv. Slik ble Davids bønn oppfylt (15,31).

V. 24–29. De to hærene i Gilead

> «[24]David var kommet til Mahanajim da Absalom satte over Jordan med alle Israels menn. [25]Absalom hadde satt Amasa over hæren i stedet for Joab. Amasa var sønn av en mann som hette Jitra, en jisre'elitt som hadde gått inn til Abigal, datter av Nahas og søster til Seruja, Joabs mor. [26]Og Israel og Absalom slo leir i Gileads land.»

Fortellingen om borgerkrigen, som endte med Absaloms nederlag og død, innledes i v. 24–26 med en beskrivelse av hvor de to partene sto. David var kommet til Mahanajim, trolig en befestet by øst for Jordan, ikke langt fra vadestedet over Jabbok (se 2,8). Absalom hadde også satt over Jordan med alle de stridsmennene han hadde samlet etter Husais råd, og slo leir i Gilead.

Absalom hadde satt Amasa over hæren i stedet for Joab, som hadde holdt seg tro mot David og fulgt kongen sin til Mahanajim. Amasa var sønn av en mann

som hette Jitra, som hadde «gått inn til», det vil si forført, Abigal, datter av Nahas og søster av Seruja, Joabs mor. Amasa var altså Joabs søskenbarn, født utenfor ekteskap.

Det er påfallende at Jitra i den hebraiske teksten kalles «israelitt», for det var ingen grunn til å si at Amasas far var israelitt. Septuaginta har derfor «jisre'elitt», det vil si fra Jisre'el, der Davids hustru Akinoam kom fra (1 Sam 27,3), men det ser ut til å være bare en gjetning. Den rette lesemåten er åpenbart «ismaelitt», etter 1 Krøn 2,17, der navnet skrives Jeter, en kortform av Jitra.[2]

At Abigal kalles datter av Nahas og søster av Seruja, ikke av David, har noen eldre utleggere med god grunn tatt som tegn på at Abigal og Seruja bare var Davids halvsøstre, det vil si døtre av hans mor med Nahas, ikke med Isai.

V. 27–29. Venner forsyner David i Mahanajim

> «[27]Da David kom til Mahanajim, hendte det at Sjobi, sønn av Nahas, fra Rabba i Ammons barns land, og Makir, sønn av Ammiel, fra Lo-Debar, og gileaditten Barsillai fra Rogelim, [28]kom med senger og fat og leirkar og hvete og bygg og mel og ristet korn og bønner og linser og ristede belgfrukter [29]og honning og melk og småfe og oster av kumelk til mat for David og hans folk. For de tenkte: Folkene er blitt sultne og trette og tørste i ødemarken.»

Da David kom til Mahanajim, forsynte noen av de mer velstående mennene øst for Jordan folket hans med det de trengte. Det nevnes som det første tegnet på at ikke hele folket hadde falt fra David, men at noen av de fremste mennene fremdeles holdt fast ved ham.

Sjobi, sønn av Nahas, fra Rabba, ammonittenes hovedstad (se 11,1), kan ha vært sønn av den avdøde ammonittkongen Nahas og bror av Hanun, som David hadde slått (10,1–2), og en av dem David hadde vist godhet da Rabba ble inntatt.

Men det er også godt mulig at Sjobi var en israelitt som bare bodde i ammonittenes hovedstad, som nå var lagt inn under Davids rike; for v. 25 viser at Nahas ikke var et uvanlig navn i Israel.

De andre var Makir, sønn av Ammiel, fra Lo-Debar (se 9,4), og gileaditten Barsillai fra Rogelim, en by i Gilead som bare nevnes én gang til (19,31), og som vi ellers ikke vet noe om. De kom med sengeklær, fat – trolig kokekar for feltbruk – leirkar, hvete, bygg, mel og ristet korn, bønner, linser og ristede belgfrukter. Folk spiste ikke bare ristede aks eller hvetekorn (3 Mos 2,14), men pleide også å tørke bønner, erter og linser før de spiste dem; derfor kan det andre «ristet» gjelde ristede belgfrukter. Det skal ikke strykes som en skrivefeil.

Det uvanlige uttrykket som NB gjengir med «oster av kumelk», betyr etter den arameiske oversettelsen og rabbinerne ost av kumelk. Det kan være en særskilt slags ost som beduinene i Nejd ennå lager. (*Etter Burckhardt kjerner beduinene kjernemelken på nytt etter at smøret er tatt ut, til den løper sammen, og tørker den så til den blir helt hard. Så smuldres den, og om våren legger hver familie inn store forråd av den, som de spiser blandet med smør.*) De kom med dette fordi de tenkte at folket var blitt sultent, trett og tørst i ørkenen, det vil si på flukten til Mahanajim.

[2]NB har «en jisre'elitt».

Kapittel 18. Absaloms død

V. 1–18. David gjør seg klar til strid

> «[1]David mønstret folket som var med ham, og satte høvedsmenn over dem, noen over tusen og noen over hundre. [2]Så sendte David folket av sted, en tredjedel under Joab, en tredjedel under Abisjai, Serujas sønn, Joabs bror, og en tredjedel under gittitten Ittai. Og kongen sa til folket: Jeg vil også dra ut med dere. [3]Men folket sa: Du skal ikke dra ut. For om vi flykter, bryr ingen seg om oss. Og om halvdelen av oss faller, bryr heller ingen seg om oss. Men du er så god som ti tusen av oss, og nå er det bedre at du er ferdig til å komme oss til hjelp fra byen.»

David mønstret folket som var med ham, satte høvedsmenn over tusen og over hundre og delte dem i tre flokker under Joab, Abisjai og gittitten Ittai. Ittai hadde gitt klare beviser på sin troskap mot David (15,21–22). Men folket satte seg bestemt mot at kongen ville dra med i krigen: Flyktet de, eller falt halvparten av dem, ville ingen bry seg om det; men kongen var så god som ti tusen av dem.

Her må vi lese «du» i stedet for «nå», som bare har kommet inn i teksten fordi det samme ordet står like etter. Det var bedre at David ble i byen med en reserve, så han kunne komme dem til hjelp om det trengtes.

V. 4–5. «Far varsomt med Absalom!»

> «[4]Da sa kongen til dem: Jeg skal gjøre som dere synes. Så stilte kongen seg ved siden av porten, og alt folket dro ut, i fylkinger på hundre og tusen. [5]Og kongen befalte Joab og Abisjai og Ittai og sa: Far varsomt med den unge mannen - med Absalom! Og hele folket hørte at kongen ga alle høvdingene dette påbud om Absalom.»

Kongen gikk med på dette og stilte seg ved porten mens folket dro ut i flokker på hundre og tusen. Men i alles påhør befalte han de øverste hærførerne: «Far varsomt med den unge mannen Absalom for min skyld.»

V. 6–8. Slaget i Efra'im-skogen

> «[6]Så dro folket ut i marken mot Israel, og det kom til slag i Efra'im-skogen. [7]Der ble Israel slått av Davids menn, og det ble et stort mannefall der den dagen, tjue tusen mann. [8]Og slaget bredte seg over hele landet der omkring. Skogen fortærte den dagen flere av folket enn sverdet fortærte.»

Davids hær rykket ut mot Israel, det vil si Absaloms tilhengere, og det kom til slag i Efra'im-skogen. Israel ble slått av Davids menn og mistet tjue tusen

mann. Hvor Efra'im-skogen lå, er omstridt. Både navnet og det at Efra'ims stammeland var rikt på skog (Jos 17,15–16), taler for at det var en skog i Efra'ims arvelodd, vest for Jordan. Det stemmer helt med v. 23, der Akima'as tar veien gjennom Jordansletten for å bringe seiersbudet til David i Mahanajim.

De fleste utleggerne har likevel ment at det var et skogstrøk øst for Jordan, som kanskje fikk navnet etter nederlaget efra'imittene led i Jeftas tid (Dom 12,1–5). De viser til at Absalom slo leir i Gilead (17,26) uten at det står at han satte tilbake over Jordan; at David skulle hjelpe «fra byen» (v. 3), som forutsetter at slaget sto nær Mahanajim; og at hæren vendte tilbake til Mahanajim etter seieren, enda det ville vært bedre å bli på vestsiden og ta Jerusalem om slaget sto der.

Men ingen av disse grunnene avgjør saken. Hæren trengte ikke å ta Jerusalem straks, for etter Absaloms fall flyktet hele Israel hver til sitt hjem (v. 17; 19,8). Opprøret var over, og det eneste som sto igjen for hæren, var å vende tilbake til kongen i Mahanajim og hente ham hjem til Jerusalem.

De andre grunnene kunne hatt noe for seg om fortellingen ga en fullstendig skildring av hele krigen. Men den forteller bare om hovedslaget, det som knuste opprøret helt. Det må ha gått troppebevegelser, om ikke andre slag, foran det, slik det skjer i enhver krig. Det antydes også i v. 6, der hæren drar ut i marken mot Israel, så Absalom måtte trekke seg tilbake fra Gilead over Jordan, til det kom til et avgjørende slag der hæren hans ble knust og han selv falt. Vi holder derfor fast ved at Efra'im-skogen skal søkes i Efra'ims stammeland.

Terrenget bidro mye til at Absalom ble så fullstendig slått. Kampen bredte seg over hele landet der omkring, og skogen fortærte den dagen flere av folket enn sverdet. Skogstrøket var trolig fullt av kløfter, stup og myrer, der de flyktende ble jaget inn og mange omkom.

V. 9. Absalom blir hengende i eiken

> «[9]Absalom kom rett imot Davids menn. Han red på muldyret sitt, og muldyret kom inn under de tette greinene på en stor eik. Hodet hans hang fast i eiken, og han ble hengende mellom himmel og jord, og muldyret som han satt på, løp sin vei.»

Absalom støtte på Davids menn mens han red på muldyret sitt. Muldyret kom inn under de tette greinene på den store terebinten (NB: eik), og hodet hans ble hengende fast, så han hang mellom himmel og jord mens muldyret løp videre. Ordene sier ikke tydelig at Absalom hang etter håret alene. De sier bare at håret floket seg inn i de tette greinene, og at hodet satt fast i treet, nemlig klemt fast mellom de sterke greinene.

V. 10–13. Mannen som ikke ville legge hånd på kongens sønn

> «[10]Dette fikk en mann se. Han meldte det til Joab og sa: Jeg så Absalom henge i en eik. [11]Da sa Joab til mannen som meldte ham dette: Men når du så det, hvorfor slo du ham da ikke til jorden med det samme? Da ville jeg ha gitt deg ti sekel sølv og et belte. [12]Men mannen sa til Joab: Om jeg så fikk tusen sekel sølv veid opp i hånden, ville jeg ikke lagt hånd på kongens sønn. For vi hørte alle på at kongen befalte deg og Abisjai og Ittai og sa: Vær varsom med den unge mannen, med Absalom, hvem det så er av dere! [13]Om jeg hadde gått svikefullt

> fram og tatt hans liv, så blir jo ingenting skjult for kongen. Og du ville nok holde deg unna!»

(Keil, v. 13: «… og du ville ha stått opp mot meg.»)

En av Davids menn så Absalom henge der og meldte det til Joab. Joab svarte: Hvorfor slo du ham ikke til jorden der? Da hadde det vært min sak å gi deg ti sekel sølv og et belte – han ville altså ha lønnet ham om han hadde drept Absalom. Men mannen svarte at han ikke ville legge hånd på kongens sønn om han så fikk tusen sekel sølv veid opp i hånden. For alle hadde hørt kongen befale: «Vær varsom, hvem det så er av dere, med den unge mannen Absalom.»

Og hadde han gått svikefullt fram mot Absalom – det vil si drept ham i det skjulte, noe han kaller svik fordi det gikk mot kongens åpne befaling – så blir jo ingenting skjult for kongen, og da ville Joab selv ha reist seg mot ham for kongen.

V. 14–15. Joab dreper Absalom

> «[14]Da sa Joab: Jeg kan ikke stå her med deg og hefte meg bort! Og han tok tre kastespyd i hånden og støtte dem i hjertet på Absalom mens han hang levende midt i eiken. [15]Så kom ti unge menn, Joabs våpensveiner, og stilte seg rundt omkring Absalom. De hogg til ham og drepte ham.»

Joab svarte at han ikke ville overlate saken til ham. Han tok tre staver i hånden og støtte dem i hjertet på Absalom.

Septuaginta og Vulgata har «spyd», og noen vil rette teksten etter det. Men det er ingen grunn til å endre den. I all hast grep Joab det første han fant, nemlig spisse staver, og stakk Absalom i hjertet med dem. Det forklarer både hvorfor han tok tre, enda ett spyd hadde vært nok, og hvorfor Absalom ikke døde, selv om de ble støtt mot hjertet.[1]

De siste ordene i verset hører med til det som følger: Mens han ennå levde midt i treet, stilte ti unge menn, Joabs våpensveiner, seg rundt ham og hogg ham i hjel.

V. 16–17. Absalom kastes i en grøft

> «[16]Da blåste Joab i hornet, og folket holdt opp med å forfølge Israel. Joab holdt folket tilbake. [17]De tok Absalom og kastet ham i en stor grøft i skogen og reiste en stor steinrøys over ham. Og hele Israel flyktet, hver til sitt hjem.»

Straks etter stanset Joab forfølgelsen, for han ville spare folket. Men Absalom kastet de i en stor grøft i skogen og reiste en svært stor steinrøys over ham. Den var et vanærende minnesmerke, slik som røysene over Akan (Jos 7,26) og kongen i Ai (Jos 8,29). Slik endte Absalom og opprøret hans. Hele Israel, alle som hadde flokket seg om ham, flyktet hver til sitt hjem.

V. 18. Absaloms minnesmerke

> «[18]Mens Absalom levde, hadde han reist seg den støtten som står i Kongedalen. For han sa: Jeg har ingen sønn som kan holde oppe minnet om mitt navn. Han ga støtten navn etter seg selv, og den er blitt kalt Absaloms minnesmerke inntil denne dag.»

[1] NB har «tre kastespyd».

Mens han levde, hadde Absalom reist et minnesmerke over seg selv i Kongedalen, og det ble kalt «Absaloms hånd» (minnesmerke) inntil denne dag. Om det var en søyle, en obelisk eller en enkelt steinblokk, kan vi ikke avgjøre (jf. 1 Mos 28,22; 31,52).

Kongedalen, som fikk navnet sitt av det som fortelles i 1 Mos 14,17, lå etter Josefus to stadier fra Jerusalem. Den lå altså ikke ved Dødehavet eller øst for Jordan, men på østsiden av Jerusalem, i Kidron-dalen. Det såkalte Absaloms minnesmerke som kirkens tradisjon har flyttet dit – et pyramidespisst monument på omkring tolv meter – er likevel ikke gammelt hebraisk, men gresk arbeid. Om ordene «jeg har ingen sønn», se 14,27.

V. 19–33. Akima'as og kusjitten

> «[19]Akima'as, Sadoks sønn, sa til Joab: La meg få springe av sted til kongen med det gledelige budskapet at Herren har fridd ham ut av hans fienders hånd! [20]Men Joab sa til ham: Ikke vil du i dag bli en mann med gledelig budskap. En annen dag kan du komme med gledelig budskap, men i dag vil du ikke komme med noe gledelig budskap, siden kongens sønn er død. [21]Deretter sa Joab til kusjitten: Gå og meld kongen hva du har sett! Og kusjitten bøyde seg for Joab og sprang av sted. [22]Akima'as, Sadoks sønn, tok igjen til orde og sa til Joab: Det får gå som det vil, men la også meg få springe av sted etter kusjitten! Joab sa: Hvorfor vil du endelig gjøre det, min sønn? Du har jo ikke noe gledelig budskap som du kunne få lønn for. [23]Han svarte: Det får gå som det vil, jeg springer av sted! Og Joab sa til ham: Så spring da! Da sprang Akima'as bortetter veien gjennom Jordansletten og kom forbi kusjitten.»

Akima'as, Sadoks sønn, ville bringe David budet om at Herren hadde hjulpet ham til hans rett og fridd ham fra fiendene. Men Joab visste hvordan David ville ta imot budet om Absaloms død, og svarte at han ikke var mannen med det gode budskapet i dag. En annen dag kunne han bringe budskap, men ikke i dag, fordi kongens sønn var død. Joab ga derfor oppdraget til kusjitten.

Om «kusjitten» er navnet på en israelitt eller betyr en etterkommer av Kusj, kan vi ikke avgjøre sikkert. Formen taler heller for det siste, og da var han trolig en mørkhudet slave i Joabs tjeneste.

Akima'as ba likevel om å få springe, også etter at kusjitten var sendt av sted. Da han ikke lot seg rikke av Joabs gjentatte innvendinger – at han ikke hadde noe budskap som kunne utrette noe – fikk han til sist lov. Han tok veien gjennom Jordansletten og løp så fort at han kom forbi kusjitten.

Men den veien kunne han umulig ha tatt om slaget hadde stått i en skog øst for Jordan og han skulle skynde seg derfra til Mahanajim. Da ville han ha gjort en omvei på to–tre ganger den rette veien, og det hadde vært helt umulig å komme fram før kusjitten, hvor fort han enn løp. Denne opplysningen beviser altså at slaget sto i Efra'ims fjelland vest for Jordan, for den rette veien derfra til Mahanajim gikk gjennom Jordandalen.

V. 24–27. Vekteren ser løperne

> «[24]Imidlertid satt David mellom begge portene, og vekteren gikk på taket over porten, bortpå muren, og så utover. Da fikk han se en mann som kom løpende alene. [25]Vekteren ropte og meldte det til kongen. Da sa kongen: Er han alene,

> så er det et gledelig budskap i hans munn. Og han kom nærmere og nærmere.
> [26]Da så vekteren en annen mann som kom springende, og vekteren ropte til portneren og sa: Se, det kommer en mann springende alene. Kongen sa: Han kommer også med et gledelig budskap. [27]Vekteren sa: Jeg synes den første løper så likt Akima'as, Sadoks sønn. Kongen sa: Det er en god mann, han kommer med et godt budskap.»

David satt mellom de to portene i Mahanajim og ventet på bud om utfallet av slaget. Det var den ytre og den indre porten i bymuren, og mellom dem lå en liten gårdsplass der David satt.

Vekteren gikk opp på taket over porten ved muren, trolig den ytre porten, og fikk se en mann som kom løpende alene. Da han meldte det, sa kongen at var han alene, hadde han et godt budskap; for hadde det vært flukt, ville flere løpere ha vist seg.

Mens den første kom nærmere, så vekteren enda en løper og ropte det inn i porten. Kongen sa: «Han kommer også med et godt budskap.» Da vekteren kjente igjen Akima'as på løpet, trolig på farten, sa kongen at han var en god mann og kom med godt budskap, for Joab ville ikke ha sendt ham med annet enn gode nyheter.

V. 28–32. Budet når kongen

> «[28]Og Akima'as ropte til kongen: Fred! Og han kastet seg på sitt ansikt til jorden for kongen og sa: Lovet være Herren din Gud, som har gitt de menn som løftet sin hånd mot min herre kongen, i din makt! [29]Og kongen sa: Står det vel til med den unge mannen - med Absalom? Akima'as svarte: Jeg så det var et stort oppstyr, da Joab sendte kongens tjener og meg, din tjener, av sted. Men jeg vet ikke hva det var. [30]Kongen sa: Gå til side og stå der! Så gikk han til side og ble stående der. [31]Se, da kom kusjitten, og han sa: Må min herre kongen motta det gledelige budskap at Herren i dag har hjulpet deg til din rett mot alle dem som hadde reist seg mot deg! [32]Kongen spurte kusjitten: Står det vel til med den unge mannen - med Absalom? Kusjitten svarte: Måtte det gå min herre kongens fiender og alle som reiser seg mot deg og vil gjøre ondt, som det gikk den unge mannen!»

Akima'as ropte «Fred!» til kongen, kastet seg ned for ham for å hilse ham med ærbødighet og lovet Herren, kongens Gud, som hadde gitt dem som løftet hånden mot kongen, i hans makt. Da kongen spurte om det sto vel til med Absalom, svarte han at han hadde sett et stort oppstyr da Joab sendte av sted kongens tjener og ham selv, men visste ikke hva det var.

Akima'as talte som om han var sendt av sted før Absalom var falt, eller før noen kunne vite hvordan det hadde gått ham. «Kongens tjener» er kusjitten, som han så komme og kunne peke på.

Kongen ba Akima'as gå til side og vente, så han kunne høre mer fra kusjitten, som nå var kommet. Kusjitten ba kongen ta imot det gode budskapet at Herren hadde hjulpet ham til hans rett mot alle som hadde reist seg mot ham (jf. v. 19). Da kongen spurte om Absalom, svarte han: «Måtte det gå min herre kongens fiender og alle som reiser seg mot deg for å gjøre deg ondt, som det gikk den unge mannen.» Med disse ordene sa han klart nok at Absalom var død.

V. 33. Davids klage over Absalom

> «[33]Da ble kongen dypt rystet. Han gikk opp på salen over porten og gråt. Mens han gikk, sa han: Min sønn Absalom! Min sønn, min sønn Absalom! Å, at jeg var død i ditt sted! Absalom, min sønn, min sønn!»

Kongen forsto hva ordene betydde. Han ble dypt rystet, gikk opp i salen over porten og gråt, og mens han gikk fram og tilbake, sa han: «Min sønn Absalom! Min sønn, min sønn Absalom! Å, at jeg var død i ditt sted! Absalom, min sønn, min sønn!»

Vil vi forstå dette lidenskapelige smerteutbruddet, må vi huske ikke bare den altfor store ømheten, ja svakheten, i Davids farskjærlighet til sønnen. Vi må også huske hans harme over at Joab og hærførerne hadde brydd seg så lite om befalingen hans om å fare varsomt med Absalom. Med kongens lett bevegelige sinn hindret dette ham helt i å se riktig på den opprørske sønnens forbrytelse, som fortjente døden, og på Guds straffende rettferdighet, som hadde vist seg i hans undergang.

Kapittel 19. David vender tilbake

I sin lidenskapelige og syndige sorg over Absaloms død glemte David helt hva han som konge var forpliktet til for å vinne folkets hjerter tilbake, så Joab måtte minne ham om det (v. 1–8). Han lot seg også rive med til uoverlagte tiltak (v. 9–14) og til ubetenksomme, ja urettferdige handlinger (v. 16–23 og 24–30), som ikke kunne styrke tronen hans. Riktignok kunne kjærligheten han ville lønne den gamle Barsillai med for hans trofaste tjeneste (v. 31–39), vise at kongen var opptatt av undersåttenes vel.

V. 1–18. Seieren blir til sorg

> «[1]Og det ble meldt til Joab: Se, kongen gråter og sørger over Absalom. [2]Og seieren ble denne dagen til sorg for hele folket, fordi folket denne dagen fikk høre at kongen sørget over sønnen sin. [3]Den dagen snek folket seg inn i byen, som folk stjeler seg hjem når de er skamfulle fordi de har flyktet i krigen. [4]Men kongen hadde dekket ansiktet og ropte med høy røst: Min sønn Absalom! Absalom, min sønn, min sønn!»

Da Joab fikk høre at kongen gråt og sørget over Absalom, gikk han inn til ham for å stille ham til rette. V. 5 fører v. 1 videre, mens v. 2–4 er et innskudd som skildrer hvordan kongens sorg virket på folket. Fordi kongen var så dypt bedrøvet, ble seieren den dagen til sorg for hele folket som hadde kjempet for David. De stjal seg inn i byen, slik folk sniker seg bort når de har dekket seg med skam ved å flykte i striden.

V. 5–7. Joab refser kongen

> «[5]Da gikk Joab inn i huset til kongen og sa: I dag vanærer du alle mennene dine, som i dag har berget både livet ditt og dine sønners og døtres og dine koners og medhustruers liv. [6]Du elsker jo dem som hater deg, og hater dem som elsker deg. For i dag har du vist at verken høvdinger eller tjenere er til for deg. Og jeg skjønner nå at om Absalom var i live og alle vi andre var døde i dag, da ville du tenkt det var som det skulle være. [7]Stå nå opp og gå ut og tal vennlig til mennene dine! For jeg sverger ved Herren at går du ikke ut, så blir det ikke en mann hos deg natten over. Og dette blir verre for deg enn alt det onde som er kommet over deg fra din ungdom av til nå.»

Joab gikk inn til kongen og sa at han i dag hadde gjort alle mennene sine til skamme, de som hadde berget livet hans og livet til sønnene og døtrene, hustruene og medhustruene hans. Han hadde skuffet håpet deres om at han

skulle glede seg over seieren. Han elsket dem som hatet ham, og hatet dem som elsket ham. Ved sin oppførsel hadde han vist at hærførere og menige ikke var noe verdt for ham; var Absalom i live og de andre døde, ville han ha syntes det var rett.

Nå måtte han gå ut og tale vennlig til mennene sine (jf. 1 Mos 34,3; 50,21). For gikk han ikke ut, sverget Joab ved Herren at ikke en mann ville bli hos ham natten over, og det ville bli verre for ham enn alt det onde han hadde opplevd fra ungdommen av.

Joab hadde utvilsomt ikke bare rett, men plikt, for Davids egen skyld, til å stille ham til rette og drive ham til å tale vennlig til folket som hadde satt livet på spill for ham. Kongens oppførsel måtte jo kvele folkets kjærlighet til ham og kunne få de alvorligste følger for tronen hans. Men Joab gjorde det så hjerteløst og bydende at kongen ikke kunne unngå å bli dypt såret av ordene hans.

V. 8. Kongen setter seg i porten

> «[8]Da sto kongen opp og satte seg i porten. Og det ble meldt til hele folket: Se, kongen sitter i porten! Da kom hele folket og gikk fram for kongen. Men Israel hadde flyktet, hver mann til sitt hjem.»

David måtte likevel gi etter for det Joab sa. Han satte seg i porten, og hele folket – det vil si hæren – gikk fram for kongen, som etter sammenhengen viste dem sin velvilje med blikk og ord. Men Israel, den delen av folket som hadde fulgt Absalom, var vendt hjem (jf. 18,17). Denne setningen danner overgangen til det som følger.

V. 9–10. Stammene vil hente kongen tilbake

> «[9]Og alt folket i alle Israels stammer trettet med hverandre og sa: Kongen har fridd oss av våre fienders hånd. Han har reddet oss fra filistrene, og nå er han flyktet ut av landet for Absalom. [10]Men Absalom, som vi hadde salvet til konge over oss, er død i krigen. Hvorfor sier dere da ikke et ord om å hente kongen tilbake?»

Da opprøret var knust ved Absaloms død og tilhengerne hans hadde spredt seg hver til sitt, kom det en bevegelse i gang i alle stammene for David. Folket i alle Israels stammer kom med bebreidelser mot hverandre: Kongen hadde fridd dem fra fiendene og filistrene, og nå var han flyktet ut av landet for Absalom. Men Absalom, som de hadde salvet, var død i krigen; hvorfor tidde de da og hentet ikke kongen tilbake? Bevegelsen kom av at de var seg bevisst at de hadde gjort kongen urett da de reiste seg for Absalom.

V. 11–14. David vender seg til Juda og lover Amasa hærførerverdigheten

> «[11]Da sendte kong David bud til prestene Sadok og Abjatar med disse ordene: Tal til Judas eldste og si: Hvorfor er dere de siste til å hente kongen tilbake til hans hus? - For det var kommet kongen for øre at hele Israel talte slik. [12]Dere er brødrene mine. Dere er mitt eget kjøtt og blod. Hvorfor er da dere de siste til å hente kongen tilbake? [13]Og til Amasa skal dere si: Er ikke du mitt eget kjøtt og blod? Gud la det gå meg ille både nå og siden om du ikke alltid skal være min hærfører i stedet for Joab. [14]Slik bøyde han alle Judas menns sinn og vant dem for seg alle som én. Og de sendte bud til kongen: Kom tilbake, du og alle dine menn!»

Da David fikk høre hva hele Israel sa, sendte han bud til prestene Sadok og Abjatar: De skulle spørre Judas eldste hvorfor de ville være de siste til å hente kongen tilbake til huset hans. De var jo hans brødre, hans eget kjøtt og blod.

Setningen «for det var kommet kongen for øre at hele Israel talte slik» er skutt inn midt i Davids ord for å forklare hvorfor han ber Judas menn ikke være de siste. I Septuaginta står den to ganger, både sist i v. 10 og sist i v. 11, og noen har ment at det første stedet er det opprinnelige. Men den hebraiske setningsbygningen taler bestemt for at den masoretiske teksten er riktig, og Septuagintas tekst er bare et forsøk på å fjerne vanskeligheten ved det påfallende innskuddet.

Til Amasa skulle de si: «Er ikke du mitt eget kjøtt og blod? Gud la det gå meg ille både nå og siden om du ikke alltid skal være min hærfører i stedet for Joab.» Slik bøyde David hjertet til alle Judas menn som én mann, og de sendte bud til kongen at han skulle komme tilbake med alle sine menn. Her blir utfallet av budet til prestene fortalt i korthet. Det er David som er subjekt for «bøyde», ikke Amasa eller Sadok.

Når det gjelder saken i seg selv, var det klokt av David å vende seg til sin egen stamme og be dem ikke bli liggende etter de andre stammene når han skulle settes inn i riket igjen. Ellers kunne det se ut som om Juda, Davids egen stamme, var misfornøyd med seieren hans, siden opprøret hadde brutt ut nettopp der; og det ville uunngåelig nære skinnsyken mellom Juda og de andre stammene.

Men det var både uklokt og urettferdig å love Amasa, opprørernes forræderske hærfører, med ed at han skulle bli øverste hærfører i stedet for Joab.

Selv om løftet først ble gitt i all stillhet, kunne det ikke lenge holdes skjult for Joab. Det måtte vekke hans ærgjerrighet og drive ham til nye forbrytelser, og fiendskapen til denne mektige hærføreren kunne lett bli farlig for Davids trone.

Hvor mye Joab enn hadde vakt Davids vrede ved å drepe Absalom og ved den sårende måten han hadde refset kongens sorg på, burde David under disse forholdene ha lagt bånd på vreden sin og ikke gjengjeldt ondt med ondt. Det gjaldt så mye mer som han ikke bare ville tilgi Amasa forbrytelsen, men til og med lønne ham som en av sine trofaste tjenere.

V. 15–18. Sjime'i og Siba ved Jordan

> «[15]Så ga kongen seg på hjemveien og kom til Jordan. Da var Juda alt kommet til Gilgal for å møte kongen og føre ham over Jordan. [16]Benjaminitten Sjime'i, Geras sønn, fra Bahurim, skyndte seg og dro ned med Judas menn for å møte kong David. [17]Tusen mann av Benjamin var med ham, og Siba, som hadde vært tjener i Sauls hus, med sine femten sønner og tjue tjenere. De skyndte seg til Jordan før kongen. [18]Og de satte over elven for å føre kongens hus over og være til hans rådighet i alle ting. Men Sjime'i, Geras sønn, falt ned for kongen da han skulle fare over Jordan.»

Da David på hjemveien nådde Jordan og Juda var kommet til Gilgal for å møte ham og følge ham over elven, skyndte benjaminitten Sjime'i seg ned fra Bahurim (se 16,5 ff.) med Judas menn for å møte David. Med Sjime'i kom tusen mann av Benjamin, og Siba, tjeneren i Sauls hus, med sine femten sønner og tjue tjenere (se 9,10). De gikk over Jordan foran kongen, nemlig gjennom et

vadested, og ferjen hadde satt over for å føre kongens hus over og være helt til kongens rådighet.

Sjime'i falt ned for kongen «da han skulle fare over Jordan». Det gjelder David som skulle sette over, ikke Sjime'i som hadde satt over. Det siste ville vært en overflødig opplysning etter det som nettopp er sagt.

V. 19–39. Sjime'i blir spart

> «[19]Og han sa til kongen: Herre, tilregn meg ikke det gale jeg har gjort og husk ikke på det onde som din tjener gjorde den dagen da min herre kongen dro ut fra Jerusalem! Kongen må ikke la det gå seg til hjertet! [20]For din tjener vet at jeg har syndet, men se, i dag er jeg den første av hele Josefs hus som er kommet ned hit for å møte min herre kongen. [21]Men Abisjai, Serujas sønn, tok til orde og sa: Skal ikke Sjime'i late livet, han som har forbannet Herrens salvede? [22]Da sa David: Hva har jeg med dere å gjøre, dere Serujas sønner, at dere i dag skulle bli mine motstandere? Skulle noen mann i Israel late livet i dag? Jeg vet jo at jeg i dag er blitt konge over Israel. [23]Så sa kongen til Sjime'i: Du skal ikke dø. Og kongen lovte ham det med ed.»

Sjime'i ba kongen ikke tilregne ham det gale han hadde gjort, for han visste at han hadde syndet, og nå var han kommet som den første av hele Josefs hus for å møte kongen.

Med «hele Josefs hus» menes de andre stammene utenom Juda, de som i v. 11 kalles «hele Israel». Det er ingen grunn til å angripe uttrykket.

At Josef ble partinavnet på alle som ikke hørte til Juda, er ikke bare talemåte fra en senere tid etter rikets deling; det viser 1 Kong 11,28. Å kalle stammene som sto mot Juda, med navnet på den ledende stammen (Josef, Jos 16,1), var like gammelt som skinnsyken mellom disse stammene og Juda. Den begynte ikke med rikets deling, men ble bare stadfestet til et varig skille ved den.

Sjime'is bønn om tilgivelse var like lite et bevis på oppriktig anger som grunnen han ga for den, at han var den første av Josefs hus som kom David i møte. Han ville bare berge seg selv fra straff. Derfor sa Abisjai: «Skal ikke Sjime'i late livet for dette, han som har forbannet Herrens salvede?» (jf. 16,5 ff.).

Men David svarte: «Hva har jeg med dere å gjøre, dere Serujas sønner (jf. 16,10), at dere i dag skulle bli mine motstandere?» Ordet *satan* (שָׂטָן, «motstander») betegner en som legger hindringer i veien (4 Mos 22,22), her en som vil lokke til det onde. «Skulle noen mann i Israel late livet i dag? Jeg vet jo at jeg i dag er blitt konge over Israel.»

Grunnen David gir for ikke å straffe spotteren med døden, slik han hadde fortjent, ville vært svært prisverdig om kongen virkelig hadde tilgitt ham. Men da David på dødsleiet påla sin etterfølger å straffe Sjime'i for denne forbannelsen (1 Kong 2,8–9), var nåden han viste ham her, bare et tegn på Davids svakhet. Den er ikke verdt å etterligne, så mye mindre som kongen her lovte ham med ed at han ikke skulle dø (v. 23).

V. 24–25. Mefibosjet møter kongen

> «[24]Mefibosjet, Sauls sønn, dro også ned for å møte kongen. Han hadde ikke vasket føttene og ikke stelt skjegget og ikke vasket klærne sine helt fra den

dagen kongen dro bort og til den dagen han kom tilbake med fred. [25]Da han kom til Jerusalem for å møte kongen, sa kongen til ham: Hvorfor fulgte du ikke med meg, Mefibosjet?»

(Keil, v. 25: «Da Jerusalem kom kongen i møte …»)

Enda mindre kan Davids framferd mot Mefibosjet forsvares. Mefibosjet, Sauls sønn – det vil si sønnesønn – var også kommet ned fra Jerusalem til Jordan for å møte David. Han hadde ikke stelt føttene eller skjegget (jf. 5 Mos 21,12) og ikke vasket klærne sine helt fra den dagen kongen flyktet fra Jerusalem til den dagen han kom tilbake med fred. Alt dette var tegn på dyp sorg (jf. Esek 24,17).

«Da Jerusalem», det vil si innbyggerne i hovedstaden, «kom kongen i møte», sa David til Mefibosjet, som var med i følget fra byen som tok imot David ved Jordan: «Hvorfor fulgte du ikke med meg, Mefibosjet?»

Etter det Siba hadde sagt om Mefibosjet (16,3), hadde David rett til å stille det spørsmålet. (*Gjengivelsen i Septuaginta og hos Luther – «da Mefibosjet kom til Jerusalem for å møte kongen» – er helt feil og er med rette oppgitt av nyere utleggere. Den strider både mot ordet «dro ned» og mot 16,3 og 9,13, der det står at Mefibosjet bodde i Jerusalem.*)[1]

V. 26–30. Mefibosjets forsvar og Davids dom

«[26]Han svarte: Herre konge! Tjeneren min narret meg. For jeg sa: Jeg vil ha mitt esel salt, så jeg kan ride på det og følge med kongen. For din tjener er lam. [27]Men han baktalte meg for min herre kongen. Men min herre kongen er som en Guds engel, gjør derfor som du synes. [28]Hele min fars hus hadde ikke annet å vente av min herre kongen enn død. Likevel ga du din tjener plass blant dem som spiser ved ditt bord. Hva rett har jeg da mer å kreve, og hva mer har jeg å rope til kongen om? [29]Kongen sa til ham: Hvorfor blir du ved med å tale om dette? Jeg sier: Du og Siba skal dele jordeiendommen. [30]Da sa Mefibosjet til kongen: Han kan gjerne få alt sammen, siden min herre kongen er kommet hjem igjen med fred!»

Mefibosjet svarte at tjeneren hans hadde narret ham. Han hadde tenkt å få eselet salt og følge med kongen, for han var lam. At han ville få eselet salt av en tjener og ikke salte det selv, gir god mening, og teksten trenger ingen endring (jf. 1 Mos 22,3).

Siba hadde også baktalt ham for kongen. Det hadde Mefibosjet ikke bare sluttet av Davids ord og tonen i dem; han hadde sikkert fått vite det for lenge siden. Siba ville neppe vente lenge med å bruke Davids løfte om at alt Mefibosjet eide, skulle tilhøre ham, mot sin herre, og av det måtte Mefibosjet skjønne hvordan Siba hadde baktalt ham.

«Men min herre kongen er som en Guds engel», det vil si han ser alt som det virkelig er (se 14,17). Kongen fikk gjøre som han syntes. Hele Mefibosjets fars hus hadde ikke hatt annet å vente av kongen enn døden, og likevel hadde han fått plass ved kongens bord (9,7.11). Hvilken rett hadde han da til å rope mer til kongen? Meningen er: Jeg kan ikke kreve noe, men vil finne meg i alt du bestemmer om meg.

[1]NB har «Da han kom til Jerusalem for å møte kongen».

Av disse ordene måtte det bli klart for David at Siba hadde narret ham, at han selv hadde dannet seg en grunnløs fordom mot Mefibosjet, og at han hadde gjort urett da han ga eiendommen hans til Siba. Tydelig misfornøyd svarte han derfor: «Hvorfor blir du ved med å tale om dette? Jeg sier: Du og Siba skal dele jordeiendommen.»

Mefibosjet svarte at Siba gjerne kunne få alt, siden kongen var kommet hjem med fred. Dette svaret viser klart at Mefibosjet var blitt gjort urett. Det gjelder enten vi hører en såret tone i det, eller vi med Seb. Schmidt og andre leser det bare som et forsvar, uten bebreidelse mot kongen.

Dermed faller også den oppfatningen at Davids ord i v. 29 bare tilbakekaller den forhastede avgjørelsen i 16,4 og stadfester den første ordningen i 9,7–10, slik at de skulle eie jorden sammen. Ordene «du og Siba skal dele jordeiendommen» strider rett mot løftet i 9,7: «Jeg vil … gi deg tilbake hele den jordeiendommen Saul, din far, eide», og mot 9,9.

Med disse ordene trakk David den forhastede avgjørelsen i 16,4 tilbake så langt at han bøtte noe på uretten han hadde gjort Mefibosjet. Men han hadde ikke mot til å trekke den helt tilbake. Han våget ikke å vedgå at Siba virkelig hadde baktalt Mefibosjet, enda det var hevet over all tvil ved den sorgen Mefibosjet hadde båret under hele Davids flukt (v. 24). Det er derfor ingen grunn til å si, som Winer, at det ikke lenger kan avgjøres om Mefibosjet var uskyldig eller ikke.

V. 31–37. Barsillai

> «[31]Gileaditten Barsillai var også kommet ned fra Rogelim for å sette over Jordan med kongen og for å ledsage ham et stykke på veien. [32]Barsillai var meget gammel, åtti år. Han hadde sørget for mat og drikke til kongen under hans opphold i Mahanajim, for han var en meget rik mann. [33]Kongen sa da til Barsillai: Dra med meg, så vil jeg sørge for deg hjemme hos meg i Jerusalem. [34]Barsillai svarte: Hvor mange dager og år kan jeg vel ennå ha å leve, at jeg skulle dra med kongen opp til Jerusalem? [35]Jeg er i dag åtti år. Kan jeg vel nå skjelne mellom godt og ondt, eller kan din tjener smake hva jeg eter og drikker, eller kan jeg nå lenger høre på sangere og sangerinner? Hvorfor skulle da din tjener lenger være min herre kongen til byrde? [36]Bare for en kort tid kan din tjener gå med kongen over Jordan. Men hvorfor skulle kongen vise meg en slik velgjerning? [37]Kjære, la din tjener vende tilbake, så jeg kan dø i min egen by, hvor min fars og min mors grav er. Men se, her er din tjener Kimham. La ham få dra med min herre kongen, og gjør med ham som du synes!»

Den åtti år gamle Barsillai var også kommet ned fra Rogelim og hadde gått over Jordan med kongen for å følge ham over elven. Han hadde forsynt kongen med det han trengte mens han var i Mahanajim, for han var en svært rik mann. Derfor ville David gjerne ta ham med til Jerusalem og gjengjelde godheten hans der.

Men Barsillai svarte: Hvor lenge har jeg igjen å leve, at jeg skulle dra med kongen opp til Jerusalem? Han var åtti år og kunne ikke lenger skjelne mellom godt og ondt, smake hva han spiste og drakk, eller høre på sangere og sangerinner. Hvorfor skulle han da være til byrde for kongen? Bare et lite stykke kunne

han gå med kongen over Jordan, og hvorfor ville kongen lønne ham slik? Han ba om å få vende hjem og dø i sin egen by, ved foreldrenes grav.

Men Kimham kunne dra med kongen, og kongen kunne gjøre mot ham som han syntes, det vil si vise ham godhet etter eget ønske. Kimham var etter Josefus Barsillais sønn, som var kommet ned med faren, slik vi også kan slutte av 1 Kong 2,7.

V. 38–39. Avskjeden

> «[38]Da sa kongen: Kimham skal dra med meg, og jeg vil gjøre mot ham som du vil. Alt det du ønsker av meg, vil jeg gjøre for deg! [39]Så dro alt folket over Jordan, og kongen dro over. Kongen kysset Barsillai, og Barsillai velsignet ham og vendte tilbake til hjemmet sitt.»

David gikk med på dette og lovte å gjøre alt Barsillai ønsket av ham. Så gikk alt folket over Jordan, og da kongen var kommet over, kysset han Barsillai til avskjed (jf. Rut 1,9). Barsillai velsignet ham og vendte hjem. Barsillai fulgte altså kongen bare over Jordan, og samtalen (v. 31–38) fant trolig sted mens de satte over.

V. 40–43. Strid mellom Israel og Juda

> «[40]Kongen for over til Gilgal, og Kimham dro med ham. Hele Judas folk førte kongen over, og likeså halvdelen av Israels folk. [41]Men da kom alle Israels menn til kongen og sa til ham: Hvorfor har våre brødre, Judas menn, stjålet deg bort og ført kongen og hans hus og alle Davids menn med ham over Jordan? [42]Da tok alle Judas menn til orde og sa til Israels menn: Fordi kongen er oss nærmest! Hvorfor er dere harme for dette? Har vi vel tæret på kongens gods, eller har vi hatt noen vinning av ham? [43]Men Israels menn svarte Judas menn slik: Ti ganger større del enn dere har vi i den som er konge, og slik også med David. Hvorfor har dere da foraktet oss? Var det ikke vi som først talte om å hente vår konge tilbake? Men Judas menn ga et enda hardere svar enn det Israels menn hadde gitt.»

David dro videre til Gilgal på Jordansletten (Jos 4,19), og Kimham var med ham. Hele Judas folk hadde ført kongen over, og likeså halvdelen av Israels folk. Det var foruten de tusen benjaminittene som kom med Sjime'i (v. 17), andre israelitter som bodde i nærheten.

Da kom alle Israels menn, det vil si utsendinger fra de andre stammene, til kongen i Gilgal. De var harme fordi Judas menn var kommet dem i forkjøpet, og sa: «Hvorfor har våre brødre, Judas menn, stjålet deg bort?» – det vil si hentet deg så i det skjulte uten et ord til oss. «Alle Davids menn» var alle hans trofaste tilhengere som hadde flyktet med ham fra Jerusalem (15,17 ff.).

Judas menn svarte at kongen sto dem nærmest, siden han hørte til deres stamme. Hvorfor var Israel da harm? Hadde de spist av kongens gods, det vil si hatt noen fordel av å være i ætt med ham, slik benjaminittene hadde hatt av Saul (1 Sam 22,7), eller hadde de fått noe for seg selv?

Israelittene ble ergerlige over svaret og sa at de hadde ti deler i kongen, og også mer enn Juda i David. De mente at de hadde ti deler fordi de var ti stammer mot Judas ene; levittene ble ikke regnet med. Selv om David var av Judas

stamme, var han konge over hele folket, så de ti stammene hadde større del i ham enn én stamme.

«Hvorfor har dere da foraktet oss?» sikter til at Juda ikke hadde tatt noe hensyn til Israels stammer da de hentet kongen tilbake. «Var det ikke vi som først talte om å hente vår konge tilbake?» (se v. 9–10).

Men Judas menn svarte enda hardere enn Israels menn. Med disse ordene sammenfatter historieskriveren kort hvordan striden fortsatte, for å kunne knytte til fortellingen om Sjebas opprør, som striden førte til.

Kapittel 20. Sjebas opprør

V. 1–19. «Vi har ingen del i David»

> «[1]Nå traff det seg slik at en fordervet mann som hette Sjeba, sønn av Bikri, en benjaminitt, var til stede der. Han blåste i hornet og sa: Vi har ingen del i David og ingen lodd i Isais sønn! Hver mann til sine telt, Israel! [2]Da forlot hver mann av Israel David og fulgte Sjeba, Bikris sønn. Men Judas menn holdt fast ved sin konge og fulgte ham fra Jordan like til Jerusalem.»

En fordervet mann ved navn Sjeba, en benjaminitt, var til stede der. Han blåste i hornet og ropte: «Vi har ingen del i David og ingen lodd i Isais sønn! Hver mann til sine telt, Israel!» «Til sine telt» betyr hjem, som i 19,8. Alle Israels menn fulgte ropet og dro opp i fjellene, bort fra David og etter Sjeba. Men Judas menn holdt fast ved kongen sin og fulgte ham fra Jordan til Jerusalem.

Ordene «fra Jordan» beviser ikke at Sjebas opprør brøt ut ved selve Jordan, før David kom til Gilgal. De kan forklares med at Judas menn allerede hadde ført kongen tilbake over Jordan.

V. 3. De ti medhustruene

> «[3]Så kom David hjem til Jerusalem. Og kongen tok de ti medhustruene som han hadde latt bli tilbake for å ta vare på huset, og lot dem bo i et hus for seg selv under varetekt. Han forsørget dem med det nødvendige, men gikk ikke inn til dem. Der satt de nå innestengt til sin dødsdag og levde hele resten av sitt liv som enker.»

Så snart David var kommet tilbake til slottet sitt i Jerusalem, satte han de ti medhustruene som han hadde latt bli igjen, og som Absalom hadde ligget med, i et trygt hus for seg selv. Han sørget for dem, men gikk ikke lenger inn til dem. Slik satt de innestengt i livslang enkestand til sin dødsdag.

V. 4–7. Amasa drøyer, Abisjai sendes ut

> «[4]Så sa kongen til Amasa: Kall Judas menn sammen for meg innen tre dager og møt så selv fram her! [5]Amasa dro da av sted for å kalle Juda sammen. Men han drøyde lenger enn den tid som var fastsatt. [6]Da sa David til Abisjai: Nå kommer Sjeba, Bikris sønn, til å gjøre oss mer ondt enn Absalom. Ta du din herres menn og sett etter ham! Bare han ikke alt har funnet befestede byer og har sluppet unna oss! [7]Så dro da Joabs menn og livvakten og alle de djerveste stridsmenn ut etter ham. De dro ut fra Jerusalem for å sette etter Sjeba, Bikris sønn.»

(Keil, v. 6: «… så han ikke når fram til befestede byer og river ut vårt øye.»)

David befalte Amasa å kalle Judas menn sammen innen tre dager for å forfølge opprøreren Sjeba, og så melde seg for ham igjen. Dette oppdraget skulle være begynnelsen på å oppfylle løftet David hadde gitt Amasa (19,13). Han hadde utvilsomt tenkt å gi ham kommandoen over hæren som skulle dra mot Sjeba, og så gjøre ham til øverste hærfører når opprøreren var slått.

Men dette første skrittet var like uklokt som selve løftet. Joab, som hadde ledet hæren i så mange år, ble dypt krenket av det. Som en velprøvd hærfører hadde han dessuten uten sammenligning større anseelse i Judas stamme enn Amasa, som hadde vært med i Absaloms opprør og til og med ledet opprørshæren.

Amasa drøyde lenger enn den fastsatte tiden for kongens oppdrag, trolig fordi Judas menn ikke stolte på ham og ikke var særlig villige til å følge oppbudet hans.

Da sa David til Abisjai at Sjeba nå ville bli farligere for dem enn Absalom. Han måtte ta sin herres menn og sette etter ham, så han ikke nådde fram til befestede byer og «rev ut øyet vårt», det vil si gjorde dem stor skade. Øyestenen er bildet på det dyreste en eier (5 Mos 32,10; Sak 2,12). Den vanlige forklaringen, at han «slipper unna øynene våre», lar seg ikke forsvare grammatisk.[1]

Så dro Joabs menn – den flokken Joab førte – og livvakten (se 8,18) og alle heltene, trolig Davids seks hundre gamle stridsmenn (15,18), ut fra Jerusalem etter Abisjai for å forfølge Sjeba.

V. 8. Ved den store steinen i Gibeon

> «[8]De var nettopp kommet til den store steinen ved Gibeon. Da kom Amasa imot dem. Joab hadde våpenkappe på. Utenpå den hadde han et belte om livet, og et sverd i sliren som var festet til beltet, og da han gikk fram, falt sverdet ut.»

Da de var ved den store steinen i Gibeon, og Amasa kom dem i møte der, var Joab kledd i våpenkappen sin. Over den var sverdbeltet spent om livet, med sverdet i sliren. Sliren gled ut av beltet den var festet i, og sverdet falt til jorden. Hele v. 8 består av bisetninger som skildrer omstendighetene, og «Joab sa» i v. 9 knytter seg til den første av dem, møtet mellom hæren og Amasa.

Det er likevel påfallende at Joab er med, og at han, som det følgende viser, fører hæren. Etter v. 6 hadde David gitt Abisjai, Joabs bror, oppdraget med å forfølge Sjeba, og v. 7 nevner bare Joabs menn.

Vanskeligheten kan neppe løses på annen måte enn ved å anta at David ba Abisjai dra ut sammen med Joab, og at den korte fortellingen i v. 6, som bare tar med hovedsaken, ikke nevner Joab.

Clericus forklarer det slik: «Hittil er bare befalingen til Abisjai nevnt, men den innebar også en befaling til Joab om å dra med. Ingenting hindrer oss i å tro at kongen nevnte Joab, selv om det ikke står i den korte fortellingen.»[2]

V. 9–10. Joab dreper Amasa

> «[9]Og Joab sa til Amasa: Står det bra til med deg, bror? - Og så grep han med sin høyre hånd fatt i Amasas skjegg for å kysse ham. [10]Men Amasa tok seg ikke

[1] NB har «og har sluppet unna oss».

[2] Vanskeligheten kan ikke fjernes ved å rette teksten, for alle de gamle oversetterne unntatt den syriske hadde vår hebraiske tekst. At Josefus og den syriske oversettelsen har Joab i v. 6, er bare en gjetning ut fra det som følger.

> i vare for sverdet som Joab hadde tatt i hånden, og Joab stakk ham med det i magen, så innvollene rant ut på jorden. Han stakk ham ikke mer enn denne ene gangen, så var han død. Deretter satte Joab og hans bror Abisjai etter Sjeba, Bikris sønn.»

Joab spurte Amasa hvordan det sto til med ham, og grep ham i skjegget med høyre hånd for å kysse ham. Amasa tok seg ikke i vare for sverdet i Joabs hånd, og Joab stakk ham i magen, så innvollene rant ut på jorden. Han trengte ikke å stikke en gang til (jf. 1 Sam 26,8).

Å gripe en i skjegget for å kysse ham er ennå i dag skikk hos araberne og tyrkerne, som et tegn på vennlig velkomst. Grunnen til mordet var Joabs sjalusi på Amasa. Deretter satte Joab og Abisjai etter Sjeba.

V. 11–13. Folket følger Joab

> «[11]Men en av Joabs unge menn ble stående ved siden av Amasa og ropte: Følg Joab, alle som holder med Joab, og som står på Davids side! [12]Men Amasa lå veltet i sitt blod midt på landeveien. Mannen så at alt folket ble stående. Han flyttet Amasa fra landeveien bort på marken og kastet et klede over ham, for han så at hver den som kom bort til ham, ble stående der. [13]Da han var tatt bort fra landeveien, gikk hver mann forbi og fulgte Joab for å sette etter Sjeba, Bikris sønn.»

En av Joabs menn ble stående ved Amasa, utvilsomt etter Joabs befaling, og ropte til folket som kom dit – Judas menn som Amasa hadde samlet (v. 4) – at alle som holdt med Joab og sto på Davids side, skulle følge Joab i striden mot Sjeba. Amasa lå veltet i blodet sitt midt på veien, og da mannen så at alt folket ble stående ved liket, skjøv han Amasa bort fra veien ut på marken og kastet et klede over ham. Da gikk alle videre og fulgte Joab.

V. 14–15. Beleiringen av Abel-Bet-Ma'aka

> «[14]Han dro fram gjennom alle Israels stammer - til Abel-Bet-Ma'aka og hele Berim, og de samlet seg og fulgte også etter ham. [15]De kom og beleiret Sjeba i Abel-Bet-Ma'aka og kastet opp en voll mot byen. Den støtte opp mot yttermuren. Alt folket som var med Joab, var i ferd med å ødelegge muren for å få den til å falle.»

Joab dro gjennom alle Israels stammer til Abel, Bet-Ma'aka og hele Berim. Abel, som også kalles Abela, er bevart i den store kristne landsbyen Abil, et sted med ruiner som kalles Abil el-Kamh etter den gode hveten der (*kamh*). Den ligger på en høyde nordvest for Hule-sjøen, på østsiden av elva Derdara. Bet-Ma'aka lå like ved, så navnene på de to stedene er knyttet sammen i v. 15 og senere til Abel-Bet-Ma'aka (1 Kong 15,20; 2 Kong 15,29). I 2 Krøn 16,4 kalles byen Abel-Majim.

Berim er navnet på et distrikt som vi ikke kjenner, og som heller ikke de gamle oversetterne visste å gjengi. Det er likevel ingen grunn til å endre teksten. Det er Israels stammer, ikke Berim, som er subjekt for «de samlet seg».

De beleiret Sjeba i Abel-Bet-Ma'aka og kastet opp en voll mot byen, så den reiste seg mot yttermuren, den lave muren som hørte til vollgraven. Og alt folket med Joab arbeidet på å ødelegge muren for å få den til å falle.

V. 16–19. Den kloke kvinnen

«[16]Da var det en klok kvinne fra byen som ropte: Hør, hør! Si til Joab: Kom nærmere, så jeg kan få tale med deg! [17]Da gikk han bort til henne, og kvinnen spurte: Er du Joab? Han svarte: Ja. Hun sa til ham: Hør din tjenestepikes ord! Han svarte: Jeg hører. [18]Da sa hun: Før pleide folk å si: En skal spørre seg for i Abel, og så er saken avgjort! [19]Jeg er en av de fredsommelige og trofaste i Israel. Du søker å ødelegge en by, en mor i Israel. Hvorfor vil du tilintetgjøre Herrens arv?»

Da ba en klok kvinne i byen om å få tale med Joab, og hun sa til ham fra muren: «Før pleide folk å si: En skal spørre seg for i Abel, og så er saken avgjort.» Ordene viser at Abel fra gammelt av var kjent for visdommen til innbyggerne sine. «Jeg er en av de fredsommelige og trofaste i Israel. Du søker å ødelegge en by, en mor i Israel. Hvorfor vil du tilintetgjøre Herrens arv?»

At hun sier «jeg», men bruker flertall i utsagnet, kommer av at hun talte på byens vegne og til forsvar for den, og derfor hadde innbyggerne i tankene. Det ser vi også av billedordet «mor» om en moderby eller hovedstad. (*Teksten skal ikke trekkes i tvil, for alle de eldre oversetterne har fulgt den hebraiske teksten, også Septuaginta.*)

Kvinnen ga Joab å forstå to ting. For det første burde han ha spurt innbyggerne i Abel om de ville kjempe for Sjeba, før han begynte å beleire og ødelegge byen, etter loven i 5 Mos 20,10 ff. om beleiring av fremmede byer. For det andre burde han ha tatt hensyn til at borgerne i Abel var fredsommelige og trofaste, og ikke ødelegge fredelige borgere og lemmer av Guds folk.

V. 20–26. Sjebas hode kastes over muren

«[20]Da svarte Joab og sa: Det være langt, langt fra meg at jeg skulle tilintetgjøre eller ødelegge. [21]Det har seg ikke slik. Men en mann fra Efra'im-fjellet som heter Sjeba, sønn av Bikri, har løftet sin hånd mot kongen, mot David. La meg bare få ham, så skal jeg dra bort fra byen. Da sa kvinnen til Joab: Hans hode skal bli kastet ut til deg over muren. [22]Så gikk kvinnen med sitt kloke råd til alt folket. De hogg hodet av Sjeba, Bikris sønn, og kastet det ut til Joab. Da blåste han i hornet, og de dro bort fra byen og spredte seg hver mann til sitt hjem. Og Joab vendte tilbake til Jerusalem, til kongen.»

Kvinnens ord gjorde inntrykk på Joab. Han kjente at bebreidelsene hennes var sanne, og svarte: «Det være langt, langt fra meg at jeg skulle tilintetgjøre eller ødelegge.» Saken var ikke slik hun sa. En mann fra Efra'im-fjellet – som strakte seg inn i Benjamins stamme (se 1 Sam 1,1) – Sjeba, Bikris sønn, hadde løftet hånden mot kong David. Ga de ham bare ut, skulle Joab dra bort fra byen. Kvinnen lovte at hodet hans skulle bli kastet ut til ham over muren.

Så gikk hun med sin visdom, det vil si det kloke rådet hun hadde gitt Joab og som han hadde godtatt, til alt folket i byen. Borgerne hogg hodet av Sjeba og kastet det ut til Joab. Joab lot blåse til retrett, mennene spredte seg hjem, og han selv vendte tilbake til kongen i Jerusalem.

V. 23–26. Davids embetsmenn

«[23]Joab var høvding over hele Israels hær. Og Benaja, sønn av Jojada, var høvding over livvakten. [24]Adoram hadde oppsyn med dem som gjorde pliktarbeid.

Josjafat, sønn av Akilud, var historieskriver. [25]Sjeva var statsskriver, og Sadok
og Abjatar var prester. [26]Ja'iritten Ira var også prest hos David.»

Den andre delen av historien om Davids regjering slutter, som den første (8,16 ff.), med en liste over de fremste embetsmennene. Forfatteren fant tydeligvis begge listene i kildene sine og tok dem med fordi de hørte til forskjellige tider, noe ulikheten i noen av navnene viser, og fordi de utfyller hverandre.

Denne listen hører til en senere del av Davids regjering enn den i 8,16–18. Foruten embetsmennene i kap. 8 finner vi her Adoram, som hadde oppsyn med pliktarbeiderne, og ja'iritten Ira som fortrolig rådgiver (k*ohen*, se 8,18) i stedet for Davids sønner, som nevnes i 8,18. De andre er de samme i begge listene.[3]

Adoram er den samme som Adoniram, som i 1 Kong 4,6 og 5,14 har oppsyn med pliktarbeidet i Salomos tid. Det ser vi av at han også kalles Adoram i 1 Kong 12,18 og Hadoram i 2 Krøn 10,18.

At samme mann hadde dette embetet under tre konger, er ikke rart når vi husker at han først fikk det mot slutten av Davids regjering – han nevnes ikke i 8,16 ff. – og at navnet hans under Rehabeam bare nevnes ved tronskiftet. Det er altså ingen grunn til å tro at han hadde embetet lenge under ham.

Ordet som NB gjengir med «pliktarbeid», betyr ikke selve skatten eller arbeidsplikten, men pliktarbeiderne. En egen oppsynsmann over dem ble neppe innsatt før de siste årene av Davids regjering, da kongen ordnet rikets indre styre fastere enn før (om pliktarbeiderne, se 1 Kong 5,13).

Ja'iritten Ira nevnes ikke igjen. Det er ingen grunn til å endre «ja'iritt» til «jitritt», for den syriske gjengivelsen «fra Jattir» er bare sluttet ut fra 23,38. Den bygger på den antakelsen at helten Ira i 23,38 er den samme som Ira, kongens k*ohen*, og den antakelsen er helt ugrunnet.

[3] NB har «prest» i v. 26.

Kapittel 21. Gibeonittenes hevn og kampene mot filistrene

Avslutningen på Davids regjering (kap. 21–24)

Etter at Sjebas opprør var slått ned, brukte David de siste årene av sin regjering til å grunnfeste riket bedre. Han ordnet hæren, rettsvesenet og hele styret av landet, og han forberedte byggingen av templet og ga forskrifter for levittenes tjeneste. Slik kunne han overlate riket i fast og god stand til sin unge sønn Salomo, som Herren hadde utpekt til hans etterfølger. Alt dette fyller hele den siste delen av fortellingen om Davids regjering i Første Krønikebok.

I vår bok er det andre ting som danner den historiske rammen om de poetiske og profetiske stykkene. Det er to straffedommer fra Gud over Israel, med soningen av de syndene som førte til dem (21,1–14 og kap. 24), og noen korte meldinger om heltedåder i krigene mot filistrene (21,15–22) og en lengre liste over Davids helter (23,8–39).

Av de to straffedommene kom pesten etter folketellingen (kap. 24) uten tvil i de siste årene av Davids regjering. Hungersnøden og soningen som hørte til den (21,1–14), skjedde derimot trolig tidligere og er bare satt inn her fordi det ikke hadde falt seg naturlig å fortelle om den før.

Kjernen og midtpunktet i denne siste delen er uten tvil takkesangen i kap. 22 og det profetiske ordet om en opphøyet og velsignet konge (23,1–7). I takkesangen ser David ved slutten av livet tilbake på all den miskunn og trofasthet han hadde fått erfare gjennom hele sin regjering, og priser Herren sin Gud for alt.

I sine «siste ord» ser han framover. På grunnlag av løftet han hadde fått om at hans hus skulle herske til evig tid, ser han i ånden den rettferdige herskeren som en gang skal stå fram av hans ætt og ta hans kongetrone for evig.

Disse to sangene, som både er lyrikk og profeti, er den modneste åndelige frukten av Davids liv og en verdig avslutning på hans regjering. Etter dem følger listen over heltene hans som et tillegg (23,8–39), og til sist i kap. 24 fortellingen om folketellingen og pesten som rammet Israel som straff for denne synden fra Davids side. Den er satt sist i Samuelsbøkene bare fordi alteret som ble bygd for å stille Guds vrede, og offeret som ble båret fram på det, helliget tomten for templet. Det skulle Davids sønn og etterfølger Salomo bygge etter hans død, slik Gud hadde lovet (7,13).

Tre års hungersnød (v. 1–14)En hungersnød på tre år kom over landet. Herren sa til kongen at årsaken var Sauls forbrytelse mot gibeonittene. Den ble sonet ved at David etter gibeonittenes eget ønske overga sju av Sauls etterkommere til dem, og de hengte dem opp på et fjell for Herrens åsyn. Dette skjedde sikkert ikke i de siste årene av Davids regjering. Men av merknaden i v. 7 om at Mefibosjet ble spart, går det fram at det skjedde etter at David hadde fått høre om Mefibosjet og tatt ham til sitt bord (kap. 9).

Fortellingen står her som et levende eksempel på to ting. Den viser hvordan Herren hjemsøkte Sauls hus for en forbrytelse Saul hadde gjort, også etter at Saul selv var død. Og den viser hvordan David, selv om han måtte gi Sauls etterkommere fra seg for å sone farens skyld, likevel viste Saul ømhet ved å gi benene deres en hederlig grav.

V. 1–14. Blodskylden på Sauls hus

> «[1]I Davids tid var det en gang en hungersnød som varte i tre år etter hverandre. Da søkte David Herrens åsyn, og Herren svarte: Det er fordi det hviler blodskyld på Saul og hans hus, siden han drepte gibeonittene.»

Hungersnøden varte tre år i trekk, og det fikk David til å søke Herrens åsyn. Det vil si at han kom fram for Gud i bønn og spurte hva som var årsaken til denne dommen over landet. Etter grunnteksten svarte Herren: «Det er for Saul og for blodskyldens hus, fordi han drepte gibeonittene.» «Blodskyldens hus» står ved siden av Saul og sier mer presist hva det gjelder: blodet som var utøst, hvilte fortsatt som skyld over hans hus (jf. «blodbyen», Esek 22,2; 24,6.9).

Mer vet vi ikke om selve hendelsen. Bare av gibeonittenes ord i v. 5 går det fram at Saul i sin påståtte nidkjærhet for Israels barn hadde slått gibeonittene, det vil si drept dem. Trolig hadde en eller annen misnøye med dem gitt Saul et påskudd til å utrydde disse amorittiske hedningene fra Guds folk.

V. 2–3. David spør gibeonittene

> «[2]Kongen kalte da gibeonittene til seg og talte med dem. Gibeonittene hørte ikke til Israels barn, men var av de amoritter som var blitt tilbake i landet. Israels barn hadde sverget dem en ed, men Saul søkte å slå dem i hjel i sin nidkjærhet for Israels og Judas barn. [3]David sa til mennene fra Gibeon: Hva skal jeg gjøre for dere? Hvordan kan jeg sone det som er gjort, så dere kan velsigne Herrens arv?»

Guds svar pekte bare i store trekk på årsaken til straffen. Derfor kalte David gibeonittene til seg for å spørre dem om den uretten Saul hadde gjort mot dem. Før svaret deres kommer, forklarer forfatteren hvem gibeonittene var. De var ikke israelitter, men en rest av amorittene, som Josva med ed hadde lovet å la leve (Jos 9,3 ff.). I Josvas bok kalles de hevittene (Jos 9,7). Her kalles de amoritter, etter det mer allmenne navnet som ofte brukes om alle Kanaans stammer (se 1 Mos 10,16; 15,16).

David spurte hva han skulle gjøre for dem, og hvordan han kunne sone uretten som var gjort mot dem, så de kunne velsigne Herrens arv, det vil si folket.

V. 4–6. Gibeonittenes krav

> «[4]Gibeonittene svarte: Vi krever ikke sølv eller gull hos Saul og hans hus, og vi har ikke rett til å drepe noen mann i Israel. Han sa: Det dere krever, vil jeg gjøre for dere. [5]De sa til kongen: Den mannen som ødela oss, og som hadde satt seg fore å utrydde oss, så det ikke skulle finnes noen igjen av oss i hele Israels land, [6]la oss få sju menn av etterkommerne hans, så vil vi henge dem opp for Herren i Gibea, hvor Saul, Herrens utvalgte, hørte hjemme. Kongen svarte: Jeg skal gi dem til dere.»

Gibeonittene svarte at de ikke hadde noe med sølv og gull å gjøre overfor Saul og hans hus. De krevde altså ingen pengebot som erstatning for blodet han hadde utøst blant dem (jf. 4 Mos 35,31). Grunnteksten har her «meg» i entall, enda «oss» følger. Det kan forklares med at den som talte, tenkte på gibeonittene som ett samlet folk. Og det var ikke deres sak å drepe noen i Israel, altså på egen hånd.

Da David spurte videre hva de da ville han skulle gjøre, svarte de: Av den mannen som hadde ødelagt dem og lagt planer om å utrydde dem fra hele Israels land, skulle de få sju av sønnene hans, så de kunne henge dem opp for Herren i Gibea.

Om denne dødsstraffen, se 4 Mos 25,4. Der er det alt vist at forbryterne ikke ble hengt opp levende, men først drept. Gibeonittene ville altså at blodbadet Saul hadde latt utføre blant dem, skulle sones ved at noen av hans sønner ble henrettet – blod for blod, etter 4 Mos 35,31.

De ville henge dem opp «for Herren». De henrettede skulle henge offentlig for Herrens åsyn (jf. v. 9) som den bot som måtte til for å stille hans vrede. Sju var et hellig tall som betegnet et Guds verk. Det skulle skje i Gibea, hjembyen og hovedstaden til Saul, han som ved sin forbrytelse hadde ført Guds vrede over landet. Det ligger en hellig ironi i at Saul kalles «Herrens utvalgte». Var Saul Herrens utvalgte, burde han også ha handlet etter sitt guddommelige kall.

V. 7–9. Sju av Sauls etterkommere

> «[7]Kongen sparte Mefibosjet, sønn av Jonatan, Sauls sønn, på grunn av den ed som de - David og Jonatan, Sauls sønn - hadde sverget hverandre ved Herren. [8]Men de to sønnene som Rispa, Ajas datter, hadde fått med Saul, Armoni og Mefibosjet, og de fem sønnene som Mikal, Sauls datter, hadde fått med Adriel, sønn av meholatitten Barsillai, dem tok kongen. [9]Han overga dem til gibeonittene. De hengte dem opp på fjellet for Herrens åsyn, og de omkom alle sju på én gang. Det var i de første dager av høsten, i begynnelsen av bygghøsten, at de ble drept.»

David gikk med på kravet. Etter loven i 4 Mos 35,33 kunne blodskyld som hvilte over landet, bare sones med blodet til den som hadde utøst det.

Men da han overga de medlemmene av Sauls hus som de ba om, sparte han Mefibosjet, Jonatans sønn og Sauls sønnesønn. Det gjorde han for vennskapspaktens skyld, som han med ed hadde sluttet med Jonatan (1 Sam 18,3; 20,8.16). Han ga gibeonittene de to sønnene til Rispa, Sauls medhustru (jf. v. 11 og 3,7), og de fem sønnene til Sauls datter Merab, som hun hadde født Adriel fra Mehola.

Navnet Mikal i teksten bygger på en hukommelsesfeil eller en skrivefeil. Det var ikke Mikal, men Merab, Sauls eldste datter, som ble gitt til meholatitten

Adriel som hustru (1 Sam 18,19).[1]

Gibeonittene hengte dem opp på fjellet ved Gibea for Herrens åsyn. «De omkom alle sju på én gang.» Grunnteksten har en tallform som betegner noe som gjentar seg likt, og den maler det uvanlige ved hendelsen: alle sju falt på samme måte. Merknaden om at de ble drept i de første dagene av høsten, i begynnelsen av bygghøsten, hører sammen med det som følger, og forbereder det. Innhøstingen begynte med bygghøsten omkring midten av måneden nisan, det vil si i april.

V. 10. Rispa vokter de døde

> «[10]Men Rispa, Ajas datter, tok sin sørgedrakt og bredte den ut på berget fra høstens begynnelse inntil det strømmet vann ned på den fra himmelen. Hun lot ikke himmelens fugler få slå ned på den om dagen eller markens ville dyr om natten.»

(Keil: «… inntil vann strømmet ned over dem fra himmelen. Hun lot ikke himmelens fugler slå ned på dem om dagen …»)

Rispa tok sørgedrakten, det grove hårklærne som ble båret i sorg, og bredte den ut ved berget. Den var ikke et telt eller et dekke over likene, men et leie for henne selv. Der ble hun fra høstens begynnelse til det strømmet vann ned over de hengte fra himmelen. Det vil si at hun ble der til regnet kom som tegn på at tørken som hadde hvilt over landet, var stilnet.

Etterpå kunne likene tas ned fra pælene og begraves. Det blir ikke fortalt her, der bare hovedpunktene er tatt med. Slik har Josefus også forklart det, men at regnet kom straks og før den vanlige tidligregnen, har ingen støtte i bibelteksten.

Hun lot ikke himmelens fugler slå ned på likene om dagen eller de ville dyrene om natten. Å la døde ligge ubegravet så rovfugler og ville dyr fortærte dem, var den største vanære som kunne ramme en død (se 1 Sam 17,44).

Etter 5 Mos 21,22–23 skulle de henrettede ikke henge natten over på pælen, men begraves før kvelden. Men den loven gjaldt slett ikke dette tilfellet, der det handlet om å sone en skyld som hvilte over hele landet. Her skulle sonofrene bli hengende for Herrens åsyn til plagen holdt opp og viste at hans vrede var stilnet.

V. 11–14. David begraver Sauls ætt

> «[11]Da David fikk vite hva Rispa, Ajas datter, Sauls medhustru, hadde gjort, [12]dro han av sted og hentet Sauls og hans sønn Jonatans ben fra mennene i Jabes i Gilead. Disse hadde hemmelig tatt dem bort fra torget i Betsjan, der hadde filistrene hengt dem opp den dagen de slo Saul på Gilboa. [13]Og da han hadde ført Sauls og hans sønn Jonatans ben opp derfra, samlet de også benene av dem som var hengt. [14]Og de begravde Sauls og hans sønn Jonatans ben i Benjamins land, i Sela, i hans far Kis' grav. De gjorde alt det kongen hadde befalt. Og deretter hørte Gud landets bønn.»

Da David fikk høre om Rispas rørende omsorg for de døde, sørget han for at benene av hele det falne kongehuset ble lagt i Sauls slektsgrav. Han hentet benene av Saul og Jonatan, som mennene fra Jabes i hemmelighet hadde tatt

[1]NB har «Mikal» etter den hebraiske teksten.

ned fra muren i Betsjan, der filistrene hadde festet likene, og som var begravd i Jabes (1 Sam 31,10 ff.). Han lot også benene av Sauls sønner og sønnesønner som var hengt i Gibea, samle, og alle disse benene ble lagt i graven til Sauls far Kis i Sela i Benjamins land.

At mennene tok dem «fra torget i Betsjan», strider ikke mot 1 Sam 31,10, der det står at filistrene festet liket på muren i Betsjan. Torget i østerlandske byer ligger ikke midt i byen, men er en åpen plass ved eller foran porten (jf. 2 Krøn 32,6; Neh 8,1.3.16). Som borgernes vanlige samlingssted var det den best egnede plassen filistrene kunne finne for å feste likene på muren.

«Den dagen de slo Saul» må ikke presses bokstavelig, men betyr «den gangen»; likene ble først hengt opp dagen etter slaget (1 Sam 31,8 ff.).

I v. 14 er fortellingen forkortet, og benene av de hengte nevnes ikke igjen. Hvor Sela lå, vet vi ikke (se Jos 18,28). Da dette var gjort slik kongen hadde befalt, lot Gud seg bønnfalle for landet, og hungersnøden tok slutt.

Heltedåder i krigene mot filistrene (v. 15–22)

De korte meldingene om ulike heltedåder er trolig hentet fra en krønike over Davids kriger. De står her som levende vitnesbyrd om hvordan Gud i sin nåde fridde David ut av hånden til alle hans fiender. For dette priser han Herren sin Gud i takkesangen som følger. Slik gir oppregningen av disse dådene sangen et historisk grunnlag.

V. 15–22. Abisjai redder David

> «[15]Igjen kom det til krig mellom filistrene og Israel. David dro ned med mennene sine, og de kjempet med filistrene. David ble trett, [16]og Jisjbi-Benob, som hørte til Rafas barn, tenkte å slå David i hjel - han hadde en lanse som veide tre hundre sekel kobber, og han bar et nytt sverd. [17]Men Abisjai, Serujas sønn, kom David til hjelp, han slo filisteren og drepte ham. Da sverget Davids menn og sa til ham: Du skal ikke mer dra ut med oss i striden, for du må ikke slokke Israels lys.»

(Keil, v. 16: «… og han var omgjordet med ny rustning.»)

«Igjen» viser i alminnelighet til tidligere kriger med filistrene. Ordet er trolig tatt uendret fra krøniken forfatteren brukte, der meldingen som følger, var knyttet til andre krigsberetninger. Det ser vi av Krønikebøkene, der tre av disse heltedådene er knyttet til oversikten over Davids kriger (1 Krøn 20,4 ff.).

David ble utmattet i denne kampen, og en filisterkjempe tenkte å drepe ham. Men Abisjai kom ham til hjelp og drepte kjempen.

Han hette Jisjbi-Benob, og det er ett navn, ikke «Jisjbo i Nob». Det betyr trolig «hans bolig er på høyden», og han kan ha fått det på grunn av en borg som var umulig å komme fram til. Han var av Rafas etterkommere, altså av kjempeslekten refa'ittene. Rafa var stamfar til refa'ittene, en gammel stamme av kjempevekst. Allerede på Moses' tid var det bare noen få slekter igjen av dem (5 Mos 2,11; 3,11.13; jf. utleggingen av 1 Mos 14,5).

Lansespissen hans veide tre hundre sekel kobber, omkring fire kilo, halvparten så mye som Goliats spyd (1 Sam 17,7). Han var omgjordet med ny rustning.

«Ny» står i hunkjønn som samlebegrep, så ordet for «rustning» kunne utelates (jf. Dom 18,11; 5 Mos 1,41).

Faren kongen hadde kommet i, og som han bare ble reddet ut av ved at Abisjai kom ham til hjelp i rette tid, fikk mennene hans til å ta ham i ed på at han ikke selv skulle gå i krig mer. Han måtte ikke slokke Israels lys.

David var blitt Israels lys fordi Herren var hans lys (22,29). Herren hadde latt Davids lampe skinne og lyst opp hans mørke (Sal 18,29), det vil si løftet ham fra fornedrelse og ukjenthet til ære og herlighet.

Lyset eller lampen er et bilde på livslyset som brenner uten stans, altså et liv i velstand og ære. Davids liv og gjerning som konge var lyset Guds nåde hadde tent til gagn for Israel. Det lyset skulle han ikke slokke ved å gå midt inn i krigen og sette sitt dyrebare liv i fare.

V. 18. Sibbekai feller Saf

> «[18]Siden ble det igjen strid med filistrene. Det var ved Gob. Da felte husatitten Sibbekai en mann som hette Saf og som hørte til Rafas barn.»

I en annen krig felte husatitten Sibbekai refa'itten Saf ved Gob (jf. 1 Krøn 20,4). Etter 1 Krøn 27,11 var Sibbekai, en av Davids helter (1 Krøn 11,29), fører for den åttende hæravdelingen (se 23,27).

«Husatitten» kommer av Husa i 1 Krøn 4,4. Kampplassen heter Gob her og Geser i Krønikebøkene. Gob er helt ukjent, men at det skulle være en skrivefeil for Geser, er lite trolig, alene fordi Gob kommer igjen i v. 19. Det kan ha vært et lite sted nær Geser (se Jos 10,33). Saf skrives Sippai i Krønikebøkene.

V. 19. Elhanan og Goliats bror

> «[19]Enda en gang ble det strid med filistrene ved Gob. Og betlehemitten Elhanan, sønn av Ja'are-Orgim, slo gittitten Goliat, som hadde et spyd med et skaft som en vevbom.»

I en annen krig med filistrene ved Gob slo betlehemitten Elhanan, sønn av Ja'are-Orgim, gittitten Goliat, som hadde et spyd som en vevbom. Men i Krønikebøkene står det: «Elhanan, Ja'urs sønn, slo Lahmi, en bror av gittitten Goliat» (1 Krøn 20,5). Ordene i vår tekst ligner så mye på Krønikebøkene at de forutsetter den samme grunnteksten. Det gjelder særlig hvis vi tar bort ordet *orgim* («vevere»), som trolig har sneket seg inn fra linjen under ved en avskrivers uaktsomhet. Forskjellen kan derfor bare skyldes en skrivefeil.

Noen har ment at det var Krønikebøkene som var endret, av en leser som husket Davids kamp med Goliat og tok anstøt av at Elhanan skulle ha slått en kjempe ved navn Goliat. Men det ville forutsette at historien med vilje var forfalsket, og ikke et eneste eksempel på noe slikt kan påvises i hele Krønikebøkene.

Det er lettere å tenke seg at minnet om Davids berømte kjempe Elhanan fra Betlehem (23,24; 1 Krøn 11,26) fikk en avskriver til å gjøre Elhanan her til den samme mannen. Slik ble «Lahmi» til «betlehemitten», og «Goliats bror» til «Goliat». Det gikk så mye lettere fordi beskrivelsen av Lahmis spyd ord for ord stemmer med Goliats spyd i 1 Sam 17,7.

Vi må derfor holde Krønikebøkene for å ha den riktige lesemåten og rette vår tekst etter den. At det skulle ha vært to Goliater, er lite trolig. Det er derimot

ikke noe merkelig ved at det nevnes en bror av Goliat, som også var en mektig kjempe og bar et spyd som Goliats. Elhanan, Ja'irs eller Ja'urs sønn, er selvsagt en annen enn betlehemitten Elhanan, Dodos sønn (23,24). Krønikebøkenes Ja'ur er trolig den riktige skrivemåten.[2]

V. 20–21. Kjempen med seks fingrer

> «[20]Enda en gang kom det til strid ved Gat. Der var en høyvoksen mann som hadde seks fingrer på hver hånd og seks tær på hver fot - i alt tjuefire fingrer og tær, han var også en etterkommer av Rafa. [21]Han hånet Israel, men Jonatan, sønn av Davids bror Sjimea, hogg ham ned.»

I en annen krig ved Gat var det en filisterkriger med seks fingrer på hver hånd og seks tær på hver fot. Han hånet Israel og ble drept av Jonatan, sønn av Davids bror Sjimea (se 13,3; jf. 1 Krøn 20,6–7).[3]

V. 22. Rafas etterkommere

> «[22]Disse fire var etterkommere av Rafa i Gat, og de falt for Davids og hans menns hånd.»

Verset er en etterskrift som samler det foregående (jf. 1 Krøn 20,8). Disse fire var etterkommere av refa'itt-slekten i Gat. Der fantes det fortsatt rester av de opprinnelige kanaaneiske stammene av kjempevekst, slik som i andre filisterbyer (Jos 11,22). De falt for Davids og hans menns hånd. At de falt «for Davids hånd», viser til at David selv hadde kjempet med Jisjbi-Benob (v. 16).

[2] NB har «slo gittitten Goliat».

[3] Mennesker med seks fingrer og seks tær er kjent også andre steder. Plinius nevner noen romere med seks fingrer, og i enkelte slekter går dette i arv.

Kapittel 22. Davids takkesang

Davids takkesang for seieren over alle hans fiender

I denne takkesangen priser David Herren som den som har fridd ham ut av alle farer i hans urolige liv og i kampene mot fiendene (v. 2–4). I første halvdel skildrer han hvordan han underfullt ble fridd ut av all den nød han hadde gjennomlevd, særlig i tiden da Saul forfulgte ham. Han maler det som en mektig åpenbaring av Gud selv, en teofani (v. 5–20), og forklarer så hvorfor han ble fridd (v. 21–28).

I andre halvdel forkynner han hvordan Herren hjalp ham med makt, så han seiret over de fremmede fiendene av hans kongedømme (v. 29–46). Han slutter med å prise Gud på ny for alle hans herlige gjerninger (v. 47–51).

Sangen har altså to hoveddeler med en innledende og en avsluttende strofe. Innenfor hoveddelene finner vi ikke noe fast mønster av strofer, for tankegruppene er ikke avrundet symmetrisk.

Innhold og form svarer til det overskriften vitner om: David skrev sangen i de senere årene av sin regjering, da Gud hadde fridd ham fra alle fiendene hans og gitt kongedømmet hans seier over alle de hedenske nabofolkene.

Nesten alle nyere kritikere godtar at sangen er ekte. Bare noen få bestrider at den er av David, og det på rent subjektive, smaksmessige grunner.[1]

Sangen i Samuelsboken og i Salmenes bokSangen står også i Salmenes bok som Salme 18, med mange avvik i enkelte ord og setninger. De rører likevel slett ikke ved selve innholdet. Utleggerne er uenige om hvordan de to tekstene forholder seg til hverandre. Den oppfatningen at teksten i Samuelsboken bygger på en skjødesløs avskrift og overlevering, må bestemt avvises.

For det første kan de fleste avvikene ikke skyldes skjødesløse avskrivere. Mange av dem er tydelig endringer som er gjort med omtanke. Slik er den første linjen, «Herre, jeg har deg hjertelig kjær, du min styrke» (Sal 18,2), utelatt. «Min Gud, min klippe» er gjort til «min klippe-Gud», som kommer igjen i v. 47. Og der salmen har «han fløy», har Samuelsboken «han lot seg se» (v. 11).

For det andre har vår tekst uten tvil bevart det opprinnelige mange steder der Salmenes bok har satt inn enklere og vanligere ord. Eksempler er «dødens

[1] Selv Hitzig skriver at det ikke er noen grunn til å tvile på at David skrev salmen, og spør: «Hvis ikke David skrev den, hvem skulle da denne samtidige og jevnbyrdige sangeren være?» Allerede Ordsp 30,5 siterer v. 31, og Hab 3,19 siterer v. 34.

bølger» i v. 5 og «himmelens grunnvoller» i v. 8, der salmen har «fjellenes grunnvoller».

Alt i alt bærer likevel salmeteksten mer preg av poetisk opprinnelighet, mens teksten her viser et ønske om å gjøre det poetiske språket klarere og enklere. Ingen av de to tekstene har derfor bevart Davids sang helt uendret.

De to utgavene er laget helt uavhengig av hverandre: den ene da sangen ble tatt inn i Salmenes bok til bruk i gudstjenesten, den andre da den ble tatt inn i historien om Davids regjering, som ligger til grunn for Samuelsbøkene. Den første kan David selv ha laget da han ordnet salmene sine til gudstjenesten. Den andre er gjort av den profetiske historieskriveren, som ikke ville gjengi sangen ord for ord, men i en form som var lett å forstå og tro mot meningen.

V. 1–16. Overskriften

> «[1]Den dagen da Herren hadde fridd David fra alle hans fiender og av Sauls hånd, fremførte han denne sangen for Herren.»

Overskriften er formet nøyaktig som innledningen til Moses' sang i 5 Mos 31,30, og er uten tvil hentet fra det større historieverket forfatteren av Samuelsbøkene brukte. Trolig ble den derfra tatt inn i Salmenes bok og bare tilpasset de andre salmeoverskriftene. Der står det «Av Herrens tjener David, som fremførte …», og «Til korlederen» er satt foran.

«Den dagen» betyr «den gangen». At han ble fridd «av Sauls hånd», nevnes særskilt, ikke fordi det var den siste redningen, men fordi den var den største og herligste. Han ble ført fra den dypeste nød til kongelig makt og herlighet.

V. 2–4. Innledningen: Herren er min klippe

> «[2]Og han sa: Herren er min klippe og min festning og min befrier. [3]Min Gud er min klippe som jeg tar min tilflukt til - mitt skjold og min frelses horn, min borg og min tilflukt, min frelser. Fra vold frelser du meg. [4]Jeg påkaller Den Høylovede, Herren, og blir frelst fra mine fiender.»

Innledningen rommer kjernen i hele sangen. David samler de mange gangene Gud har fridd ham i hans urolige liv, i en lang rekke betegnelser på Gud. I dem alle priser han Gud som sitt vern, sin tilflukt og sin befrier. At han hoper dem opp slik, uttrykker både den mest levende takknemlighet og håp for framtiden. Betegnelsene er ikke tiltaleord til Herren, men utsagn om Gud: Slik hadde han vist seg trofast mot salmisten i all nød, og slik ville han sikkert gjøre også videre.

«Min klippe og min festning» kaller David Gud også i Sal 31,4 (jf. 71,3). Bildene er hentet fra landets natur. Bratte, nesten utilgjengelige klipper gir vern for den som flykter, slik David ofte hadde erfart da Saul forfulgte ham (1 Sam 24,23; 22,5). Men selv om David søkte tilflukt i klippene, satte han ikke sitt håp til at de var utilgjengelige. Han satte det til Gud Herren, den evige, åndelige klippen, som han kunne se i den jordiske. Derfor kalte han ham sin sanne festning. «Min befrier» sier rett ut hva bildene betyr.

«Min klippe-Gud», det vil si Gud som er min klippe, er formet etter 5 Mos 32,4. Der kaller Moses Herren Israels klippe fordi han er uforanderlig trofast; klippen er et bilde på det som står urokkelig fast. Salmen har her to ord ved siden

av hverandre, «min Gud, min klippe» (Sal 18,3). I vår tekst er de slått sammen til én betegnelse på Gud, og den kommer igjen i v. 47.

«Mitt skjold og min frelses horn» skildrer Gud som den rettferdiges mektige vern og forsvarer. Skjoldet dekker mot fiendens angrep. Slik var Gud Abrahams skjold (1 Mos 15,1) og Israels hjelpende skjold (5 Mos 33,29). Han er «frelsens horn», sier Luther, fordi han overvinner fiendene, redder fra dem og gir frelse. Bildet er hentet fra dyrene, som har sin styrke og sitt våpen i hornene (se 1 Sam 2,1).

«Min borg» er et høyt sted der en er trygg mot fiendens angrep. «Min tilflukt, min frelser» mangler i Salme 18. Det er trolig lagt til for å fylle ut strofen, som var blitt kortere fordi den første linjen var utelatt.

I v. 4 samler David innholdet av takkesangen i et allment erfaringsord. Det kan kalles sangens tema, for det favner «summen av det lange livet som lå bak ham, så fullt av farer og redninger». «Den Høylovede» er en betegnelse på Gud som går igjen i salmene (Sal 48,2; 96,4; 145,3). Den står først for ettertrykkets skyld: «Som den Høylovede påkaller jeg Herren.» Verbformene betegner det som stadig skjer.

V. 5–7. I dødens nød

> «[5]Dødens bølger omspente meg, fordervelsens strømmer forferdet meg. [6]Dødsrikets rep omga meg, dødens snarer falt over meg. [7]I min trengsel påkalte jeg Herren, jeg ropte til min Gud. Fra sitt tempel hørte han min røst, og mitt skrik kom for hans ører.»

(Keil, v. 5: «For dødens brenninger hadde omgitt meg, ugudelighetens strømmer forferdet meg.»)

David hadde ofte vært i livsfare, oftest da Saul forfulgte ham, men også under Absaloms sammensvergelse og i flere kriger (jf. 21,16). Alle disse farene, som Herren fridde ham ut av, og ikke bare dem som kom fra Saul, er tatt med i v. 5–6.

Bildet av «dødens bølger» svarer til bildet av «Belials strømmer». I begge blir nøden hans framstilt som voldsomme vannflommer. Salmen har «dødens rep», som i Sal 116,3, der døden er tenkt som en jeger med garn og snare. Men det svarer ikke så godt til «strømmene» i parallell-linjen, og det er heller ikke like godt fordi «dødsrikets rep» følger rett etter.

Belial (בְּלִיַּעַל) betyr moralsk uverd eller ugudelighet. Mange har gitt ordet betydningen «ulykke» på grunn av «døden» i parallellen, men det har ingen støtte i språket. Belial ble senere et navn på djevelen (2 Kor 6,15). «Ugudelighetens strømmer» er ulykker som kommer av ugudelighet, altså fra ugudelige mennesker.

Templet som Herren hørte ham fra, var Guds himmelske bolig, som i Sal 11,4. For etter v. 8 ff. steg Gud ned fra himmelen for å hjelpe ham.

V. 8–10. Herren stiger ned

> «[8]Da ristet og bevet jorden, himmelens grunnvoller skalv. De ristet, for hans vrede var opptent. [9]Røk steg opp av hans nese, fortærende ild fra hans munn, glør flammet ut fra ham. [10]Og han bøyde himmelen og steg ned, det var mørke under hans føtter.»

Herren steg ned fra himmelen for å frelse sin tjener, slik han en gang steg ned på Sinai for å slutte pakt med Israel, midt i fryktelige naturhendelser som forkynte den Allmektiges vrede. Teofanien som David bruker for å skildre redningen han hadde opplevd, hadde sitt forbilde i det underfulle som fulgte med da Gud steg ned på Sinai. Som i Deboras sang (Dom 5,4–5) var det knyttet til bildet av et fryktelig uvær.

Det er riktig at redningene til David ikke virkelig var fulgt av slike uvanlige naturhendelser. Men Guds frelsende hånd fra himmelen viste seg så tydelig i dem at han i poetisk form kunne skildre redningen som et underfullt inngrep fra Gud.

Når Herren reiser seg fra sitt himmelske tempel for å stige ned til jorden og holde dom, skjelver hele verden for hans brennende vrede. Ikke bare jorden skjelver, men himmelens grunnvoller rokker: hele universet blir rystet. Salmen har «fjellenes grunnvoller», et svakere uttrykk for jorden helt ned til dens dypeste grunnvoller.

Røken, forløperen for ilden, steg opp av hans nese. Bildet er det fnysende, heftige pustet som viser at vreden stiger. Etter røken kommer ilden, som fortærer alt som står imot. «Glør flammet ut fra ham» forsterker det: Glødende kull strømmer ut fra ham som fra en glødende ovn (jf. 1 Mos 15,17).

Skildringen bygger helt på 2 Mos 19,18, der Herren steg ned på Sinai i røk og ild. Vi skal ikke tenke på lyn her. Alt dette er bare forløpere for at Gud viser seg i skyene, som v. 10 skildrer: «Han bøyde himmelen» for å stige ned.

Ordet for «mørke», *arafel* (עֲרָפֶל), betyr skymørke eller mørke skyer. Bildet bygger på at himmelen i et kraftig uvær synes å synke ned mot jorden med sine mørke skyer. Herren kommer ridende på svarte tordenskyer, «så de ugudelige ikke skal se hans milde åsyn, men bare de fryktelige tegnene på hans brennende vrede og straff» (J. H. Michaelis).

V. 11–13. På kjerubens vinger

> «[11]Han for på kjeruber og fløy, han lot seg se på vindens vinger. [12]Han gjorde mørke til telt omkring seg, vannmasser, tykke skyer. [13]Fram av glansen foran ham brant glødende kull.»

De tre versene utdyper v. 10. Kjeruben er ikke en jordisk skapning gjort til person, for kjerubene er engler omkring Guds trone (se 1 Mos 3,24).

Bildet av at han «for på kjeruben», er hentet fra at Gud tronte mellom de to kjerubene på lokket over paktens ark, over de utbredte vingene deres (2 Mos 25,20–21). På dette synlige forbildet av Guds nådige nærvær i Det aller helligste bygde tanken om at han «troner over kjerubene» (6,2; 1 Sam 4,4; Sal 80,2). Slik skildrer David her Herrens nedstigning fra himmelen som at han «for på kjeruben». Kjeruben er tenkt som en trone som Gud viser seg på i himmelens skyer.

Men David tenker seg ikke Gud ridende på en sfinks eller kjørende i en vogntrone. Det utelukker ordet «fløy», som også vingene til kjerubene leder tanken mot.

Over paktens ark tronte Guds herlighet på kjerubenes vinger. Slik framstiller David i sin poetiske skildring kjeruben og vingene som de som bærer Guds

trone. Han vil si at Herren steg ned fra himmelen som dommer og frelser for sine tjenere, i sin guddommelige herlighets glans og omgitt av kjeruber, som står omkring tronen som hans høyeste tjenere. På samme måte taler Moses i sin velsignelse om at Herren kom fra myriader av hellige (5 Mos 33,2).

Det naturlige grunnlaget for bildet var vindens vinger, som han viste seg på. Der salmen har det billedrike «han fløy», som ellers brukes om ørnens flukt, har vår tekst det enkle og fargeløse «han lot seg se».

V. 12–13 utdyper «mørket under hans føtter» (v. 10) og forbereder skildringen av torden og lyn i v. 14. Gud vender i sin vrede sitt åsyn bort fra menneskene og hyller seg i skyer. Mørket omkring ham er den svarte tordenskyen, som blir hans hytte eller telt.

Mørket forklares nærmere i neste ledd som «vannsamlinger». Ordet forekommer bare her og betyr etter arabisk en samling eller ansamling. Salmen har «vannmørke». Det er kanskje ikke mindre treffende, men i alle fall ikke det opprinnelige. «Tykke skyer» er egentlig «skyers skyer», de tetteste skyene.

Glansen av Guds vesen, som var hyllet i skyer, bryter gjennom det mørke dekket som brennende ildglør. Glørne som flammer ut av de mørke skyene, er lynene som skyter ut av de mørke tordenskyene i ildstrømmer.

V. 14–16. Torden og lyn

> «[14]Herren tordnet fra himmelen, Den Høyeste lot sin røst høre. [15]Han sendte ut piler og spredte dem, lyn sendte han og forvirret dem. [16]Da kom revnene i havets bunn til syne. Jordens grunnvoller ble avdekket ved Herrens trussel, for hans neses åndepust.»

Gud sendte lyn som piler mot fiendene sammen med voldsom torden og forvirret dem slik. Ordet for «forvirret» er det faste uttrykket for at Gud ødelegger fienden ved sitt underfulle inngrep (2 Mos 14,24; 23,27; Jos 10,10; Dom 4,15; 1 Sam 7,10).

Til tordenen kom stormvind og jordskjelv, virkninger av Guds vrede. Ved dem ble havets og landets grunnvoller lagt bare. Avgrunnens dyp og dødsriket i jordens indre, der den som skulle reddes, hadde falt ned, ble åpnet.[2]

V. 17–43. Herren drar ham opp av dype vann

> «[17]Han rakte sin hånd ut fra det høye, han grep meg, han dro meg opp av dype vann. [18]Han fridde meg ut fra min sterke fiende, fra dem som hatet meg, for de var for mektige for meg. [19]De overfalt meg på min ulykkes dag, men Herren ble min støtte. [20]Han førte meg ut i fritt rom. Han frelste meg, for han hadde behag i meg.»

Herren rakte hånden ut fra det høye ned i de dype avgrunnene, som var avdekket ved hans vredes trussel, og dro den synkende opp. «Dype vann» viser ikke til fienden, men til ulykkene og farene, dødens bølger og ugudelighetens strømmer (v. 5), som fiendene hadde styrtet salmisten ned i.

[2]Salmeteksten avviker mye fra vår i v. 13–16. Etter v. 14 gjentar salmen «hagl og glødende kull». Det er ikke bare overflødig, men passer ikke, for lynet som følger tordenen, skildres i v. 15. Ordene er trolig en randnote som ved en feil er kommet inn i teksten. I de andre avvikene er salmeteksten tydelig mer opprinnelig.

Verbet for «dro opp», *masja* (מָשָׁה), er det samme som Moses har sitt navn fra (2 Mos 2,10), og det ligger trolig en hentydning til ham her. Som Moses ble dratt opp av Nilens vann, slik ble David dratt opp av dype vann.

V. 18 skildrer redningen mer rett fram. «Min sterke fiende» viser ikke til én fiende, altså Saul. Som parallellen «dem som hatet meg» viser, er det et poetisk bilde på alle fiendene hans. De var sterkere enn David, og derfor måtte Herren fri ham ut med allmektig hånd. «Min ulykkes dag», da fienden overfalt ham, var tiden da David streifet hjelpeløs og hjemløs omkring i ørkenen på flukt for Saul. Da ble Herren hans støtte, en stav han kunne støtte seg til (jf. Sal 23,4).

Herren førte ham ut av trengselen og ut i fritt rom, der han kunne røre seg fritt, fordi Gud hadde behag i ham og i sin nåde hadde utvalgt ham til sin tjener. Denne grunnen til redningen blir utdypet i det som følger.

V. 21–24. Etter min rettferdighet

> «[21]Herren gjengjeldte meg etter min rettferdighet, han betalte meg etter mine henders renhet. [22]For jeg tok vare på Herrens veier og vek ikke i ondskap fra min Gud. [23]Alle hans lover hadde jeg for øye, fra hans bud vek jeg ikke av. [24]Jeg var ulastelig for ham og voktet meg vel for min synd.»

Den rettferdigheten og de rene hendene, altså den uskylden David tilla seg selv, var ikke en fullkommen rettferdighet eller hellighet for Gud. Det var rettferdigheten i hans streben og gjerninger, sett mot uretten og ondskapen hos motstanderne og forfølgerne hans. Den besto i at han for alvor og oppriktig strevde etter å vandre på Guds veier og holde Guds bud.

«Vek ikke i ondskap fra min Gud» er et pregnant uttrykk: å vike bort fra Gud i ondskap. «Hadde jeg for øye» betyr at lovene sto foran ham som rettesnor. Salmen har «ulastelig med ham», om omgangen med Herren (jf. 5 Mos 18,13). Om selve saken, se Davids eget vitnesbyrd i 1 Sam 26,23–24, Guds vitnesbyrd om ham i 1 Kong 14,8 og historiens vitnesbyrd i 1 Kong 15,5. «Min synd» er den synden han kunne ha gjort.

V. 25–28. Gud gjengjelder etter menneskets ferd

> «[25]Herren gjengjeldte meg etter min rettferdighet, etter min renhet i hans øyne. [26]Mot den fromme viser du deg from, mot den redelige stridsmann viser du deg redelig, [27]mot den rene viser du deg ren, mot den falske viser du deg vrang. [28]Elendige folk frelser du, men dine øyne er mot de overmodige, dem fornedrer du.»

V. 25 samler kort grunnen til redningen som ble utlagt i v. 21–24. I v. 26–27 føres den tilbake til den allmenne sannheten at Gud handler med menneskene etter hvordan de handler mot ham. Den sannheten utfoldes i fire parallelle ledd. Guds handlemåte uttrykkes der med verb som er dannet av de samme adjektivene som beskriver menneskenes ferd mot Gud.

Mot den fromme, den som er gitt Gud i vold, viser han seg from. Mot «den redelige stridsmann», den som er sterk i uskyld og vandrer ulastelig, viser han seg ulastelig. Den rene er den som holder seg ren og strever etter en ren vandel. Mot den falske viser Gud seg vrang ved å overgi ham til hans egen vranghet (Rom 1,28).

I v. 28 brukes denne allmenne sannheten på Guds menighet, der folket var delt i ydmyke og overmodige. Den utlegges ut fra hvordan Gud i Israels historie hadde handlet med disse to slags mennesker. «Elendige folk» er de fromme og nedtrykte i folket. «De overmodige» er de hovmodige, de ugudelige rike og mektige i folket (jf. Jes 2,11). Salmen har i stedet det vanligere uttrykket «hovmodige øyne fornedrer du» (jf. Ordsp 6,17).

V. 29–31. Herren er min lampe

> «[29]Ja, du er mitt lys, Herre. Herren oppklarer mitt mørke. [30]Med din hjelp stormer jeg løs på fiendeskarer, ved min Guds hjelp springer jeg over murer. [31]Gud, hans vei er fullkommen. Herrens ord er rent. Han er et skjold for alle dem som setter sin lit til ham.»

(Keil, v. 29: «For du er min lampe, Herre, og Herren gjør mitt mørke lyst.»)

Med v. 29 begynner skildringen av den hjelpen David alt hadde fått fra Gud i kampen mot Israels fiender, og som han fortsatt skulle få. «Ja» (egentlig «for») viser tilbake til tanken i v. 28: David hørte til de «elendige folk» som Herren alltid hjelper. Som Herren fridde ham ut av dødsfare fordi han hadde behag i ham, slik ga han ham også makt over alle fiendene hans.

Herren var hans lampe. Det vil si at han hadde løftet ham fra fornedrelse og forakt til herlighet og ære (se 21,17), og at han fortsatt ville lyse opp hans mørke. Han ville «la sin frelses lys skinne over ham og hans ætt i all nødens mørke» (Hengstenberg). Salmen har: «Du lar min lampe skinne! Herren min Gud lyser opp mitt mørke» (Sal 18,29). Der er det dristige bildet «Herren er Davids lampe» forklart mer rett fram. Bildet svarer til Sal 27,1: «Herren er mitt lys.»

I sin Guds kraft kunne han storme løs på fiendtlige hærflokker og springe over murer, det vil si overvinne all fiendtlig makt. Denne tilliten henter han både fra Guds gjerninger og fra hans ord. Herren er den Gud hvis vei er fullkommen og uten lyte, og hans ord er rent som lutret metall, som renset sølv (jf. Sal 12,7). Den som stoler på ham, er trygg for alle fiender. De to siste leddene står igjen i Agurs ordspråk (Ordsp 30,5). Tanken i siste ledd utdypes i v. 32.

V. 32–35. Ingen klippe uten vår Gud

> «[32]Hvem uten Herren er Gud, og hvem er en klippe uten vår Gud? [33]Gud, han er mitt sterke vern, han leder den ulastelige på hans vei. [34]Han gir ham føtter som hindene og stiller meg på mine høyder. [35]Han lærer mine hender opp til kamp, så mine armer kan spenne kobberbuen.»

Det finnes ingen sann Gud som kan hjelpe, uten Herren eller ved siden av ham (jf. 5 Mos 32,31; 1 Sam 2,2). Klippe står som i v. 2. Denne Gud er «mitt sterke vern» (jf. Sal 31,5; 27,1). Han leder den ulastelige på hans vei, det vil si han er hans fører og veiviser på den.

Salme 18 har her en viktig annen lesemåte: «Den Gud som omspenner meg med styrke og gjør min ferd ulastelig» (Sal 18,33). Siste ledd er sikkert en endring som gjør meningen enklere, og det samme gjelder første ledd, for den tanken kommer igjen nesten ord for ord i v. 40.

Hinden er et bilde på fart. «Føtter som hindene» er en sammentrukket sammenligning for «som hindenes føtter». Det viser til hvor raskt han forfulgte

fienden (jf. 2,18; 1 Krøn 12,8). At grunnteksten har «hans føtter» der salmen har «mine føtter», kommer av at David har talt om seg selv i tredje person som den ulastelige.

«Mine høyder» var ikke fiendens høyder, som han vant ved erobring, men høydene i hans eget land. Dem holdt han seirende, så han hersket over landet. Uttrykket er formet etter 5 Mos 32,13, og Hab 3,19 bygger på det.

«Spenne buen» betyr egentlig å trykke den ned for å spenne den. Kobberbuen nevnes som den sterkeste: å spenne en slik bue var tegn på stor heltestyrke. V. 34–35 skildrer bare i enkeltheter den kraft og styrke Herren hadde gitt David, så han kunne overvinne alle sine fiender.

V. 36–37. Skjoldet som er frelse

> «[36]Du gir meg din frelse til skjold, og din høyre hånd støtter meg. Din nedbøyelse gjør meg stor. [37]Du gjør rommet vidt for mine skritt, og mine ankler vakler ikke.»

(Keil, v. 36: «Du rekker meg min frelses skjold, og ditt svar gjør meg stor.»)

Herren gir den sanne seierskraften i sin frelse. Frelsens skjold er skjoldet som består av frelse, av Herrens hjelpende nåde. Salmen har «din nedbøyelse», det vil si Guds nedlatende nåde.

Men ordet i vår tekst betyr ikke «din nedbøyelse», men «din bønnhørelse». Det er den bønnhørelsen Gud viser i handling når en roper til ham om hjelp, og den viste seg i at Gud gjorde skrittene hans vide. Han ga vandreren rom til å gå fritt og ryddet hindringer og snublesteiner av veien. Det hadde Gud gjort for David, så anklene hans ikke vaklet, og han manglet ikke kraft til faste og sikre skritt. I sin Guds kraft kunne han ødelegge alle fiendene sine.

V. 38–41. Seieren over fiendene

> «[38]Jeg vil forfølge mine fiender og ødelegge dem. Jeg vender ikke tilbake før jeg har gjort ende på dem. [39]Jeg gjør ende på dem og knuser dem, så de ikke kan reise seg. De faller under mine føtter. [40]Du væpner meg med kraft til krig, du bøyer mine motstandere under meg. [41]Du lar mine fiender vende meg ryggen. De som hater meg, utrydder jeg.»

Verbformen i v. 38 får fram at det gjelder framtiden. Det er derfor helt utelukket å ta de andre verbene som fortid. Hele innholdet i skildringen viser tydelig at David ikke bare tenker på seire han alt har vunnet, men generelt på at alle hans fiender blir slått, i fortid, nåtid og framtid. Han taler så tydelig som mulig ikke bare om at de blir helt tilintetgjort (v. 38–39.43), men også om at Gud gjør ham til hode over folkene, og at fjerne og fremmede folk hyller ham.

Han tenker altså ikke bare på sitt eget personlige herredømme. På grunnlag av løftet han hadde fått fra Gud, tenker han også på hvordan herredømmet til tronen i hans hus skal vokse, og han forkynner i Ånden at alle fiendene av Guds rike til sist skal bli slått. Dette messianske innslaget i skildringen kommer fram så det ikke kan misforstås i lovprisningen av Herren som han slutter med i v. 47–51.

«Ødelegge dem» er sterkere enn salmens «nå dem igjen». I v. 39 hoper ordene seg opp for å uttrykke at alle fiender blir fullstendig tilintetgjort. «Vende meg ryggen» er formet etter 2 Mos 23,27 og betyr å jage dem på flukt.

V. 42–43. Ingen frelser for fiendene

«[42]De ser seg om, men det er ingen frelser - etter Herren, men han svarer dem ikke. [43]Jeg maler dem til støv på jorden, jeg knuser dem og tramper dem ned som søle på gatene.»

Fiendens rop om hjelp blir ikke hørt, og de blir tilintetgjort uten nåde. «De ser seg om» etter Gud om hjelp, og det er mer poetisk enn salmens «de roper». «Som støv på jorden» er enklere enn salmens «som støv for vinden», for vinden knuser ikke støvet, men fører det bort. I andre ledd av v. 43 sier salmisten rett og slett: «Jeg knuser dem og tramper dem ned som søle på gatene.» Ved at fienden blir fullstendig tilintetgjort, grunnlegger Gud det verdensherredømmet som Davids trone skal nå fram til.

V. 44–51. Høvding over folkene

«[44]Du redder meg fra mitt folks kamper. Du bevarer meg til å være høvding over hedningefolk. Folkeslag som jeg ikke kjenner, tjener meg. [45]Fremmede kryper for meg, bare de hører om meg, blir de meg lydige. [46]Fremmede visner bort og går skjelvende ut av sine borger.»

«Mitt folks kamper» forklarer salmens mer ubestemte «folks angrep». Ordene viser til Davids indre strider, som Herren fridde ham ut av: Isjboset som sto ham imot, og Absaloms og Sjebas opprør. Disse redningene var forspillet til og grunnlaget for hans herredømme over hedningene. Derfor passer «du bevarer meg til å være høvding over hedningefolk» godt i andre ledd. Salmens «du setter meg» sier langt mindre.

«Folkeslag som jeg ikke kjenner», er fremmede folk. To'i, kongen i Hamat (8,10), var et eksempel. At han bøyde seg, var et forspill til at alle hedninger en gang skal bøye seg under Davids Sønns septer, slik Sal 72 forutsier.

I v. 45 har de to leddene i salmen fått bytte plass, og det passer godt. Verbet for «krype» betyr i grunnstedet (5 Mos 33,29) at de beseirede hykler vennskap eller ufrivillig hyllest overfor seierherren. «Bare de hører om meg» betyr: bare ved ryktet om Davids seire.

De fremmede folkene visner bort, det vil si de mister motet til å kunne stå imot Davids seirende makt. Vår tekst har her «de omgjorder seg», men det gir ingen passende mening. Ordet er trolig en skrivefeil for salmens «de skjelver»: De kommer skjelvende ut av borgene sine (jf. Mika 7,17).

V. 47–49. Herren lever

«[47]Herren lever, og priset er min klippe. Opphøyet er min frelses klippefaste Gud. [48]Han er den Gud som gir meg hevn og legger folkeslag under meg. [49]Han er den som fører meg ut fra mine fiender. Over mine motstandere opphøyer du meg, fra voldsmannen redder du meg.»

Til slutt vender salmisten tilbake til å prise Herren, som hadde vist ham så stor nåde. «Herren lever» betyr ikke «leve Herren», men er et utsagn: Herren er levende. Utsagnet er likevel ment som en lovprisning av Gud, for «å prise Gud er ikke annet enn å tilskrive ham de herlige fullkommenhetene han har; vi skal bare gi ham det som er hans» (Hengstenberg). Også de neste leddene er utsagn og ikke ønsker. Herren er levende når han viser sitt liv i allmakts gjerninger.

I siste ledd er «klippe» forsterket til «min frelses klippe-Gud», Gud som er min frelsende klippe (jf. v. 3). I betegnelsene på Gud i v. 48–49 samles kort de frelsesgjerningene David har skildret i v. 5–20 og 29–46. Derfor skal Herrens pris lyde blant alle folk.

V. 50–51. Pris blant hedningene

> «[50]Derfor vil jeg prise deg blant hedningene, Herre! Jeg vil lovsynge ditt navn.
> [51]Han gir sin konge store seirer. Han gjør miskunnhet mot sin salvede, mot David og mot hans ætt til evig tid.»

(Keil, v. 51: «Han som gjør sin konges frelse stor og viser miskunn mot sin salvede, mot David og hans ætt til evig tid.»)

Den nåden Herren hadde vist David, var så stor at prisen for den ikke kunne holdes innenfor Israels trange grenser. Med Davids herredømme over folkene spredte også kunnskapen om Herren seg, og med den prisen av Herren, han som hadde gitt ham seier. Med full rett siterer derfor Paulus dette verset (v. 50) i Rom 15,9, sammen med 5 Mos 32,43 og Sal 117,1, som bevis for at Guds frelse også var ment for hedningene.

Kongen som Herren hadde gjort frelsen stor for, var ikke David som enkeltperson, men David og hans ætt til evig tid, altså Davids kongeslekt, som når sitt høydepunkt i Kristus. Slik kunne David lovsynge på grunnlag av løftet han hadde fått (7,12–16), og det klinger igjen nesten ord for ord i siste ledd av v. 51.

Kapittel 23. Davids siste ord og hans helter

Etter takkesalmen der David priste Herren for all den utfrielse og alle de velgjerninger han hadde fått gjennom hele livet, følger den store kongens profetiske testamente. Det viser hva hans kongedømme skulle bety for den hellige historien som lå foran.

Salmen i kap. 22 kan vi se som et stort halleluja, sunget idet David tok farvel med livet. Disse «siste ordene» setter Guds segl på alt han hadde sunget og profetert i mange salmer om at hans ætt skulle herske til evig tid. Han bygde på løftet han hadde fått gjennom profeten Natan, at hans trone skulle stå fast for alltid (kap. 7).

Ordene er ikke bare en lyrisk utbygging av dette løftet. De er et profetisk utsagn som David ved Guds inspirasjon kom med ved slutten av livet, om den sanne kongen i Guds rike.

Tholuck sier det slik: «Den gamle kongen, som ellers ikke hadde profetisk gave, ble grepet av Guds Ånd ved slutten av sitt liv. Han så en rettferdig hersker i gudsfrykt, og under hans styre spirte velsignelse og frelse fram for de rettferdige, mens alle de ugudelige ble overvunnet. Pantet på dette var den evige pakten Gud hadde sluttet med ham.» Overskriften «Dette er Davids siste ord» knytter utsagnet til takkesalmen foran.

V. 1–7. Guds utsagn gjennom David

> «[1]Dette er Davids siste ord: Så sier David, Isais sønn, så sier mannen som høyt var satt, Jakobs Guds salvede og Israels glade sanger: [2]Herrens Ånd taler gjennom meg, og hans ord er på min tunge.»

(Keil: «Guds utsagn ved David, Isais sønn, Guds utsagn ved mannen som ble høyt opphøyd, Jakobs Guds salvede og den yndige i Israels lovsanger.»)

Denne innledningen hviler både i form og innhold på Bileams siste utsagn om Israels framtid (4 Mos 24,3.15). Det viser hvor mye David hadde gransket det eldre gudsmenn hadde sagt om Israels framtid. Samtidig viser det at hans eget profetiske ord skulle bygge videre på Bileams profeti om stjernen fra Jakob og spiret fra Israel (4 Mos 24,17). Som Bileam kaller David profetien sin *ne'um* (נְאֻם, «utsagn»), et guddommelig ord, en åpenbaring han hadde fått rett fra Gud.

Men den som fikk denne åpenbaringen, var ikke som Bileam, Beors sønn, en mann med lukket øye som fikk øynene åpnet i et syn fra Den Allmektige. Han var «mannen som høyt var satt», den Gud hadde løftet opp fra fornedrelsen til å bli fyrste over sitt folk, ja, til hode over folkeslagene (22,44). Luther oversatte etter Vulgata: «som er forvisset om Messias, Jakobs Gud», men den gjengivelsen holder ikke grammatisk.

David var opphøyd på to måter. Han var «Jakobs Guds salvede», den Israels Gud hadde salvet til konge over sitt folk. Og han var «den yndige i Israels lovsanger», den Gud hadde gjort i stand til å synge fagre lovsanger om hans nåde og herlighet.

Ordet *zemirot* (זְמִרוֹת) betyr ikke sanger i alminnelighet, men lovsanger til Guds ære (se 2 Mos 15,2), slik som *mizmor* (מִזְמוֹר) i salmeoverskriftene. Som Herrens salvede, altså som konge, hadde David grunnfestet Guds rike i ytre og politisk forstand. Som den som skrev Israels lovsanger, hadde han bygd det opp åndelig.

V. 2 forklarer hva *ne'um* er: Herrens Ånd taler gjennom ham, og hans ord er Guds inspirasjon. Selve Guds utsagn begynner med v. 3.

V. 3–4. Den rettferdige herskeren

> «[3]Israels Gud har talt, til meg har Israels Klippe sagt: Det skal være en hersker over menneskene, en rettferdig, en hersker i gudsfrykt. [4]Han skal være lik morgenens lys når solen går opp, en morgen uten skyer, når gresset spirer fram av jorden ved solskinn og ved regn.»

(Keil, v. 4b: «… av glansen etter regnet spirer friskt grønt fram av jorden.»)

V. 4 skildrer velsignelsen som skal gå ut fra denne herskeren. Noen vil binde v. 3 og 4 sammen til én periode, i betydningen: «Når en hersker rettferdig over menneskene (slik jeg gjør), er det som når en morgen blir klar.» Det må avvises, for det ser helt bort fra Natans løfte (kap. 7) og svekker et ord som så høytidelig er innført som Guds ord.

Den herskeren David ser i ånden, er ikke hvem som helst som hersker rettferdig over mennesker. Davids ætt er heller ikke her et samlebegrep for en bare tenkt person. Det er Messias selv, slik den arameiske oversettelsen (Targum) forstår det: den rettferdige spire som Herren ville la stå fram for David (Jer 23,5), og som skulle gjøre rett og rettferdighet i landet (Jer 33,15).

V. 4 er en selvstendig tanke, og sammenhengen med v. 3 må vi finne i selve ordene: Når denne herskeren trer fram, skal det være «som morgenens lys når solen går opp». Likevel er det ikke Messias som sammenlignes med morgenlyset. Det som sammenlignes, er med vilje holdt ubestemt, slik Luther forstår det i sin utleggelse: «I Messias' tid skal det være som morgenens lys.»

At Messias ikke er subjektet, ser vi av at bildet ikke er solen selv, men morgengryet når solen går opp. Det neste leddet viser hvordan dette lyset vekker livet i naturen. «En morgen uten skyer» står parallelt og skildrer morgenen nærmere.

Lyset fra den oppgående solen en skyfri morgen er et bilde på frelsen som kommer. Den oppgående solen vekker livskimene i naturen, som hadde slumret gjennom nattens mørke. «Tilstanden før herskeren kommer, ligner den mørke natten» (Hengstenberg). Glansen er i bildet glansen av den oppgående solen,

men i virkeligheten frelsen som bryter fram når den rettferdige herskeren kommer.

Det siste leddet kan forstås på to måter: «av solglansen etter regnet» eller «av solglansen (og) av regnet». Bare den første forståelsen holder, for etter at solen er gått opp på en skyfri himmel, venter ingen regn.

Strålene fra solen som stiger opp etter en natt med regn, gir det friske grønne ny kraft. Regnet er derfor et bilde på velsignelse (Jes 44,3), og det grønne gresset som spirer fram av jorden etter regnet, er et bilde på velsignelsene i den messianske frelsen (Jes 44,4; 45,8). I Sal 72,6 bygger Salomo på disse ordene av David når han sammenligner virkningen av den sanne fredsfyrstens styre med regn som faller på den nyslåtte engen.

V. 5. Den evige pakt

> «[5]For har ikke mitt hus det slik med Gud? En evig pakt har han jo gjort med meg, ordnet i alle deler og trygget, all min frelse og alt godt – skulle han ikke la det gro fram?»

I v. 5 blir profetien om den rettferdige herskeren grunnet på det opprinnelige løftet i kap. 7, der David hadde fått pant på dette. Første og siste ledd gir bare mening i sammenhengen når de leses som spørsmål, slik NB gjør. Det første leddet sier: Står ikke mitt hus slik til Gud at den rettferdige herskeren skal komme fra det? Det neste forklarer hvorfor: «En evig pakt har han jo gjort med meg.»

David kaller løftet i 7,12 ff., at Gud ville grunnfeste kongedømmet for hans ætt til evig tid, en pakt, fordi det gjaldt et forhold fra begge sider: Herren ville først bygge et varig hus for David, og så skulle Davids ætt bygge Herrens hus.

Denne pakten er «ordnet i alle deler», utstyrt med alt som kunne trygge den. Det gjelder særlig at alt var tatt med i beregningen, også at de som bar Guds pakt, kunne falle fra. Selv det skulle ikke oppheve pakten (7,14–15). Den er «trygget» ved forsikringen om at Herren heller ikke da ville ta sin nåde bort.

På dette kunne David bygge vissheten om at Gud ville la all den frelse gro fram som var lovt hans hus. «All min frelse» er all den frelse som var lovt ham og hans hus. «Alt godt»[1] er ikke Davids eget ønske, men Guds velbehag, hele Guds frelsesråd slik det er uttrykt i pakten. Det siste spørsmålet er en kraftig forsikring: All min frelse og alt Guds velbehag – skulle han ikke la det gro fram?

V. 6–7. Dommen over de onde

> «[6]Men de onde, de er alle sammen lik torner som ryddes bort, som folk ikke tar i med hånden. [7]Den som vil nærme seg dem, må væpne seg med jern og spydskaft, og så brennes de opp med ild der hvor de står.»

Når frelsen bryter fram under herskeren som styrer i rettferdighet og gudsfrykt, følger også dommen over de ugudelige. Det abstrakte *beliyya'al* (בְּלִיַּעַל, «verdiløshet») er sterkere enn «en verdiløs mann» og framstiller de ugudelige som selve verdiløsheten i personlig skikkelse. Ordet som NB gjengir «som ryddes bort», betyr egentlig «jaget bort». Det passer bedre på de ugudelige enn

[1] **«Alt godt»** kol-hefets, כֹּל־חֵפֶץ

på tornene de sammenlignes med. Det er tale om torner som folk rykker opp, ikke om torner de går utenom fordi de stikker.

For å rydde jorden for dem tar ingen i dem med bare hånden. Den som vil ta i dem, væpner seg med jern, det vil si våpen av jern, og med spydskaft (1 Sam 17,7). Også dette sikter mer til de ugudelige enn til tornene. De brennes opp «der hvor de står», på det stedet der de holder til og vokser. Uttrykket kan ikke bety «på stedet» i betydningen «straks». Tornene brennes ved den siste dommen over de ugudelige (Matt 13,30).

V. 8–23. Heltene i første klasse

> «[8]Dette er navnene på Davids helter: Josjeb-Basjebet, takmonitten, høvding for de tre. Han svingte sin lanse over åtte hundre falne på én gang. [9]Etter ham kom Eleasar, sønn av Dodo fra Ahohi. Han var en av de tre heltene som var med David da de hånet filistrene som var samlet der til kamp. Da så Israels menn dro seg tilbake, [10]reiste han seg og hogg inn på filistrene, til hans hånd ble så trett at den hang fast ved sverdet. Den dagen ga Herren dem en stor seier, og da folket vendte om og fulgte ham, hadde de ikke annet å gjøre enn å plyndre de falne. [11]Etter ham kom Sjamma, sønn av Age, hararitten. Filistrene hadde en gang samlet seg til en hel flokk, og der var det et jorde som var fullt av linser. Da nå folket flyktet for filistrene, [12]stilte han seg midt på jordet og berget det og slo filistrene. Og Herren ga dem en stor seier.»

Listen over Davids helter står også i 1 Krøn 11,10–47. Der er den utvidet med seksten navn på slutten (v. 41–47) og knyttet til fortellingen om erobringen av Sion-borgen med en egen overskrift. Etter den overskriften hjalp disse heltene David sammen med hele Israel til å bli konge. Slik begrunner krønikeskriveren at han har satt listen etter fortellingen om at alle stammene valgte David til konge, og om erobringen av Sion like etter.

Ellers stemmer de to listene overens, bortsett fra en god del tekstfeil. Særlig navnene er ofte skadet i begge tekstene, så den rette lesemåten ikke alltid kan fastslås.

Heltene er delt i tre klasser. Den første er de tre: Jasjobam, Eleasar og Sjamma, som ved sine bragder nådde første rang blant Davids helter (v. 8–12). Så følger Abisjai og Benaja i den andre klassen. Også de utmerket seg framfor de andre, men nådde ikke opp til de tre første (v. 18–23).

Alle de andre hørte til den tredje klassen, trettito mann, og om dem fortelles ingen særskilte bragder (v. 24–39). Tolv av dem, de fem i de to første klassene og sju av den tredje, satte David over de tolv hæravdelingene som skulle gjøre tjeneste én måned hver i året (1 Krøn 27).

Disse heltene – Joab, øverstkommanderende for hele hæren, er ikke blant dem – var kongens adjutanter. De kalles også «de tretti» (v. 13.23.24), fordi de i rundt tall var tretti. Kanskje var de først nøyaktig tretti. I de mange krigene David førte, sto det sikkert fram nye helter som ble tatt opp i korpset. Det forklarer de seksten navnene som er lagt til i Krønikebøkene, enten krønikeskriveren brukte en senere liste, eller forfatteren av Samuelsbøkene bare har beskrevet korpset slik det var i begynnelsen.

Den første helten heter i Krønikebøkene Jasjobam, «høvding for de tretti» (1 Krøn 11,11). Navnet Josjeb-Basjebet her er utvilsomt en feil lesemåte. Den oppsto trolig ved at en avskriver tok ordet *basjsjebet* (בַּשֶּׁבֶת) fra linjen over (v. 7, «der hvor de står») i stedet for slutten av navnet. At Jasjobam er riktig, bekreftes av 1 Krøn 27,2. «Takmonitten» skal etter Krønikebøkene rettes til «Hakmonis sønn», det vil si av Hakmons ætt. Det lar seg godt forene med at han var Sabdiels sønn.

Her står «høvding for de tre», i Krønikebøkene «høvding for de tretti». Ingen av tekstene bør rettes etter den andre, for begge uttrykkene går igjen flere steder. Ordet *sjalisj* (שָׁלִישׁ) betyr ikke stridsvognkjemper, som noen mener. Overalt der det står i entall, betegner det kongens adjutant (2 Kong 7,2.17.19; 9,25; 15,25), og i flertall kongens livvakt. Høvdingen her er altså høvding for kongens adjutanter, og vekslingen med «de tretti» forklares enkelt ved at Davids tretti helter utgjorde hele flokken av adjutanter.

Om de neste ordene, som er uforståelige i hebraisk, sier Luther i randnoten at teksten nok er skadet av en avskriver, så en bør lese som i Krønikebøkene: «Han svingte sitt spyd» (jf. v. 18). Det er å foretrekke framfor forsøkene på å finne mening i ordene ved å anta ord som ikke finnes ellers i hebraisk.

«Han svingte sin lanse over åtte hundre falne på én gang» betyr ikke at han drepte åtte hundre med ett støt, men at han i ett slag kastet spydet mot fienden igjen og igjen, til åtte hundre lå drept. Krønikebøkene har tre hundre. Det tallet kom trolig inn dit fra v. 18, der det gjelder Abisjai.

Etter ham i rang kom Eleasar, sønn av Dodo fra Ahohi. Han var blant de tre heltene, Jasjobam, Eleasar og Sjamma, som etter v. 19 nådde første rang. I stedet for «da de hånet filistrene» har Krønikebøkene «i Pas-Dammim», trolig Efes-Dammim (1 Sam 17,1), der filistrene lå i leir da Goliat hånet Israel.

Teksten her bør likevel ikke rettes etter Krønikebøkene. Lesemåten der er nok bare en nærmere beskrivelse av stedet, som vår tekst bare antyder: Slaget sto der Israel en gang var blitt hånet av filistrene (1 Sam 17,10), og der de nå gjengjeldte hånen i en senere kamp.

(Keil, v. 9b: «… da filistrene var samlet der til kamp, og Israels menn rykket fram.»)

Filistrene var samlet der til kamp, og Israels menn rykket fram til angrep. Eleasar reiste seg og slo filistrene til hånden hans ble trett og stivnet fast ved sverdet. Slik ga Herren Israel en stor seier den dagen.

Folket «vendte om og fulgte ham» bare for å plyndre, for han hadde alene drevet fienden på flukt. Uttrykket betyr ikke å vende tilbake fra flukten, men å vende seg til en og følge etter ham. I Krønikebøkene er tre linjer falt ut fordi avskriverens øye gled fra «filistrene … samlet» i v. 9 til de samme ordene i v. 11.

Den tredje av de ledende heltene var Sjamma, sønn av Age, hararitten. Også han vant seg et navn ved en stor seier over filistrene. Fienden hadde samlet seg i en flokk der det var et jorde fullt av linser, og Israels folk ble slått. Da stilte Sjamma seg midt på jordet, berget det fra fienden og slo filistrene. At Krønikebøkene har bygg i stedet for linser, er en helt uvesentlig forskjell.

V. 13–17. Vannet fra brønnen i Betlehem

«[13]En gang da det led mot høsten, dro tre av de tretti høvdingene ned og kom
til David i hulen ved Adullam. Filisterflokken lå i leir i Refa'im-dalen. [14]David
var den gang selv i borgen, og filistrenes forpost var i Betlehem. [15]Da kom
det en brå lyst over David, og han sa: Hvem lar meg få vann å drikke av den
brønnen som er ved byporten i Betlehem? [16]Da brøt de tre heltene seg gjennom
filistrenes leir og øste vann opp av brønnen ved byporten i Betlehem. Og de tok
det med seg og kom til David med det. Men han ville ikke drikke det – han øste
det ut for Herren. [17]Og han sa: Det skal være langt fra meg, Herre, å gjøre dette!
Skulle jeg drikke blodet av de mennene som gikk av sted med fare for livet? Og
han ville ikke drikke det. Dette gjorde de tre heltene.»

Til denne bragden er det føyd en lignende heltedåd som tre av de tretti heltene gjorde. Navnene deres nevnes ikke. Fordi «tre» står uten artikkel både her og i Krønikebøkene, er det ikke de tre som alt er nevnt, men tre andre av dem som nevnes fra v. 24.

De kom til David i hulen ved Adullam (1 Sam 22,1) i høstens tid, mens en filisterflokk lå i leir i Refa'im-dalen, David var i fjellborgen, og filistrene hadde en forpost i Betlehem. At filistrene lå i Refa'im-dalen og David i fjellborgen, gjør det sannsynlig at dette skjedde i krigen med filistrene som fortelles i 5,17 ff.

Brønnen trenger ikke å ha ligget i eller under porten, men kan ha ligget utenfor byen ved porten. Den brønnen tradisjonen kaller «Davids brønn», ligger et kvarters gange nordøst for Betlehem. Noen reisende har funnet den tørr, andre har beskrevet den som en dyp brønn med klart, kjølig vann.

De tre heltene brøt seg gjennom filisterleiren ved Betlehem, det vil si forposten som holdt plassen foran porten. De hentet vann fra brønnen og bar det til David. Men han ville ikke drikke det. Han helte det ut på jorden for Herren som et drikkoffer. «Han helte det ut på jorden og takket Gud for at de tre tapre mennene var kommet tilbake» (Clericus).

David sa: «Det skal være langt fra meg, Herre, å gjøre dette! Blodet av de mennene som gikk av sted med fare for livet …» – og så stanser han. Setningen er med vilje ikke fullført. Krønikeskriveren har gjort utropet enklere ved å fullføre setningen.

«Herre» er en tiltale, og utropet tilsvarer eden «så sant Herren lever» (1 Sam 14,45). Vannet de hadde hentet med fare for livet, sammenlignes med selve livet, og livet er i blodet (3 Mos 17,11). Å drikke dette vannet ville derfor være det samme som å drikke deres blod.

V. 18–23. Heltene i andre klasse: Abisjai og Benaja

«[18]Så var det Abisjai, bror til Joab, sønn av Seruja. Han var høvding over de
tretti. Han svingte spydet sitt over tre hundre falne, og han hadde et navn blant
de tre. [19]Fremfor de tretti var han æret og ble høvding for dem, men til de tre
nådde han ikke opp. [20]Så var det Benaja, sønn av Jojada, som var sønn av en
djerv og seierrik stridsmann fra Kabse'el. Han slo Moabs to løvehelter. En dag
det hadde snødd, steg han ned i en brønn og slo i hjel en løve. [21]Likeså slo han i
hjel en egypter, en kjempestor mann. Egypteren hadde et spyd i hånden, men
han gikk ned mot ham med staven sin og rev spydet ut av hånden på egypteren
og drepte ham med hans eget spyd. [22]Dette gjorde Benaja, Jojadas sønn. Han

hadde et navn blant de tre heltene. [23]Fremfor de tretti var han æret, men til de tre nådde han ikke opp. David satte ham over livvakten sin.»

Abisjai, Joabs bror (1 Sam 26,6), var også høvding for livvakten, slik som Jasjobam (v. 8). Han svingte spydet over tre hundre falne. «Han hadde et navn blant de tre», det vil si ved siden av de tre fremste heltene, Jasjobam, Eleasar og Sjamma. Han var æret framfor de tretti og ble høvding for dem, men han nådde ikke opp til de tre. Han var altså ikke på høyde med Jasjobam, Eleasar og Sjamma.

Benaja, sønn av Jojada, var etter 1 Krøn 27,5 sønn av presten Jojada, kanskje den Jojada som var høvding for Arons ætt (1 Krøn 12,27). Etter 8,18 og 20,23 var han høvding over livvakten. Han var sønn av en djerv mann, rik på bragder, fra Kabse'el sør i Juda (Jos 15,21).

«Han slo Moabs to løvehelter», på hebraisk *ari'el* (אֲרִיאֵל, «Guds løve»). Arabere og persere kaller en usedvanlig tapper mann for Guds løve. Det var altså to berømte moabittiske helter. At de var sønner av Moabs konge, bygger bare på en gjetning om at «sønner av» er falt ut av teksten.

Han slo også i hjel «løven i brønnen den dagen det snødde», det vil si en løve som et kraftig snøfall hadde drevet ned mot menneskenes bosteder, og som hadde søkt tilflukt i en brønn.

Dessuten drepte han en egypter, en mann av ualminnelig størrelse. Egypteren var væpnet med spyd, Benaja bare med en stav. Likevel slo han ham, rev spydet fra ham og drepte ham med hans eget våpen. Etter Krønikebøkene var egypteren fem alen høy, og spydet hans var som en veverstang. Ved disse bragdene vant Benaja et navn ved siden av de tre, men han kom ikke opp mot dem. David ga ham plass i sitt fortrolige råd (se 1 Sam 22,14).[2]

V. 24–39. Heltene i tredje klasse

«[24]Asael, Joabs bror, var blant de tretti, likeså Elhanan, sønn av Dodo, fra Betlehem, [25]haroditten Sjamma, haroditten Elika, [26]paltitten Heles, teko'itten Ira, sønn av Ikkesj, [27]anatotitten Abieser, husatitten Mebunnai, [28]ahohitten Salmon, netofatitten Maharai, [29]netofatitten Heleb, sønn av Ba'ana, Ittai, sønn av Ribai, fra Gibea i Benjamins stamme, [30]piratonitten Benaja, Hiddai fra Ga'asj-dalene, [31]arbatitten Abi-Albon, barhumitten Asmavet, [32]sja'albonitten Eljahba, Bene-Jasjen, Jonatan, [33]haratitten Sjamma, araritten Akiam, sønn av Sjarar, [34]Elifelet, sønn av Ahasbai, ma'a-katittens sønn, gilonitten Eliam, sønn av Akitofel, [35]karmelitten Hesro, arbitten Pa'arai, [36]Jigal, sønn av Natan, fra Soba, gaditten Bani, [37]ammonitten Selek, be'erotitten Naharai, Joabs, Serujas sønns våpensvein, [38]jitritten Ira, jitritten Gareb, [39]hetitten Uria – i alt trettisju.»

«Asael, Joabs bror, var blant de tretti», det vil si han hørte til dem. Det gjelder også alle de neste navnene. De fleste av dem kjenner vi ikke ellers.

Elhanan, Dodos sønn, fra Betlehem er en annen enn betlehemitten med samme navn i 21,19. Haroditten Sjamma må heller ikke forveksles med Sjamma i v. 11 og v. 33. Han var fra Harod (Dom 7,1) og kalles Sjammot i Krønikebøkene

[2]NB har «David satte ham over livvakten sin».

og Sjamhut i 1 Krøn 27,8, der han er fører for den femte hæravdelingen. Elika fra Harod mangler i Krønikebøkene, trolig fordi det like navneendelsen fikk avskriveren til å hoppe over ham.

Paltitten Heles var fra Bet-Pelet sør i Juda (Jos 15,27) og fører for den sjuende hæravdelingen (1 Krøn 27,10). Ira, Ikkesjs sønn, var fra Tekoa i Judas ørken (14,2) og fører for den sjette avdelingen (1 Krøn 27,9). Abieser var fra Anatot i Benjamin (Jos 18,24) og fører for den niende avdelingen (1 Krøn 27,12). Mebunnai er en skrivefeil for husatitten Sibbekai (21,18; 1 Krøn 11,29). Etter 1 Krøn 27,11 var han fører for den åttende avdelingen.

Ahohitten Salmon, av Ahoahs benjaminittiske ætt, kjenner vi ikke ellers. Krønikebøkene har Ilai, og hvilket av navnene som er riktig, kan ikke avgjøres. Maharai var fra Netofa, som etter Esr 2,22 og Neh 7,26 lå i nærheten av Betlehem, men stedet er ennå ikke funnet. Etter 1 Krøn 27,13 hørte han til serahittenes ætt i Juda og var fører for den tiende avdelingen.

Heleb, rettere Heled (1 Krøn 11,30) eller Heldai (1 Krøn 27,15), også fra Netofa, var fører for den tolvte avdelingen. Ittai, Ribais sønn, fra Gibea i Benjamin må skilles fra Ittai fra Gat (15,19). Som alle de følgende, unntatt Uria, kjenner vi ham ikke ellers.

Benaja var fra Piraton i Efraims stamme. Stedet lever videre i landsbyen Fer'ata sørvest for Nablus (Dom 12,13). Hiddai, som Krønikebøkene feilaktig kaller Hurai, var fra Ga'asj-dalene i Efraim, ved Ga'asj-fjellet, som ennå ikke er funnet (Jos 24,30). Abi-Albon, i Krønikebøkene feilaktig Abiel, var fra Bet-Haaraba i Judas ørken (Jos 15,61). Asmavet var fra Bahurim (16,5). Eljahba var fra Sja'albim, som kanskje lever videre i dagens Selbit (Jos 19,42).

De neste navnene, «Bene-Jasjen, Jonatan» og «haratitten Sjamma», lyder i Krønikebøkene: «gisonitten Bene-Hasjem, hararitten Jonatan, sønn av Sjage» (1 Krøn 11,34). Krønikebøkenes tekst er tydelig den riktigste, for «Bene-Jasjen, Jonatan» gir ingen mening. Bene-Hasjem må i alle fall skrives som ett navn. Stedet Gison er ukjent. «Sjamma» i stedet for «Sjages sønn» kom trolig inn fra v. 11. Akiam var sønn av Sjarar, i Krønikebøkene Sakar, fra Arar (i Krønikebøkene Harar).

I v. 34 lyder «Elifelet, sønn av Ahasbai, ma'akatittens sønn» i Krønikebøkene: «Elifal, sønn av Ur; mekeratitten Hefer» (1 Krøn 11,35–36). Her er to navn smeltet sammen. Ingen andre i hele listen får både far og farfar nevnt, og «sønn av» kan ikke godt stå foran et folkenavn som «ma'akatitten». Den rette teksten er derfor trolig: Elifelet, sønn av Ur; Hefer fra Ma'aka, nordøst i Gilead (10,6; 5 Mos 3,14). Eliam var sønn av gilonitten Akitofel, Davids kloke, men troløse rådgiver (15,12). I Krønikebøkene er dette navnet helt forvansket.

Hesro var fra Karmel i Judas fjelland (1 Sam 25,2), og Pa'arai fra Arab, også i Judas fjelland (Jos 15,52). Krønikebøkene har Na'arai, sønn av Esbai. «Sønn av Esbai» er tydelig en skrivefeil for «arbitten», men om Pa'arai eller Na'arai er riktig, kan ikke avgjøres. Jigal, sønn av Natan, var fra Soba (8,3). I Krønikebøkene står Joel, bror til Natan, og i stedet for gaditten Bani står Mibhar, sønn av Hagri. Trolig er navnene i Krønikebøkene forvansket også her.

Så følger ammonitten Selek og Naharai fra Be'erot (4,2), Joabs våpensvein. Både masoretenes randlesemåte og Krønikebøkene har entall, «våpensvein», og det taler for at bare Naharai var det. Hadde flere vært Joabs våpensveiner, ville navnene trolig vært bundet sammen med «og». Ira og Gareb var begge jitritter, av en ætt i Kirjat-Jearim (1 Krøn 2,53). Ira er selvsagt en annen enn presten med samme navn (20,26). Hetitten Uria kjenner vi fra 11,3.

«I alt trettisju» stemmer: tre i første klasse (v. 8–12), to i andre (v. 18–23) og trettito i tredje (v. 24–39), for v. 34 inneholder etter den rettede teksten tre navn.

Kapittel 24. Folketellingen og pesten

David ville vite hvor stort folket var og hvor mange som var våpenføre, og ga sin hærfører Joab befaling om å telle Israel og Juda. Joab frarådet ham, men da kongen ikke ville høre, gjennomførte han befalingen med hjelp av hærførerne (v. 1–9). Men David så snart at han hadde syndet. Da kom profeten Gad til ham etter Herrens befaling, kunngjorde straffen og lot ham velge mellom tre dommer (v. 10–13).

David valgte heller å falle i Herrens hånd enn i menneskers hånd. Da sendte Gud en pest som på én dag rev bort sytti tusen mann over hele landet. Den hadde nådd Jerusalem da Herren stanset ødeleggelsens engel på Davids botsbønn (v. 14–17). Gad ble sendt til kongen og ba ham bygge et alter for Herren der han hadde sett engelen (v. 18). David kjøpte da treskeplassen til jebusitten Aravna, bygde et alter der og ofret brennoffer og fredsoffer. Så stanset plagen (v. 19–25).

I parallellfortellingen i 1 Krøn 21 står hendelsen mellom Davids kriger og hans tiltak for å ordne rikets styre bedre. Den hører utvilsomt til de siste årene av Davids regjering.

En folketelling som bare skulle gjøre det lettere å ordne riket, kunne ikke i seg selv være en synd som førte skyld over David eller folket for Gud. Likevel fremstilles den i v. 1 som et utslag av Guds vrede mot Israel. I v. 3 prøver Joab å fraråde kongen tellingen fordi den er gal, i v. 10 erkjenner David selv at den var en stor synd mot Gud, og Herren straffer den som synd (v. 12 ff.).

Hva besto da Davids synd i? Den besto i alle fall ikke i at han ved tellingen forsømte å kreve inn løsepengene som etter 2 Mos 30,12 skulle betales av alle som ble talt. Det mener Josefus og andre. Men forskriften om løsepengene gjaldt da folket ble innlemmet i Herrens hær (se 2 Mos 30,13–14), og kom derfor slett ikke på tale ved en telling som David satte i gang som et rent politisk tiltak.

Vi kan heller ikke tenke oss at synden bare var at han satte det hele i gang av hovmod og tom skryt, eller at han ville ha for øynene hvor sterk og mektig han var (Hengstenberg og andre). Hovmod og forfengelighet spilte nok med, slik særlig Joabs ord synes å vise. Men David var en altfor stor mann til at vi kan tillegge ham en så barnslig glede over hvor mange sjeler det var i riket hans.

Tellingen hadde i alle fall et høyere mål. Av 1 Krøn 27,23–24, der den nevnes igjen, ser vi tydelig at den hang sammen med den militære ordningen av folket, og trolig skulle fullføre den.

David ville vite hvor mange undersåtter han hadde, ikke for å skryte av mengden, og heller ikke for å legge alle slags skatter på hver by og landsby etter hus og innbyggere. Han ville få full oversikt over folkets forsvarskraft. Likevel kan vi verken tillegge ham den bestemte hensikten å gjøre den teokratiske frelsesstaten om til en erobrende verdensstat, eller anta at hele folket skulle skrives inn til krigstjeneste, og at erobrertrang var drivkraften.

Den egentlige kjernen i Davids synd lå utvilsomt i selvopphøyelse: Han søkte makten og herligheten i kongedømmet sitt i folkets tall og stridsdyktighet. Denne synden ble straffet. «Fordi David ville rose seg og være stolt av folkets mengde, ville Gud straffe ham ved å gjøre folket færre, enten ved hungersnød, krig eller pest» (Sebastian Schmidt). Men samtidig hadde folket selv syndet grovt mot Gud og sin konge ved de to opprørene under Absalom og Sjeba.

V. 1–15. Herrens vrede og Davids tilskyndelse

> «[1]Men Herrens vrede ble igjen opptent mot Israel. Han egget David opp mot dem og sa: Gå av sted og tell Israel og Juda!»

«Igjen» peker tilbake på Guds vrede som Israel hadde fått kjenne i de tre årene med hungersnød (kap. 21). Den plagen hadde kommet over landet for en skyld som hvilte på folket. Slik forutsetter også Guds vrede, som nå ble opptent mot Israel en gang til, at folket hadde skyld. Siden skylden ikke er nevnt uttrykkelig, kan vi søke den generelt i Absaloms og Sjebas opprør mot Davids styre, som Gud selv hadde innsatt.

Det er Herren som egger, og «mot dem» viser tilbake til Israel. Herren egget David mot Israel til en handling som førte en hard dom over folket. Om at Gud egger til synd, se merknaden til 1 Sam 26,19. I parallellteksten i Krønikebøkene er det Satan som frister til det onde, og gjennom ham lot Herren David telle folket (1 Krøn 21,1).

V. 2–4. Joab advarer

> «[2]Da sa kongen til sin hærfører Joab, som var hos ham: Dra omkring i alle Israels stammer fra Dan til Be'er-Sjeba og mønstre folket, så jeg kan få vite tallet på dem! [3]Joab svarte: Måtte Herren din Gud legge hundre ganger så mange til dette folket som de nå er, så min herre kongen selv får se det! Men hvorfor har min herre kongen fått lyst til dette? [4]Men kongen holdt fast ved sin befaling og ga ikke etter for Joab og hærførerne. Så dro da Joab og hærførerne ut i kongens tjeneste for å mønstre Israels folk.»

David ga oppgaven til hærføreren Joab, som var hos ham. Han skulle dra gjennom alle stammene fra Dan til Be'er-Sjeba (Dom 20,1) og mønstre folket. At befalingen skifter fra entall til flertall («mønstre»), kommer enkelt av at Joab selvsagt ikke skulle gjøre tellingen alene, men med flere hjelpere.

Joab ville ikke ha noe med saken å gjøre. Svaret hans knytter an til Davids ord «så jeg kan få vite tallet», og sagt helt ut betyr det: Har du glede av at folket er stort, så måtte Herren gjøre det hundre ganger så stort som det er. Han ønsket

ikke bare at Gud skulle mangfoldiggjøre folket hundre ganger, men at det skulle skje mens David levde, så kongen selv kunne glede seg over det.

Joab gjennomskuet tydelig hva kongen ville. Han så at tellingen ikke kunne gagne Davids styre noe vesentlig, men kunne vekke misnøye i folket, og derfor prøvde han å få kongen bort fra planen.

V. 5–9. Tellingen

> «[5]De satte over Jordan og slo leir ved Aroer, på høyre siden av den byen som ligger midt i Gads-dalen og bort imot Jaser. [6]Så kom de til Gilead og til lavlandet, som nylig var inntatt. Siden kom de til Dan-Ja'an, og så bøyde de av mot Sidon. [7]De kom til Tyrus' festning og til alle hevittenes og kana'aneernes byer. Til sist dro de til sydlandet i Juda, til Be'er-Sjeba. [8]Slik dro de omkring i hele landet, og kom tilbake til Jerusalem etter ni måneder og tjue dager. [9]Og Joab oppga for kongen tallet på dem som var mønstret: I Israel var det åtte hundre tusen sterke menn som kunne dra sverd, og Judas menn var fem hundre tusen.»

Da kongens ord sto fast mot Joab og hærførerne, dro de ut for å telle Israel. At de «slo leir», betyr at de satte opp hovedkvarteret under åpen himmel, fordi store mengder folk samlet seg. Det nevnes bare der tellingen begynte, men gjelder også de andre stedene. Aroer er her byen «i Gads-dalen», Aroer foran Rabba (Jos 13,25; Dom 11,33), nordøst for Amman, til forskjell fra Aroer ved Arnon i Rubens stamme. Jaser er et nytt leirsted, trolig ruinene es-Szir ved kilden til Nahr Szir (4 Mos 21,32).

Så kom de til Gilead, fjellandet på begge sider av Jabbok. Ordene som NB gjengir «til lavlandet, som nylig var inntatt», er helt uklare og var uforståelige alt for de gamle oversetterne. Teksten er trolig skadet, men den rette lesemåten lar seg ikke lenger finne.

Rekkefølgen på stedene peker mot østsiden av Galileasjøen. Derfra dro de til Dan-Ja'an, det Dan i det nordlige landet øst for Jordan som nevnes i 1 Mos 14,14, sørvest for Damaskus. Det var den gang trolig Davids rikes ytterste grense mot nordøst, mot Syria. Så bøyde de av mot Sidon, rikets ytterste grense mot nordvest.

Derfra gikk de sørover til festningen Tyrus (Jos 19,29) og til alle hevittenes og kanaaneernes byer, det vil si byene i Naftali, Sebulon og Jissakar, det som senere ble Galilea. Der var kanaaneerne ikke utryddet av israelittene, bare gjort skattskyldige. Da de hadde gått gjennom hele landet, kom de tilbake til Jerusalem etter ni måneder og tjue dager og ga kongen tallet: 800 000 våpenføre menn i Israel og 500 000 i Juda.

Etter 1 Krøn 21,5 var det 1 100 000 i Israel og 470 000 i Juda. Tallene er ikke gitt helt ned til tusen og er derfor bare omtrentlige, runde tall. Forskjellen mellom de to tekstene kommer først og fremst av at tallene bare bygde på muntlig overlevering, for etter 1 Krøn 27,24 ble resultatet av tellingen ikke ført inn i kong Davids krønike.

Det er likevel ingen grunn til å holde tallene for overdrevne. Hele befolkningen i et land er omtrent fire ganger så stor som tallet på våpenføre menn. 1 300 000 eller til og med halvannen million våpenføre svarer da bare til fem eller seks

millioner mennesker, og så mange kunne landet utvilsomt brødfø, etter helt pålitelige vitnesbyrd om hvor usedvanlig fruktbart det var.

Enda mindre kan vi bruke som bevis på overdrivelse at David etter 1 Krøn 27,1–15 bare hadde en hær på 288 000 mann. Det er velkjent at hæren, de som faktisk gjør tjeneste, i alle land er langt mindre enn tallet på alle som kan bære våpen.

Etter 1 Krøn 21,6 ble Levi og Benjamin ikke talt. Krønikeskriveren gir sitt eget syn på grunnen: «Kongens ord var en styggedom for Joab.» I 1 Krøn 27,24 står det mer saklig at tellingen ikke ble fullført. Av dette ser vi at Joab, som var mot tellingen, ikke skyndte seg med kongens befaling. Da David så sin feil, kalte han befalingen tilbake før tellingen var ferdig, og så ble Benjamins stamme slett ikke talt. Levi var selvsagt unntatt fra en telling som skulle finne tallet på våpenføre menn.

V. 10. Davids samvittighet slår ham

> «[10]Men samvittigheten slo David etter at han hadde talt folket, og David sa til Herren: Jeg har syndet grovt med det jeg har gjort! Men tilgi nå, Herre, din tjeners misgjerning, for jeg har båret meg meget uforstandig at.»

Davids hjerte, det vil si samvittigheten, slo ham etter at han hadde talt folket, eller hadde gitt befaling om tellingen. Da han nå så sin synd, ba han Herren om tilgivelse, for han hadde handlet uforstandig. Synden lå først og fremst i selvopphøyelsen som hadde ført ham til dette skrittet (se innledningen til kapitlet).

V. 11–14. De tre dommene

> «[11]Da David sto opp om morgenen, kom Herrens ord til profeten Gad, Davids seer, og det lød så: [12]Gå og tal til David: Så sier Herren: Tre ting forelegger jeg deg, velg en av dem, så vil jeg gjøre så mot deg! [13]Da kom Gad til David og forkynte ham dette og sa til ham: Vil du at det skal være hungersnød i ditt land i sju år, eller at du skal komme til å flykte for dine fiender i tre måneder mens de forfølger deg, eller at det skal bli pest i landet i tre dager? Tenk nå etter og finn ut hva jeg skal svare ham som har sendt meg! [14]David sa til Gad: Jeg er i stor nød. La oss da helst falle i Herrens hånd! For hans barmhjertighet er stor, men i menneskers hånd vil jeg nødig falle.»

Da David sto opp om morgenen, etter at han i natten på sengen hadde tenkt saken over i ro og innsett hvor uforstandig beslutningen var, kom profeten Gad til ham etter Guds befaling. Han viste ham synden og forkynte straffen fra Gud. V. 11–13 er én sammenhengende periode: «Da David sto opp om morgenen … kom Gad til David», og Herrens ord til Gad (v. 11b–12) er skutt inn imellom. Herrens ord var alt kommet til Gad.

I stedet for sju års hungersnød har Krønikebøkene tre år, og Septuaginta har også tre her. Det synes å passe bedre i sammenhengen: tre plager å velge mellom, hver med tre tidsenheter. Men nettopp denne samstemmigheten taler for sju heller enn tre, for tre kan mistenkes for å være gjort likt de andre med vilje. I Krønikebøkene er de to siste plagene beskrevet mer utførlig, men tanken er den samme.

David svarte: «Jeg er i stor nød. La oss da helst falle i Herrens hånd! For hans barmhjertighet er stor.» Han valgte altså den tredje dommen, for pesten

kommer direkte fra Gud. Flyktet han for fienden, ville han derimot falle i menneskers hånd. Hvordan det samme kan gjelde hungersnøden, er ikke lett å se. Trolig er tanken at hungersnød mer eller mindre gjør en avhengig av dem som ennå har noe å leve av.

V. 15. Pesten

> «[15]Så lot Herren det komme en pest i Israel, fra morgenen til den fastsatte tid. Og det døde sytti tusen mann av folket fra Dan til Be'er-Sjeba.»

(Keil: «… fra morgenen til forsamlingstiden.»)

Gud sendte pest over Israel fra den morgenen da Gad hadde forkynt straffen, og over hele landet døde sytti tusen mann. Det er uvisst hva uttrykket *et mo'ed* (עֵת מוֹעֵד) betyr. Det kan ikke bety «den fastsatte tiden», altså til de tre dagene var omme. I v. 16 stanses jo plagen tidligere fordi Gud angret det onde, så den varte ikke så lenge som først fastsatt. Dessuten står uttrykket uten artikkel og kan bare bety «en fastsatt tid», ikke «den fastsatte tiden».

De gamle oversettelsene har to forklaringer. Septuaginta har «til frokosttiden», det vil si til den sjette time. Den arameiske oversettelsen har «fra den tiden da offeret vanligvis slaktes, til det er brent opp». Etter den forklaringen er det tiden da folket samlet seg til aftenbønn, omkring den niende time, klokken tre om ettermiddagen (Apg 3,1). Hieronymus sier også uttrykkelig: «Den fastsatte tiden kaller han den da aftenofferet ble båret fram.»

Denne betydningen av *mo'ed* kan ikke belegges med helt like steder. Men den følger lett av at ordet ofte står om de sammenkomstene og høytidene som hørte til gudstjenesten, og da som regel uten artikkel (Hos 9,5; Klag 2,7.22). Står det om en fastsatt tid i alminnelighet, har det alltid artikkel.[1]

Vi må derfor velge den siste forklaringen. Men varte pesten ikke en hel dag, var tallet på dem den rev bort, sytti tusen mann, langt større enn i de voldsomste farsottene vi kjenner, selv om de ikke sjelden har tatt hundretusener på kort tid. Her kom pesten med overnaturlig styrke og voldsomhet over folket, for at alle straks skulle se at den var en direkte dom fra Gud.

V. 16–25. Engelen ved Aravnas treskeplass

> «[16]Og engelen rakte ut sin hånd mot Jerusalem for å ødelegge det. Da angret Herren det onde, og han sa til engelen som gjorde ødeleggelse blant folket: Det er nok! Dra nå hånden tilbake! Herrens engel var da ved jebusitten Aravnas treskeplass. [17]Da David så engelen som slo i hjel blant folket, sa han til Herren: Se, det er jeg som har syndet! Det er jeg som har gjort ille. Men denne min hjord, hva har den gjort? La din hånd komme over meg og over min fars hus!»

Etter den alminnelige beretningen om Guds dom og de forferdelige følgene fortelles det nærmere om selve dommen og hvordan plagen ble stanset. Da ødeleggelsens engel rakte hånden ut mot Jerusalem for å ødelegge byen, angret Herren det onde (se 2 Mos 32,14; Jer 26,13.19; om at Gud angrer, se merknaden

[1]Innvendingen at stykket da må være skrevet lenge etter eksilet, bygger på den feilaktige antakelsen at det daglige offeret først kom i bruk etter eksilet. Og det ubestemte uttrykket fikk sin nærmere mening av lovens bud om morgen- og aftenofferet som tider for gudstjenesten; mot morgenen kunne bare aftensamlingen stilles.

til 1 Mos 6,6). Han befalte engelen: «Det er nok! Dra nå hånden tilbake!» Pesten ble altså stanset foran Jerusalem, og selve byen ble spart.

«Herrens engel var da ved jebusitten Aravnas treskeplass.» Disse ordene sier tydelig at ødeleggelsens engel var synlig. Etter v. 17 så David ham der. At engelen viste seg synlig, skulle utelukke enhver tanke på en naturlig farsott. Krønikebøkene skildrer synet nærmere: David så engelen stå ved Aravnas treskeplass mellom jorden og himmelen med et dratt sverd i hånden, rakt ut over Jerusalem (1 Krøn 21,16). Det dragne sverdet var et sinnbilde på hvorfor han var kommet (4 Mos 22,23; Jos 5,13).

Treskeplassen lå som alle treskeplasser utenfor byen og på en høyde, nordøst for Sion, på Moria-berget (se v. 25). I Krønikebøkene heter eieren Ornan. «Aravna» har ikke hebraisk preg, men nettopp derfor ser navneformen ut til å komme fra en gammel overlevering (Bertheau).

Da David så engelen, ba han til Herren – han og de eldste var kledd i sekk, sier Krønikebøkene: «Se, det er jeg som har syndet! … Men denne min hjord, hva har den gjort?» Meningen er: Jeg, hyrden for ditt folk, har syndet og gjort ille, men folket er uskyldig. Det er ikke dermed sagt at folket var fritt for all skyld, bare for den synden Gud straffet med pesten.

Det hører til selve vesenet i en sann botsbønn at den som ber, tar all skyld på seg, bekjenner for Gud at han alene fortjener straff, og ikke dveler ved andres medskyld for å unnskylde sin egen synd for Gud. Av Davids bekjennelse kan vi derfor ikke slutte at folket var uskyldig og bare måtte sone for kongens overtredelse.

V. 18–23. Aravna tilbyr treskeplassen

> «[18]Samme dag kom Gad til David og sa til ham: Gå opp og reis et alter for Herren på jebusitten Aravnas treskeplass! [19]Så gikk David dit opp etter Gads ord, slik som Herren hadde befalt. [20]Da Aravna så ut, fikk han se kongen og tjenerne hans som kom over til ham. Da gikk Aravna ut og kastet seg ned for kongen med ansiktet mot jorden. [21]Og Aravna sa: Hvorfor kommer min herre kongen til sin tjener? David svarte: For å kjøpe treskeplassen av deg og bygge et alter der for Herren, for at straffedommen kan stanse og vike fra folket. [22]Da sa Aravna til David: Min herre kongen må ta og ofre hva han finner for godt! Se, her er oksene til brennofferet, og treskesledene og åkene som er på oksene til ved. [23]Alt dette, konge, gir Aravna kongen. Og Aravna sa til kongen: Herren din Gud ta nådig imot deg!»

Davids bønn ble hørt. Profeten Gad kom og sa til ham etter Herrens befaling: «Gå opp og reis et alter for Herren på jebusitten Aravnas treskeplass!» Mer av Herrens ord til kongen blir ikke gjengitt her. Resten kommer fram senere, som så ofte, når det fortelles hvordan befalingen ble utført (v. 21). David skulle bygge alteret og ofre brennoffer og fredsoffer på det for å stille Herrens vrede. Da ville plagen bli avvendt fra Israel. David gikk opp til Aravna slik Gud hadde befalt.

Da Aravna så ut fra treskeplassen og fikk se kongen komme opp til ham med tjenerne sine, gikk han ut, bøyde seg til jorden og spurte hvorfor kongen kom. David svarte at han ville kjøpe treskeplassen og bygge et alter for Herren, så plagen kunne vike fra folket. Aravna svarte: «Min herre kongen må ta og ofre

hva han finner for godt!» Han tilbød oksene som var spent for treskesleden, og treskesleden og åkene til ved.

«Alt dette, konge, gir Aravna kongen.» «Konge» er her en tiltale. Septuaginta og andre gamle oversettelser har strøket ordet fordi de tok det som subjekt, og det passer ikke, for Aravna var ingen konge. Ordene må høre til det Aravna sa. Tar vi dem som forfatterens egne ord – «alt dette ga Aravna kongen» – strider de klart mot det som følger, der kongen kjøper treskeplassen og oksene.

At det likevel står «Og Aravna sa» etterpå, er ikke overflødig. Det viser at han la til resten etter en kort pause, som et ord som ikke direkte gjaldt kongens spørsmål. «Herren din Gud ta nådig imot deg!» betyr: Måtte han oppfylle den bønnen du bærer fram for ham med offer og bønn.

V. 24–25. David kjøper treskeplassen og ofrer

> «[24]Men kongen svarte: Nei, jeg vil kjøpe det av deg for penger. Jeg vil ikke ofre til Herren min Gud brennoffer som jeg har fått for intet. Så kjøpte David treskeplassen og oksene for femti sekel sølv. [25]Og David bygde der et alter for Herren og ofret brennoffer og fredsoffer. Og Herren hørte landets bønn, og straffedommen stanset og vek fra Israel.»

Kongen tok ikke imot tilbudet. Han ville kjøpe det for penger og ikke ofre brennoffer til Herren sin Gud uten å betale for dem. Så kjøpte David treskeplassen og oksene for femti sekel sølv.

Krønikebøkene har i stedet «seks hundre sekel gull etter vekt» (1 Krøn 21,25). Forskjellen kan ikke jevnes ut ved å anta at David betalte femti sekel i gullmynt, som skulle være verdt seks hundre sekel sølv fordi gull var tolv ganger så mye verdt som sølv. Vår tekst sier ingenting om gull, og ordene i Krønikebøkene kan ikke bety at gullsekelene var verdt seks hundre sekel sølv.

Vi har derfor ikke noe annet valg enn å anta at tallet er skadet i en av tekstene. Krønikebøkenes tall synes å være det riktigste. Abraham betalte fire hundre sekel sølv for en gravplass til slekten (1 Mos 23,16), den gang landet var svært tynt befolket og jord derfor måtte være langt billigere enn på Davids tid. Mot det synes femti sekel sølv altfor lite, og David betalte sikkert minst femti sekel gull.

Men i intet tilfelle har vi rett til å kalle tallet i Krønikebøkene «med vilje overdrevet». En slik kritikk bruker to slags vekt og mål: De høye tallene i Samuels- og Kongebøkene forklares som tekstfeil, mens de i Krønikebøkene skal være krønikeskriverens bevisste overdrivelser.

Da David hadde kjøpt treskeplassen, bygde han et alter for Herren der og ofret brennoffer og fredsoffer (Dom 20,26; 21,4; 1 Sam 13,9). «Og Herren hørte landets bønn, og straffedommen stanset og vek fra Israel.»

Med dette slutter ikke bare fortellingen om denne hendelsen, men hele boken. I Krønikebøkene fortelles det videre at Herren svarte David med ild fra himmelen på brennofferet. Da bønnen hans var hørt på denne måten, fortsatte David å ofre på Aravnas treskeplass og bestemte at templet senere skulle bygges der (1 Krøn 21,26–22,1). Så følger fortellingen om hvordan David forberedte tempelbyggingen (1 Krøn 22,2 ff.).

Krønikebøkene sier likevel ikke at David valgte stedet for templet etter en åpenbaring fra Gud. Han gjorde det fordi han så at Herren hadde svart ham der,

og fordi han ikke kunne gå til Gibeon, der tabernaklet sto, for å søke Herren, på grunn av engelens sverd, altså pesten.

Gud hadde befalt ham å bygge et alter på Aravnas treskeplass og bære fram sonoffer der, og han hadde svart på bønnen ved å avvende plagen. Det måtte David forstå som et tydelig tegn på at dette alteret sto på det stedet der Herren fra nå av ville la sitt folk kjenne hans nådige nærvær. Det tegnet var nok til å bestemme stedet for templet som hans sønn Salomo skulle bygge.

Om Carl Friedrich Keil

1807–1888

Carl Friedrich Keil (1807–1888) ble født i Oelsnitz i Sachsen. Han studerte teologi i Dorpat (Tartu) og i Berlin, der han ble elev av Ernst Wilhelm Hengstenberg. Fra 1833 var han i 25 år professor ved det lutherske teologiske fakultetet i Dorpat. I 1858 flyttet han tilbake til Tyskland, og resten av livet brukte han til å skrive.

Keil var en av de mest grundige bibelforklarerne i den lutherske kirke på 1800-tallet. Han holdt fast ved at Det gamle testamente er Guds ord og forteller virkelig historie, og han forsvarte det mot tidens bibelkritikk. Caspari regnet ham blant dem som førte arbeidet videre etter Hengstenberg.

Hovedverket er den store kommentaren til Det gamle testamente som han skrev sammen med Franz Delitzsch (fra 1861). Keil skrev selv om Mosebøkene, de historiske bøkene, Jeremia, Esekiel, Daniel og de tolv små profetene. Kommentaren ble oversatt til engelsk og brukes fortsatt.

Oversettelsene på Gamle stier bygger på den engelske utgaven (Edinburgh 1864–1878) og er forkortet: Keils forklaring av teksten står, men grammatiske drøftinger, ordlister og det meste av oppgjøret med bibelkritikerne er kortet inn.

Ordforklaringer

Jehova – Jehova er en gjengivelse av Guds eget navn i Det gamle testamente, som på hebraisk skrives med de fire konsonantene JHVH (יהוה). Navnet betyr «Han som er», slik Gud selv forklarte det for Moses: «Jeg er den jeg er» (2 Mos 3,14). Navnet sier ikke bare at Gud er til, men også hvem han er for sitt folk: den uforanderlige, som er trofast mot sine løfter. Det vanlige ordet for Gud, Elohim (אֱלֹהִים), peker på ham som Skaperen og den Allmektige, og patriarkene kjente ham som El Sjaddai, den Allmektige. Men under paktsnavnet Jehova ble han kjent da han oppfylte løftene og førte Israel ut av Egypt (2 Mos 6,2–3). Dette navnet klinger også med i ordene om «han som er og som var og som kommer» (Åp 1,4; 1,8). Av ærefrykt sluttet jødene å uttale gudsnavnet og leste i stedet Adonai, «Herre». Derfor gjengir norske bibler JHVH med «Herren». Formen «Jehova» er en blanding av konsonantene i JHVH og vokaltegnene fra Adonai. Vokalene i Adonai er a–o–a (i-en til slutt er konsonanten j, ikke en vokal). Vokaltegnene ble satt under bokstavene JHVH for å minne leseren om å si Adonai. Den første vokalen i Adonai er en svært kort a, fordi den står under en strupelyd (alef). Under J, som ikke er en strupelyd, blir den samme halvvokalen til en enda kortere e: J-e-H-o-V-a-H. Senere ble dette lest rett fram som ett ord, og siden den siste H-en er stum, ble det «Jehovah», på norsk «Jehova».

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.